

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

ALMANCA VE TÜRKÇEDE ÇEKİM EKLERİ

Doktora Tezi

Mehmet Dudar CANLI

Ankara-2018

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

ALMANCA VE TÜRKÇEDE ÇEKİM EKLERİ

Doktora Tezi

Mehmet Dudar CANLI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Dursun ZENGİN

Ankara-2018

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

Mehmet Dudar CANLI

ALMANCA VE TÜRKÇEDE ÇEKİM EKLERİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Dursun ZENGİN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (25.03.2018)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

ÖNSÖZ

1994 yılından beri Selçuk Üniversitesi'nde Almanca Okutmanı olarak değişik bölümlerde Almanca dersleri vermekteyim. Bundan dolayı tez konusu belirleme aşamasında özellikle dil bilgisi ile ilgili bir konu seçmeyi arzu ediyordum. Tez danışmanım Prof. Dr. Dursun ZENGİN, bir karşılaştırmalı dil bilgisi çalışması yapmamı önerdiğinde bunun kendim için ne kadar faydalı bir seçim olduğunun henüz farkında değildim. Çünkü bu çalışma, öğrettiğim dile farklı bir bakış açısı ile bakmamı sağladığı kadar 24 yıllık meslek tecrübeme rağmen sahip olduğum bazı eksikliklerimi de gidermeye yardımcı oldu. Bu çalışma sonucunda derslerimde kullanabileceğim ve kullanmaya da başladığım yeni fikirler edindim. Bundan dolayı hem bana bu fırsatı tanıdığı hem de çalışmalarım esnasında hiçbir zaman desteğini esirgemediği için danışmanım sayın Prof. Dr. Dursun ZENGİN'e çok teşekkür ediyorum. Ayrıca tez izleme kurul toplantılarında eleştirileri ve fikirleri ile bana yol gösteren sayın Prof. Dr. Battal ARVASI ve sayın Prof. Dr. Altan ALPEREN'e de teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu süreç içerisinde bana hep destek olan Ankara Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümündeki tüm öğretim elemanları ve özellikle araştırma görevlisi arkadaşlara, beni sürekli teşvik eden Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulundaki mesai arkadaşlarıma ve bana hep inanan sevgili babam Dr. Ahmet Bülent CANLI'ya çok teşekkür etmek istiyorum. Bu süreç esnasında zaman zaman ihmal ettiğim sevgili eşim ve çocuklarıma da gösterdikleri anlayış için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ	1
1.1. Tezin Adı	2
1.2. Araştırma Sorunu.....	2
1.3. Tezin Konusu	4
1.4. Tezin Amacı.....	5
1.5. Tezin Önemi	9
1.6. Yöntem.....	10
2. ÇEKİM EKLERİ	11
2.1. Almanca ve Türkçede Çekime Uğrayan Sözcükler	13
2.1.1. Tanımlıklar	14
3. AD DURUM ÇEKİMİ	16
3.1. Ad ve Tanımlıklar Çekimi	16
3.1.1. Çoğul Ekleri	16
3.1.2. Ad durumları ve ad durum ekleri	21
3.1.2.1. Yalın durum.....	24
3.1.2.2. Belirtme durumu.....	27
3.1.2.3. Yönelme durumu	36
3.1.2.4. İlgi durumu	45
3.2. Zamirlerin Çekimi.....	55
3.2.1. Şahıs zamirleri.....	56
3.2.2. Aitlik zamirleri ve aitlik tanımlıkları	62
3.2.3. İşaret zamirleri.....	76
3.2.4. İlgi zamirleri.....	88
3.2.5. Soru zamirleri.....	90
3.2.6. Dönüşlü zamirler	96
3.2.7. Belirsizlik zamirleri.....	98
3.2.7.1. Sadece zamir olarak kullanılan belirsizlik zamirleri	98
3.2.7.2. Tanımlık olarak da kullanılan belirsizlik zamirleri	102
3.3. Sıfatların Çekimi.....	106
3.2.1. Adlaştırılmış sıfatların çekimi	110
3.2.2. Derecelendirilmiş sıfatların çekimi	111
4. DERECELENDİRME	114
4.1. Sıfatların Derecelendirilmesi	115
4.2. Zarfların Derecelendirilmesi.....	119

4.2.1. Zarf olarak kullanılan sıfatların derecelendirilmesi	120
4.2.2. Gerçek zarfların derecelendirilmesi	121
5. FİİL ÇEKİMİ	123
5.1. Bildirme Kipi	125
5.1.1. Etken çatı.....	127
5.1.1.1. Şimdiki / geniş zaman	127
5.1.1.2. Şimdiki zamanın hikâyesi.....	143
5.1.1.3. Görülen geçmiş zaman	151
5.1.1.4. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi	156
5.1.1.5. Gelecek zaman.....	159
5.1.1.6. Tamamlanmış gelecek zaman.....	162
5.1.2. Edilgen çatı.....	166
5.1.2.1. Şimdiki / geniş zaman	168
5.1.2.2. Şimdiki zamanın hikâyesi.....	173
5.1.2.3. Görülen geçmiş zaman	176
5.1.2.4. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi	178
5.1.2.5. Gelecek zaman.....	180
5.1.2.6. Tamamlanmış gelecek zaman.....	182
5.2. Tasarlama Kipi.....	185
5.2.1. Konjunktiv II	186
5.2.1.1. Etken çatı	186
5.2.1.1.1. Şimdiki zaman dilimi.....	187
5.2.1.1.2. Geçmiş zaman dilimi	194
5.2.1.2. Edilgen çatı	197
5.2.1.2.1. Şimdiki zaman dilimi.....	197
5.2.1.2.2. Geçmiş zaman dilimi	198
5.2.2. Konjunktiv I.....	200
5.2.2.1. Etken çatı	200
5.2.2.1.1. Şimdiki zaman dilimi.....	201
5.2.2.1.2. Geçmiş zaman dilimi	204
5.2.2.1.3. Gelecek zaman dilimi	205
5.2.2.2. Edilgen çatı.....	207
5.2.2.2.1. Şimdiki zaman dilimi.....	207
5.2.2.2.2. Gelecek zaman dilimi	208
5.2.2.2.3. Geçmiş zaman dilimi	208
5.3. Emir Kipi	209

6. SONUÇ	215
ÖZET	256
ABSTRACT	257
KAYNAKÇA	258

1. GİRİŞ

Türkiye’de uzun yıllardan beri Almancaya karşı büyük bir ilgi söz konusudur. Hem Almanya ile olan tarihi ve ekonomik ilişkilerimiz hem de Almanya’da yaşayan yaklaşık üç milyon Türkün varlığı bu ilgiyi hep canlı tutmuştur. Bunun bir sonucu olarak son dönemlerde Federal Almanya’da da Türkçeye karşı ilgi artmıştır. Birçok Alman üniversitesinde, halk eğitim merkezlerinde ve buna benzer kuruluşlarda Türkçe dil kursları ile karşılaşmak mümkündür.

Bunun yanı sıra Almanca ve Türkçenin aynı dil aileleri içinde yer almaması ve bundan dolayı birbirinden farklı yapılara sahip olmaları modern karşılaştırmalı dil biliminin de ilgisini çekmiştir. Benzerlikleri fazla olan dillerin daha kolay öğrenildiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca farklı dil yapılarına sahip olan iki dilin karşılaştırılmasında da benzerliklerden çok farklılıklar olacaktır. Fakat farklılıkların tespiti de dil öğrenme sürecinde benzerlikler gibi olumlu katkılar sağlayabilir. Örneğin yabancı dil ders kitapları ve materyalleri veya ders önerileri iki dil arasındaki farklılıkları dikkate alarak hazırlanabilir ve böylece öğrenme kolaylıkları sağlanabilir.

Dil öğrenme sürecinde fayda sağlayabileceğini düşündüğümüz dil karşılaştırmaları dil veya çeviri ile ilgili bilgisayar yazılım programlarının geliştirilmesinde de yararlar getirebilir. Çünkü bilgisayar yazılım programlarının oluşturulmasında ayrıntılı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Biçim bilim de bir dili de en ayrıntılı, en ince detayına kadar ortaya koyan çalışmaları kapsamaktadır. Özellikle ses ve yapı yönünden dilin en küçük öğelerini oluşturan biçim birimleri ele alması bakımından karşılaştırmalı biçim bilim çalışmaları oldukça fazla veri ortaya koyacaktır.

Bu çalışmanın odak noktasını her ne kadar çekim ekleri oluştursa da hem anlamsal hem de söz dizimsel veriler elde etmek mümkündür. Ayrıca bir bütün olarak da ele alınabilir ya da spesifik olarak bir kategori de arama yapanlara da yararlı bilgiler aktarabilir.

1.1. Tezin Adı

Bu çalışmada Almanca ve Türkçede çekim eklerin eş zamanlı karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede tezin adı:

“**Almanca ve Türkçede çekim ekleri**” olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırma Sorunu

Almanca, ülkemizde İngilizceden sonra en yaygın olarak öğrenilen ve öğretilen yabancı dildir. Bunun birçok nedeni vardır. Almanya ile olan tarihi ve ekonomik ilişkilerimiz, okullarda ikinci yabancı dil olarak Almancanın okutulması, ülkemize gelen turist sayısında Almanların başı çekmeleri Almancaya duyulan ilgiyi hep canlı tutmuştur. Almanca öğretimi gerek okullar ve üniversitelerde gerek de kurslarda Almanlar tarafından hazırlanmış ders kitapları ve materyaller ile yürütülmektedir. Ancak özellikle Almanca ve Türkçe gibi iki farklı yapıya sahip olan diller söz konusu olduğunda yabancı dili öğrenen grubun ana dilini dikkate almadan hazırlanan ders kitaplarının bazı öğrenme zorluklarını yaşatabileceği açıktır.

Bu durum somut bir örnek ile açıklansın: Hueber yayın evinin hazırlamış olduğu ve Türkiye’de birçok üniversitenin hazırlık sınıflarında uzun yıllar

okutulan *Delfin* adlı Almanca ders kitabı üçüncü ünite de *Akkusativ* ad durumunu ele almaktadır (Aufderstraße2008:32). Türkçedeki eş değerliliği belirtme durumu olan bu ad durumunu aktarmak için kitabın yazarları Almanca “*brauchen, haben* ve *es gibt*” fiillerini kullanmaktalar. Bu fiillerin kullanımı ise ana dili Türkçe olan ve Almanca öğrenen kişiler için bir sorun oluşturmaktadır. Çünkü bu fiiller her ne kadar Almancada belirtme durumunu gerektirirler de Türkçede birleşme değerleri belirtme durumunu gerektirmez.

Örneğin “*brauchen* (ihtiyaç duymak)” fiili Türkçede yönelme durumundaki bir sözcük ile kullanılmaktadır:

Ich brauche einen Stift - Bir kalem_e ihtiyacım var

Aynı şekilde “*haben* (sahip olmak)” fiili de yönelme durumunu gerektirmektedir:

Ali hat einen Stift - Ali bir kalem_e sahip

“*Es gibt* (vardır)” fiili ise Türkçede yalın durumunda bir ad ile kullanılmaktadır:

Hier gibt es einen Stift - Burada bir kalem_e var.

Buradaki sıkıntı, tabii ki Almancadaki bu fiillerin Türkçeye uymamaları değildir. Söz konusu iki farklı yapıya sahip olan dillerde örtüşmeyen birçok nokta olacaktır. Fakat yabancı dil öğrenenler, karşılaştıkları yeni bir gramer kategorisinin ana dillerindeki eş değerini veya en azından işlevini bilmek isterler. *Akkusativ* ad durumunun Türkçede belirtme durumunu karşıladığını öğrenen, ancak buna uymayan örneklerle karşılaşan bir öğrenci konuyu tam kavrayamayabilir ki Almanca öğretme deneyimlerimize dayanarak bu duruma sıkça tanık olduk. İlk defa *Akkusativ* ad durumu ile karşılaşan Almanca öğrenen

birine bu ad durumunun işlevini anlatabilmek için kendi diliyle örtüşen fiiller ile aktarmak mümkünken, bu durumu zorlaştırmak ne kadar doğrudur.

Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sadece adı geçen ders kitabında değil, başka ders kitaplarında da buna benzer durumlar söz konusudur. Elbette Alman ders kitabı yazarlarına burada herhangi bir eleştiri getirilmemektedir. Dünyadaki her dili göz önünde bulundurarak bir ders kitabı hazırlamaları olanak dışıdır. Ancak bu durum bizi araştırma sorununa götürür. Fikrimize göre ana dilin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış ders kitabı veya ders materyalleri bu tür sorunları asgariye indirebilir ve yabancı dil dersinde büyük kolaylıklar sağlayabilir. Ancak Türkiye’de Almanca öğrenen Türklere yönelik etkili bir Almanca ders kitabının hazırlanabilmesi için her iki dilin ayrıntılı ele alınması, karşılaştırılması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Almanca ve Türkçede bazı noktaları ele alan karşılaştırmalı çalışmalar vardır. Fakat çekim eklerini ele alan bir çalışmanın henüz yapılmamış olması bu konunun ele alınmasının önemli etkenlerindedir.

1.3. Tezin Konusu

Almanca ve Türkçedeki çekim ekleri çalışmanın konusu oluşturmaktadır. Bunun için her iki dilde çekimlenen sözcük türleri tespit edilecek ve karşılaştırılacaktır.

1.4. Tezin Amacı

Araştırma Sorunu bölümünde de değinildiği gibi; Türkiye’de Almanca öğrenen Türklere yönelik bir Almanca ders kitabının hazırlanmamış olması, iletişimsel yönetime göre hazırlanan Almanca dil dersi kitaplarının da yapıları gereği Türkiye’de Almanca öğrenenlerin gereksinimlerini tam karşılayamaması, bizce Türklere yönelik bir ders kitabının hazırlanmasını zorunlu kılar. Tezimizin amacı da böyle bir ders kitabının hazırlanması için gerekli olan verilerin bir kısmını tamamlamaktır. Bunun için de daha önce yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda ele alınmayan çekim ekleri konusu ayrıntılı bir biçimde incelenecektir. Bu çalışmada ve daha önce yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda elde edilen verilerinin Türklere yönelik bir ders kitabının hazırlanmasında büyük yararlar getireceğini düşünmekteyiz.

Stickel’in karşılaştırmalı çalışmaların yararları hakkındaki görüşleri düşüncelerimizi desteklemektedir.

“Karşılaştırmalı çalışmalar, ana dil ve yabancı dildeki yapıları karşılaştırarak yabancı dil öğreniminde hem mümkün olduğu kadar çok uyumsuzluk noktalarına hem de yabancı dil öğretmenlerin ve yabancı dil dersi kitap yazarlarının henüz farkında olmadıkları sorunlara dikkat çekerek hata araştırmalarının ve öğretici yöntemlerin dil bilimsel çerçevesini belirlerler. Bir yabancı dil hakkında sadece bilgiler içeren bir gramerden farklı olarak karşılaştırmalı bir çalışma öğretmen ve yazarları dil öğrenenin ana diline doğrudan karşılaştırma yaparak yönlendirir.” (aktaran Vural 2000:6)

Görüldüğü gibi Stickel karşılaştırmalı çalışmaların yabancı dil ediniminde oldukça fazla uyumsuzlıklara, hatta belki de dil öğrenenlerinin ve

yabancı dil dersi kitap yazarlarının da henüz farkında olmadıkları sorunlara değinerek hata araştırmalarının ve öğretici yöntemlerin dil bilimsel ilgi kapsamını belirlediklerini düşünmekte. Özellikle Stickel'in karşılaştırmalı çalışmaların “dil öğretmenlerinin ve yabancı dil dersi kitap yazarlarının da henüz farkında olmadıkları sorunları” ortaya çıkarabileceğini iddia etmesi, karşılaştırmalı bir çalışma yapmak için bizi cesaretlendirmiştir.

Rein'ın karşılaştırmalı dil bilimi hakkındaki görüşü de bizce bu iddiayı desteklemektedir. Çünkü Rein, karşılaştırmalı dil bilimi ile birlikte belirli dil unsurları hakkında yeni bir bakış açısının elde edilebileceğini ortaya sürer (aktaran Vural 2002:7).

Hoffmann da Rein gibi karşılaştırmalı çalışmaların sonucunda farklı bir bakış açısının kazanılacağını ve bunun bir dilin daha iyi anlaşılmasını sağladığını şu sözlerle iddia etmektedir:

“Bir grameri sadece bir dil ile ele alan biri, bu grameri anlayabilir, fakat bu grameri tam kavrayabilmek için dillerin karşılaştırılması gerekmektedir. Bir dile başka bir dil ile bakıldığı zaman çok farklı dil deneyimleri elde etmek mümkündür.” (Hoffmann 2013:416)

Görüldüğü gibi karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilecek bulguların uygulamada yarar getireceği ile ilgili birçok görüş vardır. Bizce de karşılaştırmalı çalışmalar özellikle yabancı dil dersine olumlu katkılar sağlayacaktır. Ancak karşılaştırmalı çalışmaların önemi de abartılmamalıdır. Bu tür çalışmalar yabancı dil dersinin yöntemsel hazırlıkların yerini alamayacağı gibi öğretilecek konunun seçimini ve sırasını da belirleyemez. Fakat Sternemann

bu unsurlara vurgu yaparken karşılaştırmalı çalışmaların öneminin de yadsınamayacağını belirtir:

“Karşılaştırmalı dil bilimi yabancı dil dersinin tek başına temelini oluşturmak veya etkin bir yabancı dil dersi için en önemli katkıyı sağlamak durumunda olmadığı gibi böyle bir talebi de söz konusu değildir. Fakat diller arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyarak hatalardan kaçınmak ve önleyici önlemler almaya katkı sağlar.” (Sternemann 1983:22)

James de karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen verilerin uygulanabilir yararlar getireceğini savunur. Özellikle ders materyalinin seçiminde bu verilerin yararlı olacağını düşünürken, yabancı dil dersi kitap yazarlarının da karşılaştırmalı çalışmaların sonuçlarını kullanarak eğitsel öğretici faydalar sağlayabileceklerini belirtir (aktaran Vural 2000:14).

Ancak karşılaştırmalı dil bilimi çerçevesinde yapılan çalışmaların uygulanabilirliği hakkında olumsuz eleştiriler de vardır. Sıkça dile getirilen bir görüşe göre: “İki dil bilgisi sisteminin karşılaştırılması, ancak bütün öğrencilerin veya en azından çoğunluğun aynı ana dili konuştukları takdirde verimli kullanılabilir.” (Finkezzeller 2002:4)

Bir yandan karşılaştırmalı çalışmaların uygulanabilirliği konusunda bir tereddüdü dile getiren bu görüş öte yandan tezimizin amacını destekler niteliktedir. Almanca ve Türkçenin karşılaştırılmasıyla hazırlanacak ders materyalinin zaten sadece ana dili Türkçe olan kitleye hitap edecek ve yukarıdaki görüşe göre de verimlilik için ön görülen koşul yerine getirilmiş olacaktır.

Bir yabancı dil dersi kitabının sadece erek dilin yapısına göre değil, ana dildeki unsurları da hesaba katarak geliştirilmesi gerektiği konusundaki düşüncemizi Işık'ın konu ile ilgili düşünceleri de destek niteliğindedir:

“Yabancı dil eğitiminin kendi öz kaynaklarından beslenen kuram, yöntem ve malzemelerden oluşması genel anlamda yabancı dil eğitiminin gelişmesi ve yabancı dil eğitiminde başarının artırılması için en önemli unsur olarak değerlendirilmelidir.”(Işık 2008:24)

Bu görüşlerden de hareketle yapmayı düşündüğümüz çalışmanın Türklere yönelik Almanca dil derslerine hatta Almanlara yönelik Türkçe dil derslerine katkı sağlayacağını, ayrıca karşılaştırmalar sonucunda elde edilen verilerin sözlük, çeviri ve bilgisayarlı çeviri programlarında da kullanılabilceğini düşünmekteyiz. Özellikle içinde bulunduğumuz bilgisayar çağında çok hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Günümüzde bilgisayarlı çeviri programları gün geçtikçe gelişmektedir. Bir dilde yazılan bir metni anında başka bir dile çeviren programlar mevcuttur. Bu çeviri programları cümleleri tam anlamıyla çeviremezler de özellikle sözcüklerin karşılıklarını vererek cümlenin anlamıyla ilgili fikir vermekteler. Buradaki sıkıntı, dillerin yeterince ve her açıdan karşılaştırılmamasından dolayı yaşanan veri eksikliğine dayanmaktadır. Özellikle biçim birim alanında yapılacak çalışmalardan bu noktada fayda sağlanabileceği görüşündeyiz. Burada yazılı metin bir tarafa konuşulanları anında çeviren bilgisayar programlarına dikkat çekmek gerekir. Örneğin çok yaygın olarak kullanılan Skype görüntülü konuşma programındaki çeviri aracı, şu anda İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Mandarin dillerinde kullanılabilmektedir.

1.5. Tezin Önemi

Amaç bölümünde tezin hedefi ve gerekçeleri ortaya konulmuştu. Ayrıca karşılaştırmalı çalışmaların özellikle yabancı dil öğretiminde getirebileceği yararlarından da söz edildi. Daha önce de Almanca ve Türkçeyi esas alan karşılaştırmalı çalışmalar yapılmıştır.

Örneğin 1980 'de Ülkü Almanca ve Türkçede sözcük yapılarını ele almıştır. Kahramantürk 1999'daki doktora tezinde Türkçe ve Almancada adlaşma konusunu ele alırken, 1995'de Kurt her iki dildeki zaman dizgesini karşılaştırdı. Vural ise 2000 yılında her iki dildeki ilgeçleri mercek altına aldı. Benzer'in karşılaştırmalı çalışmasının konusunu sıfatlar oluşturdu. Bu çalışmalardan önemli veriler elde edilmiştir. Ancak belirttiğimiz doğrultuda bir ders kitabının hazırlanabilmesi için ele alınmayan konular ile ilgili karşılaştırmalı çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Bundan dolayı çekim ekleri konusuna şimdiye kadar değinilmemiş olması yapmayı düşündüğümüz tezin önemini arttırmaktadır. Bu çalışma ile bu konudaki eksiklik giderilmiş olacak ve belki de bu karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen verilerin uygulanabilirliği yönünde bir adım daha atılmış olacak.

Rehbein (1999:10) ise genel olarak Türkçe ve Almancanın karşılaştırılmasının mevcut dil temasları bakımından önemli olduğunu ve Türk göçmenlerinin Avrupa'daki varlığının sonucunda zamanla değişik İngilizce biçimleri gibi Türkçenin de bir Batı Avrupa biçiminin gelişebileceğini belirtiyor. Böyle bir gelişmenin araştırılması için de karşılaştırmalı çalışmaların katkı sağlayacağı açıktır.

1.6. Yöntem

Karşılaştırmalı dil bilimi iki veya daha fazla dili eş zamanlı bir düzlemde karşılaştıran ve hem farklılıkları hem de benzerlikleri ortaya koyan dil bilimi alanlarından biri olarak tanımlanır. Karşılaştırma uygun bir dil bilimsel modelin temelinde ve “*tertium comparationis*” diye adlandırılan bir karşılaştırma düzleminde gerçekleşir. Bunun dışında karşılaştırmalar tek taraflı yani bir dilden hareket ederek ya da çift taraflı, her iki dile aynı değeri vererek gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada karşılaştırma düzlemini günümüz Almanca ve Türkçedeki çekim ekleri oluştururken, konu Almancadan hareketle yani tek taraflı olarak ele alınacaktır. Bunun için her iki dilde çekim eki alan sözcükler tespit edilip hangi biçimde çekime uğradıkları ortaya konulacak ve her iki dil arasındaki farklılıklara veya benzerliklere dikkat çekilip sonuçlar değerlendirilecektir. Almancada üç tane çekim biçimi vardır: ad durum çekimi, derecelendirme ve fiil çekimi. Bundan dolayı çekim ekleri üç ana bölümde ele alınacaktır. Birinci bölümde ad durumu çekimine, ikinci bölümde derecelendirmeye, üçüncü bölümde ise fiil çekimine giren sözcük ve çekim ekleri ayrıntılı bir biçimde ortaya konulacaktır. Sonuç bölümünde ise bu üç ana bölümde elde edilen veriler gösterilecektir. Başka kaynakların yanı sıra Almancadaki veriler için Duden ‘in “*Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*“, Türkçe için ise Korkmaz’ın “Türkiye Türkçesi Grameri” adlı kitaplar referans alınacaktır ve Korkmaz’ın kullandığı dil bilimsel terimler kullanılacaktır.

2. ÇEKİM EKLERİ

Çekim ekleri konusuna girmeden önce, çekim kavramına değinmekte yarar vardır. Gross'a (1983:54) göre çekim, sözcüklerin dil bilgisel özelliklerini ifade etmek amacıyla yapılan biçimsel değişikliklerdir.

Duden'de (1984:645) ise çekim, biçim bilimsel bir süreç olarak tanımlanır ve çekim neticesinde sözcüklerin yeni dil bilgisel biçimlerinin ortaya çıktığı belirtilir. Ayrıca çekimlenen sözcüklerde sözcük türünün değişmediği de özellikle vurgulanır.

Erben'e (1996:47) göre ise bir sözcüğün dil bilgisel önem taşıyan biçim varyasyonları söz konusudur ve bunlar belirli dil bilgisel kategori ve ilişkilerin ifadesi için kullanılmaktadır.

Özetle, bir sözcüğün dil bilgisel özelliğini ya da cümle içindeki dil bilgisel işlevini bildirmek için o sözcüğün biçiminde yapılan değişikliklere 'çekim' denir,

Türkçede ise çekim denildiğinde; fiillerin türlü zaman, kişi ve kiplere, adların da ad durumlarına göre uğradıkları değişiklikler anlaşılır.

Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Buna uygun olarak Türkçede çekim sadece sözcüklerin sonuna eklenen çekim eklerinin yardımıyla gerçekleştirilir. Almancada ise çekim için bazı durumlarda sadece çekim ekleri ve tanımlık kullanılırken bazı durumlarda sözcüğün kökünde ünlü değişimleri yaşanır ya da sözcüklerin değişik biçimleri devreye girer. Yani köklerde bir değişim söz konusu olur. Almanca bu özelliği ile eklemeli bir dil değil de çekimli bir dil olarak kabul edilir.

Korkmaz'a (2014:111) göre Türkçede çekim ekleri adlar ile adlar veya adlar ile fiiller arasındaki geçici ilişki kuran eklerdir. Kelime gruplarından ve cümleden çekim ekleri çıkarıldığında kelimeler arasındaki anlam bağları kopar ve cümlenin yapısı bozulur.

Demek ki Türkçede çekim ekleri gerek ad soylu gerekse fiil soylu kelimelerin sonuna eklenen cümle içinde diğer kelimelerle anlam bağlantısı kurmalarını sağlayan eklerdir. Kendi başlarına bir anlam ifade etmeyen çekim ekleri kelimelerin cümle içinde zaman yön, aitlik, tekil ya da çoğulluk gibi anlamları üstlenmelerini sağlarlar.

Götze (1988: 290) ise Almancada çekim eklerini dil bilgisel işlevi olan, fakat kendi başına anlamı olmayan ön ve son ekler olarak tanımlar. Bu ekler aracılığıyla sözcükler cümle içindeki ilgili işleve uygun hâle getirilirler.

Pörings'e (1999: 76) göre ise fiil, ad, sıfat ve zamir gibi sözcüklerin çekimini üstlenen dil bilgisel bağımlı biçim birimlere çekim eki denir ve bunlar sözcükler, sözcük grupları ve cümleler arasındaki ilişkileri gösterirler.

Bundan da anlaşıldığı gibi Almancada da çekim ekleri sözcük, sözcük grupları ve cümlenin öteki öğeleri arasında bağlantı kurarlar. Dolayısıyla çekim eklerinin işlevi bakımından Türkçe ve Almancada bir benzerlik söz konusudur. Örneğin hem Türkçede hem de Almancada fiiller çekim eki alarak kişi, tekil çoğul durumu, zaman ve kip hakkında bilgi verebilirler. Ancak daha önce de belirtildiği gibi her iki dilde çekim eklerinin diğer dilde olmayan bazı ilave işlevleri de söz konusudur. Söz gelimi Türkçede adlara çekim eki eklemek suretiyle ad durumu veya tekil çoğul durumu bildirilirken, Almancada buna ilaveten adların cinsi de belirtilir.

Her iki dildeki çekim eklerinin önemli bir farkı da (ki bu aslında eklemeli ve çekimli diller arasındaki bir farkı da oluştur); Almancada çekim ekleri çoğu zaman değişik dil bilgisel özellikleri bir ek içinde barındırırken, Türkçede her dil bilgisel özellik için ayrı bir çekim eki gerekmektedir. Örneğin Almancada *gehen* (gitmek) fiilinin birinci tekil şahıs şimdiki zaman çekiminde fiil köküne sadece *-e* çekim eki eklenerek hem şahıs hem zaman hem de kip bildirilir: *gehen – ich gehe*.

Türkçede ise hem şimdiki zaman eki, hem de şahıs eki ayrı olarak kullanılır. *Gitmek* fiilinin köküne önce zaman eki *-iyor* daha sonra da *-um* şahıs eki eklenir: *gitmek – ben gid-iyor- um*.

Bu çalışma ile yukarıda küçük bir örneği verilen farklılıklar ve benzerlikler ayrıntılı bir şekilde ortaya konulacaktır.

2.1.Almanca ve Türkçede Çekime Uğrayan Sözcükler

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi Almancada çekime uğrayan her sözcük Türkçede çekime uğramaz. Almancada şu sözcükler çekime uğrar: adlar, sıfatlar, zamirler, tanımlıklar, fiiller ve zarflar.

Almancada çekim üçe ayrılır:

- a) Ad durum çekimi (*Deklination*): bu çekimde; adlar, zamirler, tanımlıklar ve sıfatlar ad durumu (*Kasus*), tekil çoğul durumu (*Numerus*) ve cinslerine (*Genus*) göre çekim eki alır veya biçim değiştirirler.

b) Fiil Çekimi (**Konjugation**): bu kavram fiil çekimini kasteder. Burada fiillerin kişi (*Person*), tekil çoğul durumu (*Numerus*), zaman (*Tempus*), çatı (*Genus verbi*) ve kiplere (*Modus*) göre ek ve biçim değişiklikleri söz konusudur.

c) Derecelendirme (**Komparation**): Almancada zarf ve sıfatların derecelendirilmesini (*Positiv, Komparativ, Superlativ*) ele alan çekimdir.

Türkçede ise çekim yelpazesi Almanca kadar geniş değildir. Türkçede adlar, zamirler ve fiiller çekime girerler. Türkçede çekim konusu genellikle ad çekimi ve fiil çekimi olmak üzere iki ana grubu ayrılır. Bu çerçevede adlar, zamirler ve fiiller çekimlenir.

Bu çalışmada çekime giren bu sözcüklerin hepsi ayrıntılı ele alınacaktır. Ancak Almancada ad durum çekiminde önemli bir görev üstlenen bir sözcük türü vardır. Almancada *Artikel* diye adlandırılan bu sözcük türü ad çekimini gerçekleştiren bir sözcüktür. Özellikle belirli *Artikel*'in Türkçede tam karşılığı olmadığından çekim konusuna girmeden bu sözcük türünün ele alınmasında yarar vardır.

2.1.1. Tanımlıklar

Almancada *Artikel* denilen bu sözcük türü Türkçeye tanımlık şeklinde çevrilmiştir. Belirli tanımlık (*der, die das*), belirsiz tanımlık (*ein, eine*), olumsuz tanımlık (*kein, keine*) ve yeni gramerlerde aitlik tanımlığı (*mein, meine*) olmak üzere dörde ayrılırlar. Almancada her adın bir tanımlığı vardır ve bu tanımlıklar adın cinsini (*Genus*), tekil ve çoğul durumunu (*Numerus*) ve ad durumunu (*Kasus*) bildirirler. Buradan da anlaşılacağı gibi Almancada ad çekimi tanımlıklar yardımıyla yapılır.

Almancada adlar üç cinse ayrılır: eril (*maskulin*), dişil (*feminin*) ve yansız (*neutral*). Burada söz konusu olan cins ayrımı gerçek cinsiyete dayanan bir ayırım değildir. Cins ayrımı bir gramer kategorisidir. Tekil olarak bir adın tanımlığı ya **der** (ki bu durumda adın cinsi erildir) ya **die** (dişil) ya da **das** (yansız)'tır. Çoğul da ise bütün adların tanımlığı **die**' dir. Almancada ad durumunun, adın cinsine göre tanımlıklar yardımıyla yapıldığı dikkate alınır, tanımlıkların Almancada ne kadar işlevsel olduğu anlaşılır. Türkçede ise belirli tanımlığı karşılayan bir sözcük yoktur. Ad durumu çekimi, adlara eklenen çekim ekleri yardımıyla yapılır.

3. AD DURUM ÇEKİMİ

3.1. Ad ve Tanımlıkların Çekimi

Hem Almancada hem de Türkçede adlar çekime uğrarlar. Türkçede adların çekimi sondan eklemeli dillere uygun bir biçimde çekim eklerinin adın yalın durumuna eklenmesiyle yapılırken, Almancada durum farklıdır. Çünkü Almancada bütün adların bir tanımlığı (*Artikel*) bulunmaktadır ve adların cinsiyet, ad durum, çoğul durum ve aitliklerini bildirmek için tanımlığın değiştirilmesi veya tanımlığa çekim ekinin eklenmesi söz konusudur. Bunun yanı sıra adların çekim eki aldığı durumlar da vardır. Özetlemek gerekirse Türkçede ad çekimi ekleri şunlardır: Çoğul ekleri, ad durum ekleri, iyelik ekleri ve soru eki.

Almancada çoğul ekleri ve ad durumu eklerinden söz etmek mümkünken Türkçedeki iyelik ve soru ekini karşılayan bir çekim ekine Almancada rastlamak mümkün değildir.

3.1.1 Çoğul ekleri

Almancada da çoğul eki bir nesnenin veya kavramın sayısının birden fazla olduğunu bildirmek için kullanılır. Almancada yedi tane çoğul eki, fakat on bir tane çoğul yapma biçimi söz konusudur. Buradan da anlaşılacağı gibi Almancada bazı adlar çoğul eki almadan da çoğul olarak kullanılabilir. Burada daha önce değinilen tanımlık sözcüğü ile çekimli dillerin özelliği olan sözcük kökündeki ünlü değişmesi rol oynar. Yeri gelmişken küçük bir hatırlatma

yapmakta yarar vardır. Çalışmanın amacı Türkçe ve Almancada kullanılan çekim eklerini tespit edip karşılaştırmak olduğundan, Almancada hangi adların hangi çoğul eki aldıkları veya ne şekilde çoğul yapıldıkları konusuna girilmeyecektir. Sadece mevcut çoğul ekleri ve çoğul biçimleri ortaya konulacaktır. Ayrıca Almancada çoğul şekli olmayan sözcüklerin yanı sıra sadece çoğul şekli olan sözcükler de vardır. Örneğin Almancadaki “*Eltern*” (ebeveyn) sözcüğü sadece çoğul olarak kullanılabilir. Fakat bu sözcüklerde çekim eki söz konusu değildir. Bu arada bir adın çoğul durumundayken belirli tanımlık ‘*die*’ ile kullanıldığını tekrar vurgulamakta fayda var. Almancadaki çoğul yapma biçimleri şunlardır:

a) Ek almadan çoğul yapımı

Almancada bazı adlar herhangi bir çoğul eki almadan çoğul olarak kullanılabilirler. Burada adı tekil durumundan ayırmak için *die* çoğul tanımlığını kullanmak yeterlidir. Örneğin:

der Lehrer (öğretmen) > *die Lehrer* (öğretmenler)

b) Ek almadan, fakat ünlüleri incelterek (*Umlaut*) çoğul yapımı

Bu maddedeki adlar da çoğul eki almazlar, ancak sözcük kökündeki ünlüler inceler. Almancada *Umlaut* diye adlandırılan bu durumda, sözcük kökündeki *a* ünlüsü inceler *ä*, *o* ünlüsü *ö* ve *u* ünlüsü *ü*’ye dönüşür.

der Vater (baba) > *die Väter* (babalar)

<i>die Mutter</i>	(anne)	>	<i>die Mütter</i>	(anneler)
<i>die Tochter</i>	(kız)	>	<i>die Töchter</i>	(kızlar)

c) ‘-e’ çoğul eki ile çoğul yapımı

Almancada bazı adlar çoğul yapılırken *-e* çoğul ekini alırlar.

<i>der Brief</i>	(mektup)	>	<i>die Briefe</i>	(mektuplar)
<i>der König</i>	(kral)	>	<i>die Könige</i>	(krallar)
<i>das Krokodil</i>	(timsah)	>	<i>die Krokodile</i>	(timsahlar)

ç) ‘-e’ çoğul eki ve ünlüleri incelterek ‘-‘ (*Umlaut*) çoğul yapımı

Bazı adların çoğul biçimini elde etmek için çoğul ekinin yanı sıra daha önce söz edilen sözcük kökünde ünlülerin incelenmesi (*Umlaut*) gerekmektedir.

<i>die Hand</i>	(el)	>	<i>die Hände</i>	(eller)
<i>der Topf</i>	(tencere)	>	<i>die Töpfe</i>	(tencereler)
<i>der Fuß</i>	(ayak)	>	<i>die Füße</i>	(ayaklar)

Bu maddede Almancanın hem eklemeli hem de çekimli dillerin özelliğini taşıdığı görülür.

d) ‘-se’ çoğul eki ile çoğul yapımı

Birçok Almanca grameri *-se* çoğul eki ile yapılan çoğul biçimini ayrı bir çoğul yapma biçimi olarak değerlendirmez. Bu şekilde çoğul yapılan adları *-e* çoğul eki ile yapılan çoğul biçimi içinde ele alır ya da özel durumlar başlığı

altında **-nis** veya **-us** ile biten adlar çoğul yapılırken **-se** eki alırlar şeklinde bir bilgi verirler. Buradaki ölçüt bu tarzdaki adların sayısının fazla olmaması olabilir. Ancak burada ayrı bir çoğul yapma biçimi ve dolayısıyla ayrı bir çoğul eki söz konusudur.

<i>der Bus</i>	(otobüs)	>	<i>die Busse</i>	(otobüsler)
<i>das Bündnis</i>	(ittifak)	>	<i>die Bündnisse</i>	(ittifaklar)

e) ‘-n’ çoğul eki ile çoğul yapımı

-n eki de bir çoğul eki olarak işlev görür.

<i>die Schule</i>	(okul)	>	<i>die Schulen</i>	(okullar)
<i>die Gabel</i>	(çatal)	>	<i>die Gabeln</i>	(çatallar)

f) ‘-en’ çoğul eki ile çoğul yapımı

Bu ek de ayrı bir çoğul ekidir.

<i>die Station</i>	(istasyon)	>	<i>die Stationen</i>	(istasyonlar)
<i>der Student</i>	(öğrenci)	>	<i>die Studenten</i>	(öğrenciler)

g) ‘-nen’ çoğul eki ile çoğul yapımı

Bu ekte Almanca gramerlerde ayrı bir çoğul yapma biçimi olarak değerlendirilmeyip genellikle bir dipnot ile **-in** ile biten sözcüklerin çoğul yapımında kullanıldığı belirtilir. Fakat burada da ayrı bir çoğul eki söz konusudur.

die Freundin (kız arkadaş) > *die Freundinnen* (kız arkadaşlar)
die Ärztin (bayan doktor) > *die Ärztinnen* (bayan doktorlar)

h) '-er' çoğul eki ile çoğul yapımı

Almancada az sayıdaki adın çoğulu **-er** eki ile yapılır.

das Kind (çocuk) > *die Kinder* (çocuklar)
das Bild (resim) > *die Bilder* (resimler)

ı) '-er' çoğul eki ve ünlüleri incelterek (Umlaut) çoğul yapımı

Burada da çoğul biçiminin elde edilmesi için çoğul ekinin yanı sıra ünlünün de incelenmesi gerekmektedir.

das Haus (ev) > *die Häuser* (evler)
das Horn (boynuz) > *die Hörner* (boynuzlar)
das Gut (mal) > *die Güter* (mallar)

i) '-s' çoğul eki ile çoğul yapımı

Genellikle **-e** dışındaki bir ünlü ile biten ve birçok yabancı sözcük **-s** çoğul eki alır.

das Auto (araba) > *die Autos* (arabalar)
der Guru (guru) > *die Gurus* (gurular)
das Hotel (otel) > *die Hotels* (oteller)

Türkçede çoğul eki **-lar** ekidir. Bu ek ünlü uyumuna göre **-ler** olarak da karşımıza çıkar ve adın çoğul biçimi karşıladığı nesnenin veya kavramın

sayısının birden fazla olduğunu gösterir: örneğin adam - adamlar, ev – evler gibi.

Türkçede çoğul eki diğer çekim ekleri ile karşılaştırıldığında kapsam bakımından en dar olan ektir. Çoğul ekinin kapsamı sadece eklendiği ad ile sınırlıdır ve diğer çekim ekleri gibi cümlenin diğer bir ögesi ile herhangi bir bağlantı kurmaz.

Özetlemek gerekirse Türkçede **-lar** ve **-ler** olmak üzere iki tane çoğul eki var. Dolayısıyla da iki tane çoğul yapım biçimi karşımıza çıkar. Almancadaki on bir çoğul yapım biçimine karşılık ise çoğul eki olarak değerlendirilebilecek yedi tane çoğul eki söz konusudur:

<u>Türkçede çoğul ekleri</u>		<u>Almancada çoğul ekleri</u>
-lar /-ler	<<<>>>	-e / -en / -er / -se / -s / -n / -nen

Türkçede ve Almancada çoğul eklerinin kullanılması ve bu eklerin adların sonuna ekleniyor olması her iki dil arasında benzer bir durumu göstermektedir. Her iki dildeki farklar ise Almancada bazı adların çoğul yapılırken çekim eki almaması, bazı adların ise sözcük kökünde ünlü değişmelerinin yaşanması ve tüm adların çoğul durumda bir tanımlığa sahip olmasıdır. Türkçede iki tane çoğul biçimi varken Almancada ise kullanılan yedi çekim ekine karşılık on bir değişik çoğul biçimi vardır.

3.1.2. Ad durumları ve ad durum ekleri

Almancada ad durumu **Kasus** kavramı ile karşılık bulur. Duden'deki (1984:231) tanıma göre Almanca da ad durumu; adın cümle içinde girdiği değişik biçimlerdir. Bu değişik biçimler ile oluşturulan ad durumları sayesinde

de adın cümle içindeki değişik söz dizimsel görevleri belirtilir. Demek ki bir adın bir cümle içerisindeki işlevini ad durumu gösterir. Ad durumlarının belirtilmediği bir cümleyi anlamak mümkün değildir.

Bu arada ad durumunu, adın ilişki içinde bulunduğu sözcükler belirler. Bu sözcükler de adlar, edatlar ve fiillerdir. Fakat Türkçeden farklı olarak Almancada sıfatlar da ad durumunu belirleyebilir. Burada Almancada karşımıza ‘*Valenz*’ kavramı çıkar. Türkçede birleşme değeri denilen bu kavram ile bir sözcüğün başka sözcükleri kendisine bağlama özelliği kastedilir. Almancada fiilin, adın, edatın ve sıfatın birleşme değerinden bahsedilir.

Almancada ad durumu çoğunlukla fiilin birleşme değerine bağlıdır. Örneğin “*Ich sehe **den** Lehrer* (öğretmeni görüyorum)” cümlesindeki ‘*sehen*’ (görmek) fiili Almancadaki ad durumlardan *Akkusativ*’i gerektiren bir fiilken, “*Ich helfe **dem** Lehrer* (öğretmene yardım ediyorum)” cümlesinde ‘*helfen*’ (yardım etmek) fiili diğer bir ad durumu olan *Dativ* ile kullanılmaktadır.

Edatlar da Almancada bir adın ad durumunu belirleyebilirler. “*Ich lerne **seit einem** Jahr Deutsch* (bir yıldır Almanca öğreniyorum)” cümlesinde ‘*seit*’ *Dativ* ad durumunu (*einem* Jahr) gerektiren bir edat olarak karşımıza çıkarken, “*Ich lerne **für die** Prüfung* (sınav için çalışıyorum)” cümlesinde ‘*für*’ edatı adın *Akkusativ* ad durumunda (*die* Prüfung) kullanılmasını sağlar.

Adların da bir birleşme değeri vardır. “*Der Direktor **der** Schule* (okulun müdürü)” sözcük grubu Türkçede belirtili ad tamlamasıyla karşılanabilir. Bu ad tamlamasında ‘*der Schule*’ Almancadaki ad durumlarından *Genitiv*’i gerektiren bir durumdur.

Daha önce belirtildiği gibi Türkçeden farklı olarak Almancada sıfat da bir adın ad durumunu belirleyebilir. Örneğin “*Er ist seinem König treu* (kralına sadık) cümlesinde ‘*treu sein*’ (sadık olmak) sıfatı *Dativ* ad durumunu gerektiren bir sıfattır.

Korkmaz’a (2014:281) göre Türkçede adlar cümle içinde bağımsız değiller, aksine cümlenin ad, edat, fiil gibi öteki ögeleri ile sürekli bir bağlantı içindeler. Adlar, cümlenin örgüsünü oluşturan bu bağlantıyı kurabilmek için, ilişkinin türüne göre çeşitli durumlara girerler ki Korkmaz adların girdikleri bu hâlleri ad durumları olarak adlandırır. Bu ilişkileri sağlayan eklere de ad durum ekleri denir. Ad durum ekleri, yapım ekleri gibi eklendikleri adların anlamlarını değiştirmezler, onların görevi cümle ögeleri arasında çeşitli yönlerden geçici anlam ilişkileri, geçici anlam bağlantıları kurmaktır. Bu bakımdan Almanca ve Türkçe arasında bir benzerlik söz konusudur, çünkü Almancada da çekim ekleri sözcüklerin anlamını değiştirmezler.

Ad durum ekleri adların kendilerine bağlı bulunmayan, aksine kendilerinin onlara bağlı buldukları cümle ögeleri ile kurdukları geçici anlam ilişkilerini karşılar. Özetlemek gerekirse ad durum ekleri adları adlara, edatlara ve çoğunlukla da fiillere bağlayarak, cümlenin kuruluşuna yardımcı olan, cümleye işlevlik kazandıran eklerdir. Türkçede ad durumunu belirleyen sözcükler adlar, edatlar ve fiillerdir.

Örneğin adın, ad durumunu belirlediği duruma bir örnek şu belirtili ad tamlaması olabilir: ‘*okulun müdürü*’. Burada ad ilgi durumundadır.

‘*Babama göre*’ ifadesinde ise edat ad durumunu belirliyor. Burada ‘*göre*’ yönelme durumu isteyen bir edata örnektir.

“*Hırsız* *gördü*.” Bu cümlede fiilin ad durumunu belirlediği görülür ki Türkçede çoğu zaman fiiller ad durumunu belirler.

3.1.2.1. Yalın durum

Almancada yalın duruma *Nominativ* denir. Yalın durum Almancadaki dört ad durumundan en yaygın olarak kullanılan durumdur ve bir sözcüğün temel biçimini yansıtır. Dolayısıyla yalın durumda sözcüğe herhangi bir çekim eki eklenmemiştir. Birçok dilde olduğu gibi Almancada da yalın durumundaki sözcük cümlenin öznesi durumundadır. Toklu yalın durumu şu şekilde tanımlar:

“*Yalın durumda bulunan sözcük tümcede özne işlevini yerine getirir. Yalın durumda ad herhangi bir ek almamıştır, diğer deyişle sıfır biçim birimle belirlenmiştir.*”(Toklu 2011: 65)

Anlamsal olarak ise Almancada yalın durum çoğu zaman:

- bir eylemi gerçekleştiren kişiyi gösterir. Örneğin:

Der Lehrer schreibt einen Brief (Öğretmen bir mektup yazıyor)

- bir eylemden etkilenen bir canlıyı gösterir. Örneğin:

Das Baby wird gewaschen (Bebek yıkanıyor)

- bir oluşu gösterir. Örneğin:

Das Haus wird gebaut (Ev inşa ediliyor)

- bir aracı gösterir. Örneğin:

Wasser löscht Feuer (Su ateşi söndürür)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi yalın durumundaki adlar cümlelerin öznesi durumundalar ve herhangi bir çekim eki almadılar veya başka bir deyişle sıfır biçim birim ile belirtildiler.

Korkmaz (2014:282) yalın durumu, adın cümlede anlam ilişkisi yönünden başka bir kelimeye bağlı olmayan yalın durumu olarak tanımlar ve sadece çoğul veya iyelik eki alabileceğini belirtir, örneğin *dağ*, *dağlar*, *dağımız* gibi.

Üstünova (2007:737) da Türkçede yalın durum için herhangi bir ekin olmadığını söyler ve bundan dolayı da yalın durum için, sıfır biçim birimle (ek almama durumu) çekimlenmiş diye yazar.

Demek ki her iki dilde de yalın durumda sözcüklerin temel biçimi kullanılır. Yalın durumundaki adlar işlev olarak da her iki dilde benzer görevler üstlenirler. Her iki dilde de yalın durumundaki adlar cümlenin öznesini oluştururlar ve genellikle bir iş yapanı veya olan bir işi gösterirler.

Ancak farklılıklar da söz konusudur. Çoğul eki konusundaki farklılıklar bir önceki bölümde anlatılmıştı. Bunun dışında Korkmaz'ın belirttiği gibi Türkçede yalın durumundaki adlar iyelik eki alırken, Almancada iyelik yapımında çekim ekleri söz konusu değildir. Ancak bu konu iyelik ekleri bölümünde ele alınacaktır. Belirtilmesi gereken bir fark ise Almancada her adın bir tanımlığa (*Artikel*) sahip olması ve bunlar sayesinde adların cinslerinin bildiriliyor olmasıdır. Yalın durumundaki tanımlıklar birbirinden farklı olabilirler. Türkçede ise gramer açısından ne bir cins ayrımı ne de belirli tanımlıklar vardır:

<u>Belirli tanımlık + temel birim</u>			<u>temel birim</u>
<i>der Tisch</i>	(eril)	>	masa
<i>die Tasche</i>	(dişil)	>	çanta
<i>das Kind</i>	(yansız)	>	çocuk

Yalın durumumda adların ek almaması her iki dil arasındaki benzerliktir. Yalın durumundaki farklılık ise belirtildiği gibi Türkçede bir tanımlığın olmaması, Almancada ise adların üç ayrı belirli tanımlık ile kullanılmasıdır. Bu belirli tanımlıklarda bir çekim eki söz konusu değildir. Aynı örneklerin çoğul durumları şu şekilde olur:

<u>Belirli tanımlık + temel birim</u>		<u>temel birim</u>
<i>die Tische</i>	>	masalar
<i>die Taschen</i>	>	çantalar
<i>die Kinder</i>	>	çocuklar

Çoğul konusu ele alınırken yalın durumundaki adların aldıkları çoğul ekleri ve çoğul yapım biçimleri ayrıntılı ortaya konulmuştu. Buna bağlı olarak da benzerlik ve farklılıklara işaret edilmişti. Bundan dolayı burada sadece Almancada bir adın çoğul ve yalın durumdayken ‘*die*’ belirli tanımlığı ile kullanıldığını hatırlatmak yeterlidir.

Türkçede belirli tanımlıklar yoktur. Fakat Almancada yalın durumundaki *ein / eine* belirsiz tanımlıklarının anlam ve işlev olarak karşılayan bir sözcük vardır. Belirsiz sıfat veya sayı sıfatı işlevlerine sahip olan *bir* sözcüğü Almancadaki belirsiz tanımlıklar gibi bir adı belirsizleştirmek veya sayı olarak tek olduğunu belirtmek için kullanılır.

<u>belirsiz tanımlık + temel birim</u>		<u>belirsiz sıfatı +temel birim</u>
<i>ein Tisch</i>	>	bir masa
<i>eine Tasche</i>	>	bir çanta
<i>ein Kind</i>	>	bir çocuk

Burada Türkçe ve Almanca arasında bir benzerlik söz konusudur. Hatta neredeyse bir eş değerlilikten de söz etmek mümkündür. Almancadaki belirsiz tanımlığın Türkçedeki eş değeri belirsiz sıfat veya sayı sıfatı olarak kullanılan *bir* sözcüğüdür. Fakat yine de bir farklılık göze çarpar. Almancada dişil

sözcüklerle kullanılan belirsiz tanımlık adın cinsiyetini belirtmek amacıyla *-e* çekim ekini alır (örneğin *eine Tasche*). Sonuç olarak yalın hâlde her iki dilde adlar çekim eki almazken sadece dişil bir sözcük söz konusuysen belirsiz tanımlığa eklenen *-e* çekim eki görülür.

3.1.2.2. Belirtme durumu

Almancada *Akkusativ* denilen ad durumu, fiile bağlı bir çekim söz konusu olduğunda Türkçedeki belirtme durumunun karşılığıdır. Almanca gramerleri *Akkusativ* ad durumunda bulunan bir adın cümledeki nesnesi olduğunu belirtirler. Bu ad da cümlede bir işten veya eylemden etkilenen bir kişi ya da nesnedir. Dolayısıyla belirtme durumundaki ögeyi tespit etmek için yükleme *wen* (kimi) ve *was* (neyi) soruları sorulur.

Almancada ad çekiminden bahsedilirken belirli tanımlıkla, belirsiz tanımlıkla ve iyelik zamirleri (aitlik tanımlığı) ile yapılan çekimler söz konusu olur. İyelik zamirleri ile yapılan çekimler zamir bölümünde ele alınacağından dolayı burada sadece belirli ve belirsiz tanımlıklarla yapılan çekime değinilecektir. Bu çekimde üçe ayrılır: *kuvvetli*, *zayıf* ve *karışık* çekim. Ancak karışık çekimde sadece *Genitiv* ad durumundaki adlarda farklı bir çekim eki söz konusu olur. Bundan dolayı bu durum ilgili ad durumunda örneklendirilecektir.

a) Belirli tanımlıkla kuvvetli çekim

	Maskulin (<i>eril</i>)	Feminin (<i>dişil</i>)	Neutral (<i>yansız</i>)	Plural (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	der Mann (<i>adam</i>)	die Frau (<i>kadın</i>)	das Haus (<i>ev</i>)	die Männer (<i>adamlar</i>)
Akkusativ (<i>ekli belirtme durumu</i>)	den Mann (<i>adamı</i>)	die Frau (<i>kadını</i>)	das Haus (<i>evi</i>)	die Männer (<i>adamları</i>)

Bu tabloda en çok dikkati çeken nokta, eril cinsteki durum haricinde *Nominativ* ve *Akkusativ* ad durum çekimlerinde bir farklılığın olmamasıdır. Dolayısıyla ‘*die Frau*’ adı hem *kadın* hem de *kadın-ı* anlamını verebilir. Bir anlam kargaşasına yol açabilecek gibi görünse de Almancada cümlede kullanılan fiil veya söz dizimine bağlı olarak ad durumları ayırt edilebilmektedir. İkinci önemli nokta ise kuvvetli çekimde herhangi bir çekim ekinin kullanılmıyor olmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi Almancada ad durumunu çekim ekinden daha çok tanımlıktaki değişiklik belirtir. Fakat *Akkusativ* ad durumunda sadece eril cinsteki bir tanımlık değişikliği söz konusudur. Yalın durumda ‘*der*’ tanımlığa sahip olan bir ad *Akkusativ* durumunda ‘*den*’ tanımlığı ile kullanılmaktadır. Erben’in (1979:49) değişik biçimlenme (*Suppletion*) olarak tanımladığı bu durumda yalın durumda bir sözcüğün diğer ad durumunu belirtmek için sözcük ek almaz, bunun yerine farklı bir temel biçimine sahip olur. Burada *der* belirli tanımlığının *den* tanımlığına dönüşmesi gibi.

b) Belirli tanımlıkla zayıf çekim

	SINGULAR (<i>tekil</i>)			PLURAL (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	der Tourist (<i>turist</i>)	der Löwe (<i>aslan</i>)	der Student (<i>öğrenci</i>)	die Studenten (<i>öğrenciler</i>)
Akkusativ (<i>ekli belirtme d.</i>)	den Touristen (<i>turisti</i>)	den Löwen (<i>aslanı</i>)	den Studenten (<i>öğrenciyi</i>)	die Studenten (<i>öğrencileri</i>)

Bazı gramerlerde zayıf çekim *N*-çekimi veya adın ikinci çekimi olarak adlandırılır. Sadece eril adlar bu çekime uğrar. Kuvvetli çekim ile zayıf çekim arasındaki fark ise zayıf çekimde tekil *Akkusativ*, *Dativ* ve *Genitiv* ad durumlarında adların *-n* veya *-en* çekim ekini almalarıdır. Bu biçimde çekilen adların sayısı fazla değildir. Tabloda bu çekim örneklendirilmiştir.

c) **Belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim**

	Maskulin (eril)	Feminin (dişil)	Neutral (yansız)	Plural (çoğul)
Nominativ (yalın durum)	ein Mann (bir adam)	eine Frau (bir kadın)	ein Haus (bir ev)	--- Männer (adamlar)
Akkusativ (eksiz belirtme d.)	ein <u>en</u> Mann (bir adam)	eine Frau (bir kadın)	ein Haus (bir ev)	--- Männer (adamlar)

Bu çekimde, belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde olduğu gibi sadece eril adların tanımlıklarında bir değişme söz konusudur. Yalın durumundaki eril sözcüklerle kullanılan 'ein' belirsiz tanımlığı *Akkusativ* ad durumunda **-en** çekim ekini alarak '*einen*' biçimini alır. Dişil ve yansız adların tanımlıklarında ise herhangi bir değişiklik olmaz. Yine belirli tanımlıklı çekime benzer şekilde adların sonuna herhangi bir çekim eki eklenmemektedir. Bu arada olumsuz tanımlıklar, belirsiz tanımlıklarla aynı biçimde çekimlenir ve bundan dolayı da ne burada ne de diğer ad durumlarında ayrıca ele alınmayacaklardır.

ç) **Belirsiz tanımlıkla zayıf çekim**

	SINGULAR (tekil)			PLURAL (çoğul)
Nominativ (yalın durum)	ein Tourist (turist)	ein Löwe (aslan)	ein Student (öğrenci)	--- Studenten (öğrenciler)
Akkusativ (ekli belirtme d.)	ein <u>en</u> Tourist (turisti)	ein <u>en</u> Löwe (aslanı)	ein <u>en</u> Student (öğrenciyi)	--- Studenten (öğrenciler)

Belirsiz tanımlıkla zayıf çekimin belirli tanımlıkla zayıf çekimden tek farkı belirli tanımlıkların yerine belirsiz tanımlıkların kullanılıyor olmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi bu çekim sadece eril adlar için geçerli ve tablodan da anlaşıldığı gibi adların sonuna eklenen iki tane çekim eki karşımıza çıkar: **-n** ve **-en**. Ayrıca belirsiz tanımlık *ein*, *Akkusativ* ad durumunda **-en** çekim ekini almaktadır.

Türkçede, belirtme durumu geçişli bir fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur. Bu durumdaki ad yüklemnin bildirdiği ve öznenin yaptığı işten etkilendiği için cümlede nesne görevindedir, dolayısıyla bir yükleme veya belirtme işlevi yüklenmiştir (Korkmaz 2014:290)

Türkçe ve Almancada işlevleri bakımından benzer olan bu ad durumunun oluşturulmasında ise büyük farklılıklar göze çarpar. Türkçede belirtme durumu adlara çekim eki eklenerek kurulurken, Almancada çok nadir durumlarda adlara çekim eki eklenir. Türkçede belirtme durumu iki şekilde karşılanır; ekli ve eksiz olarak.

Ekli belirtme durumu, fiilin etkisi altında kalmış olan bir adın belirtme durumu eki almış biçimidir. Bu ad cümle içinde belirtili nesne görevindedir. Adın sonuna ünlü uyumuna uygun olarak **-ı / -i / -u / -ü** çekim ekleri eklenir: örneğin adam-**ı**/ kalem-**i** / odun-**u** / kömür-**ü**.

Ad bir ünlü ile bitiyorsa bu sefer yukarıda belirtilen **-ı / -i / -u / -ü** çekim eklerinin önüne Korkmaz'ın (2014:116) yardımcı sesler başlığı altında yardımcı ünsüz diye adlandırdığı bir kaynaştırma harfi gelir ki belirtme durumu çekim ekleri y yardımcı ünsüzü ile kullanılır. Örneğin: baca-**yı** / kedi-**yi** / kutu-**yu** / ütü-**yü**. Buna benzer bir durum üçüncü kişi iyelik eki ile aitlik eki almış adların, belirtme durumunda kullanıldığında yaşanır. Bu durumda ad yine bir ünlü ile bittiğinden **-ı / -i / -u / -ü** belirtme durumu eklerinin önüne zamir *n*'si olarak bilinen **-n** ünsüzü getirilir: Örneğin bacası-**ni**, kedisi-**ni**, kutusu-**nu**.

<u>temel birim</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>zamir n'si</u>		<u>belirtme durumu eki</u>
baca	>	sı	>	n	>	ı
kedi	>	si	>	n	>	i
kutu	>	su	>	n	>	u
ütü	>	sü	>	n	>	ü

Bu bilgilere dayanarak Türkçede ekli belirtme durumunda karşımıza toplamda on iki değişik belirtme durumu biçimi çıkar. Ancak bunlardan sadece **-ı / -i / -u / -ü** ekleri çekim eki olarak görülebilir.

-yu / -yi / -yu / -yü ekleri ise bağımsız bir çekim eki olarak değerlendirilemez. Çünkü y ünsüzüne ses çatışmasını önlemek ve ünlü düşmesini engelleyecek koruyuculuk görevi yüklenmiştir.

Aynı şekilde zamir *n*'si de yardımcı bir ses görevi üstlendiğinden **-nı / -ni / -nu / -nü** ekleri de çekim eki olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Eksiz belirtme durumu ise cümle içinde nesne görevini üstlenmiş bir adın yalın durumunda yani ek almamış olarak kullanılmasıdır. Örneğin: “*Ahmet bir kuş gördü*” veya “*Engin kahve içiyor*” cümlelerinde *kuş* ve *kahve* sözcükleri cümlenin nesnesi oldukları hâlde çekim eki almamışlardır. Türkçedeki belirtme durumunun Almancada *Akkusativ* ad durumu ile büyük oranda karşılanacağı belirtilmişti.

d) Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde ad *Akkusativ* ad durumundayken adın sonuna herhangi bir çekim ekinin eklenmediği daha önce belirtilmişti. Oysa Türkçedeki eş değeri olan ekli belirtme durumunda dört tane çekim eki (**-ı / -i / -u / -ü**) kullanılır.

<u>belirli tanımlık (Akk.)+temel birim</u>	<u>temel birim+çekim eki</u>
<i>den Mann</i>	adam-ı
<i>den Stift</i>	kalem-i
<i>die Schule</i>	okul-u
<i>das Auge</i>	göz-ü

Adın ünlü bir harf ile bittiği durumda bu eklerin önüne y yardımcı ünsüzü gelmelidir.

<u>belirli tanımlık (Akk.)+temel birim</u>	<u>temel birim+yardımcı ünsüzü+çekim eki</u>
<i>den Schornstein</i>	baça-y-ı
<i>die Katze</i>	kedi-y-i
<i>die Dose</i>	kutu-y-u
<i>das Bügeleisen</i>	ütü-y-ü

Almancada on bir tane çoğul yapma biçimi ve yedi tane çoğul eki söz konusudur. Eril cinsteki durum haricinde *Nominativ* ve *Akkusativ* ad durum çekimlerinde bir farklılığın olmaması, yalın durumundaki adların aynı zamanda *Akkusativ* ad durumu olarak kullanılmasına olanak tanır. Ayrıca *Akkusativ* çoğulda da ayrı bir çekim eki kullanılmaz. Türkçede ise belirtme durumu ekleri çoğul eklerden sonra gelir:

<u>Nom.Çoğul</u>	<u>Akk.Çoğul</u>	<u>Yalın Çoğul</u>	<u>Belirtme D. Çoğul</u>
die Briefe	die Briefe	mektuplar	mektupları
die Lehrer	die Lehrer	öğretmenler	öğretmenleri
die Gabeln	die Gabeln	çatallar	çatalları
die Bücher	die Bücher	kitaplar	kitapları

Görüldüğü gibi Almancada adın yalın durumundaki çoğul biçimi aynı zamanda *Akkusativ* ad durumunu yansıtır ve ayrı bir çekim eki kullanılmaz. Çoğul ekleri sözcüğün yapısına göre değişirken Türkçede durum farklıdır: **-ler / -lar** çoğul ekleri ünlü uyumuna göre değişir ve bunlara **-ı / -i** belirtme durumu ekleri eklenir.

e) **Almancada belirli tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması**

Belirli tanımlıkla zayıf çekim adların sonuna çekim eki eklenmesi bakımından Türkçedeki ekli belirtme durumu ile bir benzerlik göstermektedir. Türkçedeki dört çekim ekine karşılık Almancada iki tane çekim eki göze çarpar.

<u>Almanca Ad Çekim Ekleri</u> -n / -en	<<<>>>	<u>Türkçe Ad Çekim Ekleri</u> -ı / -i / -u / -ü
---	--------	---

Farklılık ise daha önce de belirtildiği gibi Almancada ad durumlarında belirli tanımlığın kullanılıyor olmasıdır.

<u>belirli tanımlık (Akk.)+temel birim+çekim eki</u> <i>den Touristen</i> <i>den Löwen</i>	<u>temel birim+çekim eki</u> turisti aslanı
--	---

Çoğulda ise belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde geçerli olan durum zayıf çekim için de geçerlidir. Almancada *Akkusativ* çoğul ve *Nominativ* çoğulda adların aynı biçimleri kullanıldığından çoğul ekleri dışında herhangi bir çekim eki yoktur. Buna karşın Türkçede ünlü uyumuna göre **-ler / -lar** çoğul eklerine **-ı / -i** belirtme durumu ekleri eklenir.

<u>Nom.Çoğul</u> <i>die Löwen</i> <i>die Studenten</i>	<u>Akk.Çoğul</u> <i>die Löwen</i> <i>die Studenten</i>	<u>Yalın Çoğul</u> aslanlar öğrenciler	<u>Belirtme D. Çoğul</u> aslanları öğrencileri
--	--	--	--

f) **Almancada belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması**

<u>belirsiz tanımlık (Akk.)+temel birim</u> <i>einen Vogel</i> <i>eine Tasche</i> <i>ein Haus</i>	<u>belirsiz sıfat (bir)+temel birim</u> bir kuş bir çanta bir ev
--	---

Almancadaki bu çekimin Türkçedeki eş değeri eksiz belirtme durumudur. Almancadaki eril sözcüklerin belirsiz tanımlıklarının aldığı **-en** çekim eki ve dişil cinsiyeti belirtmek için yalın durumda da kullanılan **-e** çekim eki dışında Türkçe ile neredeyse tam bir eş değerlilik söz konusudur. Her iki dildeki adlar bu durumda herhangi bir çekim eki almazlar. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi belirsiz sıfat veya sayı sıfatı işlevi gören *bir* sözcüğü, Almancadaki belirsiz tanımlıkları tam karşılamaktadır. Ancak Türkçedeki eksiz belirtme durumu *bir* sözcüğü olmadan da kullanılabilir.

belirsiztanımlık (Akk.)+temel birim

einen Vogel
eine Tasche
ein Haus

temel birim

kuş
çanta
ev

Bu durumda bir farklılık söz konusu olur, çünkü Almancada tekil durumumdaki adın belirsizliğini mutlaka belirsiz bir tanımlık ile bildirmek gerekir. Örneğin “*Ahmet hat ein Auto gekauft*”, cümlesinde belirsiz tanımlığı çıkarmak mümkün değilken Türkçede aynı cümle iki biçimde söylenebilir: “*Ahmet bir araba aldı*”, veya “*Ahmet araba aldı*”. Fakat belirsiz sıfat *bir* ister kullanılsın ister kullanılsın adların sonuna herhangi bir çekim eki eklenmez.

Almancada tekil durumumdaki adın belirsizliğini mutlaka belirsiz bir tanımlık ile bildirmemiz gerekirken, belirsiz çoğulda belirsiz tanımlık kullanılmaz. Türkçede ise tekilde belirsiz sıfatın kullanımı isteğe bağlıyken çoğulda kullanılmamaktadır. Örneğin:

Die Kinder singen Lieder. (Çocuklar şarkılar söylüyorlar)
Er organisiert im Sommer Konzerte. (O, yazın konserler düzenler)

Bu durumda Almancada ve Türkçede belirsiz çoğul çekimi şu şekildedir:

<u>Nom.Çoğul</u>	<u>Akk.Çoğul</u>	<u>yalın çoğ.</u>	<u>eksiz belirtme çoğ.</u>
<i>Lieder</i>	<i>Lieder</i>	şarkılar	şarkılar
<i>Konzerte</i>	<i>Konzerte</i>	konserler	konserler

Görüldüğü gibi hem Almancada hem de Türkçede adların çoğul biçiminde çoğul ekleri dışında başka çekim eki kullanılmamaktadır. Almancada belirsiz tanımlığın, Türkçede de belirsiz sıfatın kullanılmadığı dikkate alınırsa iki dil arasında bu çekimde tam bir eş değerlilik olduğu görülür.

g) Almancada belirsiz tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Türkçede bu çekimi karşılayan durum eksiz belirtme durumudur. Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi Almancada tekilde belirsizliği bildirmek için belirsiz tanımlık zorunluysen Türkçede adın önünde belirsiz sıfatın kullanılması isteğe bağlıdır.

<u>belirsiz tanımlık (Akk.)+temel birim+çekim eki</u>	<u>belirsiz sıfat (bir)+temel birim</u>
<i>einen Löwen</i>	bir aslan
<i>einen Studenten</i>	bir öğrenci

<u>belirsiz tanımlık (Akk.)+temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim</u>
<i>einen Löwen</i>	aslan
<i>einen Studenten</i>	öğrenci

Çekim ekleri bakımından yukarıdaki örnekler ele alındığında iki dil arasında farklı bir durumun yaşandığı tespit edilebilir. Belirsiz tanımlıkla zayıf çekimde Almancada iki tane çekim eki (*-n* / *-en*) varken, Türkçede eksiz belirtme durumundaki adlar nesne olmalarına rağmen yalın durumunda kullanılmakta ve dolayısıyla çekim eki almamaktadır.

Çoğul durumunda da hem Almancada hem de Türkçede adların yalın durumundaki çoğul biçimleri kullanıldığından başka bir çekim eki kullanılmaz.

Örneğin:

<u>Nom.Çoğul</u>	<u>Akk.Çoğul</u>	<u>yalın çoğ.</u>	<u>eksiz belirtme çoğ.</u>
<i>Löwen</i>	<i>Löwen</i>	aslanlar	aslanlar
<i>Studenten</i>	<i>Studenten</i>	öğrenciler	öğrenciler

Özetlemek gerekirse Türkçedeki belirtme durumunda kullanılan dört çekim ekine karşılık Almancada adlara veya belirsiz tanımlığa eklenen iki çekim eki vardır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-n / -en

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-ı / -i / -u / -ü

3.1.2.3. Yönelme durumu

Almancada yönelme durumu için *Dativ* terimi kullanılır. *Dativ* ad durumu, adını Latince *vermek* anlamına gelen ‘*dare*’ sözcüğünden alır. Bundan dolayı Hallwass (1978:199) bu ad durumu için verme durumu (*Gebefall*) ifadesini kullanarak, *vermek* fiili ile benzer anlamlı fiillerin yönelme durumunda bir ad ile kullanıldıklarına dikkat çeker. Buradan da anlaşıldığı gibi *Dativ* ad durumu bir olayın veya eylemin yöneldiği kişinin içinde bulunduğu ad durumunu yansıtır. Götze (1988:124) *Dativ* ad durumunun değişik kullanım alanları ile Almancanın en ilginç ad durumu olduğunu söyler. Duden’de (1984:590) ise *Dativ* ad durumunda bulunan bir sözcüğün şu anlamları karşılayabileceği belirtilir:

- bir şeyi algılayan kişi:

Die Rauchwolke kam dem Förster merkwürdig vor

(Duman bulutu ormancıya tuhaf geldi)

- bir olaydan yararlanan ya da zarar gören kişi veya nesne:

*Frost schadet **den** Kirschblüten*

(Don kiraz çiçeklerine zarar verir)

- bir şey alan veya bir şeyi elinden alınan kişi

*Die Mutter gab **dem** Kind einen Apfel*

(Anne çocuğa bir elma verdi)

- ve aitlik

*Dieses Schloss gehört **einem** Industriellen*

(Bu şato bir sanayiciye aittir)

Örneklerden de anlaşılacağı gibi Dativ ad durumundaki nesneyi tespit etmek için 'kime (wem)' sorusunu sormak gerekir.

Dativ ad durumunda *Akkusativ* ad durumunda olduğu gibi kuvvetli, zayıf ve karışık çekim söz konusudur. Fakat daha önce de belirtildiği gibi karışık çekim sadece *Genitiv* ad durumunda zayıf çekimden ayrıldığı için burada örneklendirilmeyecektir.

a) Belirli tanımlıkla kuvvetli çekim

	Maskulin (eril)	Feminin (dişil)	Neutral (yansız)	Plural (çoğul)
Nominativ (yalın durum)	der Mann (adam)	die Frau (kadın)	das Mädchen (kız)	die Männer (adamlar)
Dativ (yönelme durumu)	dem Mann (adama)	der Frau (kadına)	dem Mädchen (kıza)	den Männern (adamlara)

Tabloda da görüldüğü gibi *Nominativ* ad durumundaki tanımlıklar *Dativ* ad durumunda bütün cinslerde ve çoğulda değişmektedir, ancak tekil biçimindeki adlara herhangi bir çekim eki eklenmemektedir. Bunun yanı sıra

çoğul biçimi **-n** veya **-s** ünsüzleri ile bitmeyen adlara *Dativ* çoğulda **-n** çekim eki eklenir.

b) Belirli tanımlıkla zayıf çekim

	SINGULAR (<i>tekil</i>)			PLURAL (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	der Tourist (<i>turist</i>)	der Löwe (<i>aslan</i>)	der Student (<i>öğrenci</i>)	die Studenten (<i>öğrenciler</i>)
Dativ (<i>yönelme d.</i>)	dem Tourist <u>en</u> (<i>turiste</i>)	dem Löwe <u>n</u> (<i>aslana</i>)	dem Student <u>en</u> (<i>öğrenciye</i>)	den Studenten (<i>öğrencilere</i>)

Daha önce de belirtildiği gibi sadece eril adlar bu çekime uğrar ve zayıf çekim ile kuvvetli çekim arasındaki fark çoğul biçiminin yanı sıra tekilde de adlara **-n** veya **-en** çekim eklerinin eklenmesidir.

c) Belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim

	Maskulin (<i>eril</i>)	Feminin (<i>dişil</i>)	Neutral (<i>yansız</i>)	Plural (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	ein Mann (<i>bir adam</i>)	eine Frau (<i>bir kadın</i>)	ein Haus (<i>bir ev</i>)	--- Männer (<i>adamlar</i>)
Dativ (<i>yönelme durumu</i>)	einem Mann (<i>bir adama</i>)	einer Frau (<i>bir kadına</i>)	einem Haus (<i>bir eve</i>)	--- Männern (<i>adamlara</i>)

Burada da tekil biçiminde olan adlar çekim eki almazlar. Sadece çoğulda **-n** veya **-s** ünsüzleri ile bitmeyen adlara **-n** çekim eki eklenir. Belirsiz tanımlıklar ise üç cinsten de çekim eki alırlar. Eril ve yansızda **-em**, dişil de ise **-er** eki tanımlıklara eklenir.

ç) Belirsiz tanımlıkla zayıf çekim

	SINGULAR (tekil)			PLURAL (çoğul)
Nominativ (yalın durum)	ein Tourist (turist)	ein Löwe (aslan)	ein Student (öğrenci)	Studenten (öğrenciler)
Dativ (yönelme d.)	einem Touristen (bir turiste)	einem Löwen (bir aslana)	einem Studenten (bir öğrenciye)	Studenten (öğrencilere)

Bu çekimde eril sözcüklere *-e* veya *-en* çekim ekleri eklenir. Buna ilaveten eril olan belirsiz tanımlık *ein* da çekim eki olarak *einem* biçimini alır.

Korkmaz'a (2014: 282) göre yönelme durumu, kelime gruplarında ve cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu durumdur. Bir başka anlatımla, adı yönelme yaklaşma işlevi ile fiile bağlayan durumdur. Dolayısıyla fiildeki hareket yönelme durumundaki ada doğrudur. Almancadaki *Dativ* ad durumu için de benzer bir tanım kullanılmıştı. *Dativ* tanımlanırken bir olayın veya eylemin yöneldiği kişinin içinde bulunduğu ad durumu olduğu söylenmişti. Dil bilgisel olarak da her iki ad durumu cümlede aynı işleve sahipler. Türkçede yönelme durumundaki bir ad dolaylı tümleç olarak adlandırırken, Duden'e (1984: 590) göre *Dativ* durumundaki bir ad için özellikle dil karşılaştırmalarında dolaylı nesne (*indirektes Objekt*) terimi yaygındır.

Tanımlardaki benzerliğe ve cümle içindeki aynı dil bilgisel göreve rağmen Türkçedeki yönelme durumu ile Almancadaki *Dativ* ad durumunun anlamsal olarak birbirlerini tam karşılayabildikleri söylenemez. Yönelme durumu ekinin Türkçedeki başlıca işlevi yer, yön gösteren adlar ile diğer bir kısım adlarda yönelme görevinde yer tümleci oluşturmaktır. Örneğin: “Ahmet sinemaya gidiyor”.

Ancak Almancada adı, *Dativ* ad durumunda kullanarak, bu anlamı elde etmek mümkün değildir. Özellikle yaklaşma durumunu bildiren filler söz

konusuyken Almancada edatlar devreye girer. Sadece onların yardımıyla Almancada bir noktadan diğer bir noktaya gidiş veya yaklaşma anlamı elde edilebilir. Ayrıca kullanılan edata göre ad durumu da değişiklik gösterebilir. Örneğin yukarıdaki “*Ahmet sinemaya gidiyor*”, cümlesinde ‘sinemaya’ anlamını Almancada elde etmek için ‘*in*’ edatı kullanılmalıdır: “*Ahmet geht ins Kino*” .

Bu edat yönelme bildirdiğinde ise Almancada adın *Akkusativ* durumu kullanılmalıdır. Bu örnek yönelme durumu ile *Dativ* ad durumunun anlamsal olarak birbirlerini karşılayamadıklarını açıkça gösterir. Bu örnekleri artırmak mümkündür. Fakat Türkçede yönelme durumu ve Almancada *Dativ* ad durumunun anlamsal birbirine eş değer olduğu bir durum vardır. Fiil adlara yaklaşma değil sadece yönelme bildirdiğinde, başka bir deyişle eylemin kendisi ada yönelik ise, örneğin ad bir şey alıyorsa anlamsal olarak da eş değerlikten söz edebiliriz. Örneğin:

“Hasan öğretmene bir elma veriyor.”

“*Hasan gibt dem Lehrer einen Apfel.*”

Yukarıdaki cümlede ‘*öğretmene*’ sözcüğü yönelme durumundadır. Almancada bu cümlede aynı anlamı elde etmek için öğretmen (*der Lehrer*) sözcüğünü *Dativ* durumunda (*dem Lehrer*) kullanmak yeterlidir.

Örneklere de görüldüğü gibi Türkçede yönelme durumu ekleri *-a / -e* çekim ekleridir. Bir adı yönelme durumunda kullanmak için adın sonuna ünlü uyumuna uygun olarak *-a / -e* çekim ekleri eklenir. Örneğin: adam-*a*/ defter-*e*

Ad bir ünlü ile bitiyorsa çekim ekleri y yardımcı ünsüzü ile kullanılır. Örneğin: baca-*ya* / kedi-*ye*

Yine belirtme durumunda olduğu gibi üçüncü şahısta iyelik eki ile aitlik eki almış adlar yönelme durumunda kullanıldığında çekim eklerinin önüne zamir *n'si* olarak bilinen *-n* ünsüzü getirilir. Örneğin: bacası-**na**, kedisi-**ne** gibi.

<u>temel birim</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>zamir n'si</u>		<u>yönelme durumu eki</u>
baça	>	sı	>	n	>	a
kedi	>	si	>	n	>	e

Ne yardımcı ünsüz *y* ne de zamir *n'si* çekim eki olarak değerlendirildiğinden Türkçede yönelme durumu çekim eki olarak karşımıza iki ek çıkar: **-a** / **-e** ekleri. Bu eklerin Almancadaki karşılıklarını gösterebilmek için adların kuvvetli ve zayıf çekimini incelemek gerekir.

d) **Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması**

Belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde *Dativ* ad durumu Türkçedeki yönelme durumu ile karşılaştırıldığında hem farklılıklar hem de benzerlikler söz konusudur. Farklılıklar şunlardır: Almancada tanımlıklar kullanılır ve tekil biçiminde adlara çekim eki eklenmez oysaki Türkçede tanımlık yoktur ve yönelme durumu bildirmek için mutlaka adlara **-a** veya **-e** çekim ekleri eklenir. Örneğin:

<u>belirli tanımlık (Dat.)+temel birim</u>	<u>temel birim+çekim eki</u>
<i>dem Mann</i>	adam- a
<i>dem Stift</i>	kalem- e
<i>der Schule</i>	okul- a
<i>dem Auge</i>	göz- e

Adın ünlü bir harf ile bittiği durumda bu eklerin önünde *y* yardımcı ünsüzü gelir.

<u>belirli tanımlık (Dat.)+temel birim</u>	<u>temel birim+kaynaştırma harfi+çekim eki</u>
<i>dem Schornstein</i>	baça- y-a
<i>der Katze</i>	kedi- y-e
<i>der Dose</i>	kutu- y-a
<i>dem Bügeleisen</i>	ütü- y-e

Dativ çoğulda **-n** çekim ekinin kullanılıyor olması Türkçe ile bir benzerlik oluşturur. Türkçede çoğul bir ad yönelme durumundayken **-a** ve **-e** çekim ekleri kullanılır. Bu ekler çoğul eklerden sonra ada eklenir.

<u>Nom.Çoğul</u>	<u>Dat.Çoğul</u>	<u>Yalın Çoğul</u>	<u>Yönelme D. Çoğul</u>
<i>die Briefe</i>	<i>den Briefen</i>	mektuplar	mektuplara
<i>die Lehrer</i>	<i>den Lehrern</i>	öğretmenler	öğretmenlere
<i>die Bücher</i>	<i>den Büchern</i>	kitaplar	kitaplara

Toparlamak gerekirse Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde sadece *Dativ* çoğulda kullanmak üzere bir çekim eki (**-n**) varken Türkçede hem tekil hem çoğulda ünlü uyumuna göre iki çekim eki (**-a / -e**) vardır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-n

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-a / -e

e) **Almancada belirli tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması**

Belirli tanımlıkla zayıf çekim, adların sonuna çekim eki eklenmesi ve ek sayısı bakımından Türkçedeki yönelme durumu ile bir benzerlik göstermektedir.

Her iki dilde de iki çekim eki vardır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-n / -en

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-a / -e

Farklılık ise Almancada ad durumlarında belirli tanımlık kullanılırken Türkçede tanımlığın olmamasıdır.

<u>belirli tanımlık (Dat.)+temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim+çekim eki</u>
<i>dem Touristen</i>	turiste
<i>dem Löwen</i>	aslana

Belirli tanımlıkla zayıf çekimde adlar tekil durumunda zaten *-n* veya *-en* çekim ekini alıp *-n* ünsüz harfi ile bittiklerinden çoğulda ayrı bir çekim eki almazlar. Buna karşın Türkçede ünlü uyumuna göre *-ler / -lar* çoğul eklerine *-a / -e* yönelme durumu ekleri eklenir.

<u>Dat. Tekil</u>	<u>Dat. Çoğul</u>	<u>Yönelme D. Tekil</u>	<u>Yönelme D. Çoğul</u>
<i>dem Löwen</i>	<i>den Löwen</i>	aslana	aslanlara
<i>dem Studenten</i>	<i>den Studenten</i>	öğrenciye	öğrencilere

f) Almancada belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Burada tekil durumunda her iki dilde de çekim eklerinin kullanıldığı görülür. Ancak bir farkla, Türkçede çekim ekleri her zaman olduğu gibi adlara eklenirken, Almancada adların *Dativ* durumunu elde etmek için belirsiz tanımlıklar çekimlenir.

<u>belirsiz tanımlık (Dat.)+temel birim</u>	<u>belirsiz sıfat (bir)+temel birim+çekim eki</u>
einem Vogel	bir kuşa
einer Frau	bir kadına
einem Haus	bir eve

Adın ünlü bir harf ile bittiği durumda bu eklerin önünde *y* yardımcı ünsüzü gelmelidir.

belirsiz tanımlık (Akk.)+temel birim

einem Schornstein
einer Katze
einer Dose
einem Bügeleisen

belirsiz sıfat+temel birim+vardımcı ünsüz+çekim eki

bir baca-**y-a**
bir kedi-**y-e**
bir kutu-**y-a**
bir ütü-**y-e**

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi yönelme durumunda adlara eklenen iki çekim ekine (-a / -e) karşılık, Almancada belirsiz tanımlıklarda kullanılan iki çekim eki vardır: **-em** / **-er**.

Çoğulda ise her iki dil arasında nerdeyse tam bir eş değerlilik söz konusudur. Almancada belirsiz tanımlık, Türkçede ise belirsiz sıfat kullanılmaz.

Almancada adın çoğul biçimi **-n** veya **-s** ünsüzü ile bitmiyorsa **-n** çekim eki eklenir. Türkçede de adın çoğul biçimine **-a** veya **-e** çekim eki eklenir.

Nom.Çoğul

Briefe
Lehrer
Bücher

Dat.Çoğul

Briefen
Lehrern
Büchern

Yalın Çoğul

mektuplar
öğretmenler
kitaplar

Yönelme D. Çoğul

mektuplara
öğretmenlere
kitaplara

Belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekimde adların *Dativ* durumunu elde etmek için adlara **-n**, belirsiz tanımlıklara ise **-er** veya **-em** çekim ekleri eklenir. Türkçede yönelme durumu elde etmek için iki tane çekim ekinden yararlanılır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-n

<<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-a / -e

g) Almancada belirsiz tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

belirsiz tanımlık (Dat.)+temel birim+çekim eki

einem Touristen
einem Löwen

belirsiz sıfat temel birim+çekim eki

bir turiste
bir aslana

Bu çekimde hem Almancada hem de Türkçede adlara çekim eklerinin eklenmesi bir benzerlik oluştururken, Türkçede belirsiz sıfatın ek almaması buna karşın Almancada belirsiz tanımlığın çekim eki alması farklılığı oluşturur. Belirli tanımlıkla zayıf çekimde adlar tekil durumunda zaten *-n* veya *-en* çekim ekini alıp *-n* ünsüz harfi ile bittiklerinden çoğulda herhangi bir çekim eki almadıkları belirtilmişti. Aynı durum belirsiz çoğul için de geçerlidir. Buna karşın Türkçede yine ünlü uyumuna göre *-ler /-lar* çoğul eklerine *-a / -e* yönelme durumu çekim ekleri eklenir.

<u>Dat.Tekil</u>	<u>Dat.Çoğul</u>	<u>yönelme d. tekil</u>	<u>yönelme d. çoğul</u>
Löwen	Löwen	aslana	aslanlara
Studenten	Studenten	öğrenciye	öğrencilere

Bu bilgilere göre Türkçedeki iki çekim ekine (*-a / -e*) karşılık, Almancada belirsiz tanımlıkla zayıf çekimde iki çekim eki kullanılmaktadır.

Almanca Ad Çekim Ekleri
-n / -en

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri
-a / -e

3.1.2.4. İlgi durumu

İlgi durumu Almancada *Genitiv* ad durumu ile karşılık bulur. Almancada *Genitiv* ad durumunu gerektiren edatlar vardır. Ayrıca sayıları fazla olmayan ve gittikçe azalan fiil ve sıfatlara bağlı olarak da *Genitiv* ad durumu söz konusu olabilir. Ancak Duden' deki (1984: 598) tanıma göre asıl *Genitiv (Genitivus possessivus)*, bir aitlik bildirir ve diğer ad durumlarından farklı olarak bir ada bağlı bir çekim de söz konusu olabilir. Buna göre *Genitiv* durumunda bulunan bir ad, başka bir ad ile birlikte bir ad tamlaması oluşturur.

Genitiv ad durumu çekimi kuvvetli, zayıf ve karışık olmak üzere üçe ayrılır. *Akkusativ* ve *Dativ* ad durumu çekimlerinde karışık çekim gösterilmemişti. Nedeni bu ad durumlarında karışık ve zayıf çekim arasında herhangi bir farklılığın olmamasıdır. *Genitiv* ad durumunda ise üç çekimi de ele almak gerekir, çünkü burada farklı çekim ekleri görülür.

a) Belirli tanımlıkla kuvvetli çekim

	Maskulin (eril)	Feminin (dişil)	Neutral (yansız)	Plural (çoğul)
Nominativ (yalın durum)	der Mann (adam) der Wagen (araba)	die Frau (kadın) die Tasche (çanta)	das Mädchen (kız) das Buch (kitap)	die Männer (adamlar) die Taschen (çantalar)
Genitiv (ilgi durumu)	des Mannes (adamın) des Wagens (arabanın)	der Frau (kadının) der Tasche (çantanın)	des Mädchens (kızın) des Buches (kitabın)	der Männer (adamların) der Taschen (çantaların)

Tabloda görüldüğü gibi değişik biçimlenme ile *der* ve *das* tanımlığı *des*, *die* tanımlığı *der* biçimini alır. Tanımlıklardaki değişiklikler dışında iki tane de çekim eki kullanılmaktadır. *Genitiv* durumunda dişil adlar herhangi bir ek almazlar, aynı şekilde çoğulda da sadece çoğul eki ada eklenir. Eril ve yansız adlarda ise iki tane çekim eki göze çarpar: *-es* ve *-s*. Burada ölçüt adın tek heceli ve çok heceli olmasıdır. Tek heceli bir ada *Genitiv* durumunda *-es* çekim eki eklenirken (örneğin; *des Mannes*), çok heceli adlara ise sadece *-s* eki getirilir (örneğin; *des Wagens*). Ancak kural dışı durumlar ile de karşılaşılabilir; örneğin *der Chef* > *des Chefs* gibi. Bunun dışında çok heceli olmasına rağmen *-s* / *-ss* / *-ß* / *-x* / *-z* ünsüzleri ile biten eril ve yansız adlar da *-es* çekim ekini alırlar; örneğin *der Komplex* > *des Komplexes*.

b) Belirli tanımlıkla zayıf çekim

	SINGULAR (<i>tekil</i>)			PLURAL (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	der Tourist (<i>turist</i>)	der Löwe (<i>aslan</i>)	der Student (<i>öğrenci</i>)	die Studenten (<i>öğrenciler</i>)
Genitiv (<i>ilgi durumu</i>)	des Touristen (<i>turistin</i>)	des Löwen (<i>aslanın</i>)	des Studenten (<i>öğrencinin</i>)	der Studenten (<i>öğrencilerin</i>)

Daha önce belirtildiği gibi zayıf çekim *N*-çekimi veya adın ikinci çekimi olarak adlandırılır ve sadece eril adlar bu çekime girer. Burada adlar ister *Akkusativ*, *Dativ* veya *Genitiv* durumunda olsunlar adlara özelliklerine göre **-n** veya **-en** çekim ekleri eklenir.

c) Belirli tanımlıkla karışık çekim

Bu çekime giren ad sayısı diğer adlara göre fazla değildir. Ayrıca karışık çekime giren adlar *Akkusativ* ve *Dativ* durumlarında zayıf çekimden farklı bir ek almazlar. Bundan dolayı da gerek belirtme durumu gerekse yönelme durumu bölümünde bu çekime yer verilmemiştir. Ancak *Genitiv* durumunda farklı bir çekim eki karşımıza çıkar.

	tekil		çoğul
Nominativ (<i>yalın d.</i>)	der Gedanke	das Herz	die Herzen / die Gedanken
Akkusativ (<i>belirtme d.</i>)	den Gedanken	das Herz	die Herzen / die Gedanken
Dativ (<i>yönelme d.</i>)	dem Gedanken	dem Herz	den Herzen / den Gedanken
Genitiv (<i>ilgi d.</i>)	des Gedankens	des Herzens	der Herzen / der Gedanken

Tablodan da anlaşıldığı gibi *Akkusativ* ve *Dativ* ad durumlarında zayıf çekimde eril adlara eklenen **-n** veya **-en** çekim ekleri eklenmiştir. *Genitiv* ad durumunda ise **-n** veya **-en** çekim eklerine ilaveten bir **-s** eki eklenir ve böylece karşımıza iki yeni çekim eki çıkar: **-ns** ve **-ens**.

ç) **Belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim**

	Maskulin (<i>eril</i>)	Feminin (<i>dişil</i>)	Neutral (<i>yansız</i>)	Plural (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	ein Mann (<i>bir adam</i>) ein Wagen (<i>bir araba</i>)	eine Frau (<i>bir kadın</i>) eine Tasche (<i>bir çanta</i>)	ein Mädchen (<i>bir kız</i>) ein Buch (<i>bir kitap</i>)	Männer (<i>adamlar</i>) Taschen (<i>çantalar</i>)
Genitiv (<i>İlgi durumu</i>)	eines Mannes (<i>bir adamın</i>) eines Wagens (<i>bir arabanın</i>)	einer Frau (<i>bir kadının</i>) einer Tasche (<i>bir çantanın</i>)	eines Mädchens (<i>bir kızın</i>) eines Buches (<i>bir kitabın</i>)	Männer (<i>adamların</i>) Taschen (<i>çantaların</i>)

Burada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde eril ve yansız adlara eklenen eklerin aynısı adlara eklenmekte: **-es** ve **-s**. Ölçüt de belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde olduğu gibi adların tek heceli veya çok heceli olmasıdır. Dişil olan adlar çekim eki almazken çoğulda ise sadece çoğul ekleri kullanılmakta. Belirsiz tanımlıklar ise **-es** ve **-er** çekim eklerini alırlar.

d) **Belirsiz tanımlıkla zayıf çekim**

	SINGULAR (<i>tekil</i>)			PLURAL (<i>çoğul</i>)
Nominativ (<i>yalın durum</i>)	ein Tourist (<i>bir turist</i>)	ein Löwe (<i>bir aslan</i>)	ein r Student (<i>bir öğrenci</i>)	Studenten (<i>öğrenciler</i>)
Genitiv (<i>İlgi durumu</i>)	eines Touristen (<i>bir turistin</i>)	eines Löwen (<i>bir aslanın</i>)	eines Studenten (<i>bir öğrencinin</i>)	Studenten (<i>öğrencilerin</i>)

Çekim ekleri bakımından belirsiz tanımlıkla zayıf çekim ile belirli tanımlıkla zayıf çekim arasında bir fark yoktur. Kullanılan çekim ekleri adların özelliklerine göre **-n** veya **-en** dir.

e) **Belirsiz tanımlıkla karışık çekim**

	tekil		çoğul
Nominativ	ein Gedanke	ein Herz	Herzen / Gedanken
Akkusativ	einen Gedanken	ein Herz	Herzen / Gedanken
Dativ	einem Gedanken	einem Herz	Herzen / Gedanken
Genitiv	eines Gedankens	eines Herzens	Herzen / Gedanken

Burada da çekim ekleri bakımından belirli tanımlıkla yapılan çekim ile bir eş değerlilik söz konusudur ve *Genitiv* ad durumunda adlara *-ns* ve *-ens* çekim ekleri eklenir.

Türkçede bu ad durumunu ilgi durumu karşılar. Toklu (2011: 66), ilgi durumu için tamlayan durum ifadesini kullanır ve bu ad durumunun bir kavramın başka bir kavramla ilişkisini, bağlantısını anlattığını belirtir. Ayrıca Türkçedeki tamlayan durumunun, iyelik ilişkisini belirttiğine dikkat çeker Korkmaz ise bu ad durumu için ilgi durumu der ve bu ad durumunu şöyle tanımlar:

“İlgi durumu eklendiği ad ile başka bir ad arasında sahiplik, ilgi bağı kurma durumudur. İlgi durumunun öteki ad çekimi eklerinden ayrılan tarafı, adı fiille bağlayan bir ek olmamasıdır.” (Korkmaz 2014: 282)

Anlamsal işlevi bakımından Türkçedeki ilgi durumunu Almanca *Genitiv* ad durumu arasında bir benzerlik vardır. *Genitiv* ad durumunun asıl işlevinin aitlik olduğu belirtilmişti, Korkmaz ve Toklu’ da ilgi durumunun sahiplik bildirdiğine dikkat çekerler. Almancada sayıları az olsa da bazı fiiller ilgi durumunu gerektirirken, Türkçede ilgi durumu fiillere bağlı gerçekleşmez, sadece bir ad başka bir ad ile anlam bağı oluşturduğunda bu ad durumu söz konusu olur. Bu durumda ise ad tamlaması dediğimiz sözcük grubu ortaya çıkar. Ad tamlamaları üç gruba ayırır: belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması ve zincirleme ad tamlaması. Adlar arasındaki ilgiyi belirtmek için Türkçede ünsüz ile biten sözcüklerde ses uyumuna göre *-in* / *-in* / *-un* / *-ün* ilgi durum ekleri kullanılırken, ünlü ile biten sözcüklerde *-nın* / *-nin* / *-nun* / *-nün* ilgi durum ekleri adlara eklenmekte. Ancak belirtili bir ad tamlaması oluşturmak için ilgi durumu ekinin eklenmesi yeterli değildir. Böyle bir sözcük grubu oluşturmak

için tamlayan adın sonuna ilgi durum eki, tamlanan adın sonuna da ayrıca üçüncü şahıs iyelik eki getirilmesi gerekir. Örneğin “*adamın arabası*” sözcük grubu belirtili bir ad tamlamasıdır. Burada *adam* tamlayan, *araba* sözcüğü ise burada tamlanandır. Bu ad tamlamasının biçim birimleri şöyledir:

temel birim > ilgi durumu eki > temel birim > 3.şahıs iyelik eki
adam > ın > araba > sı

Belirtisiz ad tamlamasında ise ilgi durumu eki kullanılmamaktadır. Başka bir ifadeyle tamlayan ad eksiz yani yalın durumdadır. Örneğin ‘*devlet adamı*’ sözcük grubu belirtisiz bir ad tamlamasıdır ve görüldüğü gibi tamlayan sözcük durumundaki ‘*devlet*’ sözcüğü yalın durumdadır, ancak tamlanan sözcük yine üçüncü kişi iyelik eki almıştır.

temel birim > ilgi durumu eki > temel birim > 3.kişi iyelik eki
devlet > Ø > adam > ı

Belirtisiz ad tamlamasının Almancadaki eş değeri birleşik adlardır (*Komposita*). Birleşik adlar Almancada çekimin değil sözcük türetmenin (*Derivation*) konusudur. Bundan dolayı çalışmamızda ele alınmayacaktır

f) **Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması**

Bu çekimde her iki dil arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Farklılıklardan biri diğer ad durumlarında olduğu gibi Almancada ilgili ad durumunu belirtmek için belirli tanımlık kullanma zorunluluğu ve Türkçede bunun eş değerinin olmamasıdır. Ayrıca bu tanımlıkların değişik biçimleri ad

durumunu işaret ederler. Diğeri ise Almanca dişil adlarda ilgi durumunu işaret etmek için herhangi bir ekin kullanılmamasıdır.

belirli tanımlık (Dat.) + temel birim
der Schule

temel birim+çekim eki
okul-*un*

Almancada eril ve yansızsız adlarda çekim ekinin kullanılması iki dil arasındaki benzerliktir.

belirli tanımlık (Dat.) + temel birim + çekim eki

des Mannes
des Stiftes
des Grases
des Tages

temel birim+çekim eki

adam-*ın*
kalem-*in*
ot-*un*
gün-*ün*

Türkçede bir ad ünlü bir harf ile bittiği durumda ilgi durumu çekim ekleri *-nın / -nin / -nun / -nün* biçimini alır:

belirli tanımlık (Dat.) + temel birim + çekim eki

des Schornsteins
des Fuchses
des Brunnens
des Bugeleisens

temel birim+çekim eki

baça-*nın*
tilki-*nin*
kuyu-*nun*
ütü-*nün*

Almancada adın yalın durumundaki çoğul biçimi ile *Genitiv* ad durumunun çoğul biçimi aynıdır. Dolayısıyla burada ayrı bir çekim eki yoktur. İki ad durumu arasındaki ayırım belirli tanımlıkları değiştirilerek yapılır. Türkçede ise durum farklı: *-ler / -lar* çoğul eklerine ünlü uyumuna göre *-ın / -in* ilgi durumu çekim ekleri eklenir.

Nom.Çoğul

die Briefe
die Lehrer
die Gabeln
die Bücher

Gen.Çoğul

der Briefe
der Lehrer
der Gabeln
der Bücher

Yalın Çoğul

mektuplar
öğretmenler
çatallar
kitaplar

İlgi D. Çoğul

mektupların
öğretmenlerin
çatalların
kitapların

Özetlemek gerekirse Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde eril ve yansız adlara eklenen iki tane (-s / -es) çekim eki varken, Türkçede bu çekim eklerine eş değer sekiz tane çekim eki bulunur.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-s / -es

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-ın / -in / -un / -ün

-nın / -nin / -nun / -nün

g) Almancada belirli tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Belirli tanımlıkla zayıf çekimde adların sonuna çekim eki eklenmesi Türkçedeki ilgi durumu ile bir benzerlik gösterirken, Almancada belirli tanımlık kullanılması bir farklılıktır.

belirli tanımlık (Gen.)+temel birim+çekim eki

des Touristen

des Löwen

temel birim+çekim eki

turist-in

aslan-in

Bu çekimde *Genitiv* çoğul biçimi ile *Nominativ* çoğul biçimi aynıdır. Dolayısıyla çoğul eki dışında bir ek kullanılmaz. Türkçede **-ler / -lar** çoğul eklerine ünlü uyumuna göre **-ın / -in** ilgi durumu ekleri eklenir.

Nom.Çoğul

die Löwen

die Studenten

Gen.Çoğul

der Löwen

der Studenten

Yalın D. Çoğul

aslanlar

öğrencinler

İlgi D. Çoğul

aslanlara

öğrencilerin

Bu çekimde de Almancadaki iki çekim ekine karşılık Türkçede sekiz çekim eki kullanılmaktadır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-n / -en

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

-ın / -in / -un / -ün

-nın / -nin / -nun / -nün

h) Almancada belirli tanımlıkla karışık çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Bu çekimin çok yaygın olmadığı belirtilmişti. Belirli tanımlık kullanımı iki dil arasındaki farkken, her iki dilde çekim eki kullanılıyor olması benzer taraftır.

<u>belirli tanımlık (Gen.)+temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim+çekim eki</u>
des Gedankens	düşünce- nin
des Herzens	kalbi- nin

Bu çekimde de *Genitiv* çoğul biçimi ile *Nominativ* çoğul biçimi arasında bir fark yoktur ve çoğul eki dışında bir ek kullanılmaz. Türkçede **-ler / -lar** çoğul eklerine ünlü uyumuna göre **-in / -in** ilgi durumu çekim ekleri eklenir.

<u>Nom.Çoğul</u>	<u>Gen.Çoğul</u>	<u>Yalın D.Çoğul</u>	<u>İlgi D. Çoğul</u>
die Gedanken	der Gedanken	düşünceler	düşüncelerin
die Herzen	der Herzen	kalpler	kalplerin

Bu çekimdeki iki çekim ekine karşılık Türkçede yine sekiz çekim eki vardır.

<u>Almanca Ad Çekim Ekleri</u>	<<<>>>	<u>Türkçe Ad Çekim Ekleri</u>
-ns / -ens		-in / -in / -un / -ün
		-nın / -nin / -nun / -nün

ı) Almancada belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekimde eril ve yansız adlara **-es ve -s.** çekim ekleri eklenir. Dişil olan adlar çekim eki almazken çoğulda ise sadece çoğul ekleri kullanılır. Belirsiz tanımlıklar ise **-es ve -er** çekim eklerini alırlar. Türkçe

ile benzerlik gösteren noktalar eril ve yansız adların çekim eki almasıdır. Türkçede yine *-in / -in / -un / -ün / -nın / -nin / -nun / -nün* çekim ekleri adlara eklenir. Ayrıca Almancada belirsiz tanımlık kullanılması, Türkçede de belirsizliği bildirmek için sayı sıfatının kullanılması bir benzerliktir. Dişil adların çekim eki almaması ve belirsiz tanımlık çekimlenirken sayı sıfatın ek almaması ise farklılık gösteren noktalardır.

Genitiv tekil
eines Briefes
eines Lehrers

ilgi durumu tekil
bir mektub-*un*
bir öğretmen-*in*

Almancada çoğulda sadece çoğul ekleri kullanılır. Türkçede ise çoğul eklerini ünlü uyumuna göre *-in / -in* çekim ekleri takip eder.

i) Almancada belirsiz tanımlıkla zayıf çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Belirsiz tanımlıkla zayıf çekimde eril adların sonuna çekim eki eklenmesi Türkçedeki ilgi durumu ile bir benzerlik gösterir. Diğer benzerlik Almancada belirsiz tanımlığın Türkçede ise buna karşılık belirsiz sıfatın kullanılmasıdır. Farklılık ise belirsiz tanımlığın çekim eki alması, belirsiz sıfatın ise almamasıdır. Eril adların sonuna *-n / -en*, tanımlıklara ise *-es* çekim eki eklenir. Türkçede ise sadece adların sonunda *-in / -in / -un / -ün / -nın / -nin / -nun / -nün* çekim ekleri görülür.

belirsiz tanımlık (Gen.)+temel birim+çekim eki
eines Touristen
eines Löwen

belirsiz sıfat +temel birim+çekim eki
bir turist-*in*
bir aslan-*ın*

Bu çekimde *Genitiv* çoğul biçimi ile *Nominativ* çoğul biçimi aynıdır. Dolayısıyla çoğul eki dışında bir ek kullanılmaz. Türkçede **-ler / -lar** çoğul eklerine ünlü uyumuna göre **-in / -in** ilgi durumu ekleri eklenir.

j) Almancada belirsiz tanımlıkla karışık çekim ve Türkçe ile karşılaştırılması

Bu çekimde Almanca eril adlara **-ns / -ens** çekim eklerin eklenmesi Türkçede de adların çekim eki (**-in / -in / -un / -ün / -nın / -nin / -nun / -nün**) alması bir benzerliktir. Belirsiz tanımlığa karşılık belirsiz sıfatın kullanılması diğer bir benzer noktadır. Farklılık ise belirsiz tanımlığın **-es** çekim eki alması, fakat belirsiz sıfatın çekim eki almamasıdır. Bu çekimde de *Genitiv* çoğul biçimi ile *Nominativ* çoğul biçimi arasında bir fark yoktur ve çoğul eki dışında bir ek kullanılmaz. Almancada çoğul ekleri sözcüğün yapısına göre değişirken Türkçede **-ler / -lar** çoğul ekleri ünlü uyumuna göre kullanılır ve bunlara **-in / -in** ilgi durumu çekim ekleri eklenir.

3.2. Zamirlerin Çekimi

Almancada ad durumuna göre çekime uğrayan başka bir sözcük türü de *Pronomen* diye adlandırılan zamirlerdir. Hallwass (1978:308) genel bir tanımla Almancadaki zamirlerin adların yerini tutan sözcükler olduğunu ve zamirlerin sayesinde aynı adın sürekli kullanmak zorunda kalınmadığını belirtir. Duden ‘ de (1984:316) ise zamirler ikiye ayrılır. Geleneksel tanıma uygun olarak adın yerini tutan zamirler ve tanımlık olarak kullanılan zamirler. Bu ayrıma uygun olarak da günümüzde Almanca gramerlerinde adın yerini tutan sözcükler için

zahir, bir adla birlikte kullanılan sözcükler için tanımlık sözcüğü (*Artikelwort*) kavramı kullanılır. Örneğin *mein* (benim) sözcüğü geleneksel olarak aitlik zamiri olarak adlandırılırdı. Günümüzde ise bir adın yerine kullanıldığında aitlik zamiri (*Possessivpronomen*), bir adla birlikte kullanıldığında ise aitlik tanımlığı (*Possessivartikel*) olarak adlandırılmaktadır. İşlevine göre çekimde de farklılıklar söz konusu olur. Zengin (1999:52), Alıncada anlam ve söz dizimi yönünden şu zamirleri sayar: kişi zamirleri, iyelik veya aitlik zamirleri, işaret zamirleri, soru zamirleri, dönüşlü zamirler, ilgi zamirleri ve belgisiz zamirler.

Türkçede de zamirler adların yerini tutar. Korkmaz (2014:387), zamirleri adların yerini tutan, kişileri ve nesnelere temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisi olarak tanımlar ve adlar gibi çekime girebildiklerini yazar. Ayrıca işlevleri bakımından zamirleri yedi türe ayırır: şahıs zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, aitlik zamirleri, belirsizlik zamirleri, soru zamirleri ve bağlama zamirleri (Korkmaz 2014:391).

3.2.1. Şahıs zamirleri

Alıncada şahıs zamirleri bir adın yerini tutar. Bu ad bir kişi, bir nesne veya soyut bir kavram olabilir (Götze 1988: 222). Şahıs zamirlerini üç grupta ele almak mümkündür.

a- **Birinci Şahıs** (*ich / wir*), burada kendisinden ya da kendilerinden bahsedilen kişiler söz konusudur.

b- **İkinci Şahıs** (*du / ihr / Sie*), bu zamirler doğrudan hitap edilen kişi veya kişiler için kullanılır

c- **Üçüncü Şahıs** (er / sie / es), burada ise haklarında konuşulan kişi kişiler veya cansız varlıklar söz konusudur.

Ad durumlarına göre ise şahıs zamirlerinin çekimi tabloda gösterilmektedir:

Tekil	Yalın Durum (Nominativ)	Belirtme Durumu (Akkusativ)	Yönelme Durumu (Dativ)	İlgi Durumu (Genitiv)
1.Şahıs	ich	mich	mir	meiner
2. Şahıs	du	dich	dir	deiner
3. Şahıs	er	ihn	ihm	seiner
3. Şahıs	sie	sie	ihr	ihrer
3. Şahıs	es	es	ihm	seiner
Çoğul				
1. Şahıs	wir	uns	uns	unser
2. Şahıs	ihr	euch	euch	euer
3. Şahıs	sie	sie	ihnen	ihrer
Nezaketbiçimi tekil /çoğul 2.şahıs	Sie	Sie	Ihnen	Ihrer

Görüldüğü gibi şahıs zamirleri, adlar gibi dört ad durumuna göre çekimlenir. Fakat hemen belirtmek gerekir ki burada herhangi bir çekim eki söz konusu değildir. Yalın durumundaki şahıs zamirlerinin diğer ad durumundaki anlamlarını elde etmek için ya değişik temel biçimleri kullanılmakta ki buna değişik biçimlenme (*Suppletion*) denilmekte (Erben 1979:49). Örneğin yalın durumundaki birinci şahıs zamiri ‘ich’ diğer ad durumlarında *mich*, *mir* ve *meiner* olarak karşımıza çıkmaktadır. Ya da yalın durumundaki şahıs zamiri başka ad durumlar için de geçerli olmaktadır. Bu duruma üçüncü tekil ve çoğul şahıslardaki zamirler örnektir. Yalın durum *sie* ve *es*, *Akkusativ* ad durumunda da kullanılmaktadır. Sonuç olarak Almancada şahıs zamirlerinin çekiminde çekim eki yoktur. Yalın durumdaki Almanca şahıs zamirleri ve Türkçedeki karşılıkları şöyledir:

Tekil	Yalın d.	Yalın d.
1.Şahıs	ich	ben
2.Şahıs	du	sen
3. Şahıs	er	o
3. Şahıs	sie	o
3. Şahıs	es	o
Çoğul	Yalın d.	Yalın d.
1. Şahıs	wir	biz
2. Şahıs	ihr	siz
3. Şahıs	sie	onlar
Nezaket biçimi tekil /çoğul 2.şahıs	Sie	siz

Daha önce de adlarda belirtildiği gibi yalın durumda bir sözcüğün temel biçimi kullanılır ve bu sözcük herhangi bir çekim eki almaz. Tabloda dikkat çeken bir nokta ise Almancada 3. şahıs zamirleri (*er / sie / es*) üç taneyken, Türkçede bu zamirleri karşılayan tek bir zamir vardır.

Belirtme durumundaki Almanca şahıs zamirleri ve Türkçedeki eş değerleri şu şekildedir:

Tekil	Yalın Durum	Belirtme Durumu	Yalın Durum	Belirtme Durumu
1.Şahıs	ich	mich	ben	beni
2.Şahıs	du	dich	sen	seni
3. Şahıs	er	ihn	o	onu
3. Şahıs	sie	sie	o	onu
3. Şahıs	es	es	o	onu
Çoğul				
1. Şahıs	wir	uns	biz	bizi
2. Şahıs	ihr	euch	siz	sizi
3. Şahıs	sie	sie	onlar	onları
Nezaket Biçimi	Sie	Sie	siz	sizi

Çekim dizgilerin değişik temel biçimler ile elde edilmesine “değişik biçimlenme (*Suppletion*)” olarak adlandırıldığı belirtilmişti. Tabloda da görüldüğü gibi Almancada yalın durumundaki şahıs zamirlerinin belirtme durumu ya aynı kalır (Örneğin *sie – sie / es – es* gibi) ya da herhangi bir çekim

eki almadan yalın durumdaki zamirin köküyle ilgisi olmayan yeni bir biçime sahip bir zamir ortaya çıkar. Birinci çoğul şahıs ‘wir’ belirtme durumunda karşımıza ‘uns’ olarak çıkar. Türkçede ise ünlü uyumuna uygun olarak **-t**, **-i** veya **-u** çekim ekleri zamirin sonuna eklenir:

<u>temel birim</u>	<u>temel birim + çekim eki</u>
ben	ben-i

Üçüncü şahıs zamirinin tekil ve çoğul çekimlerinde temel biçim ve çekim ekinin arasına zamir *n*’si girer. Bunun nedeni Türkçede iki ünlünün yan yana söylenmemesidir:

<u>temel birim</u>	<u>temel birim + zamir n’si + çekim eki</u>
o	o-n-u

Adların çekiminde de karşımıza çıkan zamiri *n*’si bir çekim eki olarak değerlendirilmemektedir. Zamir *n*’sinin kökeni ile ilgili farklı görüşler vardır. Ancak Korkmaz zamir *n*’si ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“Sonuç olarak diyebiliriz ki, üçüncü şahıs zamirinin çekiminde ortaya çıkan ‘n’ sesi kökence ne olursa olsun bugün artık varlığını adlardakinden ayrılan özel bir biçimde ortaya koymakta ve dil araştırmalarında terim olarak zamir n’si diye adlandırılmaktadır.”(KORKMAZ 2014:389)

Özetlemek gerekirse şahıs zamirlerinin belirtme durumunda Almancada çekim eki yokken ve yeni sözcükler oluşurken (*ich* > *mich* gibi) Türkçede karşımıza ünlü uyumundan dolayı üç çekim eki çıkar.

<u>Almanca Çekim Ekleri</u>	<<<>>>	<u>Türkçe Çekim Ekleri</u>
Ø		-t / -i / -u

Yönelme durumundaki Almanca şahıs zamirleri ve Türkçedeki eş değerleri ise şu şekildedir:

Tekil	Yalın Durum	Yönelme Durumu	Yalın Durum	Yönelme Durumu
1.Şahıs	ich	mir	ben	bana
2.Şahıs	du	dir	sen	sana
3. Şahıs	er	ihm	o	ona
3. Şahıs	sie	ihr	o	ona
3. Şahıs	es	ihm	o	ona
Çoğul				
1. Şahıs	wir	uns	biz	bize
2. Şahıs	ihr	euch	siz	size
3. Şahıs	sie	ihr	onlar	onlara
Nezaket Biçimi	Sie	Ihr	siz	size

Tabloda da görüldüğü gibi Almancada yönelme durumunda bir zamir elde etmek için belirtme durumundan farklı olarak sadece değişik biçimlenmeye başvurulur. Çekim eki yine kullanılmamaktadır. Örneğin:

temel birim (yalın durum)

ich
du

temel birim (yönelme durumu)

mir
dir

Türkçede ise yönelme durumu eklerinin ikisi de *-e / -a* görülmektedir.

temel birim

ben
biz

temel birim + çekim eki

ban-*a*
biz-*e*

Üçüncü şahıs zamirinin tekil ve çoğul çekimlerinde yine temel biçim ve çekim ekinin arasına zamir *n*'si girer:

temel birim

o

temel birim +zamir n'si + çekim eki

o-*n-a*

Türkçede yönelme durumundaki 1. ve 2. tekil şahıs çekiminde dikkatleri çeken bir unsur vardır. Bu da *ben* ve *sen* zamirlerinin yönelme durumunda *bana* ve *sana* biçimine dönüşmeleridir. Korkmaz (2014:387), Almanca gibi çekimli

dillerde görülen türden bir kırılma gibi görünen bu gövde değişikliğini bu şekilde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtir. Ona göre bu gövde değişikliği yan yana bulunan seslerin birbirini etkilenmesinden kaynaklanan bir değişimdir.

Sonuç olarak şahıs zamirlerinin yönelme durumunda Almancada çekim eki yoktur, Türkçede ise **-e / -a** çekim ekleri zamirlere eklenir.

Almanca Çekim Ekleri

Ø

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

-e / -a

İlgi durumunda (*Genitiv*) bulunan şahıs zamirleri günümüz Almancasında çok nadir olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgi durumunu gerektiren fiillerle (ki bu fiillerin sayısı oldukça azdır) birlikte kullanılırlar. Anlamsal olarak Türkçede ilgi durumundaki şahıs zamirleriyle karşılandıklarını söylemek mümkün değildir. Bundan dolayı Türkçede ilgi durumunda bulunan şahıs zamirleri eş değer olarak gösterip karşılaştırmak doğru değildir. Örneğin: “*Wir erinnern uns **ihrer***” (Onu hatırlıyoruz). Bu cümlede Almancadaki ‘*ihrer*’ şahıs zamiri ilgi durumundadır, fakat cümle Türkçeye çevrildiğinde belirtme durumu ile karşılanmaktadır.

“*Sie waren **seiner** überdrüssig*” (Ondan bıkmışlardı). Burada ise ilgi durumunda bulunan ‘*seiner*’ şahıs zamiri Türkçede çıkma durumundadır. Bundan dolayı Almancada ilgi durumunda bulunan şahıs zamirlerinde çekim eki olmadığını, bunların da değişik biçimlenme ile yalın durumdan ayrıldığını belirterek, Türkçe ile bir karşılaştırma mümkün değildir.

3.2.2. Aitlik zamirleri ve aitlik tanımlıkları

Zamir konusunun girişinde de belirtildiği gibi eski Almanca gramerlerinde aitlik zamiri (*Possessivpronomen*) ile aitlik tanımlığı (*Possessivartikel*) arasındaki fark gözetilmeksizin her iki kategori için sadece aitlik zamiri terimi kullanılmaktaydı. Ancak günümüzde bu ayrıma dikkat edilmektedir. Çünkü anlamsal olarak aynı anlama gelseler de gerek çekimde gerek cümle içerisindeki görevlerinde farklılıklar söz konusudur. Aitlik zamiri geleneksel tanıma uygun olarak bir adın yerini alırken, aitlik tanımlığı bir adla birlikte kullanılmaktadır. Örneğin:

- Ist das **dein** Auto? (Bu senin araban mı)
- Ja, das ist **meins**. (Evet, bu benimki)

İlk cümledeki *dein* bir aitlik tanımlığıdır. Anlamsal olarak bir kişi veya burada olduğu gibi bir nesnenin kime ait olduğunu bildirirken, zamirin çekim biçimini birlikte kullandığı ad belirler, daha açık bir ifadeyle o adın sayı (*Numerus*), cins (*Genus*) ve ad durumu (*Kasus*) belirleyici olur. Bu örnekte '*dein*' *tekil*, *yansız* ve *yalın* durumundadır.

İkinci cümlede ise '*meins*' zamiri geleneksel bir aitlik zamiridir ve bir adın (burada *Auto* / araba) yerine kullanılmaktadır. Zamirin çekiminde yerine kullanıldığı adın sayı ve cinsi rol oynarken, ad durumunu zamirin cümle içindeki görevi tayin eder ki burada *yalın* durumundadır. Hangi zamirin kullanılacağı ise kastedilen kişi veya nesneye bağlıdır.

Aşağıdaki tabloda *yalın* durumundaki aitlik zamirleri gösterilmektedir:

Tekil	Eril	Dişil	Yansız	Çoğul
1.Şahıs (ich)	meiner	meine	meins	meine
2.Şahıs (du)	deiner	deine	deins	deine
3. Şahıs (er)	seiner	seine	seins	seine
3. Şahıs (sie)	ihrer	ihre	ihrs	ihre
3. Şahıs (es)	seiner	seine	seins	seine
Çoğul				
1. Şahıs (wir)	unsere	unsere	unsere	unsere
2. Şahıs (ihr)	euer	eure	eure	eure
3. Şahıs (sie)	ihrer	ihre	ihrs	ihre
Nezaket b.	Ihrer	Ihre	Ihrs	Ihre

Almancadaki dört ad durumuna göre aitlik zamirinin çekimi şu şekildedir:

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın Durum	meiner	meine	meins	meine
Belirtme durumu	meinen	meine	meins	meine
Yönelme Durumu	meinem	meiner	meinem	meinen
İlgi Durumu	meines	meiner	meines	meiner

Her ne kadar yalın durum bir sözcüğün temel biçimini yansıtsa da burada yalın durumundaki zamirler ‘*mein*’ zamirinin çekim eki almış biçimi olarak değerlendirilebilir. Çünkü yerine kullanılacakları adların dil bilgisel cinsiyetlerini belirten *-er / -e / -s* ekleri zamirin sonuna eklenir. Ad durumlarına göre ise eril aitlik zamiri *-en / -em* ve *-es* çekim eklerini alır. Dişil aitlik zamiri ad durumlarına göre sadece *-er* çekim eki alırken, yansız aitlik zamirine *-em* ve *-er* çekim ekleri eklenir. Çoğul da ise yalın ve belirtme durumunda *-e*, yönelme durumunda *-en* ve ilgi durumunda da *-er* çekim ekleri *mein* aitlik zamirine eklenir. Almanca aitlik zamirlerini Türkçede karşılayan bir aitlik zamiri vardır. Bu *benimki* aitlik zamiridir. Korkmaz, aitlik zamirlerini şu şekilde tanımlar:

“Şahıs ve işaret zamirleriyle ad tamlamalarında tamlanan ögesinin kaldırılarak yerine *-ki* aitlik ekinin getirilmesiyle oluşturulan zamirler aitlik zamirleridir.” (Korkmaz 2014:409)

Anlamsal ve işlevsel olarak Almancadaki aitlik zamiri ile aynı görevi üstlenir. Bu görev de bir adın ait olma anlamı ile yerini almaktır. Daha önce verilen örnek ele alınsın:

*Ist das **dein** Auto?
Ja, das ist **meins**.*

Bu **senin** araban mı?
Evet, bu **benimki**.

Anlamsal olarak Almanca ve Türkçede tam bir eş değerlilik söz konusudur. Biçim bilimsel olarak ise farklılıklar göze çarpar. Önce Almancada tekil durumundaki aitlik zamirleri ve Türkçe karşılıkları gösterilsin.

Tekil	Eril	Dişil	Yansız	Türkçe
1.Şahıs	meiner	meine	meins	benimki
2.Şahıs	deiner	deine	deins	seninki
3. Şahıs	seiner	seine	seins	onunki
3. Şahıs	ihrer	ihre	ihrs	onunki
3. Şahıs	seiner	seine	seins	onunki
Çoğul				
1. Şahıs	unsere	unsere	unsres	bizimki
2. Şahıs	eurer	eure	eures	sizinki
3. Şahıs	ihrer	ihre	ihrs	onlarınki
Nezaket b.	Ihrer	Ihre	Ihrs	sizinki

Görüldüğü gibi yerine kullanıldığı adın cinsine göre üç farklı biçimde karşımıza çıkan Almancadaki aitlik zamirlerini (*meiner, meine, meus*) Türkçede tek zamir karşılar. Almancada yalın durumda dört tane çekim eki *-er / -e / -s/ -es* söz konusudur.

Türkçede ise Korkmaz'ın (2014:111) işletme ekleri olarak adlandırdığı ekler vardır. Burada işletme eki ve çekim eki tanımları üzerinde durmak gerekir. Aslında Korkmaz çekim eklerini de işletme ekleri sınıfı içerisinde değerlendirir, fakat çekim eklerini özel bir durum gösterdikleri için işletme eklerinden ayırır. Ona göre çekim ekleri, adlar ile ad veya fiiller arasında bağlantı kuran ve durum kavramını karşılayan işletme ekleridir. Bu yüzden sadece eklendikleri adın sınırı

içinde kalan örneğin ilgi durum eki ve *-ki* aitlik eki gibi ekler için işletme eki kavramını kullanır. Her ne kadar Korkmaz işletme ekleri ve çekim ekleri arasındaki farkı belirtmek için farklı kavramlar ortaya atsa da her iki kavramı da birbirinin yerine kullanmaktadır. Bundan dolayı çalışmamızda Almandaki durumu karşıladığı için çekim eki kavramı kullanılmaktadır. Buna göre her iki dildeki aitlik zamirleri biçim bilimsel olarak gösterilsin:

<u>temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim + çekim eki (ilgi eki + aitlik eki)</u>				
mein+er	ben	+	im	+	ki
dein+er	sen	+	in	+	ki
uns+er	biz	+	im	+	ki
ihr+ er	siz	+	in	+	ki
ihr+er	onlar	+	in	+	ki

Türkçede üçüncü şahısta yine zamir *n*'si devreye girer:

<u>temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim + zamir n'si + çekim eki (ilgi eki + aitlik eki)</u>
sein+er / ihr+er	o + n + un + ki

Aitlik zamirinin çoğul durumu söz konusuysen Almandaki sadece *-e* çekim eki kullanılır. Türkçede ise çoğul eki diğer çekim eklerinden sonra zamirin sonuna eklenir.

tekil	Almanca	Türkçe
1.Şahıs	meine	benimkiler
2.Şahıs	deine	seninkiler
3.Şahıs	seine	onunkiler
3.Şahıs	ihre	onunkiler
3.Şahıs	seine	onunkiler
çoğul		
1.Şahıs	unsere	bizimkiler
2.Şahıs	eure	sizinkiler
3.Şahıs	ihre	onlarınkiler
nezaket biçimi	Ihre	sizinkiler

<u>temel birim+çekim eki</u>	<u>temel birim +çekim eki (ilgi eki + aitlik eki + çoğul eki)</u>
ihr+e	onlar +in + ki + ler

Sonuç olarak Almandada yalın durumundaki aitlik zamirinde *-er /-e / -s / -es* çekim ekleri varken, Türkçede yalın durumunda aitlik zamirini oluşturmak için çekim ekleri olan ilgi durumu eki ve *-ki* aitlik eki kullanılmaktadır. Burada daha önce yalın durum için “bir sözcüğün ek almamış biçimi” tanımı ile çelişen bir durum var gibi görünse de Korkmaz (2014:282) yalın durumu tanımlarken bu ad durumunun çoğul ve iyelik eki alabildiğini belirtir.

Almanca Çekim Ekleri

-er / -e / -s

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

-ın / -in / -un / -ki

Almanca aitlik zamirlerinin yalın durumu dışındaki ad durumları söz konusu olduğunda da aitlik zamirinin çekim eki aldığı belirtilmişti. Türkçede de ad durumlarını karşılamak için adlarda olduğu gibi ad çekim ekleri kullanılır. Ayrıca Almandadaki üç ayrı aitlik zamirine karşılık Türkçede bir tane zamir vardır (benimki). Tabloda da görüldüğü gibi çekim ekleri zamirlerin sonuna eklenir ki bu da her iki dil arasındaki bir benzerliktir. İkinci bir benzerlik ise ad durumlarına göre her iki dilde de çekim eklerinin değişmesidir.

	eril	dişil	yansız	Türkçe
Yalın Durum	meiner	meine	meins	benimki
Belirtme durumu	meinen	meine	meins	benimkini
Yönelme Durumu	meinem	meiner	meinem	benimkine
İlgi Durumu	meines	meiner	meines	benimkinin

Belirtme durumunda Almandada sadece erilde, yalın durumundan farklı bir çekim eki vardır. Türkçede ise yalın durumundaki zamire, zamir *n*'sinden sonra ad durum çekim eklerinden *-i* eki eklenmektedir.

temel birim + çekim eki

mein + **en**

temel birim + zamir n'si + çekim eki

benimki + n + i

Almancada dişil ve yansızda yalın durumundaki biçim kullanıldığından farklı bir çekim eki yoktur. Türkçede ise bu üç farklı cinsin aitlik zamirlerini tek zamir karşıladığı için herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.

temel birim+çekim eki

mein+e

mein+s

temel birim + zamir n'si + çekim eki

benimki + n + i

benimki + n + i

Yönelme durumunda ise eş değerlilik vardır. Hem Türkçede hem de Almancada bütün aitlik zamirleri farklı çekim ekleri ile kullanılır. Ayrıca Türkçede çekim ekinin önünde zamir n'si yine görülür.

temel birim + çekim eki

mein + **em**

mein + **er**

temel birim + zamir n'si + çekim eki

benimki + n + e

benimki + n + e

İlgi durumunda çekim eklerinin kullanılması bakımından her iki dil arasında bir eş değerlilik vardır.

temel birim + çekim eki

mein + **es**

mein + **er**

temel birim + çekim eki

benimki + nin

benimki + nin

Çoğulda ise Türkçede çoğul eki temel biçimin sonuna eklenirken, ad durum ekleri bunu takip eder.

	Çoğul	Çoğul
Yalın Durum	meine	benimkiler
Belirtme durumu	meine	benimkileri
Yönelme Durumu	meiner	benimkilere
İlgi Durumu	meiner	benimkilerin

Almancada çoğul belirtme durumunda yalın durumdan farklı bir biçim değişikliği yokken, Türkçede çoğul ekinden sonra ad durum eki kullanılır. Bu arada çoğul eki bir ünsüz ile bittiğinden tekil durumda görülen zamir n'sine ihtiyaç kalmaz.

temel birim+ çekim eki

mein+e

temel birim + çoğul eki + çekim eki

benimki + ler +i

Çoğul yönelme durumunda her iki dilde çekim ekleri kullanılmaktadır.

temel birim + çekim eki

mein + **en**

temel birim + çoğul eki + çekim eki

benimki + ler +**e**

İlgi durumunda da çekim eklerinin kullanılması bakımından bir eş değerlilik vardır.

temel birim + çekim eki

mein + **er**

temel birim + çoğul eki + çekim eki

benimki + ler +**in**

Buna göre aitlik zamirlerinin çekiminde Almanca ve Türkçede kullanılan çekim ekleri şunlardır:

Almanca Çekim Ekleri

-e / -s / -en / -em / -er / -es

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

-i / -e / -in / -nin

Almancadan Türkçeye tanımlık şeklinde çevrilen sözcük türüne dikkat çekilerek, Almancada her adın bir tanımlığı olduğu belirtilmişti. Bunun yanı sıra bu tanımlıkların, adın cinsini (*Genus*), tekil ve çoğul durumunu (*Numerus*) ve ad durumunu (*Kasus*) bildirdiklerinden söz edildi. Ayrıca belirli tanımlık (*der, die, das*) ve belirsiz tanımlıkların (*ein, eine*) çekimleri de ayrıntılı olarak gösterilmişti. Aitlik tanımlığı ‘*mein / meine*’ da aynı işleve sahip olan bir sözcüktür ve belirsiz tanımlık ile aynı çekime sahiptir. Her iki çekim tablolarında gösterilmiştir. Belirsiz tanımlığın çekimi şu şekildeydi:

	eril	dişil	yansız
Yalın durum	ein Onkel	eine Tasche	ein Kind
Belirtme durumu	einen Onkel	eine Tasche	ein Kind
Yönelme durumu	einem Onkel	einer Tasche	einem Kind
İlgi durumu	eines Onkels	einer Tasche	eines Kindes

Aitlik tanımlığın çekimi ise şöyledir:

	eril	dişil	yansız
Yalın durum	mein Onkel	meine Tasche	mein Kind
Belirtme durumu	meinen Onkel	meine Tasche	mein Kind
Yönelme durumu	meinem Onkel	meiner Tasche	meinem Kind
İlgi durumu	meines Onkels	meiner Tasche	meines Kindes

Bir ad çoğul durumdayken belirsiz tanımlık ile kullanılmaz, fakat aitlik tanımlığın çoğul çekimi vardır:

	belirsiz tanımlık	aitlik tanımlığı
Yalın durum	--- Taschen	meine Taschen
Belirtme durumu	--- Taschen	meine Taschen
Yönelme durumu	--- Taschen	meinenTaschen
İlgi durumu	--- Taschen	meinerTaschen

Adların çekimi ele alındığında, bu çekimin zayıf, kuvvetli ve karışık olmak üzere üçe ayrıldığından bahsedildi ve bu çekimler ayrıntılı gösterilmiştir. Burada ise yukarıdaki çekim tablosunu göstermek yeterlidir, çünkü bu üç çekimde farklılıklar adlara eklenen eklerle ilgiliydi. Her üç çekimde de belirsiz tanımlıkların çekimi aynı kalır. Bundan dolayı aitlik tanımlığın çekim eklerini göstermek için tablodaki çekim yeterlidir. Buna göre aitlik tanımlığına eklenen çekim ekleri şunlardır; **-e / -en / -em / -er / -es**.

Anlamsal olarak bir varlığın veya kişinin kime ait olduğunu bildiren aitlik tanımlığı Türkçede aynı anlam ve işlev ile ilgi durumundaki şahıs zamirleri ile karşılanır. Tabloda yalın durumunda bulunan Almanca aitlik zamirleri ve Türkçe karşılıkları gösterilmektedir.

tekil	eril / yansız	dişil	çoğul	Türkçe
1.Şahıs	mein	meine	meine	benim
2.Şahıs	dein	deine	deine	senin
3. Şahıs	sein	seine	seine	onun
3. Şahıs	ihr	ihre	ihre	onun
3. Şahıs	sein	seine	seine	onun

Çoğul				
1. Şahıs	unser	unsere	unsere	bizim
2. Şahıs	euer	eure	eure	sizin
3. Şahıs	ihr	ihre	ihre	onların
Nezaket Biçimi	Ihr	Ihre	Ihre	sizin

Türkçede bir cins ayrımı yoktur ve çoğul biçiminde değişiklik söz konusu değildir. Bu yüzden tablo içindeki Türkçe zamirler Almandaki aitlik tanımlıklarını karşılar. Fakat biçim bilimsel olarak farklılıklar söz konusudur. Almanca aitlik tanımlıkları sadece dişil adlar ile kullanıldığında *-e* eki alırlar. Bu tanımlıkların Türkçe karşılığı olan sözcükler ise şahıs zamirinin ilgi durumunda bulunurlar.

temel birim

mein/ mein+e
dein/dein+e
unser /unser+e
euer /eur+e
ihr /ihr+e

temel birim + çekim eki (ilgi durumu)

ben + im
sen + in
biz + im
siz + in
onlar + ın

Almancada üçüncü şahıs aitlik tanımlıkları iki tanedir. Bunlar Türkçede tek bir zamir ile karşılanır. Ancak yukarıdaki zamirlerden farklı olarak çekim ekinin önünde zamir *n*'si bulunur.

temel birim

sein / sein+e
ihr / ihr+e

temel birim + zamir n'si + çekim eki

o + n + un
o + n + un

Sonuç olarak yalın durumundaki belirsiz tanımlıklarda sadece dişil sözcüklerle kullanıldıklarında çekim eki kullanılır. Türkçede ise daha önce de belirtildiği gibi yalın durumunda bulunan sözcükler ilgi durumu eki alabilirler ki burada da bu durum görülmektedir. Almanca aitlik tanımlıklarını Türkçede ilgi durumundaki şahıs zamirleri karşılamaktadır.

Almanca Çekim Ekleri

-e

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

-im / -in / -un / -ın

Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta daha vardır. Her iki dilde de bu sözcükler bir ad ile birlikte kullanılır. Almancada aitliğin bildirilmesi için adın önünde aitlik tanımlığının kullanılması yeterlidir. Türkçede bir kişi veya varlığın kime ait olduğunu belirtmek amacıyla ilgi durumundaki şahıs zamiri adın önünde kullanılır, fakat bu yeterli değildir, ayrıca adın sonuna bir iyelik eki eklenmelidir. Almancada aitlik tanımlığı ile adın yalın durumunun oluşturduğu sözcük grubu aitliği bildirmek için yeterlidir, örneğin ‘*mein Auto*’. Aynı anlam Türkçede *benim* zamiri ve adın yalın durumu ile elde edilmez. Adın köküne ilaveten bir iyelik eki eklenmelidir. Buradaki Almanca sözcük grubuna karşılık için **-m** iyelik eki kullanılmalıdır:

temel birim
mein

temel birim
Auto

temel birim + çekim eki
ben + **im**

temel birim + iyelik eki
araba + **m**

Korkmaz (2014:276), iyelik eklerinin adlar ile adlar arasında bağlantı kuran işletme eklerinden olduğunu söyler. Aynı zamanda iyelik eklerinin şahıs zamirleri olmadan da tek başlarına sahiplik bildirebileceklerini, dolayısıyla da ilgi durumundaki şahıs zamirlerinin yerini tutabileceklerine dikkat çeker.

Bu durumda örneğimizdeki ‘*mein Auto*’ sözcük grubunu Türkçe karşılığını şu şekilde verebiliriz:

temel birim
mein

temel birim
Auto

temel birim + iyelik eki
araba + **m**

İyelik eklerinin şahıslara, sözcüğün ünlü veya ünsüz ile bitmesine ve ünlü uyumuna göre değişik biçimleri vardır:

tekil	kafa	çene	kutu	ütü	kız	diz	top	söz
1.Şahıs	kafam	çenem	kutum	ütüm	kızım	dizim	topum	sözüm
2.Şahıs	kafan	çenen	kutun	ütün	kızın	dizin	topun	sözün
3.Şahıs	kafası	çenesi	kutusu	ütüsü	kızı	dizi	topu	sözü
çoğul								
1.Şahıs	kafamız	çenemiz	kutumuz	ütümüz	kızımız	dizimiz	topumuz	sözümüz
2.Şahıs	kafanız	çeneniz	kutunuz	ütünüz	kızınız	diziniz	topunuz	sözünüz
3.Şahıs	kafası	çenesi	kutusu	ütüsü	kızı	dizi	topu	sözü

Ad çoğul durumunda ise önce çoğul eki ardından iyelik eki eklenir.

tekil	kafalar	çeneler
1.Şahıs	kafalarımız	çenelerimiz
2.Şahıs	kafalarınız	çeneleriniz
3.Şahıs	kafaları	çeneleri
çoğul		
1.Şahıs	kafalarımız	çenelerimiz
2.Şahıs	kafalarınız	çeneleriniz
3.Şahıs	kafaları	çeneleri

Almancada yalın durumunda tüm şahıslarda sahipliği belirtmek için eril ve yansız adlarla birlikte herhangi bir çekim eki almamış aitlik tanımlığı yeterliyken, dişil bir ad ile kullanılan aitlik tanımına sadece *-e* çekim eki eklenir. Buna karşın Türkçede kullanılan ada ve ünlü uyumuna göre 34 farklı çekim ekinden biri kullanılmalıdır.

Almanca Çekim Ekleri

-e

Türkçe Çekim Ekleri

-m / -n / -sı / -mız / -nız / -si / -miz / -niz / -su / -muz / -nuz / -sü / -müz / -nüz / -ım / -in / -ı / -ımız / -ınız / -im / -in / -i / -imiz / -iniz / -um / -un / -u / -umuz / -unuz / -üm / -ün / -ü / -ümüz / -ünüz

Belirtme durumunda Almancada aitlik tanımına yalın durumdan farklı eklenen sadece bir tane çekim eki vardır. O da tabloda da görüldüğü gibi *-en* ekidir.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	mein Onkel	meine Tasche	mein Kind	meine Taschen
Belirtme d.	meinen Onkel	meine Tasche	mein Kind	meine Taschen

Türkçede ise belirtme durumunu bildirmek için yukarıda listelenen 34 iyelik ekine ünlü uyumuna göre ad durum eklerinden **-ı / -i / -u / -ü** eklenir. Bu ad durum ekleri iyelik eklerine eklendiğinden adın şahıs zamiri ile kullanılıp kullanılmaması bir rol oynamaz. Örneğin hem ‘*benim arabamı*’ hem de ‘*arabamı*’ derken ad durum eki (burada **-ı**) iyelik ekinden sonra kullanılır. Diğer ad durum ekleri ile ilgili örneklerde de bu görülmektedir:

<u>temel birim</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>ad durum eki</u>
çene	>	n	>	i
kutu	>	muz	>	u
söz	>	ünüz	>	ü

Üçüncü şahsa göre çekim söz konusu olduğunda iyelik eki ve ad durum eki arasına zamir *n*'si girer.

<u>temel birim</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>zamir n'si</u>		<u>ad durum eki</u>
kafa	>	sı	>	n	>	ı
çene	>	si	>	n	>	i

Eğer ad çoğul ise, o zaman iyelik ekinden önce çoğul eki gelmeli. Ad durum eki ise yine iyelik ekine eklenir.

<u>temel birim</u>		<u>çoğul eki</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>ad durum eki</u>
kız	>	lar	>	ımız	>	ı
söz	>	ler	>	iniz	>	i

Biçim bilimsel olarak her iki dildeki durum ayrıntılı gösterilsin:

<u>temel birim + çekim eki</u>	<u>temel birim</u>	<u>temel birim + iyelik eki + ad durum eki</u>
mein + en	Onkel	amca + m + ı
dein + en	Freund	arkadaş + ın + ı

Sonuç olarak Almancada aitlik tanımlığının belirtme durumunda iki tane çekim eki varken, Türkçede dört tane ad durum eki iyelik eklerine eklenir.

<u>Almanca Çekim Ekleri</u>	<u>Türkçe Çekim Ekleri</u>
-e / -en	iyelik ekleri + -ı / -i / -u / -ü

Yönelme durumunda Almancada eril ve yansızsız adlarla kullanılan aitlik tanımlıklarına *-em*, dişil adlarla kullanılanlara *-er*, çoğul bir ad ile kullanılanlara ise *-en* çekim eki eklenir.

	eril	dişil	yansızsız	çoğul
Yalnız d.	mein Onkel	meine Tasche	mein Kind	meine Taschen
Yönelme d.	mein em Onkel	meiner er Tasche	mein em Kind	mein en Taschen

İyelik eki almış bir adı yönelme durumunda kullanmak için tekrar yukarıda listelenen 34 iyelik ekine ünlü uyumuna göre ad durum çekim eklerinden *-a /-e* eklenir. Belirtme durumunda olduğu gibi ad durum ekleri iyelik eklerinden sonra gelir.

<u>temel birim</u>	>	<u>iyelik eki</u>	>	<u>ad durum eki</u>
araba	>	m	>	a
çene	>	n	>	e
kutu	>	muZ	>	a
söz	>	ünüz	>	e

Üçüncü şahıs çekiminde belirtme durumunda olduğu gibi iyelik eki ve ad durum eki arasına zamir *n*'si girer.

<u>temel birim</u>	>	<u>iyelik eki</u>	>	<u>zamir n'si</u>	>	<u>ad durum eki</u>
kafa	>	sı	>	n	>	a
çene	>	si	>	n	>	e

Çoğulda da durum aynıdır. İyelik ekinden önce çoğul eki gelir. Ad durum eki ise yine iyelik ekine eklenir.

<u>temel birim</u>	>	<u>çoğul eki</u>	>	<u>iyelik eki</u>	>	<u>ad durum eki</u>
kız	>	lar	>	ımız	>	a
söz	>	ler	>	iniz	>	e

Her iki dildeki durum karşılaştırıldığında hem benzerlikler hem de farklılıklar göze çarpar.

<u>temel birim + çekim eki</u>	<u>temel birim</u>	<u>temel birim + iyelik eki + ad durum eki</u>
mein + em	Onkel	amca + m + a
dein + er	Tasche	çanta + n + a

Sonuç olarak yönelme durumunda bulunan bir ada sahiplik anlamı vermek için her iki dilde de çekim ekleri kullanılmaktadır. Almancada çekim ekleri aitlik tanımlığına eklenirken, Türkçede ister ilgi durumundaki bir şahıs zamiri kullanılsın ister aitlik sadece iyelik eki ile bildirilsin, adlara hem iyelik ekleri hem de ad durum ekleri eklenir.

Almanca Çekim Ekleri
-em / -er / -en

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri
iyelik ekleri + -a / -e

İlgi durumunda bulunan adlar aitlik tanımlığı ile kullanıldıklarında tanımlıklara -es veya -er eki eklenir.

	eril	dişil	yansız	Çoğul
Yalın d.	mein Onkel	meine Tasche	mein Kind	meine Kinder
İlgi d.	meines Onkels	meiner Tasche	meines Kindes	meiner Kinder

Ayrıca tabloda da görüldüğü gibi ilgi durumunda bulunan eril ve yansız adlara -s veya -es ekleri eklenir, dişil adlar ise ek almaz ki bu konu adların ilgi durumunda ele alınmıştı. Bu durum aitlik bildirimini ile ilgili değil, tamamen ad durumu çekiminden kaynaklanmaktadır.

Türkçede iyelik eki almış bir adı ilgi durumunda kullanmak için diğer ad durumlarında olduğu gibi ad durum eki iyelik ekine eklenir. Burada söz konusu olan -ın / -in / -un / ün / -nın / -nin / -nun / nün ilgi durumu ekleridir. Yine diğer ad durumlarında olduğu gibi benim, senin gibi ilgi durumundaki şahıs zamirlerinin kullanımı gerekli değildir.

<u>temel birim</u>		<u>iyelik eki</u>		<u>ad durum eki</u>
araba	>	m	>	ın
çene	>	n	>	in

<u>temel birim</u>	>	<u>iyelik eki</u>	>	<u>ad durum eki</u>
kutu	>	muz	>	un
söz	>	ünüz	>	ün
araba	>	sı	>	nın
çene	>	si	>	nin

Bir adın çoğul biçimi bu durumda kullanılırsa ada önce çoğul eki, ardından iyelik eki ve son olarak da ad durum eki eklenir.

<u>temel birim</u>	>	<u>çoğul eki</u>	>	<u>iyelik eki</u>	>	<u>ad durum eki</u>
kız	>	lar	>	ımız	>	ın
söz	>	ler	>	iniz	>	in

Her iki dili karşılaştırdığımızda şu sonuçlar elde edilir.

<u>temel birim + çekim eki</u>	<u>temel birim</u>	<u>temel birim + iyelik eki + ad durum eki</u>
mein + es	Onkels	amca + m + ın
dein + er	Tasche	çanta + n + ın
sein + es	Autos	araba + sı + nın

Görüldüğü gibi ilgi durumunda her iki dilde de çekim ekleri kullanılmaktadır. Almancada aitlik tanımlıkların temel birimi anlamsal olarak aitliği bildirirken, ilgi durumunu belirtmek için çekim eki alırlar. Ayrıca eril ve yansız adlar da ilgi durumunda çekim eki alırlar. Türkçede ise hem aitlik tanımlığını anlamsal olarak karşılayan iyelik ekleri hem de ad durum ekleri adlara eklenir. Her iki dilde kullanılan çekim ekleri şunlardır: Almanca çekim ekleri *-es / -er / -s*, Türkçe çekim ekleri ise iyelik eklerine eklenen *-ın / -in / -un / -ün / -nın / -nin / -nun / -nün* ekleridir.

3.2.3. İşaret zamirleri

Duden'e (1984:324) göre bir işaret zamiri ile konuşmacı veya yazar özel bir biçimde bir kişi veya nesneyi işaret eder, bir bakıma işaret parmağı ile daha önce bilinen veya daha yakından betimlenen bir kişi veya bir şeyi gösterir.

Dreyer (2006:194) ise işaret zamirlerinin, belirli tanımlıklara göre daha belirgin şekilde bir kişi veya nesneye dikkat çektiklerini ve konuşurken de daha kuvvetli vurgulandıklarını yazar. Belirli tanımlıkların da yerine kullanılabilen işaret zamirleri (*Demonstrativpronomen*) aitlik zamirleri gibi iki şekilde kullanılır; ya bir adla birlikte bir tanımlık ya da adın yerini alan bir zamir olarak. Bu durumu Zengin şöyle açıklar:

“İşaret adıları daha önce bilinen ve kendisi hakkında bilgi verilecek bir kişi ya da nesneyi göstererek işaret eder. Cümlede ya tek başına ya da işaret tamlaması olarak kullanılır. Tek başına olduklarında adın yerini tutarlar, işaret tamlaması olarak kullanıldıklarında bir adla birlikte kullanılırlar.”(Zengin 1999:58)

Türkçede de işaret zamirleri anlamsal ve işlevsel olarak benzerlikler gösterirler. Korkmaz (2014:402) işaret zamirlerinin varlıkları göstererek karşılaman zamirler olduğunu belirtirken ayrıca bir adla birlikte de kullanılabildiklerini söyler. Bu durumda bunları zamir değil işaret sıfatı olarak adlandırır.

Ergin (2004:207) de bu konuda işaret sıfatlarının aslında işaret zamirleri olduğunu ve işaret zamirinin adın önüne geldiğinde adı belirttiğinden dolayı sıfata dönüştüğünü söyler.

a) dieser, diese, dieses; diese, jener, jene, jenes; jene

Dieser (bu,şu...) ve *jener* (şu, öteki...) işaret zamirleri aynı çekim eklerine sahipler ve hem bir adın yerine hem de bir adın önünde bir tanımlık olarak kullanılabilirler. Zengin'e (1999:58) göre *dieser* ile konuşan, kişiye

mesafece yakın olan ya da en son bahsedilen bir kişiyi veya nesneyi gösterir, *jener* ise bunun aksine konuşana mesafece uzak olan ya da önceden bahsedilen bir kişi veya nesneye işaret eder. Aynı şekilde Duden’de (1984:327) mekân ve zaman yakınlığına göre *dieser* ve *jener*’in kullanımı ayırt edilmesine rağmen, bunun çoğu zaman da çok önemli olmadığı vurgulanır. Hem işaret zamiri hem de işaret tanımlığı olarak kullanılabilen bu iki sözcüğün çekimleri aynıdır. Ayrıca zamir veya tanımlık olarak da çekimlerinde herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Örneğin:

Welches Hotel ist gemütlicher? (*Hangi otel daha rahat?*)

Dieses Hotel oder ***jenes Hotel***? (*Bu otel mi öteki otel mi?*)

Burada bir adın önünde tanımlık olarak kullanılan *dieser* ve *jener* aynı biçimde zamir olarak da kullanılabilir.

Welches Hotel ist gemütlicher, ***dieses*** oder ***jenes***?
(*Hangi otel daha rahat, bu mu öteki mi?*)

Her iki zamirin ad durumlarına göre çekimi aşağıdaki tablodadır:

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	<i>dieser</i> Mann	<i>diese</i> Frau	<i>dieses</i> Kind	<i>diese</i> Männer
Belirtme d.	<i>diesen</i> Mann	<i>diese</i> Frau	<i>dieses</i> Kind	<i>diese</i> Männer
Yönelme d.	<i>diesem</i> Mann	<i>dieser</i> Frau	<i>diesem</i> Kind	<i>diesen</i> Männern
İlgi d.	<i>dieses</i> Mannes	<i>dieser</i> Frau	<i>dieses</i> Kindes	<i>dieser</i> Männer

Tabloda bir adın önünde tanımlık olarak kullanılan *dieser* sözcüğü işaret zamiri olarak bir adın yerine kullanıldığında da tablodaki çekim biçiminin aynısı geçerlidir. Aynı çekime sahip olan *jener* sözcüğü sıradaki tabloda tek başına kullanılarak bu durum gösterilsin.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	<i>jener</i>	<i>jene</i>	<i>jenes</i>	<i>jene</i>
Belirtme durumu	<i>jenen</i>	<i>jene</i>	<i>jenes</i>	<i>jene</i>
Yönelme durumu	<i>jenem</i>	<i>jener</i>	<i>jenem</i>	<i>jenen</i>
İlgi durumu	<i>jenes</i>	<i>jener</i>	<i>jenes</i>	<i>jener</i>

Tablodan da anlaşılacağı gibi her iki zamirinin çekimi belirli tanımlığının çekimine benzer. Fakat belirli tanımlıktan farklı olarak yalın durumda da adın dil bilgisel cinsiyetini bildirmek için zamire çekim eki eklenir (örneğin *dies-er Mann* gibi). Sonuç olarak bu zamirlerin çekiminde şu çekim eklerini görmek mümkündür: **-en / -em / -es / -er / -e**.

Dieser ve *jener* zamirlerinin Türkçedeki karşılıkları “*bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar*” işaret zamirleridir. Almancada olduğu gibi hangi işaret zamirinin kullanılacağı konuşana olan yakınlık ve uzaklığa göre belirlenir. Korkmaz bu olguyu açıklar:

“İşaret; zamanda, mekânda ve tasavvurda uzaklık ve yakınlık kavramına bağlı olduğundan, konuşana oranla **bu** ve **bunlar** en yakında, **şu** ve **şunlar** biraz daha uzakta, **o** ve **onlar** da uzakta varlıkları göstermek için kullanılır.” (Korkmaz 2014:403)

Her iki dilde anlamsal bir eş değerlilik vardır. Ancak işaret zamirlerinin çekimine bakıldığında biçim bilimsel farklılıklar göze çarpar. Sözelimi her iki dilde de bu sözcük türünün bir ad ile kullanımı mümkündür. Bu durumda Almancada bir işaret tanımlığından, Türkçede ise bir işaret sıfatından bahsedilir. Almancada işaret tanımlığının ad durumlarına göre çekim eki aldığı ve işaret zamiri ile aynı çekime sahip olduğu belirtildi. Türkçede ise işaret zamiri bir işaret sıfatı olarak kullanıldığında herhangi bir ek almaz. Sıradaki tabloda bu durum örneklendirilmiştir:

	eril		dişil	
Yalın durum	<i>dieser</i> Mann	bu adam	<i>jene</i> Frau	şu kadın
Belirtme durumu	<i>diesen</i> Mann	bu adamı	<i>jene</i> Frau	şu kadını
Yönelme durumu	<i>diesem</i> Mann	bu adama	<i>jener</i> Frau	şu kadına
İlgi durumu	<i>dieses</i> Mannes	bu adamın	<i>jener</i> Frau	şu kadının

Görüldüğü gibi Almancada işaret tanımlıkları ad durumlarına göre çekim eki alırken, Türkçede işaret sıfatları temel biçimlerini korurlar. Ad durumuna uygun olarak ise birlikte kullanılan ad çekim eki alır.

<u>temel birim + çekim eki</u>	<u>temel birim</u>	>	<u>temel birim</u>	<u>temel birim + ad durum eki</u>
dies + en	Mann	>	bu	adam +1
jen + er	Frau	>	şu	kadın + a

Her iki dilde söz konusu sözcük türlerinin bir adım önünde ve bağımsız olarak kullanılması bir benzerlik oluşturur. Almancada işaret tanımlığının çekim eki alması, Türkçede ise işaret sıfatlarının çekim eki almaması bir farklılıktır.

Almanca Çekim Ekleri
-e / -en / -em / -er / -es

<<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri
Ø

Çekim konusundaki bu farklılık ilgili sözcüklerin zamir olarak kullanılmasıyla ortadan kalkar, çünkü hem Almancada hem de Türkçede işaret zamirlerine çekim ekleri eklenir. Buradaki tek farklılık ise Almancada yalın durumundaki zamirin de çekim eki almasıdır. Ancak Türkçede zamir yalın durumda çekim eki almamaktadır: örneğin *dies-er*> bu - Ø.

	eril / tekil	tekil	çoğul	çoğul
Yalın durum	<i>dieser</i>	bu	<i>diese</i>	bunlar
Belirtme durumu	<i>diesen</i>	<i>bunu</i>	<i>diese</i>	<i>bunları</i>
Yönelme durumu	<i>diesem</i>	<i>buna</i>	<i>diesen</i>	<i>bunlara</i>
İlgi durumu	<i>dieses</i>	<i>bunun</i>	<i>dieser</i>	<i>bunların</i>

Şu ve o işaret zamirleri de aynı çekim ekini alırlar. Ancak Türkçedeki işaret zamirleri çekim eki dışında da ek alırlar: zamir *n*'si yalın durum hariç diğer ad durumlarının hepsinde temel biçim ve çekim eki arasında bulunur. Ayrıca işaret zamirlerinin çoğul biçiminde çoğul eki de ad durum eklerinden önce kullanılır. Türkçede her durum için ayrı ek kullanılırken Almancada sadece bir ek hem çoğul hem de ad durumunu belirtir.

temel birim + çekim eki

dies + en

temel birim + zamir n'si + ad durum eki

bu + n + u

temel birim + çekim eki

dies + en

temel birim + zamir n'si + çoğul eki + ad durum eki

bu + n + lar + a

Her iki dilde de işaret zamirlerinin ad durum ekleri alması bir benzerlik oluşturur.

Almanca Çekim Ekleri

-e / -en / -em / -er / -es

<<<>>

Türkçe Çekim Ekleri

-u / -a / -ı / -ın / -un

b) **der, die, das ve çoğul die**

Daha önce karşımıza belirli tanımlık olarak çıkan bu sözcükler aynı zamanda işaret zamiri olarak da kullanılırlar. Bu zamirlerin kullanımı ile ilgili genel olarak şu söylenebilir: *dieser* işaret zamiri gibi bu işaret zamirleri de bir kişi veya nesneyi işaret eder, ancak *dieser* den farklı olarak bu işaret zamirleri ile konuşanın yakınlığı veya uzaklığı ifade edilmez. Ayrıca *das* işaret zamiri sadece bir adın yerini değil, birkaç ad veya bütün cümleyi de kapsayabilir. Örneğin:

*Siehst du den **Jungen** und das **Mädchen** dort? **Das** sind meine Kinder*

(Oradaki oğlan ve kızı görüyor musun? Onlar benim çocuklarım)

Bu örnekte 'das' işaret zamiri *Junge* (oğlan) ve *Mädchen* (kız) adlarının yerine kullanılmıştır.

*Peter hat die Prüfung bestanden. Ist **das** nicht wunderbar?*

(Peter sınavı geçti. Bu harikada değil mi?)

Burada ise *das* cümlelinin tamamını kasteder. İşaret zamirleri '*der, die, das* ve çoğul *die*' belirli tanımlıklar gibi çekilmektedir. Sadece ilgi durumu ve yönelme durumunun çoğul biçimi bu çekimden farklıdır.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	der	die	das	die
Belirtme durumu	den	die	das	die
Yönelme durumu	dem	der	dem	denen
İlgi durumu	dessen	deren	dessen	deren/derer

Belirli tanımlığın çekiminde çekim eki kullanılmaz. Yalın durumundaki belirli tanımlıkların ad durumlarına göre farklı biçimleri söz konusu olur. Götze (1988:210) bu durumu şöyle ifade eder: bazı tanımlık sözcükleri çekim esnasında temel biçimlerinden saparlar.

Tablodaki işaret zamirlerinin yönelme durumu çoğul ve ilgi durumunda ise çekim ekleri vardır denilebilir. Dikkat edilirse temel biçimden bir sapma değil, daha çok temel biçime eklenen ekler söz konusudur. Örneğin:

temel birim + çekim eki

des + *sen* / der + *en* / der + *er*

Bu durumda *der, die, das* ve çoğul *die* işaret zamirlerinde şu çekim ekleri görülmektedir: *-sen / -en / -er*.

Zengin (1999:59) bu işaret zamirlerinin Türkçedeki karşılıklarını *o / onlar* işaret zamirleriyle verir.

	eril	dişil	yansız	tekil	çoğul	çoğul
Yalın d.	der	die	das	o	die	onlar
Belirtme d.	den	die	das	onu	die	onları
Yönelme d.	dem	der	dem	ona	denen	onlara
İlgi d.	desen	deren	dessen	onun	deren/derer	onların

Türkçedeki *o* işaret zamirinin çekimi daha önceki çekimden bir farklılık göstermez.

temel birim + zamir n'si + ad durum eki

o + n + u

temel birim + zamir n'si + çoğul eki + ad durum eki

o + n + lar + a

Almancadaki zamirlerin yönelme durumu çoğul ve ilgi durumu hariç çekim eki almadığı görülürken. Türkçede yalnız durum dışındaki bütün ad durumlarında çekim eki kullanılır.

temel birim

den

temel birim + zamir n'si + ad durum eki

o + n + u

temel birim

die

temel birim + zamir n'si + çoğul eki + ad durum eki

o + n + lar + ı

temel birim + çekim eki

des + sen

temel birim + zamir n'si + ad durum eki

o + n + un

temel birim + çekim eki

der + en

temel birim + zamir n'si + çoğul eki + ad durum eki

o + n + lar + ın

Her iki dilde bu zamir türünde kullanılan çekim ekleri şunlardır.

Almanca Çekim Ekleri

-sen / -en / -er

<<<>>

Türkçe Çekim Ekleri

-u / -a / -ı / -ın / -un

Her iki dilde çekim eklerinin kullanılıyor olması bir benzerlikten farklılık çekim eki sayısıdır. Almancada üç Türkçede beş çekim eki vardır.

c) derselbe , dasselbe, dieselbe; dieselben

Bu işaret zamirleri de bir adın yerini alabilir veya adı nitelendiren bir tanımlık olarak kullanılabilir. Bu zamir iki kısımdan oluşur. İlk kısım bir belirli tanımlıktır ve çekimi de ona göre yapılır. İkinci kısım (*selbe*) ise sıfat çekimine

uygun olarak çekilir. Söz edilen kişi veya nesnelerin tamamen aynı olduğunu belirten bu sözcüğün çekimi ister tanımlık isterse de zamir olsun aynıdır.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	derselbe	dieselbe	dasselbe	dieselben
Belirtme d.	denselben	dieselbe	dasselbe	dieselben
Yönelme d.	demselben	derselben	demselben	denselben
İlgi d.	desselben	derselben	desselben	derselben

Yukarıdaki tabloda sözcük zamirken nasıl çekimlendiği gösterilmiştir.

Aşağıdaki tabloda ise tanımlık çekimi yer almaktadır.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	derselbe Tag	dieselbe Frau	dasselbe Bild	dieselben Tage
Belirtme d.	denselben Tag	dieselbe Frau	dasselbe Bild	dieselben Tage
Yönelme d.	demselben Tag	derselben Frau	demselben Bild	denselben Tagen
İlgi d.	desselben Tages	derselben Frau	desselben Bild	derselben Tage

Sözcüğün kökü ‘selbe’ olduğu göz önünde bulundurulduğunda sadece bir tane çekim ekinin kullanıldığı görülür:

temel birim (belirli tanımlık) **temel birim** **çekim eki**
den > selbe > n

Türkçede bu sözcüğü karşılarken sözcük türü dikkate alınmalıdır.

Sözgelimi ‘derselbe’ tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede aynı sözcüğü kullanılır ki burada aynı bir sıfattır.

Ad durumu	eril	Türkçe
Yalın durum	derselbe Tag	aynı gün
Belirtme durumu	denselben Tag	aynı günü
Yönelme durumu	demselben Tag	aynı güne
İlgi durumu	desselben Tages	aynı günün

Tabloda da görüldüğü gibi *derselbe* tanımlığı ad durumlarına göre *-n* çekim ekini alırken, Türkçede aynı sıfatı çekim eki almamıştır, Ad durumu, adların sonuna gelen ekler ile gerçekleşmiştir. Bu bakımdan Almanca ve Türkçe arasında bir farklılık söz konusudur.

Almanca Çekim Ekleri**-n**

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

Ø

Derselbe zamir olarak kullanıldığında ise bu sefer Türkçede zamir olan *aynısı* sözcüğü kullanılır.

Ad durumu	eril	Türkçe
Yalın durum	derselbe	aynısı
Belirtme durumu	denselben	aynısını
Yönelme durumu	demselben	aynısına
İlgi durumu	desselben	aynısının

Burada Almanca ve Türkçe arasında bir benzerlik söz konusudur. Görüldüğü gibi hem *derselbe* hem de *aynısı* zamirlerine çekim eki eklenir. Almancadaki bir tane çekim ekine (-n) karşılık Türkçede üç çekim eki (-ı / -a / -ın) yer almaktadır. Ayrıca zamir n'si de ad durum eklerinden önce sözcüğe eklenmektedir.

temel birim + çekim eki

denselbe + n

temel birim +zamir n'si + çekim eki

aynısı + n + ı

ç) derjenige, dasjenige, diejenige; diejenigen

Bu zamir de iki kısımdan oluşur. Birinci kısım belirli tanımlıktır (*der, die, das*) ve çekimi de ona göre yapılır. İkinci kısmın çekimi (*jenige*) ise sıfat çekimine uygun gerçekleştirilir. *Derjenige* sözcüğü bir varlığı veya nesneyi diğerlerinden ayırarak tanımlar ve takip eden bir ilgi cümlesi veya tamlama ile o varlığı veya nesneyi daha ayrıntılı ortaya koyar. Örneğin:

Derjenige Schüler, der das Fenster zerbrochen hat, wird bestraft.

(Camı kıran o öğrenci cezalandırılacaktır)

Bir ad ile tanımlık olarak kullanılan bu sözcük aynı zamanda bir adın yerine zamir olarak da kullanılabilir. Bu durum bugünkü Almancada daha çok konuşma dilinde eksiltili anlatımlarda görülmektedir. Örneğin:

A: “*Klaus hat das Fenster zerbrochen.*” (Camı Klaus kırdı)

B:”*Ach, du bist derjenige.*” (O sensin demek)

Gerek tanımlık gerekse zamir çekimi aynıdır. Tanımlık çekimi şöyledir:

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	derjenige Mann	diejenige Frau	dasjenige Kind	diejenigen Frauen
Belirtme	denjenigen Mann	diejenige Frau	dasjenige Kind	diejenigen Frauen
Yönelme	demjenigen Mann	derjenigen Frau	demjenigen Kind	denjenigen Frauen
İlgi d.	desjenigen Mannes	derjenigen Frau	desjenigen Kindes	derjenigen Frauen

Zamir çekimi ise şu şekildedir:

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	derjenige	diejenige	dasjenige	diejenigen
Belirtme d.	denjenigen	diejenige	dasjenige	diejenigen
Yönelme d.	demjenigen	derjenigen	demjenigen	denjenigen
İlgi d.	desjenigen	derjenigen	desjenigen	derjenigen

Tablolarda da görüldüğü gibi sadece bir tane çekim eki söz konusudur.

temel birim (belirli tanımlık)
den > **temel birim**
jenige > **çekim eki**
n

Derjenige sözcüğü Türkçede *o* zamiri ile karşılanabilir. Bu zamir bir ad ile kullanıldığında herhangi bir çekim eki almaz, sadece ad durumunu belirtmek için adların çekimi yapılıır.

Ad durumu	eril	Türkçe
Yalın durum	derjenige Mann	o adam
Belirtme durumu	denjenigen Mann	o adamı
Yönelme durumu	demjenigen Mann	o adama
İlgi durumu	desjenigen Mann	o adamın

Tabloda da görüldüğü gibi *derjenige* tanımlığı ad durumlarına göre **-n** çekim ekini alırken, Türkçede *o* zamiri çekim eki almamıştır, Ad durum çekimi adların sonuna gelen ekler ile gerçekleşmiştir. Bu bakımdan Almanca ve Türkçe arasında bir farklılık söz konusudur.

<u>Almanca Çekim Ekleri</u>		<u>Türkçe Çekim Ekleri</u>
-n	<<<>>>	Ø

Adın yerine geçen bir zamir olarak kullanıldığında ise durum farklıdır.

ad durumu	eril	Türkçe
yalın durum	derjenige	o
belirtme durumu	denjenigen	onu
yönelme durumu	demjenigen	ona
ilgi durumu	desjenigen	onun

Görüldüğü gibi burada her iki dil arasında bir benzerlik var. Hem *derjenige* hem de *o* zamirine çekim eki eklenir. Almancadaki bir tane çekim ekine (**-n**) karşılık Türkçede üç çekim eki (**-u / -a / -un**) göze çarpar. Burada da zamir *n*'si ad durum eklerinden önce sözcüğe eklenmektedir.

temel birim + çekim eki
denjenige + n

temel birim + zamir n'si +çekim eki
o + n + u

d) **selbst, selber**

Her ne kadar zamirler çekimlenen sözcük türleri arasında sayılsa da *selbst* ve *selber* zamirleri bir istisna oluşturur. Bu iki zamir çekimlenmez. Bir ad veya zamir ile birlikte kullanılan bu sözcük ilgili olduğu sözcüğün dışında bir varlık veya nesnenin söz konusu olmadığı, sadece ilgili sözcüğün kastedildiğini belirtir. Örneğin:

*Albert **selbst** hat das Essen gekocht.* (Albert'in kendisi yemeği pişirdi)

Aynı cümle “*Albert selber hat das Essen gekocht*”, şeklinde söylenebilir. Duden’e (1984:330) göre *selbst* yazı dilinde tercih edilirken, *selber* konuşma dilinde daha yaygın kullanılır.

Türkçede bu zamirleri karşılayan sözcük ise *kendi* sözcüğüne iyelik ekleri getirilerek oluşturulan *kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri* dönüşlülük zamirleridir. Korkmaz (2000:398) dönüşlülük zamirlerinin de şahıs zamirleri gibi çekim eki aldığına dikkat çeker. Ayrıca çekim eklerinin yanı sıra *kendi* sözü ile 3. şahıs iyelik eki arasına bir zamir *n*’sinin girdiğini de belirtir.

Almancada bu zamirler ek almazken Türkçede ünlü uyumuna uygun olarak bu dönüşlülük zamirleri *-i, -e* ve *-in* çekim eklerini alırlar. Bu bakımdan Almanca ve Türkçe arasında bir farklılık söz konusudur

Almanca Çekim Ekleri

Ø

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

-i, -e, -in

3.2.4. İlgi zamirleri

Zengin’e (1999:349) göre ilgi cümlesi, bir ilgi zamiri ile temel cümleye bağlı olan bir yan cümledir. İlgi cümlelerinin görevi temel cümlede bulunan bir sözcük ile ilgili açıklama getirmek veya daha yakından tanımlamaktır. Açıklanan sözcük genellikle bir addır.

Duden’de (1984:330) *der, die* ve *das* bazen de *welcher, welche, welches* veya *wer, was* zamirleri ile ilgi cümlelerinin başladığı belirtilir ve bu kullanımlarından dolayı da ilgi zamirleri olarak adlandırıldıklarına dikkat çekilir.

Götze (1983:228) ilgi zamirlerinin adların yerini tuttuklarını yazar ve en çok kullanılan ilgi zamirlerinin de belirli tanımlıklar olduğuna işaret eder.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	der	die	das	die
Belirtme durumu	den	die	das	die
Yönelme durumu	dem	der	dem	<i>denen</i>
İlgi durumu	<i>dessen</i>	<i>deren</i>	<i>dessen</i>	<i>deren</i>

Tabloda da görüldüğü gibi yönelme durumu çoğul ve ilgi durumu biçimleri hariç ilgi zamirlerinin belirli tanımlıklardan farkı yoktur. Belirli tanımlıklarda olduğu gibi burada çekim ekleri değil farklı biçimlenme söz konusudur. Ancak yönelme durumu çoğul ve ilgi durumunda çekim ekleri vardır. Dikkat edilirse temel biçimden bir sapma değil, daha çok temel biçime eklenen ekler söz konusudur. Örneğin:

temel birim + çekim eki
des + *sen* / der + *en* / den + *en*

Duden'de (1984:330) *welcher*, *welche* ve *welches* zamirlerinin de ilgi zamiri olarak kullanılabileceği, fakat bu biçimlerin eskimiş olduğu ve daha çok ilgi zamiri ile belirli tanımlığın art arda geldiği durumlarda kullanıldığı belirtilir. Gerek eskimiş biçimler olmalarından dolayı gerekse soru zamirleri kısmında çekimleri gösterileceğinden bu zamirlerin çekimine bu bölümde yer verilmedi. Ayrıca *wer* ve *was* zamirleri de hem ilgi zamiri hem de soru zamiri olarak kullanılabileceğinden çekimleri soru zamirleri bölümünde gösterilecektir.

Almanca ilgi cümlelerini Türkçeye çevirmek için iki seçenek vardır. Birincisi Korkmaz'ın (2000:426) bağlama zamiri olarak adlandırdığı *ki* zamirinin kullanılmasıyla:

In Konya gibt es ein Restaurant, das jeder kennt.
(Konya'da bir restoran vardır **ki** herkes bilir.)

Ancak Tekinay (1987:32) Osmanlıcada sıkça karşımıza çıkan bu zamirin Türkiye Türkçesinde nadiren kullanıldığını ve Almanca ilgi cümlelerinin Türkçeye çevrilirken sıfat fiillerinin tercih edildiğini belirtir.

In Konya gibt es ein Restaurant, das jeder kennt.

Konya'da herkes tarafından bilinen bir restoran vardır.

İster bağlama zamiri isterse sıfat fiiller kullanılsın, her iki durumda da Türkçede kullanılan bir çekim eki yoktur. Sıfat fiillere eklenen ekler yapım ekleridir. Bağlama zamiri *ki* ise herhangi bir ek almaz. Bu durumda her iki dil arasında bir farklılık söz konusudur. Almancada ilgi zamirine iki değişik çekim eki eklenirken, Türkçede herhangi bir çekim eki kullanılmamaktadır.

Almanca Çekim Ekleri

-sen / -en

<<<>>>

Türkçe Çekim Ekleri

Ø

3.2.5. Soru zamirleri

Zengin (1999:66) Almancada soru aracılığıyla adların yerine kullanılan sözcüklere soru zamiri denildiğini belirtirken, bu zamirlerin kendi başlarına zamir olarak ya da tamlama olarak başka bir adla kullanıldıklarına dikkat çeker.

Korkmaz (1999:419) ise Türkçede soru zamirlerini canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirler olarak tanımlar.

a) **welcher, welche, welches; welche**

Bir önceki bölümde bu zamirlerin ilgi zamiri olarak da kullanıldığı

belirtildiği. Bu sözcük gerek ilgi zamiri veya soru zamiri gerekse de tanımlık olarak kullanıldığında aynı çekime sahiptir. Sadece ilgi zamiri olarak kullanıldığında ilgi durumunda bir farklılık söz konusu olur. Bu durumda soru zamiri *welches / welcher* değil ilgi zamirleri *dessen* ve *deren* kullanılır.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	<i>welcher</i>	<i>welche</i>	<i>welches</i>	<i>welche</i>
Belirtme durumu	<i>welchen</i>	<i>welche</i>	<i>welches</i>	<i>welche</i>
Yönelme durumu	<i>welchem</i>	<i>welcher</i>	<i>welchem</i>	<i>welchen</i>
İlgi durumu	<i>welches</i> (dessen)	<i>welcher</i> (deren)	<i>welches</i> (dessen)	<i>welcher</i> (deren)

Dikkatli bakıldığında bu zamirin çekimi belirli tanımlık çekimi ile aynıdır. Ancak belirli tanımlıktan farklı olarak temel birime eklenen çekim ekleri vardır. Bunlar *-e / -en / -em / -es* ve *-er* çekim ekleridir.

Welch- sözcüğü tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede soru sıfatı olan *hangi* sözcüğü ile karşılaşılır. *Welch-* birlikte kullanıldığı adın içinde bulunduğu ad durumuna göre çekim eki alırken *hangi* soru sıfatı herhangi bir çekim eki almaz. Bu durum her iki dil arasında bir farklılık oluşturur.

	eril	Türkçe
Yalın durum	<i>welcher Mann</i>	hangi adam
Belirtme durumu	<i>welchen Mann</i>	hangi adamı
Yönelme durumu	<i>welchem Mann</i>	hangi adama
İlgi durumu	<i>welches Mannes</i>	hangi adamın

Görüldüğü gibi Almancada çekim ekleri tanımlığın sonuna eklenirken Türkçede adlar ad durum eklerini alırlar, fakat soru sıfatı herhangi bir çekim eki almaz ki bu da her iki dil arasında bir farklılık oluşturmaktadır. Ancak *welch-* soru zamiri olarak kullanıldığında Türkçede bu sefer *hangisi* soru zamiri eş değeri olur. Bu zamire hem çekim eki hem de çoğul eki eklenebilir.

	eril	tekil	çoğul	çoğul
Yalın durum	welcher	hangisi	welche	hangileri
Belirtme durumu	welchen	hangisini	welche	hangilerini
Yönelme durumu	welchem	hangisine	welchen	hangilerine
İlgi durumu	welches	hangisinin	welcher	hangilerin

Her iki soru zamiri de çekim eki almaktadır ve ekler zamirin sonuna eklenmektedir. Bu yönden her iki dil arasında bir benzerlik vardır. Ancak farklılıklar da görülür. Almancada *welch-* soru zamiri yerine kullanıldığı adın cinsiyetine göre yalın durumda da çekim eki alır. Diğer bir farklılık ise çoğul çekiminde görülür. Almancada çoğul *welch-* zamirine eklenen çekim eki hem ad durumunu hem de çoğul biçimine gösterir, yani iki işlevi birden yerine getirir. Oysa Türkçede her işlev için ayrı bir ek gerekmektedir.

b) was für ein; was für

Bu soru zamiri bir varlığın veya nesnenin özelliği sorar ve durumu göre bir adla birlikte bir tanımlık veya tek başına bir zamir olarak kullanılabilir. Tanımlık ve zamir çekimleri farklılık gösterir. Tanımlık olarak kullanıldığında soru zamiri içindeki *ein* sözcüğü belirsiz tanımlıklar gibi çekimlenir (Duden 1984:333).

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	was für ein	was für eine	was für ein	was für
Belirtme durumu	was für einen	was für eine	was für ein	was für
Yönelme durumu	was für einem	was für einer	was für einem	was für
İlgi durumu	was für eines	was für einer	was für eines	was für

Tabloda görüldüğü üzere belirtme durumu yansız cinsinde sıfır biçim birim söz konusudur. Bunun yanı sıra yalın durumda dişil cinsi belirten bir çekim eki kullanılmıştır. Çoğul da ise çekimlenen *ein* sözcüğü

kullanılmadığından herhangi bir çekim eki yoktur. Kullanılan çekim ekleri toplam beş tanedir: *-e / -er / -en /-em /-es*.

Tanımlık olarak kullanılan *was für ein* Türkçeye *nasıl bir* ya da *ne gibi bir* şeklinde çevrilir (Zengin 1999:68). Her iki sözcük grubu da sıfat görevindedir. Bundan dolayı da çekim eki almazlar. Çekim ekleri tamlama oluşturdukları adların sonuna eklenir. Örneğin belirtme durumunda bulunan tekil bir ad için şu örnek verilebilir:

temel birim çekim eki temel birim > temel birim temel birim çekim eki
was für ein + em Mann > nasıl bir adam + a

Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık söz konusudur. Almandada *was für ein* tanımlığına *-e / -er / -en /-em /-es* çekim ekleri eklenirken Türkçede karşılığı olan *nasıl bir / ne gibi bir* sıfatları çekim eki almazlar. Çoğulda ise durum farklıdır.

temel birim temel birim(çoğul) temel birim temel birim(çoğul)
was für Männer ne gibi / nasıl adamlar

Çoğul bir ad ile kullanıldığında *ein* sözcüğü düşer ve dolayısıyla tanımlıkta bir çekim eki olmaz. Türkçede ise zaten çekim eki almayan bu soru sıfatında *ein* sözcüğünü karşılayan sayı sıfatı *bir* de kullanılmayınca Almanca ile örtüşen bir durum gözlenir. Soru sözcüklerinin ardından adların her iki dilde de çoğul biçimi ile kullanılması da benzeyen diğer bir noktadır. Soru zamiri olarak kullanıldığında ise *was für ein* çekimi şu şekilde olur:

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	was für einer	was für eine	was für ein(e)s	was für welche
Belirtme d.	was für einen	was für eine	was für ein(e)s	was für welche
Yönelme d.	was für einem	was für einer	was für einem	was für welchen
İlgi d.	was für eines	was für einer	was für eines	was für welcher

Tanımlık çekiminden farklı olarak yalın durum erilde **-er** eki, yansız yalın ve belirtme durumunda **-(e)s** eki görülür. Ayrıca çoğulda soru zamiri belirsizlik zamiri *welch-*'in yardımıyla oluşturulur ve çekim ekleri *welch-* zamirine eklenir. Karşımıza **-e / -er / -en / -em / -es / -(e)s** çekim ekleri çıkar.

Bu durumda bu soru zamirinin Türkçede karşılığı *nasıl biri* veya *ne gibi biri* soru zamirleri olur. Bu soru zamirlerine çekim ekleri eklenir.

	tekil / eril	tekil	çoğul	çoğul
Yalın d.	was für einer	nasıl biri	was für welche	nasıl birileri
Belirtme d.	was für einen	nasıl birini	was für welche	nasıl birilerini
Yönelme d.	was für einem	nasıl birine	was für welchen	nasıl birilerine
İlgi d.	was für eines	nasıl birinin	was für welcher	nasıl birilerin

Görüldüğü üzere her iki dil arasında burada benzer bir durum söz konusudur. Soru zamirlerine çekim ekleri eklenmektedir. Almancada yalın durumundaki soru zamirinin de çekim eki alması Türkçede ise almaması bir farklılıktır. Türkçede zamir *n*'si dışında kullanılan ekler **-i / -e / -in** çekim ekleridir. Almancada ise çekim eklerin sayısı burada fazladır ki ek sayısı da bir farklılıktır.

c) **wer / was**

Bu iki zamir hem ilgi zamiri hem de soru zamiri olarak bir adın yerine kullanılabilir (Duden 1984:333). Her iki zamirin kullanımında ne eril dişil cins ayrımı ne de tekil çoğul ayrımı vardır. Soru zamiri *wer* kişiler, soru zamiri *was* ise nesne, davranış v.b. durumlarla ilgilidir (Duden 1984:334). Bu zamirlerin ad durumlarına göre çekimi şöyledir:

	eril / dişil	yansız
Yalın durum	wer	was
Belirtme durumu	wen	was
Yönelme durumu	wem	---
İlgi durumu	wessen	wessen

Görüldüğü gibi bu zamirlerin ad durumu çekimlerinde çekim ekleri kullanılmamıştır. Soru zamirinin değişik biçimleri ile ad durum çekimi gerçekleştirilir. *Was* soru zamirinin yönelme durumunda karşılığı yokken, belirtme durumunda yalın durum ile aynı biçim kullanılır. Bu soru zamirlerinin Türkçe karşılıkları *kim (wer)* ve *ne (was)*'dir. Korkmaz (2014:419) *kim* zamirinin sadece insanların yerine kullanılan ve soru yoluyla adların yerini alan bir zamir olduğunu belirtir. *Ne* soru zamirinin ise insanlar hariç diğer canlı ve cansız varlıkları için kullanıldığını ve bu zamirlerin ad durum çekimlerinin adlardan farklı olmadığını belirtir (Korkmaz 2014:422). Her iki dildeki çekim karşılaştırıldığında şöyle bir sonuç çıkar:

Yalın durum	wer	kim	was	ne
Belirtme durumu	wen	kimi	was	neyi
Yönelme durumu	wem	kime	---	neye
İlgi durumu	wessen	kimin	wessen	neyin

Almancada bu soru zamirlerinin ad durum çekimleri değişik biçimlenme ile gerçekleştirilir. Herhangi bir çekim eki yoktur. Bu da burada her iki dil arasında bir farktır. Çünkü Türkçede her iki soru zamirinin ad durum çekiminde *-i /-e /-in* çekim ekleri kullanılır. *Ne* soru zamirinin önünde ayrıca yardımcı ünsüz *y* de görülür. Almancada yönelme durumunda *was* soru zamirinin kullanılmaması, belirtme durumunda da yalın durumdan farklı bir biçimin olmaması dikkat çekerken, Türkçede her ad durumuna göre zamirin çekimlenmiş bir biçimi vardır.

3.2.6. Dönüflü zamirler

Dönüflü fiiller, öznenin yaptığı işin etkisinin tekrar özneye yöneldiğini bildiren fiillerdir. Götze (1983:61) dönüflü fiillerle kullanılan nesnenin bildirdiği kişinin, öznenin bildirdiği kişi ile aynı olduğunu söyler. Duden dönüflü fiillerin zorunlu veya isteğe bağı bir dönüflü zamir ile birlikte bir yapı oluşturduğunu belirtir ve dönüflü fiilleri gerçek dönüflü fiiller ve gerçek olmayan dönüflü fiiller olmak üzere ikiye ayırır. Gerçek dönüflü fiilleri bir dönüflü zamir ile kullanmak gerekir. Örneğin “*er schämt sich*” (utanıyor) cümlesinde dönüflü zamirin atılması mümkün değildir (Duden 1984:108). Gerçek olmayan dönüflü fiilleri ise bir dönüflü zamir ile kullanma zorunluluğu yoktur (*erwünscht sich – erwünscht das Kind*) . Zamir ister kullanılsın ister kullanılsın fiilin anlamı değişmez (Duden 1984:109).

Dönüflü zamir, cümlenin öznesi ile şahıs (*Person*) ve sayı (*Numerus*) bakımından örtüşür. Dönüflü zamirin kullanımı, gerçek dönüflü fiillerin yanında zorunlu olmasına karşın zamirin kendisi bir anlam taşımaz ve fiilin anlamsal boş bir parçası olarak değerlendirilir. Örneğin “*er schämt sich*” (O utanıyor) cümlesinde *sich* zamirinin ayrı bir anlamı yoktur (Duden 1984:319). Gerçek olmayan dönüflü fiiller ile birlikte kullanılan dönüflü zamir ise fiilin birleşme değerinin (*Valenz*) gerektirdiği bir nesne görevindedir. Bu nesne fiilin bildirdiği eylemin başka birini değil bilakis öznenin bildirdiği kişi ve şeyi etkilediğini belirtir. Duden (1984:319) bu bakımdan gerçek dönüflü fiiller ile kullanılan zamirlerden farklı olarak gerçek olmayan dönüflü fiiller ile kullanılan dönüflü zamirlerin gerçekten geriye dönük, özne ile bir bağlantı kurduklarını belirtir ve bu yüzden dönüflü zamirlerin geriye dönük bir kullanımlarının söz konusu olduğunu yazar. Dönüflü zamirlerin ad durumlara göre çekimi aşağıdaki gibidir:

tekil	belirtme durumu	yönelme durumu	ilgi durumu
ich	mich	mir	meiner
du	dich	dir	deiner
er /es	sich	sich	seiner
sie	sich	sich	ihrer
çoğul			
wir	uns	uns	unser
ihr	euch	euch	euer
sie /Sie	sich	sich	ihrer / Ihrer

Görüldüğü gibi belirtme ve yönelme durumunda 3. tekil ve 3.çoğul şahısları hariç şahıs zamirlerinin ilgili ad durumundaki çekimleri kullanılmaktadır. Şahıs zamirlerinde çekim ekleri değil değişik biçimlenme söz konusuydu. İlgili durumunda da herhangi bir çekim ekinden bahsetmek mümkün değildir.

Türkçede dönüşlü zamirler vardır. Korkmaz'ın (2014:398) dönüşlülük zamiri olarak adlandırdığı bu zamirler *kendi* sözcüğüne iyelik ekleri getirilerek oluşturulan *kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri* gibi sözcüklerdir. Ancak işaret zamirleri bölümünde anlatıldığı gibi bu zamirler Almancadaki *selbst* işaret zamirinin eş değerleridir. Almancada dönüşlü fiiller ile dönüşlü zamirlerin oluşturduğu yapıyı Türkçede dönüşlü çatı karşılamaktadır. Korkmaz'da (2014:503) Türkçede dönüşlü çatı ile gerçekleştirilen bir eylemin yapana döndüğünü belirtir ve bu durumda bir işi yapanın aynı zamanda yapılan işten de etkilendiği için hem özne hem de nesne görevinde olduğunu yazar. Her iki dilde işlevleri aynı olan bu yapıyı oluşturmak için ise belirgin farklılıklar göze çarpar. Almancada dönüşlü fiil bir dönüşlü zamir ile kullanılırken, Türkçede dönüşlü çatı fiil köküne eklenen ekler yardımıyla yapılır. Türkçede dönüşlü çatı *-n* veya *-l* ekleriyle yapılır. Bunlardan *-n* ekinin kullanımı daha yaygınken, herhangi bir kurala bağlı olmamakla beraber bazı durumlarda *-l* eki kullanılır. Örneğin *ara-n-mak, besle-n-mek, yükse-l-mek* gibi. Ancak fiil kökü

bir ünsüz ile bitiyorsa bu durumda bir bağlantı ünlüsü kullanmak gerekir. Bu durumda *-n* ve *-l* dönüşlü çatı ekleri ünlü uyumu etkisiyle *-ın / -in / -un / -ün* ve *-il / -il / -ul / -ül* biçimleriyle karşımıza çıkar. Örneğin *bak-ın-mak*, *çek-in-mek*, *bul-un-mak*, *döv-ün-mek*, *aç-ıl-mak*, *kes-il-mek*, *sok-ul-mak*, *üz-ül-mek* gibi. Görüldüğü gibi Almancada dönüşlü fiillerde herhangi bir çekim eki kullanılmazken Türkçede iki tane çekim eki (*-n / -l*) dönüşlü çatıyı elde etmek için kullanılır. Bu çekim eklerinin önünde kullanılan ünlülere bağlantı görevi verildiğinden çekim eki olarak değerlendirilmez.

3.2.7. Belirsizlik zamirleri

Ayrıntılı tanımlanamayan veya tanımlanmak istenmeyen kişi ve nesnelere yerine kullanılan sözcüklere belirsizlik zamirleri denir. Belirsizlik zamirleri de ikiye ayrılır; sadece bir adın yerine kullanılabilen belirsizlik zamirleri ve hem tek başına bir adın yerine zamir olarak kullanılan hem de bir ad ile birlikte tanımlık olarak kullanılan zamirler. Buna ilaveten ikinci bir ayırım yapmak da mümkündür; çekimlenen ve çekimlenmeyen belirsizlik zamirleri. Örneğin belirsiz bir kişiyi dile getiren *man* veya belirsiz olay ve nesnelere için kullanılan *etwas* ya da *nichts* zamirlerinin çekimli biçimleri yoktur.

3.2.7.1. Sadece zamir olarak kullanılan belirsizlik zamirleri

a) **jemand / niemand**

Biri anlamına gelen *jemand* zamiri bilinmeyen bir kişiyi ifade etmek için kullanılır. Belirsizliği pekiştirmek için *irgend* sözcüğü ile birlikte *irgendjemand*

(herhangi biri) biçiminde kullanılabilir. *Hiç kimse* anlamına veren *niemand* ise bu zamirin zıt anlamlısıdır. Bu zamirin sadece eril ve tekil çekimi vardır.

yalın durum	jemand	niemand
belirtme durumu	jemanden	niemanden
yönelme durumu	jemandem	niemandem
ilgi durumu	jemandes	niemandes

Görüldüğü üzere her iki zamire ad durumuna göre **-en / -em /-es** çekim ekleri eklenir. Türkçede bu zamirleri *biri* ve *hiç kimse* belirsiz zamirleri karşılamaktadır. Ad durumlarına göre çekimleri şöyledir:

yalın durum	biri	hiç kimse
belirtme durumu	birini	hiç kimseyi
yönelme durumu	birine	hiç kimseye
ilgi durumu	birinin	hiç kimsenin

Belirtme ve yönelme durumunda çekim eklerinin önünde kullanılan yardımcı ünsüz y ve zamir n'si dikkate alınmadığında karşımıza **-i / -e /-nin** çekim ekleri çıkar. Her iki dildeki durumları karşılaştırıldığında benzerlikler görülür.

<u>temel birim</u>		<u>çekim eki</u>	<<>>	<u>temel birim</u>		<u>zamir n'si</u>		<u>çekim eki</u>
jemand	+	en		biri	+	n	+	i
jemand	+	em		biri	+	n	+	e

Her iki dilde çekim eklerinin kullanılması ve zamirin sonuna eklenmesi bir benzerliktir. Ayrıca ek sayısı da eşittir.

b) **irgendwer**

Türkçede *herhangi biri* anlamına gelen bu zamirin ilgi durumu çekimi yoktur.

Yalın durum	irgendwer	herhangi biri
Belirtme durumu	irgendwen	herhangi birini
Yönelme durumu	irgendwem	herhangi birine
İlgi durumu	-----	herhangi birinin

Görüldüğü üzere Almancada bu zamire herhangi bir çekim eki eklenmez. *Wer* sözcüğünün değişik biçimleri ad durumuna göre kullanılır. Türkçede ise zamirin sonuna eklenen *-i /-e* ve *-nin* çekim ekleri görülür. Bu da her iki dil arasında bir farklılık oluşturur.

c) **einer, eine, ein(e)s**

Bir grup içinden herhangi bir kişiyi veya birçoğunun içinden bir nesneyi bildirmek amacıyla kullanılan bu belirsiz zamirlerinin çoğul biçimi ve ilgi durumuna göre çekimleri yoktur. Zengin (1999:75) bu zamirlerin olumsuz biçimlerinin *keiner, keine, keins* olduğunu ve aynı biçimde çekimlendiklerini belirtirken, çoğulda sadece yalın ve belirtme durumunda *welche* zamirinin kullanıldığına dikkat çeker.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	einer	eine	ein(e)s	welche
Belirtme durumu	einen	eine	ein(e)s	welche
Yönelme durumu	einem	einer	einem	-

Tabloda dikkat çeken bir nokta yalın ve belirtme durumunda yansız zamirin çekim ekinde *-e*'nin parantez içinde bulunmasıdır. Söz konusu zamir hem *eines* hem de *eins* olarak kullanılmaktadır. Duden (1984:338) *eins* zamirinin *eines* zamirinin kısaltılmış ve eş değer bir biçimi olduğunu yazar. Bu durumda karşımıza çıkan çekim ekleri *-er / -en / -em / -e / -(e)s* ekleridir.

Bu zamirlerin Türkçe karşılıklarını tam olarak vermek mümkün değildir, çünkü içinde kullanıldıkları cümleye göre farklı çeviriler gerekir. Buna rağmen Türkçede bu zamirleri karşılayan iki zamir öne çıkar. Eğer Almancada bu zamirlerden biri bir kişinin yerine kullanılırsa Türkçede belirsizlik zamiri *biri* ile karşılanır. Örnek olarak şu cümleler ele alınsın:

*Hier arbeiten zehn Männer, aber nur **einer** kann Englisch sprechen.*
(Burada on adam çalışıyor, fakat sadece **biri** İngilizce konuşabiliyor)

Belirsizlik zamiri *biri*'nin çekimi iki bölüm önce verilmişti. Zamir *n*'si dışında zamire ad durumlarına göre *-i* ve *-e* çekim ekleri eklenir (Almancada bu zamirin ilgi durumu biçimi yoktur).

temel birim + çekim eki <<>> temel birim + zamir n'si + çekim eki
ein + en biri + n + i

Eğer bu zamirler bir kişi değil de bir nesnenin yerine kullanılırsa, bu durumda Türkçede *bir tane*, çoğul ise *birkaç tane* sözcükleri ile karşılanabilir.

*Ich brauche einen Stift. Kannst du mir **einen** geben?*

Bir kaleme ihtiyacım var. Bana bir tane verebilir misin?

Bu sözcüklerde bir çekim söz konusu değildir. Bu durumda *ein-* belirsizlik zamirinde *-er / -en / -em / -e / -(e)s* çekim ekleri kullanılırken, Türkçede bu zamiri karşılayan *biri* zamirinde *-i* ve *-e* çekim ekleri görülür. Eklerin zamirin sonuna eklenmesi bir benzerliktir. Farklılık ise Almancada ek sayısının Türkçeye göre fazla olmasıdır.

3.2.7.2.Tanımlık olarak da kullanılan belirsizlik zamirleri

Bu başlık altında gösterilecek olan belirsizlik zamirleri tek başlarına cümlelerin özne veya nesnesi olabilirler, ayrıca bir ad ile birlikte tanımlık görevini de üstlenebilirler.

a) **jeder, jede, jedes**

Belirsizlik zamir olarak kullanıldığında *herkes*, bir tanımlık olarak kullanıldığında ise *her* anlamına gelen bu zamirler sadece tekilde kullanılır. İster zamir olarak kullanılsın ister tanımlık olarak çekimleri aynıdır.

	eril	dişil	yansız
Yalın durum	jeder Mann	jede Frau	jedes Kind
Belirtme d.	jeden Mann	jede Frau	jedes Kind
Yönelme d.	jedem Mann	jeder Frau	jedem Kind
İlgi durumu	jedes Mannes	jeder Frau	jedes Kindes

Görüldüğü gibi *jed-* sözcüğüne belirli tanımlıkların ekleri eklenir. Bu ekler adın cinsiyetine, tekil çoğul olma durumuna ve ad durumuna göre kullanılır. Burada görülen çekim ekleri *-e / -er / -es / -en / -em* ekleridir.

Bu sözcük tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede *her* sıfatıyla karşılaşılır. Türkçede sıfatlar çekimlenmez. Dolayısıyla bu sıfata eklenen bir çekim eki söz konusu değildir. Bu sıfat ile birlikte bir ad tamlaması içinde kullanılan adlar ad durum eklerini alırlar. Örneğin:

temel birim **çekim eki** **temel birim** **temel birim** **temel birim** **çekim eki**
jed + en Mann her adam + 1

jed- belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ise Türkçede *herkes* zamiri ile karşılık bulur. *Herkes* belirsizlik zamirine ad durum ekleri getirilebilir.

Yalın durum	jeder	herkes
Belirtme durumu	jeden	herkesi
Yönelme durumu	jedem	herkese
İlgi durumu	jedes	herkesin

Çekim eklerinin zamirin sonuna eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. Farklılık ise Almandada yalın durumda da bu zamirin çekim eki almasıdır. Almandada *-e / -er / -es / -en / -em* çekim eklerine karşılık Türkçede *-i / -e / -in* ekleri görülür.

b) all-

Bir önceki bölümde *jeder* belirsizlik zamirinin sadece tekil durumunda kullanılabileceği belirtilmişti. Belirsizlik zamiri *all-* bu zamirin çoğul biçimidir ve hem tanımlık hem de zamir olarak bir adın yerine kullanılabilir. Tanımlık ve zamir çekimleri arasında bir fark yoktur. Çekimi şöyledir:

Yalın durum	alle	alle Kinder
Belirtme durumu	alle	alle Kinder
Yönelme durumu	allen	allen Kindern
İlgi durumu	aller	aller Kinder

Zamirin sonuna eklenen *-e / -en / -er* çekim ekleri görülür. Bu çekim eklerinin aynuları *andere, viele, einzelne, mehrere, wenige* ve *sämtliche* belirsizlik zamirlerinde de görülür. *Alle* zamiri tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede *bütün* sıfatı ile karşılır. *Bütün* sıfatı çekim eki almaz. Bu sıfat ile birlikte bir sıfat tamlaması oluşturan ad ise ad durum eklerini alır. Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık söz konusudur. İlgi durumunda bulunan bir sıfat tamlaması bu duruma örnek olsun:

temel birim çekim eki temel birim temel birim temel birim çekim eki
all + er Kinder bütün çocuklar + in

All- belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ise *herkes* anlamındadır. Bu zamire ad durum ekleri eklenir.

yalın durum	herkes	alle
belirtme durumu	herkesi	alle
yönelme durumu	herkese	allen
ilgi durumu	herkesin	aller

Her iki zamire ad durum eklerin eklenmesi bir benzerliktir. Almancada *-e* / *-en* / *-er* çekim eklerine karşılık Türkçede *-i* / *-e* / *-in* çekim ekleri kullanılır. Ek sayısı bakımından da burada bir benzerlik vardır.

c) **kein**

Olumsuzluk tanımlığı *kein* aynı zamanda *hiç kimse* anlamında bir zamir olarak da kullanılabilir. Fakat diğer zamirlerden farklı olarak tanımlık ve belirsizlik zamirinin çekimleri farklılık gösterir.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	kein Mann	keine Frau	kein Kind	keine Kinder
Belirtme d.	keinen Mann	keine Frau	kein Kind	keine Kinder
Yönelme d.	keinem Mann	keiner Frau	keinem Kind	keinen Kindern
İlgi d.	keines Mannes	keiner Frau	keines Kindes	keiner Kinder

Ad durum ve cinse göre *kein* tanımlığına *-e* / *-en* / *-em* / *-er* / *-es* çekim ekleri eklenir. Belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ayrı bir çekim eki kullanılmaz. Ancak yalın durum eril ve yansız çekimleri farklıdır.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	keiner	keine	kein(e)s	keine
Belirtme durumu	keinen	keine	kein(e)s	keine
Yönelme durumu	keinem	keiner	keinem	keinen
İlgi durumu	keines	keiner	keines	keiner

Tabloda da görüldüğü gibi *keines* zamirinin *keins* olarak da kullanımı vardır. *Kein* tanımlık olarak kullanıldığında bu sözcüğün Türkçe çevirisi duruma göre *yok*, *değil* sözcükleriyle veya cümlenin yüklemine olumsuzlaştırarak yapılır. Dolayısıyla bir çekim eki yoktur. Zamir olarak kullanıldığında ise Türkçede *hiç kimse* zamiri bu sözcüğü tam olarak karşılar. *Hiç kimse* zamirine de ad durum ekleri eklenir.

Yalın durum	hiç kimse
Belirtme durumu	hiç kimseyi
Yönelme durumu	hiç kimseye
İlgi durumu	hiç kimsenin

Her iki dildeki benzerlik çekim eklerinin zamire eklenmesidir. Almandada *e / -en / -em / -er / -es* çekim eklerine karşılık Türkçede *-i / -e / -nin* çekim ekleri vardır. Ek sayısı dışında başka bir farklılık ise Almandada yalın durumda da zamire dil bilgisel cinsiyeti belirtmek amacıyla çekim ekinini eklenmesidir. Oysa Türkçede yalın durumdaki zamir herhangi bir çekim eki almaz.

d) **manch-**

Tanımlık olarak kullanıldığında *bazı*, zamir olarak kullanıldığında ise *bazıları* anlamını veren bu zamirin tanımlık ve zamir çekimleri arasında fark yoktur.

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın durum	mancher	manche	manches	manche
Belirtme durumu	manchen	manche	manches	manche
Yönelme durumu	manchem	mancher	manchem	manchen
İlgi durumu	manches	mancher	manches	mancher

İlgi durumu tekil eril ve yansız çekiminde *manch-es* yerine kimi durumlarda *manch-en* kullanılır (Duden 1984:342). Bu belirsizlik zamirine *-e / -er / -es / -em / -en* çekim ekleri eklenir.

Bu zamir tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede *bazı* sıfatı ile karşılık bulur. Türkçede sıfatlar çekim eki almazlar. Ad durum ekleri sıfat tamlaması içerisindeki adlara eklenir. Dolayısıyla farklılık Almancada çekim ekinin zamire eklenmesi Türkçede ise çekim ekinin adlara eklenmesidir. İlgi durumu çoğul çekimine göre eklenen ekler şöyledir:

temel birim + çekim eki temel birim <<>> temel birim temel birim çekim eki
manch + er Lehrer bazı öğretmenler + in

Manch- belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ise Türkçede *bazıları* zamiri eş değeri olur. Bu zamire ad durum ekleri eklenir. Çekimi şöyledir:

Yalın durum	bazıları
Belirtme durumu	bazılarını
Yönelme durumu	bazılarına
İlgi durumu	bazılarının

Belirtme ve yönelme durumunda çekim eklerinin önünde zamir *n*'si kullanılmaktadır. Bu çekimde kullanılan çekim ekleri ise *-t / -a / -n* ekleridir. Her iki dilde zamirin sonuna çekim eki eklenmesi bir benzerliktir. Farklılık ise ek sayısında görülür. Ayrıca Almancada yalın durumda dil bilgisel cinsi işaret etmek için çekim eki kullanılırken Türkçede bu durum söz konusu değildir.

3.3. Sıfatların Çekimi

Zengin (1999:82) bir adı nitelik, nicelik, yer, sıra vb. yönden belirten, niteleyen sözcükleri sıfat olarak tanımlar. Duden'de (1984:265) de sıfatların

özellikle belirtme görevlerine dikkat çekilir ve üç biçimde kullanıldıkları belirtilir:

- bir adın önünde tamlayan olarak: örneğin “*das blaue Kleid*“ (mavi elbise)
- bir sıfatın önünde tamlayan olarak: örneğin “*Es wehte ein abscheulich kalter Wind*” (İğrenç soğuk bir rüzgar esiyordu)
- yüklem olarak: örneğin “*Das Auto ist rot*” (Araba kırmızıdır)

Sıfatın bu üç kullanma biçiminin sadece bir tanesinde sıfatın çekim eki aldığı görülür. Bir sıfat bir adın önünde tamlayan olarak başka bir ifadeyle bir sıfat tamlaması içinde kullanıldığında çekim eki alır. Diğer iki kullanım biçiminde ise her hangi bir ek almaz. Götze (1988:178) bir sıfat tamlaması içindeki bir sıfatın belirli veya belirsiz tanımlıklar gibi birlikte kullanıldığı adın sayı, ad durumu ve cinsiyeti ile uyum içinde olduğunu söyler ve sıfat çekimini üçe ayırır:

- kuvvetli çekim: burada sıfat tamlamasının önünde herhangi bir tanımlık kullanılmaz. Bir başka deyişle tanımlıksız sıfat çekimi söz konusudur.
- zayıf çekim: burada sıfat tamlamasının önünde belirli bir tanımlık veya eş değer bir tanımlık sözcüğü (örneğin *dies-* gibi) kullanılmaktadır.
- karişik çekim: burada sıfat tamlamasının önünde belirsiz bir tanımlık veya eş değer bir tanımlık sözcüğü (örneğin *kein, mein* gibi) kullanılmaktadır.

a) Tanımlıksız sıfat çekimi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	alter Mann	kluge Frau	freches Kind	freche Kinder
Belirtme d.	alten Mann	kluge Frau	freches Kind	freche Kinder
Yönelme d.	altem Mann	kluger Frau	frechem Kind	frechen Kindern
İlgi d.	alten Mannes	kluger Frau	frechen Kindes	frecher Kinder

Tanımlıksız sıfat çekiminde eril ve yansız ilgi durumu hariç diğer durumlarda sıfatların sonuna belirli tanımlık eklerinin eklendiği görülür. Adlar daha önce anlatılan ad çekimine uygun bir biçimdeyken yalın durum da dâhil olmak üzere bir sıfat tamlaması içindeki her sıfatın sonuna bir çekim eki eklenir. Toplamda beş farklı çekim eki tanımsız sıfat çekiminde kullanılmaktadır: **-e / -er / -en / -em / -es**.

b) Belirli tanımlıkla sıfat çekimi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	der alte Mann	die kluge Frau	das freche Kind	die frechen Kinder
Belirtme d.	den alten Mann	die kluge Frau	das freche Kind	die frechen Kinder
Yönelme d.	dem alten Mann	der klugen Frau	dem frechen Kind	den frechen Kindern
İlgi d.	des alten Mannes	der klugen Frau	des frechen Kindes	der frechen Kinder

Bu çekimde sıfatın sonuna iki farklı çekim eki eklenir: **-e / -en**

c) Belirsiz tanımlıkla sıfat çekimi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın d.	ein alter Mann	eine kluge Frau	ein freches Kind	freche Kinder
Belirtme d.	einen alten Mann	eine kluge Frau	ein freches Kind	freche Kinder
Yönelme d.	einem alten Mann	einer klugen Frau	einem frechen Kind	frechen Kindern
İlgi d.	eines alten Mannes	einer klugen Frau	eines frechen Kindes	frecher Kinder

Bu çekimde sıfatların sonuna gelen çekim ekleri : **-e / -er / -es / -en** ekleridir. Korkmaz ise Türkçedeki sıfatları şu şekilde tanımlar:

“Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.” (Korkmaz 2014:335)

Ayrıca Korkmaz (2014:335) sıfatların varlık ve nesnelere bağlı olan kavramlar olduğuna dikkat çekerek anlam ve işlev bakımından kendi varlıklarını ortaya koyabilmeleri için mutlaka bir adın önünde bulunmaları ve o adı nitelendirmeleri veya belirtmeleri gerektiğini söyler. Sıfatlar örneğin *kırmızı araba*, *yaramaz çocuk* gibi bir ad ile birlikte bir kelime grubu içinde kullanılırlar. Bu ad ile oluşturdukları kelime grubuna da sıfat tamlaması denilmektedir. Sıfat tamlayan, ad ise tamlanan ögedir. Almancada bir sıfat başka bir sıfatın önünde bulunabilir. Ayrıca bir sıfat yüklem olarak da kullanılabilirken, Korkmaz (2014:336) sıfatların bir adın önünde değil de başka bir sıfat veya bir fiilin önünde yer aldıkları zaman sıfat olarak nitelendirilmediklerini, zarf görevi yüklediklerini belirtir. Çekim ekleri bakımından da her iki dil arasında farklılıklar göze çarpar. Almancada bir sıfat tamlaması içinde kullanılan sıfat, birlikte kullanıldığı adın cinsine, tekil çoğul oluşuna ve tamlamanın cümle içindeki görevine göre çekim eki alırken Türkçede sıfatlar hiçbir ek almazlar.

	eril / tekil	tekil	çoğul	çoğul
Yalın d.	der alte Mann	yaşlı adam	die frechen Kinder	yaşlı adamlar
Belirtme	den alten Mann	yaşlı adamı	die frechen Kinder	yaşlı adamları
Yönelme	dem alten Mann	yaşlı adama	den frechen Kindern	yaşlı adamlara
İlgi D.	des alten Mannes	yaşlı adamın	der frechen Kinder	yaşlı adamların

Almancada bir sıfat tamlaması içinde kullanılan sıfatın sonuna beş farklı çekim ekinin eklenmesine karşılık Türkçede sıfatların çekim eki almaması her iki dil arasında önemli bir farklılıktır.

3.3.1. Adlaştırılmış sıfatların çekimi

Almanca da adların çekimi daha önce ele alınmıştı. Fakat adlaştırılmış sıfatlar sıfat çekimine uygun çekimlendikleri için bu bölüm içinde ele alınmaları daha uygun olacaktır. Adlaştırılmış sıfatlar iki biçimde çekimlenebilir. Götze'nin (1988:181) kuvvetli ve zayıf çekim diye adlandırdığı iki çekim şemasına göre adlaştırılmış sıfatların çekimi gerçekleştirilir.

- **Kuvvetli çekim**

Burada adlaştırılmış sıfatlar *ein, mein, dein, sein, unser, euer, ihr, mir, viel, etwas, wenig, nichts* sözcüklerinden sonra tanımsız sıfat çekimi tablosuna uygun olarak çekimlenir. Örneğin *mein Alter, etwas Gutes, mir Unschuldigem, das Auto meines Alten* gibi.

- **Zayıf çekim**

der, die, das, die, jeder, dieser, jener, wir, ihr gibi sözcüklerden sonra belirli tanımlıkla sıfat çekimindeki ekler sıfatların sonunda görülür. Örneğin: *der Deutsche, ihr Frechen, die Pflichten dieser Kleinen*.

Görüldüğü gibi kuvvetli ve zayıf çekimde adlaştırılmış sıfatların sonuna eklenen çekim ekleri sıfat çekimindeki eklerin aynısıdır: **-e / -er / -en / -em / -es**.

Türkçede de sıfatların adlaştırılması mümkündür. Adlaştırılan sıfat da iyelik, çoğul ve ad çekim eklerini alabilir, çünkü sıfat olmaktan çıkıp ad grubundan bir sözcük olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan her iki dil

arasında burada bir benzerlik söz konusudur. Aşağıdaki tabloda bu durum örneklendirilmiştir.

	eril / tekil	tekil	çoğul	çoğul
Yalın d.	mein Kleiner	benim küçüğüm	meine Kleinen	benim küçüklerim
Belirtme d.	meinen Kleinen	benim küçüğümü	meine Kleinen	benim küçüklerimi
Yönelme d.	meinem Kleinen	benim küçüğüme	meinen Kleinen	benim küçüklerime
İlgi d.	meines Kleinen	benim küçüğümün	meiner Kleinen	benim küçüklerimin

Çekim eklerinin her iki dilde sıfatların sonuna eklenmesi adlaştırılmış sıfatlarda bir benzerliktir.

3.3.2. Derecelendirilmiş sıfatların çekimi

Çalışmamızın üç esas bölümden oluştuğu ve bu bölümlerin ad durum çekimi, derecelendirme ve fiil çekimi olduğu daha önce belirtilmişti. Dolayısıyla sıfatların derecelendirilmesi bir sonraki temel bölümde ele alınacaktır. Fakat bir sıfat tamlaması içindeki sıfatın derecelendirilmiş olarak kullanılması mümkün olduğundan bu sıfat ad durum çekim eki de alır. Bundan dolayı da ad durum çekimi bölümünde bu çekim eklerinin gösterilmesi gerekmektedir. Aslında sıfat çekiminde ele alınan çekim eklerinden farklı ekler söz konusu değildir. Aksine bu çekim ekleri derecelendirilmiş sıfatın sonuna daha önce gösterilen kurallara göre eklenir. Örneğin: “*ein schnelles Auto*” (hızlı bir araba) sıfat tamlamasında *schnell* (hızlı) sıfatına birlikte kullanıldığı adın cins, sayı ve ad durumuna uygun olarak *-es* çekim eki eklendi. Bu sıfatı üstünlük veya karşılaştırma derecesi denilen biçimde kullanmak için *-er* eki sıfata eklenir ve *schneller* (daha hızlı) biçimini alır. Derecelendirilmiş bu sıfat bir sıfat tamlaması içinde kullanıldığında ise derecelendirilmiş biçimi temel birim olarak kabul edilir ve

birlikte kullanıldığı adın cins, sayı ve ad durumuna uygun olarak daha önce gösterilen sıfat çekimindeki ad durum eklerini alır:

Derecelendirilmemiş bir sıfat ile > *ein schnell-es Auto*

Derecelendirilmiş bir sıfat ile > *ein schnell-er-es Auto*

Bir sıfat tamlaması içindeki derecelendirilmiş sıfatların çekimi üç tabloda gösterilebilir.

a- Belirsiz tanımlıkla yapılan üstünlük derecesi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın D.	ein älterer Mann	eine klügere Frau	ein frecheres Kind	frechere Kinder
Belirtme D.	einen älteren Mann	eine klügere Frau	ein frecheres Kind	frechere Kinder
Yönelme D.	einem älteren Mann	einer klügeren Frau	einem frecheren Kind	frecheren Kindern
İlgi D.	eines älteren Mannes	einer klügeren Frau	eines frecheren Kindes	frecherer Kinder

b- Belirli tanımlıkla yapılan üstünlük derecesi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın Durum	der ältere Mann	die klügere Frau	das frechere Kind	die frecheren Kinder
Belirtme durumu	den älteren Mann	die klügere Frau	das frecheres Kind	die frecheren Kinder
Yönelme Durumu	dem älteren Mann	der klügeren Frau	dem frecheren Kind	den frecheren Kindern
İlgi Durumu	des älteren Mannes	der klügeren Frau	des frecheren Kindes	der frecheren Kinder

c- Belirli tanımlıkla yapılan en üstünlük derecesi

	eril	dişil	yansız	çoğul
Yalın D.	der älteste Mann	die klügste Frau	das frechste Kind	die frechsten Kinder
Belirtme D.	den ältesten Mann	die klügste Frau	das frechste Kind	die frechsten Kinder
Yönelme D.	dem ältesten Mann	der klügsten Frau	dem frechsten Kind	den frechsten Kindern
İlgi D.	des ältesten Mannes	der klügsten Frau	des frechsten Kindes	der frechsten Kinder

Yukarıdaki *a* ve *b* tablolarında sıfat tamlaması içindeki sıfat üstünlük derecesi biçiminde kullanılmıştır. Bu biçimdeki sıfatlar hem belirli tanımlık hem de belirsiz tanımlık ile kullanılabilir. Üçüncü tabloda (*c tablosu*) sıfat en üstünlük derecesi biçimindedir. Bu sıfatlar sadece belirli tanımlık ile kullanılabilir. Üç tabloda derecelendirilmiş sıfatların sonuna eklenen çekim

ekleri gösterilmiştir. Bunlar *-e / -en / -er / -es* ekleridir. Türkçede ise ister derecelendirilmiş ister derecelendirilmemiş olsun bir sıfat tamlaması içindeki sıfat herhangi bir çekim eki almaz. Derecelendirilmiş sıfatların her iki dilde sıfat tamlaması içinde yer alabilmesi bir benzerlikken Almandada bu biçimlere ek eklenmesi Türkçede ise eklenmemesi bir farklılıktır.

Almanca Ad Çekim Ekleri

-e / -er / -en / -es

<<<>>>

Türkçe Ad Çekim Ekleri

Ø

4. DERECELENDİRME

Sıfat veya zarfların derecelendirilmesi de çekim konusuna girer. Bu konu sıfat veya zarfların karşılaştırılması olarak da adlandırılır. Hallwass (1979:293) derecelendirme kavramı yerine karşılaştırma kavramının daha yerinde olacağını söyler. Neden olarak da her zaman bir derecelendirilmenin söz konusu olmadığını bu örnekle anlatmaya çalışır. Ona göre *gut* (iyi) sıfatının derecelendirilmiş biçimi olan *besser* (daha iyi) her zaman bir üstünlük derecesi olmayabilir, örneğin; kendini düne göre daha iyi hissettiğini söyleyen bir hastanın, bu durumda kendini iyi hissettiği sonucu çıkmaz. Burada daha iyi ifadesi sadece dünkü durumu ile bir karşılaştırmadır. Bu özelliklerden dolayı Duden de dâhil olmak üzere birçok kitapta bu konu sıfatlarda derecelendirme ve karşılaştırma olarak adlandırılır. Korkmaz (2014: 363) da Türkçede bu konuyu “sıfatlarda karşılaştırma ve derecelendirme işlevi” olarak adlandırır ve sıfatların, varlıkları doğrudan nitelemenin yanı sıra bir varlığın niteliğinin başka bir varlığa kıyaslama yoluyla da bildirdiklerine dikkat çeker.

Duden’de (1984:265) sıfatların derecelendirilmiş biçimleri ile bir özelliğin değişik derecelerinin ifade edildiği ve dört değişik derecelendirme türü olduğu belirtilir. Bunlar *Positiv* (sıfatın temel biçimi veya eşitlik derecesi), *Komparativ* (üstünlük derecesi), *Superlativ* (en üstünlük derecesi) ve *Elativ* (mutlak *Superlativ* veya çok yüksek derece) dereceleridir. Fakat birçok gramerde *Elativ* derecesi dışındaki diğer üç derecelendirme türü ele alınır. *Elativ* derecesinde *Superlativ* biçimlerinin kullanılıyor olması bunun nedeni olabilir (Duden 1984:309). Çalışmanın konusu çekim ekleri olduğundan ve *Superlativ* ve *Elativ* de biçimlerinin aynı olması bakımından çalışmamızda sadece üç türü yer verildi.

4.1. Sıfatların Derecelendirilmesi

Derecelendirme veya karşılaştırma biçimlerinin nitelik ya da nicelik farklılıklarını ifade etmek için kullanıldığını belirtmiştik. Bu durumda *Positiv* denilen temel biçim veya sıfatın yalın hâli bir farklılık değil aksine bir eşitliği bildirir. Buna karşın üstünlük derecesi olan *Komparativ* eşitsizlik, fazlalık veya azlık bildirir. En üst derece olan *Superlativ*'te de yine bir eşitsizlik söz konusudur.

Türkçede ise Korkmaz (2014:363) sıfatlardaki derecelenmenin dört türlü olduğunu belirtir: eşitlik derecesi, üstünlük (karşılaştırma) derecesi, aşırılık derecesi ve en üstünlük derecesi.

a) Eşitlik derecesi (*Positiv*)

Bu derece ile Almancada bir canlının, bir nesnenin veya bir düşüncenin özelliği söylenir ya da özellikleri bakımından iki veya daha fazla canlı, nesne veya düşüncenin aynı olduğu bildirilir. Almancada bir sıfatın eşitlik derecesi sıfatın yalın hâlidir. Bundan dolayı da sıfatın sonuna herhangi bir çekim eki eklenmez. İki canlı, nesne veya düşüncenin karşılaştırılması “*so...wie*” karşılaştırma edatı ile gerçekleştirilir:

Ali ist so klug wie Hasan (Ali , Hasan kadar (gibi) zekidir)

Örnekte de görüldüğü gibi *klug* (zeki) sıfatı herhangi bir çekim eki almamıştır. Karşılaştırılan iki varlığın (Ali ve Hasan) zekâ bakımından birbirinden farklı olmadıkları veya benzedikleri ifade edildi. Korkmaz (2014:363) eşitlik derecesinin, iki varlık veya nesne arasındaki niteliğin benzer

veya eşit derecede olduğunu gösterdiğini söyler. Bu durumda Türkçedeki eşitlik derecesinin anlamsal olarak Almandaki eşitlik derecesini karşıladığı söylenebilir. Biçim bilimsel olarak da bir benzerlik var. Her iki dilde bu derecede kullanılan sıfatlar herhangi bir ek almazlar.

temel biçim çekim eki
klug + Ø

temel biçim çekim eki
zeki + Ø

b) Üstünlük derecesi (*Komparativ*)

Bu sıfat derecesi eşitsizlik bildirir. İki veya daha fazla canlı, nesne veya düşünce özellikleri bakımından farklı oldukları zaman bu biçim kullanılır. Karşılaştırma edatı olarak *als* veya *denn* kullanılır. Ancak *denn* eskimiş olarak kabul edilir ve kullanımı pek yaygın değildir. Almanda bir sıfatın üstünlük derecesini elde etmek için sıfatın yalın hâline *-er* çekim eki eklenir. Örneğin *schnell – schneller / schön – schöner*.

Ein Hase ist schneller als ein Hund (Tavşan köpekten daha hızlıdır)

Kökünde *a, o, u* gibi ünlüleri olan tek heceli sıfatlarda ise *-er* çekim ekinin yanı sıra sözcük kökündeki ünlüler incilir (*Umlaut*). Örneğin *klug – klüger / alt – älter / groß – größer*.

Bir başka özellik ise *-el / -er*, ve *-en* ile biten sıfatlarda görülür. Bu sıfatların üstünlük derecesini elde etmek için *-er* çekim eki eklenir, fakat sıfatın son hecesindeki *-e* ünlüsü düşer. Örneğin *dunkel – dunkler / teuer – teurer / trocken – trockner*

Bu üç farklı biçime rağmen Almancada üstünlük derecesini elde etmek için bir tane çekim ekinin kullanıldığı görülmektedir. Türkçede ise bu biçim Korkmaz'ın üstünlük veya karşılaştırma derecesi dediği derecelendirme türü ile karşılanabilir.

“Üstünlük veya karşılaştırma derecesi bir varlıkta niteliğin başka bir varlık veya varlıklara oranla daha çok, daha üstün, daha az, daha düşük olduğunu gösterme derecesidir. Genellikle sıfattan önce ‘daha’ zarfının getirilmesiyle karşılanır.” (Korkmaz 2014:365)

Anlam olarak Almancadaki üstünlük derecesiyle aynı işleve sahip olan Türkçedeki üstünlük derecesinde kullanılan herhangi bir çekim eki yoktur. Bu anlamı elde etmek için yukarıdaki tanımda da belirtildiği gibi genellikle *daha* zarfı, sıfatın yalın hâlinin önünde kullanılır. Örneğin *daha zeki / daha akıllı / daha büyük* gibi. Fakat *daha* zarfı kullanmadan da sıfattaki üstünlük derecesi belirtilebilir. Örneğin: “Yaz aylarında Karaman Konya’**dan serindir.**”

Sonuç olarak Almancada üstünlük derecesi sıfatın sonuna eklenen *-er* çekim eki ile karşılanırken Türkçede kullanılan bir çekim eki yoktur. Bu her iki dil arasında bir farklılık olarak göze çarpar.

temel biçim+çekim eki
schnell + er

zarf temel biçim çekim eki
daha hızlı + Ø

c) En üstünlük derecesi (Superlativ)

Sıfatın bu derecesi de bir eşitsizlik bildirir, fakat iki varlık veya nesnenin karşılaştırıldığı bir durumda değil, daha çoğunun karşılaştırıldığı ve içlerinden

bir tanesinin karşılaştırılan özelliğinin en üst derecesine sahip olduğunu belirtmek için kullanılır. Örneğin:

Das schönste Haus in Alanya ist dieses. (Alanya'daki en güzel ev budur)

Örnekte de görüldüğü gibi Almancada en üstünlük derecesini elde etmek için çekim ekleri kullanılır. Duden (1984:308) sıfatın bu derecesini elde etmek için sıfatın yalın hâline *-st* veya *-est* çekim eklerin eklendiğini belirtir. Hangi çekim ekinin kullanılması gerektiği sıfatın son harf veya harf grubuna bağlıdır. Sıfatların çoğu en üstünlük derecesinde *-st* çekim ekini alırlar. Örneğin *schnell – schnellst / schön – schönst / fleißig – fleißigst*.

Genellikle *-d , -t, -tz, -z, -sch, ß, -s* ve *-x* ile biten sıfatlar ise *-est* çekim ekini alırlar. Örneğin *wild – wildest / breit – breitest / hübsch – hübschest*. Genellikle ifadesini kullanma nedeni bazı sıfatların bu kurala uymamalarıdır. Örneğin *groß* (büyük) sıfatı sadece *-st* eki alır.

Ayrıca üstünlük derecesinde sıfat kökünde *a, o, u* ünlüleri barındıran tek heceli sıfatlarda ünlü incelmeleri yaşandığı belirtilmişti. En üstünlük derecesinde de bu sıfatlarda ünlü incelmeleri yaşanır. Örneğin *klug - klüger - klügst / alt - älter - ältest / groß - größer - größt* sıfatlarında olduğu gibi.

Yukarıda en üstünlük derecesinde sıfatın sonuna eklenen ekler gösterilmiştir. Fakat hemen belirtilmeli ki cümle içerisinde örneğin *klug* sıfatının en üstün derecesi biçimi olan *klügst* biçimi kullanılmaz. Bu derecedeki sıfatlar ya bir sıfat tamlaması içinde tamlayan olarak ya da yüklem işlevi ile karşımıza çıkarlar. Sıfat tamlamasında kullanıldığında en üstünlük derecesi ekinin yanı sıra ad durum eki de kullanılır. Örneğin “*Der klügste Schüler in unserer Klasse ist Mehmet*“ (Sınıfımızdaki en zeki öğrenci Mehmet'tir).

Görüldüğü gibi *-st* eki dışında *-e* ad durum eki de kullanılır. Buradan da ad durum eklerinin derecelendirme eklerinden sonra kullanıldığı görülür. Derecelendirilmiş sıfatlara hangi ad durum eklerinin eklendiği ise bir önceki bölümde anlatılmıştı.

En üst derecedeki sıfat yüklem işlevi ile kullanılırsa o zaman da derecelendirme ekinden sonra *-en* çekim eki kullanılır. Örneğin: “*Mehmet ist am klügsten*“ (En zeki Mehmet’tir).

Özetlemek gerekirse Almancada en üstünlük derecesinde iki çekim eki kullanılmaktadır. Bunlar *-st* ve *-est* çekim ekleridir.

Korkmaz (2014:365) en üstünlük derecesinin, sıfattaki niteliğin işlev bakımından en üst düzeyini gösterme derecesi olduğunu söyler ve tek başına bir anlamı olmayan *en* sözcüğün sıfatın önünde kullanılmasıyla elde edileceğini belirtir. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi yine herhangi bir çekim eki yoktur. Sıfatın yalın hâlinin önünde kullanılan *en* sözcüğü ile Türkçede en üstünlük derecesini elde etmek mümkündür. Almancada en üstünlük derecesinde iki farklı çekim eki kullanılırken Türkçede çekim ekinin olmaması her iki dil arasında bir farklılık oluşturmaktadır.

<u>temel biçim</u>	<u>çekim eki</u>	<u>zarf</u>	<u>temel biçim + çekim eki</u>		
schnell	+ st	en	hızlı	+	Ø
wild	+ est	en	vahşi	+	Ø

4.2. Zarfların Derecelendirilmesi

Duden’de (1984:765) zarflar yer, zaman, tarz ve neden bildiren çekimlenemeyen sözcükler olarak tanımlanır. Zengin’de (1999:86) zarfları fiil,

sıfat ve zarflarla kullanılan ve çekime uğramayan sözcükler olarak tanımlarken, sıfatların üç derecelendirme biçimlerinde bir fiil ile kullanılabildiklerine işaret eder ve bu durumda sıfatların zarf görevi üstlendiklerini belirtir. Götze (1988:243) ise gerçek zarf ve zarf olarak kullanılan sıfat ayırımına dikkat çeker ve gerçek zarfların birkaç istisna dışında çekimlenemeyeceklerini, buna karşın zarf gibi kullanılan sıfatların aynı asıl sıfatlar gibi derecelendirmesinin mümkün olduğunu yazar.

4.2.1. Zarf olarak kullanılan sıfatların derecelendirilmesi

Sıfatlar bir ad değil de bir fiil ile bildirilen bir eylem ya da oluşu daha yakından nitelendirdiklerinde zarf görevini üstlenirler. Örneğin “*Das Auto ist schnell*” (Araba hızlıdır) cümlesinde *hızlı* sözcüğü *arabanın* yani adın bir özelliğini nitelendirdiği için sıfattır. “*Das Auto fährt schnell*” (Araba hızlı gidiyor) cümlesinde ise *hızlı* sözcüğü eylemin nasıl gerçekleştiğini bildirir ve dolayısıyla zarf görevini üstlenir. Zarf işlevine sahip olan bu sıfatlar aynen sıfatlar gibi derecelendirilir (Götze 1983:243). Dolayısıyla sıfatların derecelendirilmesinde kullanılan çekim ekleri ve özellikleri burada da geçerlidir.

Üstünlük derecesinde **-er** çekim eki kullanılmaktadır. Örneğin “*Das Auto fährt schneller*”(Araba daha hızlı gidiyor).

En üstünlük derecesinde ise yine **-st** veya **-est** çekim ekleri kullanılır:

Ahmet rennt am schnellsten (En hızlı Ahmet koşar)
Erol spielt am wildesten (En vahşi Erol oynar)

Türkçede ise zarfların derecelendirilmesinde de sıfat derecelendirilmesinde geçerli olan kurallar söz konusudur. Herhangi bir çekim

eki kullanılmazken üstünlük derecesi *daha* sözcüğü ile en üstünlük derecesi ise *en* sözcüğü ile karşılanır ve sıfattan önce kullanılır. Almancada çekim ekinin kullanılması Türkçede ise kullanılmaması her iki dil arasında bir farklılıktır.

<u>temel biçim</u> <u>çekim eki</u>	<u>zarf</u>	<u>temel biçim + çekim eki</u>
schnell + er	daha	hızlı + Ø
schnell + st	en	hızlı + Ø
wild + est	en	vahşi + Ø

4.2.2. Gerçek zarfların derecelendirilmesi

Götze (1983:243) gerçek zarf ve zarf gibi kullanılan sıfat ayrımına dikkat çekerek aslında gerçek zarfların derecelendirilemeyeceğini söylemişti. Fakat az sayıda gerçek zarfın da istisna oluşturduğunu ve derecelendirildiklerini de belirtir. Bu zarflardan bazıları sıfat derecelendirilmesindeki kurallara uygun derecelendirilirken bazıları da üstünlük ve en üstünlük derecelerini farklı sözcük biçimleri ile oluştururlar. Örneğin:

<u>eşitlik derecesi</u>	<u>üstünlük derecesi</u>	<u>en üstünlük derecesi</u>
wenig	weniger	am wenigsten
wohl	wohler	am wohlsten
bald	<i>eh</i> er	<i>am ehesten</i>
oft	öfter	<i>am häufigsten</i>
sehr	<i>mehr</i>	<i>am meisten</i>
viel	<i>mehr</i>	<i>am meisten</i>
gern	<i>lieber</i>	<i>am liebsten</i>

Görüldüğü gibi bazı zarflar (*wenig* – *weniger*- *wenigst*) sıfat derecelendirmelerindeki sıfatlar gibi çekimlenirken bazı zarfların (*viel* – *mehr* – *meist*) derecelendirmesi farklı söz biçimleri ile karşılanmaktadır. Göze çarpan çekim ekleri ise üstünlük derecesi için *-er*, en üstünlük derecesi için ise *-st* ekleridir. Zarfların sonunda bulunan *-en* eki ise bağımsız biçim birim *am*'dan dolayı eklenen bir ad durum ekidir. Türkçede ise belirtildiği gibi zarflar da

derecelendirme için herhangi bir çekim eki almazlar. Derecelendirme *daha* ve *en* sözcüklerinin yardımıyla yapılır.

<u>temel biçim</u>	<u>çekim eki</u>	<u>zarf</u>	<u>temel biçim + çekim eki</u>		
wenig	+ er	daha	az	+	Ø
wenig	+ st	en	az	+	Ø

5. Fiil Çekimi

Almancada fiil çekimini ele alan çekim biçimine *Konjugation* denir. Bu kavramı Duden (1984:92) cümlenin yüklemine oluşturan fiillerin biçimlerinde yapılan değişiklikler diye tanımlar. Erben (1996:77) ise fiil köküne eklenen çekim ekleri ile eylemi gerçekleştirene işaret edildiğini söyler ve fiilde yaşanan bu biçim değişikliğini fiil çekimi olarak adlandırır.

Fiilleri anlamsal, söz dizimsel veya biçim bilimsel olarak sınıflandırmak mümkündür. Fiillerin anlamından hareket ederek Duden'de (1984:92) şöyle bir sınıflandırma yapılır:

- a) Bir kılış veya kılınış bildiren fiiller
- b) Bir oluş bildiren fiiller
- c) Bir durum bildiren fiiller

Bu bakımdan Almanca ve Türkçe fiiller arasında bir benzerlik vardır. Çünkü Korkmaz (2014:489) da Türkçede fiilleri içerik bakımından aynı şekilde sınıflandırır.

Söz dizimsel olarak ayırım yapıldığında üç tür fiil söz konusu olur: esas fiiller, yardımcı fiiller ve tarz fiiller. Esas fiiller kendi başlarında cümlenin yüklemine oluştururken, yardımcı fiiller zamanların ve çatının oluşturulmasında kullanılır. Tarz fiiller ise yükleme istek, olanak, zorunluluk gibi anlamlar yüklerler.

Biçim bilimsel olarak ise Almancada fiiller ikiye ayrılır. Çekimlenen (*finite*) fiil biçimleri ve çekimlenmeyen (*infinite*) fiil biçimleri (Götze 1983:22). Almancada çekimlenmeyen üç tane fiil biçimi vardır. Birincisi fiilin temel biçimi olan mastar hâli (*Infinitiv*), ikincisi şimdiki zaman ortacı (*Partizip I*) ve

üçüncüsü de geçmiş zaman ortacıdır (*Partizip II*). Çekimlenen fiiller çekim eki alırlar. Hangi çekim ekinin eklenmesi gerektiği ise cümlenin öznesine bağlıdır. Bu durum dil bilgisel uyum olarak adlandırılır. Bir fiile eklenen çekim eki ile aşağıda belirtilen dil bilgisel özellikler yansıtılabilir:

- Şahıs (1. şahıs, 2. şahıs, 3. şahıs)
- Sayı (tekil, çoğul)
- Zaman
- Çatı (etken, edilgen)
- Kip

Örneğin yürüme anlamına gelen *gehen* fiilinin *geh-t* biçimi içinde şu

verileri bulundurur:

- Şahıs ve sayı:	fiil 3.tekil şahsa göre çekimlenmiştir
- Zaman:	şimdiki veya geniş zaman kullanılmıştır
- Çatı:	söz konusu etken bir çatıdır
- Kip:	fiil bildirme kipindedir

Almanca fiil çekimi bu bakımdan Türkçedeki fiil çekimi ile bir benzerlik oluşturmaktadır. Türkçede de çekim ekleri özneye göre belirlenir ve Türkçede de çekimlenmiş bir fiil yukarıda belirtilen özellikleri içinde barındırır.

Almancada çekimlenen fiillerde de bir ayrım vardır; düzenli veya kurallı çekilen fiiller ve düzensiz ya da kuralsız çekilen fiiller. Düzenli fiiller zayıf fiiller olarak da adlandırılırken, düzensiz fiiller içlerinde kuvvetli ve karışık fiiller olarak ikiye ayrılır. Zayıf ve kuvvetli fiil ayrımı Jacob Grimm'in yaptığı sınıflandırmaya dayanır. Grimm'in fiilleri bu şekilde adlandırmasının nedeni kuvvetli fiillerde yoğun, zayıf fiillerde ise hafif bir biçim değişikliğinin yaşanmasıdır (Hallwass 1979:54).

İster düzenli ister düzensiz olsun bir fiilin köküne getirilen çekim ekleri ile belirtildiği gibi kişi ve sayıya ilişkin bilgiler dışında, kip ve zaman hakkında

da bilgiler elde edilir. Demek ki Almancada kip veya zaman için ayrı çekim ekleri yoktur. Fiilin aldığı bir çekim eki, zamanı bildirirken aynı anda da kip hakkında bilgi verir. Bundan dolayı çekim eklerini ortaya koyarken kip ve zamanı birlikte ele almak gerekir. Almancada dört tane kip vardır ve her kip de kullanılan zaman biçimlerinin sayısı farklıdır. Bunlar tek tek ortaya konulacaktır. Ancak bundan önce 'kip' kavramı üzerinde durmakta fayda vardır.

Hem Almancada hem de Türkçede kip tanımları benzerlik gösterir. Aksan'a (1995:263) göre kip, fiilin bildirdiği hareketin, kılışın, oluşun konuşmacı tarafından nasıl yansıtıldığını gösterir. Korkmaz (2014:516) da kipi aynı şekilde fiilin bildirdiği hareketin, kılış ve oluşun ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı, bir anlatım biçimi olarak tanımlar.

Götze (1983:97) bir konuşmacının veya yazarın bir olayı gerçek, olası, tasavvur edilebilir, arzu edilmiş, emredilmiş, gerçek dışı veya olanaksız olarak ortaya koyabileceğini belirtir. Bunun dışında konuşmacı veya yazar bir başkasının söylediğini aktarabilir ve bununla ilgili düşüncesini de söyleyebilir. Bu farklı anlatım biçimleri biçim bilimsel araç veya sözcüklerle cümlenin tarzını oluşturur. Biçim bilimsel araçlar ile elde edilen farklı anlatım biçimini de Götze kip olarak adlandırır. Duden'de (1984:155) de farklı fiil biçimleri sayesinde cümlenin belirli bir anlatım biçimi kazanacağı belirtilir ve Almancada dört tane kipe işaret edilir: *Indikativ, Konjunktiv I, Konjunktiv II ve Imperativ*.

5.1. Bildirme Kipi

Bu kip Almancada günlük konuşmalarda en çok kullanılan kiptir. Bildirme kipi için bildirmek anlamına gelen Latince *indicare* sözcüğünden gelen

Indikativ kavramı kullanılır. Bazı gramerlerde bu Latince sözcüğünün yerine “gerçeklik biçimi” kavramı ortaya atılmıştır. Ancak birçok gramer kavramında olduğu gibi burada da Almanca kavramının yetersiz kaldığı, eksik veya yanlış olduğu düşünülmektedir. Örneğin Gross (1998:62) *Indikativ* yerine gerçeklik biçimi denilmesinin kafa karıştırıcı olduğunu söylerken, Götze (1983:100) bu kipin her zaman gerçeği bildirmediği için gerçeklik biçimi kavramının yanlış olduğunu iddia eder. Gerçeklik biçimi kavramının ortaya atılmasının nedeni ise bu kipin tanımı yapılırken genellikle gerçeklik sözcüğün kullanılıyor olmasıdır. Örneğin bu kipi gerçeklik biçimi olarak tanımlayan Hallwass (1979:128) bu kipin bir şeyin gerçekte nasıl oluştuğu ve olayların gerçekte nasıl meydana geldiğini bildirdiğini söyler. Duden’e (1984:155) göre bu kip ile herhangi bir şey tarafsız bir biçimde gerçek ve olduğu gibi yansıtılır ve kuşku olmaksızın kabul edilir. Bu kip için bildirme kipi kavramını kullanan Zengin (1999:115) bu kipin bir hareketi, bir işi veya bir oluşu yansız ve olduğu gibi aktarmak için gerçeği yansıtan bir biçim olduğunu söyler.

Bildirme kipi, Almanca kipler içinde en fazla zaman biçimine sahip olan kiptir. Bildirme kipinde toplam 6 tane zaman biçimi vardır. Bunlar *Präsens* (şimdiki ve geniş zaman), *Präteritum* (şimdiki zamanın hikâyesi), *Perfekt* (görülen geçmiş zaman), *Plusquamperfekt* (duyulan geçmiş zamanın hikâyesi), *Futur I* (gelecek zaman) ve *Futur II* (tamamlanmış gelecek zaman)’dir. Almanca zaman biçimlerinin Türkçede hangi zamana karşılık geldiği parantez içerisinde belirtildi. Ancak sözcük karşılıkları her ne kadar doğru verilmişse de Almandada zamanlar Gross’un (1992:60) da dediği çok işlevseldir. Örneğin şimdiki zaman olarak bilinen *Präsens* şu an olmakta olan olayları anlatmak için kullanılıyorken gelecek zaman, hatta geçmiş zaman anlamlı olarak da kullanılabilir. Fakat bu durum daha çok anlam biliminin alanına girmektedir. Bu çalışmanın konusu

çekim ekleri ve bu zamanların biçim bilimsel oluşturulması olduğundan zamanların bu çok işlevliği ayrıntılı olarak ele alınmayacaktır.

5.1.1. Etken çatı

Fiil çekiminin bir diğer konusu ise çatıdır. Almancada hem etken hem de edilgen çatı kullanılmaktadır. Almancada etken çatı esas biçim, edilgen çatı da bu biçimden oluşturulan karşıt biçim olarak görülmesinden dolayı öncelikle etken çatı içinde zamanların gösterilmesi daha uygun olacaktır (Duden 1984:176).

5.1.1.1. Şimdiki / geniş zaman

Almancada *Präsens* diye adlandırılan zaman biçimi Türkçede hem şimdiki zaman hem de geniş zamanın karşılığıdır, çünkü Almancada geniş zaman için ayrı bir zaman biçimi yoktur. Eğer konuşma anında devam eden bir olay söz konusu ise bu zamanı ifade etmek için Türkçede şimdiki zaman kullanılır. Fiil, bir eylemin her zaman yapıldığını veya yapılmakta olduğunu belirtiyorsa bu durumda Türkçede karşılığı geniş zaman ile verilir.

Örneğin Erben'e (1996:87) göre anlatılacak ya da tespiti yapılacak olay, konuşmacının doğrudan algılama alanında başka bir deyişle şu anki algılama alanında ise *Präsens* kullanılır. Buna örnek olarak "*Vater ruft*" (Baba çağırıyor) cümlesini verir ki bu cümle Türkçede şimdiki zamanda kullanılır. Bunun yanı sıra Erben, "*Er spricht perfekt Englisch*" (Çok iyi İngilizce konuşur) ve "*Bei schönem Wetter fahren viele ins Grüne*" (Güzel havalarda birçok kişi yeşil

alanlara gider) cümlelerini örnek vererek dönemsel yaşanan, belirli şartlar altında konuşmacının sürekli olarak karşılaştığı olaylar için de bu zaman biçiminin kullanılacağına belirtir. Bu iki cümle ise Türkçeye aktarıldığında geniş zamanın kullanılması gerekmektedir.

Bu zaman biçimini oluşturmak için fiil köklerine çekim ekleri eklenir. Ancak fiiller zayıf, kuvvetli ve karışık olmak üzere üçe ayrıldığından bazı farklılıklar söz konusudur. Bu bakımdan bu fiil türlerinin etken çatı çekimleri ayrı ele alınacaktır. Daha sonra edilgen çatı içerisindeki çekim gösterilecektir.

a) **Zayıf fiiller**

Zayıf fiillere aynı zamanda kurallı ya da düzenli fiiller de denilmektedir. Duden'de (1984:115) zayıf kuvvetli fiil ayrımından kaçınılarak fiil çekimi sadece kurallı ve kuralsız olmak üzere iki bölümde gösterilir. Gerekçe olarak da eski gramerlerde yapılan zayıf kuvvetli ayrımının olayın esasına uygun olmadığı ve özellikle Almanca öğrenenlere fayda sağlamadığı gösterilir. Ancak bu çalışmada biçim bilimsel her ayrıntı değerli olduğundan zayıf, kuvvetli ve karışık fiil ayrımı tercih edildi.

Almancadaki fiillerin çoğu zayıf fiil sınıflandırılmasına girerler, bir başka ifadeyle çoğu fiil belirlenmiş çekim kurallarına uygun olarak çekimlenir. Örnek olarak aramak anlamına gelen *suchen* fiili ele alınsın. Bu fiilin mastar hâli *suchen*, fiilin kökü *such-* ve *-en* eki de mastar ekidir. Almancada şimdiki / geniş zaman elde etmek için fiil köküne kişi veya özneye uygun çekim ekleri eklenir:

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	such – e	1.şahıs	wir	such- en
2.şahıs	du	such – st	2.şahıs	ihr	such – t

3.şahıs	er	such – t	3. şahıs	sie	such- en
	sie	such – t	nezaket		
	es	such – t	2.şahıs	Sie	such- en

Görüldüğü gibi altı farklı şahıs olmasına rağmen yukarıdaki şimdiki / geniş zaman fiil çekiminde sadece dört tane farklı çekim eki (*-e / -st / -t / -en*) vardır. Bunun nedeni 1. ve 3. çoğul (*wir – biz, sie – onlar*) ve nezaket veya saygı ifade eden ve hem 2.tekil hem de 2.çoğul şahıs zamiri olan *Sie* (siz) zamirlerinin aynı çekim ekine sahip olmasıdır. Bu ek **-en** ekidir. Uygulamalı derslerde öğrenme kolaylığı sağlaması bakımından bu şahıslarda fiilin mastar hâlinin kullanıldığı belirtilse de bu ek ayrı bir çekim eki olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca 3.tekil ve 2.çoğul çekiminde de aynı çekim eki (**-t**) kullanılmaktadır.

Zayıf fiillerin çoğu yukarıda gösterilen fiil çekimine uygun çekimlenir. Buna ayrılabilir, ayrılamayan, edatlı ve dönüşlü fiiller de dâhildir. Ancak bazı fiiller bu genel kuraldan ayrı çekim ekleri alabilirler. Örneğin fiil kökü **-t** veya **-d** ünsüzleri ile biten fiiller de bazı çekim eklerinin önünde Erben'in (1979:78) 'Übergangslaut' dediği ve kaynaştırma görevi yüklenen bir **-e** eki görülebilir. Aynı eke dikkat çeken Zengin (1999:116) bu ekin, fiil telaffuzunu kolaylaştırdığını belirtir.

tekil			çoğul		
1.şahıs	ich	arbeit – e	1.şahıs	wir	arbeit- en
2.şahıs	du	arbeit – est	2.şahıs	ihr	arbeit- et
3.şahıs	er	arbeit – et	3. şahıs	sie	arbeit- en
	sie	arbeit – et	nezaket		
	es	arbeit – et	2.şahıs	Sie	arbeit- en

Görüldüğü gibi bu ek. 2.ve 3. tekil ile 2.çoğul şahıs çekimlerinde çekim eklerinin önünde kullanılmaktadır. Bu çekim ekleri ayrıca fiil kökü **-m** veya **-n** ünsüzlerle biten ve önceki harfi **m / n / l / r** dışında bir ünsüz olan fiillerde de görülür. Örneğin *atmen* (nefes almak), *zeichnen* (çizim yapmak) gibi fiillerde.

Bunun dışında çekim esnasında ünlü veya ünsüz düşmelerinin yaşandığı durumlar da vardır. Örneğin *wechseln* (değiştirmek) gibi sonu-*eln* ile biten fiillerde 1. tekil şahıs çekiminde -*e* harfi düşer ve çekim şu şekilde olur: *ich wechsl-e*.

Fiil kökü -*s* / -*ß* / *x* veya -*z* ile biten fiillerde ise 2.tekil şahıs çekiminde çekim ekindeki -*s* ünsüzü kullanılmaz: *du heiß-t*, *du ergänz-t* fiilleri buna örnektir.

Genel kuraldan ayrılan bu durumlar da dikkate alındığında zayıf fiil çekiminde toplamda altı farklı çekim ekinin kullanıldığı söylenebilir. Bu çekim ekleri -*e* / -*st* / -*t* / -*et* / -*est* / -*en* ekleridir.

b) **Kuvvetli fiiller**

Aslında şimdiki / geniş zaman kuvvetli çekim ve zayıf çekim arasında çekim ekleri bakımından bir fark yoktur. Zayıf fiillerde kullanılan çekim ekleri ve bu çekimin genel kuralından ayrılan durumlar da dâhil (örneğin bazı durumlarda kaynaştırma amacıyla -*e* eki'nin kullanılması gibi) hepsi şimdiki / geniş zaman kuvvetli çekim için de geçerlidir. Ancak bazı kuvvetli fiillerin şimdiki / geniş zaman çekimlerinde zayıf fiil çekiminde yaşanmayan durumlar vardır. Söz edilen durum fiil kökündeki ünlünün değişmesi (*Ablaut*) veya incelmesidir (*Umlaut*). Çekim esnasında kök ünlünün değişmesinin çekimli dillerin bir özelliği olduğunu belirten Korkmaz (2014:58) bu durum için kökte bir iç kırılmanın ortaya çıktığını yazar.

Erben (1979:48) de çekimin sadece çekim eklerinin eklenmesiyle değil, temel birimlerde yapılan basit biçim değişiklikler ile başka bir ifadeyle bir iç

çekim (*innere Flexion*) şeklinde gerçekleşebileceğini belirtir ve düzensiz fiillerde karşılaşılan ses incelmeleri ya da kök ünlü değişmelerinin biçim bilimsel bakımdan önemli olduğunu vurgular.

Duden (1984:126) de bu olguya dikkat çeker ve kök ünlü değişmesinin özellikle şimdiki zaman ile geçmiş zamanların ayrımında önemli bir belirti olduğunu yazar, fakat her kuvvetli fiilde ses incelmeleri veya kök ünlü değişmesinin yaşanmadığını da özellikle vurgular (Duden 1984:125).

Örneğin Türkçede gelmek anlamına gelen ve kuvvetli bir fiil olan

kommen fiilinin çekimi şu şekildedir:

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	komm- e	1.şahıs	wir	komm- en
2.şahıs	du	komm- st	2.şahıs	ihr	komm- t
3.şahıs	er	komm- t	3. şahıs	sie	komm- en
	sie	komm- t	<u>nezaket</u>		
	es	komm- t	2.şahıs	Sie	komm- en

Görüldüğü gibi zayıf fiillerde kullanılan çekim eklerinin aynısı söz konusudur. Fiil kökünde herhangi bir ünlü değişikliğinin olmaması kimseyi yanıltmamalıdır. Belirtildiği gibi her kuvvetli fiilin şimdiki / geniş zaman çekiminde bu durum yaşanmaz, ancak geçmiş zaman biçimlerinde özellikle de *Präteritum* ' da bu duruma rastlanır.

Aynı şekilde bulmak anlamına gelen *finden* fiili de kuvvetli bir fiildir, fakat bu fiilin kökünde de şimdiki / geniş zaman çekiminde herhangi bir ünlü değişmesine rastlanmaz. Ancak bu fiil **-t** veya **-d** ünsüzleri ile biten zayıf fiiller gibi 2.ve 3. tekil ile 2. çoğul şahıs çekimlerinde çekim eklerinin önünde **-e** ekini gerektirmektedir.

<u>tekil</u>		<u>çoğul</u>	
1.şahıs	ich find- e	1.şahıs	wir find- en
2.şahıs	du find- est	2.şahıs	ihr find- et
3.şahıs	er find- et	3. şahıs	sie find- en
	sie find- et	<u>nezaket</u>	
	es find- et	2.şahıs	Sie find- en

Fiil kökündeki ünlü değişmesine bir örnek konuşmak anlamına gelen *sprechen* fiilidir.

<u>tekil</u>		<u>çoğul</u>	
1.şahıs	ich sprech- e	1.şahıs	wir sprech- en
2.şahıs	du spr ich -st	2.şahıs	ihr sprech- t
3.şahıs	er spr ich -t	3. şahıs	sie sprech- en
	sie spr ich -t	<u>nezaket</u>	
	es spr ich -t	2.şahıs	Sie sprech- en

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi *sprechen* fiili zayıf fiillerde kullanılan çekim eklerini almıştır, buna ilaveten de 2. ve 3. tekil şahıs çekimlerinde fiil kökünde bir ünlü değişmesi yaşanmıştır (*e > i*). Kuvvetli fiillerde gerek ünlü değişmesi gerekse de ses incilmesi sadece 2. ve 3. tekil şahıslarda görülür.

Kuvvetli fiillerin şimdiki / geniş zaman çekimlerinde rastlanan nadir durumlardan bir tanesi de hem fiil kökündeki ünlünün hem de fiil kökündeki ünsüzlerin değişmesi durumudur. Örneğin almak anlamına gelen *nehmen* fiilinin çekiminde olduğu gibi:

<u>tekil</u>		<u>çoğul</u>	
1.şahıs	ich nehm- e	1.şahıs	wir nehm- en
2.şahıs	du n imm -st	2.şahıs	ihr nehm- t
3.şahıs	er n imm -t	3. şahıs	sie nehm- en
	sie n imm -t	<u>nezaket</u>	
	es n imm -t	2.şahıs	Sie nehm- en

2. ve 3. tekil şahıslarda fiil kökündeki hem ünlü hem ünsüz değişikliğine rağmen çekim eklerinde herhangi bir değişiklik olmaz. Bu durumda kuvvetli

fiillerin şimdiki / geniş zaman çekiminde fiil köküne eklenen şu çekim ekleri görülmektedir: **-e / -st / -t / -et / -est / -en**

c) Karışık fiiller

Düzensiz fiiller sınıflandırması içinde yer alan karışık fiiller şimdiki / geniş zamanda değil, ama geçmiş zaman biçimlerinde hem zayıf hem de kuvvetli fiillerin özelliklerini taşırlar. Şimdiki / geniş zaman çekiminde ise zayıf fiillerin çekim eklerinden farklı çekim ekleri söz konusu değildir. Örneğin düşünmek anlamına gelen *denken* fiili:

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	denk-e	1.şahıs	wir	denk-en
2.şahıs	du	denk-st	2.şahıs	ihr	denk-t
3.şahıs	er	denk-t	3. şahıs	sie	denk-en
	sie	denk-t	<u>nezaket</u>		
	es	denk-t	2.şahıs	Sie	denk-en

Karışık fiiller içerisinde çekim eklerinin önüne **-e** ekini gerektirecek durumlar olmadığından şimdiki / geniş zaman çekiminde sadece dört çekim eki görülmektedir: **-e / -st / -t / -en**.

d) Özel biçimler

Bu bölümde anlatılan çekim biçimlerinden farklı kendine özgü bir çekime sahip olan fiiller de vardır. Bu fiiller düzensiz olmalarına rağmen hem kuvvetli hem de karışık fiillerinden farklı çekim özellikleri gösterirler. Bu fiillerden *haben*, *sein* ve *werden* fiilleri hem esas fiil hem de yardımcı fiil işlevine sahipler ve şimdiki / geniş zaman çekimleri şu şekildedir:

<u>tekil</u>	<u>sein</u>	<u>haben</u>	<u>werden</u>
ich	bin	hab-e	werd-e
du	bist	ha-st	wir-st
er	ist	hat	wird-Ø
<u>çoğul</u>			
wir	sind	hab-en	werd-en
ihr	sei-d	hab-t	werd-et
sie	sind	hab-en	werd-en
<u>nezaket</u>			
Sie	sind	hab-en	werd-en

Çekim tablosunda da görüldüğü gibi her üç fiil farklı çekim özellikleri göstermektedir. Burada en dikkat çekici çekim *sein* (olmak) fiilinin çekimidir. Bu fiilin şimdiki / geniş zaman çekiminde çekim eklerden söz etmek mümkün değildir. Çekim, fiilin şahıslara göre aldığı farklı biçimlerle gerçekleşmektedir. Şahıs zamirlerinin ad durum çekimlerinde söz edilen farklı biçimlenme (*Suppletion*) kavramı burada tekrar karşımıza çıkar. Erben (1979:49) temel birimde tümüyle bir değişiklikten çoğu zaman ekonomik bakımdan kaçınıldığını yazar, fakat buna rağmen bu tür düzensiz sözcüksel ve biçim bilimsel değişikliklerin gözlenebileceğini belirtir. Örnek olarak da *sein* fiilinin çekimini, buna ilaveten *gut* > *besser* şeklindeki düzensiz derecelendirmeyi ve yalnız durumundaki *wir* şahıs zamirinin belirtme durumunda *uns* olarak kullanılmasına verir ve bu farklı biçim birimlerinin aynı değiştirme sırasının parçaları olarak bir dizin (*Paradigma*) oluşturmasına katkıda bulduklarını belirterek bunlara değişik biçimlenme biçimleri (*Suppletiv-Formen*) der. Bu görüşten hareketle *sein* fiilinin çekiminde sadece 2.çoğulda **-d** çekim eki kullanılmıştır denilebilir. 1.,2.,3. tekil şahıs çekiminde *sein* fiilinin hep farklı bir biçimi kullanılırken, diğer şahıslarda fiilin *sind* şeklinde bir biçimi göze çarpar.

Haben fiilinde ise çekim ekleri kullanılmaktadır, fakat 2.ve 3. tekil şahıs çekimlerinde fiil kökünde bir ünsüz düşmesi görülmektedir. Duden (1984:131)

bu fiildeki düzensizliğin “*du ha(be)st ve er ha(be)t*” biçimlerindeki bir ses büzüşmesinin sonucu olduğunu belirtir.

Benzer bir durum kuvvetli bir fiil olan *werden* fiilinin çekiminde görülmektedir. Yine 2. ve 3. tekil şahıs çekimleri hariç diğer şahıslarda şimdiki / geniş zaman çekim ekleri kullanılırken, 2.tekil şahısta hem bir ünlü düşmesi hem de kök ünlüde bir ünlü değişmesi (*wirst*), 3.tekilde ise fiil kökünde ünlü değişmesi (*wird*) ve sıfır ek gözlemlenmektedir.

Aynı şekilde fiil çekimi esnasında genel kurallardan ayrılan diğer bir fiil grubu tarz fiilleridir. Bu fiiller hem esas fiil olarak hem de başka bir fiil ile kullanılabilir. Başka bir fiil ile birlikte kullanıldıklarında bu fiilin belirttiği eylemin tarzını ifade ederler.

<u>tekil</u>	<u>können</u>	<u>dürfen</u>	<u>wollen</u>	<u>mögen</u>	<u>sollen</u>	<u>müssen</u>
ich	kann-Ø	darf-Ø	will-Ø	mag-Ø	soll-Ø	muss-Ø
du	kann-st	darf-st	will-st	mag-st	soll-st	muss-t
er	kann-Ø	darf-Ø	will-Ø	mag-Ø	soll-Ø	muss-Ø
<u>çoğul</u>						
wir	könn-en	dürf-en	woll-en	mög-en	soll-en	müss-en
ihr	könn-t	dürf-t	woll-t	mög-t	soll-t	müss-t
sie	könn-en	dürf-en	woll-en	mög-en	soll-en	müss-en
<u>nezaket</u>						
Sie	könn-en	dürf-en	woll-en	mög-en	soll-en	müss-en

Tarz fiillerin 2.tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde şimdiki / geniş zaman çekim ekleri görülmektedir. 1. ve 3. tekil çekiminde ise dikkat çeken unsur herhangi bir çekim ekinin kullanılmaması (sıfır ek) ve bazı fiillerde fiil kökündeki ünlü değişmesidir. Duden (1984:130) *wissen* (bilmek) fiilinin de bu şekilde çekimlendiğini belirterek bu durumu bu fiillerin eski veya asıl *Präsens* biçimlerini kaybedip ortaya çıkan boşluğun *Präteritum* biçimleri ile doldurulması şeklinde açıklar.

Şimdiki / geniş zaman fiil çekiminden kısmen ayrılan bu fiillerin çekiminde farklı bir çekim eki kullanılmamıştır. Bu durumda şimdiki / geniş zaman fiil çekiminde fiil köküne eklenmek suretiyle bu zaman biçimini oluşturan toplam yedi farklı çekim eki vardır. Bunlar da *-e / -st / -t / -et / -d/ -est* ve *-en* ekleridir.

e) Şimdiki zaman'ın Türkçe ile karşılaştırılması

Almancada *Präsens* olarak adlandırılan zamanın Türkçede hem şimdiki hem de geniş zaman ile karşılanabileceği belirtilmişti. Bu iki farklı zamanı bildirmek için aynı biçim kullanılıyordu. Türkçede ise bu iki zaman farklı eklerle oluşturulur. Bundan dolayı ayrı ele alınacaktır. Önce Türkçedeki şimdiki zaman kipi ele alınacaktır.

Türkçede kurallı ve kuralsız fiil ayrımı yoktur. Türkçede fiiller ünlü uyumuna göre kurallı bir şekilde çekimlenirler. Bu bakımdan Almanca ile bir farklılık söz konusudur. Her iki dil arasında bir benzerlik ise Türkçede de zamanların Almancada olduğu gibi çok işlevsel olmasıdır. Örneğin Türkçede şimdiki zaman ile geçmiş, gelecek ve hatta geniş zaman da gösterilebilir, ancak Korkmaz'ın (2014:548) da dediği gibi şimdiki zamanın esas görevi şimdiki zamanı belirtmektir. Buradan da anlaşılacağı gibi bu kip fiilin bildirdiği eylemin o anda belirtilen zaman içinde başladığını ve devam etmekte olduğunu gösterir. Bu kip üç tane farklı ek ile bildirilir. Bu ekler *-(t)yor / -makta / -mada* ekleridir.

Şimdiki zamanı bildirmek için en yaygın olarak kullanılan ek *-(t)yor* ekidir. Bu ekin temel işlevi içinde bulunulan zamandaki kılış veya oluşu bildirmektir. Her iki dildeki fiil çekiminde hem benzerlikler hem de farklılıklar

göze çarpmaktadır. Örnek olarak gelmek (*kommen*) fiilinin şimdiki zaman birinci tekil şahsa göre çekimi her iki dilde ele alınsın.

<u>fiil kökü</u>		<u>çekim eki</u>					
komm	+	e					
<u>fiil kökü</u>		<u>bağlayıcı ünlü</u>		<u>zaman (kip) eki</u>		<u>şahıs eki</u>	
gel	+	i	+	yor	+	um	

Görüldüğü gibi Almancada fiil çekimi fiil köküne çekim eki eklenerek gerçekleştirilirken Türkçede de bu durum söz konusudur. Bu bakımdan bir benzerlik vardır.

Ancak burada her iki dil arasında önemli bir fark da vardır. Almancada çekim ekleri çoğu zaman değişik dil bilgisel özellikleri bir ek içinde barındırlar. Burada da 1. tekil şahıs şimdiki zaman çekiminde *komm-* köküne eklenen *-e* çekim eki hem şahıs, hem tekil çoğul oluşu, hem zaman hem de kip bildirir. Görüldüğü üzere Almancada ekler çok işlevseldir. Türkçede ise her dil bilgisel özellik için ayrı bir çekim eki gerekmektedir. Türkçede hem şimdiki zaman eki, hem de şahıs eki ayrı olarak kullanılır. Örnek çekimde görüldüğü gibi gelmek fiilinin köküne eklenen üç farklı ek göze çarpar. Zaman veya kip eki olarak adlandırılan *-yor* eki zaman ve kipi gösterir. Bu ekin önünde kullanılan bağlayıcı ünlü, ünsüz ile biten bir kökü ünsüz ile başlayan bir eke bağlayan yardımcı bir sestir ve ünlü uyumuna göre şimdiki zaman ekinin önünde *-ı / -i / -u ve -ü* ünlüleri ile karşımıza çıkar. Zaman ekine ise özneye göre şahıs eki eklenir. Bu durumda Türkçede fiil çekim ekleri, zaman (kip) eki, şahıs eki ve bazı durumlarda bağlayıcı ünlülerden oluşur. Ayrıca soru ve olumsuz eki *-mi* da fiil çekiminde kullanılır. Fakat Almancada hem soru hem de olumsuzluk için çekim eki kullanılmamakta ve çalışmamızın amacı Almancadaki çekim eklerinin Türkçedeki karşılıklarını tespit edip karşılaştırmak olduğundan *-mi* ekine

değinilmeyecektir. Bağlayıcı ünlülerin de kullanıldığı şahıs zamirlerine göre

Türkçede **-(t)yor** eki ile şimdiki zaman fiil çekimi şu şekildedir:

tekil	almak	bulmak	gülmek	gelmek
ben	al-ı-yor-um	bul-u-yor-um	gül-ü-yor-um	gel-i-yor-um
sen	al-ı-yor-sun	bul-u-yor-sun	gül-ü-yor-sun	gel-i-yor-sun
o	al-ı-yor	bul-u-yor	gül-ü-yor	gel-i-yor
çoğul				
biz	al-ı-yor-uz	bul-u-yor-uz	gül-ü-yor-uz	gel-i-yor-uz
siz	al-ı-yor-sunuz	bul-u-yor-sunuz	gül-ü-yor-sunuz	gel-i-yor-sunuz
onlar	al-ı-yor-(lar)	bul-u-yor-(lar)	gül-ü-yor-(lar)	gel-i-yor-(lar)

Fiil kökü bir ünlü ile biten fiillerde ise **-yor** eki ile şimdiki zaman fiil çekiminde bağlayıcı ünlüye gerek duyulmaz.

tekil	okumak	yürümek
ben	oku-yor-um	yürü-yor-um
sen	oku-yor-sun	yürü-yor-sun
o	oku-yor	yürü-yor
çoğul		
biz	oku-yor-uz	yürü-yor-uz
siz	oku-yor-sunuz	yür-yor-sunuz
onlar	oku-yor-(lar)	yürü-yor-(lar)

Görüldüğü gibi fiil köküne önce zaman eki, zaman ekine ise şahıs ekleri eklenir. Üçüncü tekil şahıs çekiminde şahıs eki kullanılmamaktadır. Üçüncü çoğul şahısta ise şahıs eki duruma göre kullanılmayabilir. Ancak diğer şahısların hepsinde zaman ekinin yanı sıra şahıs eki de fiile eklenmektedir. Özetlemek gerekirse **-yor** eki ile şimdiki zaman çekiminde beş farklı şahıs eki (**-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar**), bir zaman eki (**-yor**) ve bağlayıcı ünlü kullanıldığında zaman ekinin dört farklı biçimi (**-iyor / -iyor / -uyor / -üyor**) kullanılmaktadır.

Türkçede şimdiki zamanı oluşturmak için kullanılan diğer bir ek ise **-makta** ekidir. Çeşitli dil bilgisi kitaplarında **-(t)yor** eki ile **-makta** eki arasındaki fark anlatılmıştır. Örneğin Ergin (2004:282) **-(t)yor** eki ile kurulan şimdiki zamanın aslında başlamamış, uzak şimdiki zamanı bildirdiğini söyler ve **-makta**

ekin'in başlamış bir yakın, mutlak şimdiki zaman anlamı olan bir ek olduğunu vurgulayarak, bu ekin yazı dilinde daha yaygın olduğuna dikkat çekmiştir. Eker (2003:300) ise farklı bir ayırım yapar ve şimdiki zaman kipini, sürekli şimdiki zaman ve şimdiki zaman şeklinde ayırır. Ona göre **-makta** eki geçmişte başlayıp sürmekte olan ve en azından kısa bir süre daha sürecek olan bir eylemi anlatır. Korkmaz (2014:557) ise **-(ı)yor** ekinin **-makta** ekine göre çerçevesinin daha geniş olduğunu yazar. **-makta** ekinin çekiminde ise **-(ı)yor** ekinin çekimindeki esaslar geçerlidir. Bu ek de fiil köküne eklenir, bunu da şahıs ekleri takip eder.

tekil	almak	gelmek
ben	al-makta-yım	gel-mekte-yim
sen	al-makta-sın	gel-mekte-sin
o	al-makta-(dır)	gel-mekte-(dir)
çoğul		
biz	al-makta-yız	gel-mekte-yiz
siz	al-makta-sınız	gel-mekte-siniz
onlar	al- makta-(dır)lar	gel-mekte-(dir)ler

Üçüncü şahıs çekimlerinde parantez içinde belirtilen **-dır** ekinin kullanımı zorunlu değildir. Tablodan da anlaşılacağı gibi bu çekimde iki zaman eki (**-makta / mekte**) ve on iki farklı şahıs eki (**-yım / -sın / -dır / -yız / -sınız / -dırlar / -yim / -sin / -dir / -yiz / -sınız / -dirler**) vardır.

Şimdiki zamanı gösteren son ek **-mada** ekidir. Bu ek artık çok nadiren kullanılmaktadır. Bu ek **-makta** eki ile aynı anlama sahip gibi görünse de Şahin'e (2006:220) göre iki ek arasında bir fark vardır: **-mada** kullanıldığında bahsedilen işin daha sürekli olduğu bildirilirken, **-makta** eki ile daha çok ilgili işin şu anda yapıldığı vurgulanmaktadır. Bu ek de şahıs ekleri ile kullanılmaktadır ve diğer şimdiki zaman eklerindeki çekim gibi önce zaman eki (**-mada / -mede**) fiil köküne eklenir, bunları da şahıslara göre on iki tane çekim

eki izler (*-yım / -sın / -dır / -yız / -sınız / -dırlar / -yim / -sin / -dir / -yiz / -sınız / -dirler*).

Almanca ile karşılaştırıldığında şu veriler elde edilir. Her iki dilde de zaman kipini elde etmek için fiil köklerine çekim ekleri eklenir. Bu bir benzerlikken, farklılıklar daha çok göze çarpar. Almancada çekim eki dışında kuralsız fiillerin fiil köklerinde ünlü değişimleri ve ünsüz düşmeleri neticesinde veya değişik biçimlenme ile fiil kökünün değişmesi bir farklılıktır. Ayrıca bazı fiillerde sıfır ek (*Nullmorphem*) söz konusu olur (örneğin *er kann-Ø*) Bunun dışında Almancada bir ek ile birden fazla dil bilgisel özellik belirtilebilir. Dolayısıyla şimdiki zamanda fiile eklenen bir tane ek ile hem şahıs hem de zaman belirtilir. Bu da şunu gösterir ki; Almancada bir ek birden fazla işlev yerine getirebilir. Türkçede ise her ekin tek işlevi vardır. Şimdiki zaman oluşturulurken önce zaman eki ardından da şahıs eki kullanmak gerekir. Bu da önemli bir farklılıktır. Almancada zaman eki olarak adlandırılan bir ek olmamasına karşın Türkçede beş farklı zaman eki (*-yor / -makta / -mekte / -mada / -mede*) toplamda dokuz farklı biçimde kullanılmaktadır. Almancadaki altı tane çekim ekine karşılık (*-e / -st / -t / -et / -est / -en*) Türkçede on yedi farklı şahıs eki (*-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar / -yım / -sın / -dır / -yız / -sınız / -dırlar / -yim / -sin / -dir / -yiz / -sınız / -dirler*) ve beş farklı zaman eki (*-yor / -makta / -mekte / -mada / -mede*) vardır. Bu da toplamda yirmi iki çekim eki olduğu anlamına gelir. Son fark ise Almancada bazı şahısların fiil çekimi aynıken (örneğin *wir komm-en / sie komm-en* gibi) Türkçede her şahsın aldığı çekim eki farklıdır.

f) Geniş zaman'ın Türkçe ile karşılaştırılması

Götze (1983:85) Almancada şimdiki zamanın genel olarak geçerli olan durumları aktarmak için de kullanılabileceğini belirtirken, Korkmaz (2014:571) Türkçede geniş zamanın geçmişten geleceğe kadar uzanan bir zaman dilimdeki eylemleri bildirebileceğini, ancak temel işlevinin de kılış ve oluşta devamlılık ve genellik anlamını vermek olduğunu söyler. Bu bakımdan Türkçedeki geniş zaman Almancada *Präsens* zaman biçimini karşılamaktadır.

Türkçede geniş zaman kipini oluşturmak için farklı durumlarda kullanılan birden fazla zaman eki vardır. Bu zaman eklerinden bir tanesi **-r** zaman ekidir. Bu zaman eki genellikle ünlü ile biten çok heceli fiil köklerine, ayrıca da ünlü ile biten bazı tek heceli fiil kök ve gövdelerine eklenmektedir. Örneğin *anla-r*, *benimse-r*, *ye-r* gibi.

Bu ek, ünsüz ile biten birden çok heceli bir fiil kökü söz konusu olursa **-ır** / **-ir** / **-ur** / **-ür** biçiminde karşımıza çıkar. Ayrıca ünsüz ile biten bazı tek heceli fiil köklerinde de bu ekler kullanılmaktadır. Örneğin *kaşın-ır*, *yetiş-ir*, *yür-ür*, *bul-ur* gibi.

Diğer bir geniş zaman eki ise **-ar** ekidir ki ünlü uyumuna göre **-er** olarak da kullanılır. Bu ekler de çoğu zaman tek heceli ünsüz ile biten fiil kök ve gövdelerine eklenir. Örneğin *bak-ar*, *sev-er* gibi. Fiili geniş zamanda kullanmak için bu geniş zaman ekleri fiil köküne, zaman eklerine de şahıs ekleri eklenir.

fiil kökü + **çekim eki** > **fiil kökü** + **zaman (kip) eki** + **şahıs eki**
komm + e > gel + ir + im

Türkçede şahıslara ve ünlü uyumuna göre **-ır** / **-ir** / **-ur** / **-ür** zaman ekleriyle geniş zaman çekimi şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>almak</u>	<u>bulmak</u>	<u>ölmek</u>	<u>gelmek</u>
ben	al-ır-ım	bul-ur-um	öl-ür-üm	gel-ir-im
sen	al-ır-sın	bul-ur-sun	öl-ür-sün	gel-ir-sin
o	al-ır	bul-ur	öl-ür	gel-ir
<u>çoğul</u>				
biz	al-ır-ız	bul-ur-uz	öl-ür-üz	gel-ir-iz
siz	al-ır-sınız	bul-ur-sunuz	öl-ür-sünüz	gel-ir-siniz
onlar	al-ır-lar	bul-ur-lar	öl-ür-ler	gel-ir-ler

Türkçede şahıslara ve ünlü uyumuna göre **-r / -ar / -er** zaman ekleriyle geniş zaman çekimi şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>anlamak</u>	<u>yemek</u>	<u>bakmak</u>	<u>sevmek</u>
ben	anla-r-ım	ye-r-im	bak-ar-ım	sev-er-im
sen	anla-r-sın	ye-r-sin	bak-ar-sın	sev-er-sin
o	anla-r	ye-r	bak-ar	sev-er
biz	anla-r-ız	ye-r-iz	bak-ar-ız	sev-er-iz
siz	anla-r-sınız	ye-r-siniz	bak-ar-sınız	sev-er-siniz
onlar	anla-r-lar	ye-r-ler	bak-ar-lar	sev-er-ler

Her iki dilin geniş zaman çekimi ele alındığında en çok göze çarpan benzerlik çekim esnasında fiil köküne ek eklenmesidir, farklılık ise Türkçede zaman ekinin de kullanılmasıdır. Yine başka bir farklılık daha önce de belirtildiği gibi Almandada üç şahısta aynı çekim eki kullanılırken Türkçede her şahıs ayrı bir çekim ekine sahiptir. Ayrıca Almandada tarz fiillerde 1. ve 3. tekil şahısta fiil köklerine çekim eki eklenmeme durumu başka bir ifadeyle sıfır ek ile çekimin gerçekleşmesine (*ich kann-Ø / er kann- Ø*) benzer bir durum Türkçede geniş zamanda 3. tekil şahısta bütün fiillerde görülmektedir (o gel-ir- Ø). Bu fiillere şahıs eki eklenmez, sadece zaman eki kullanılır. Başka bir farklılık çekim eki sayısında kendisini gösterir. Almandada geniş zamanda altı çekim eki vardır (*-e / -st / -t / -et / -est / -en*). Türkçede ise ünlü uyumu etkisiyle geniş zaman yedi tane farklı zaman ekinin (*-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er*) ve on sekiz farklı şahıs ekinin (*-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -sınız / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz*) yardımıyla oluşturulur.

5.1.1.2. Şimdiki zamanın hikâyesi

Zengin (1999:220) *Präteritum* olarak adlandırılan zaman biçiminin Türkçede şimdiki zamanın hikâyesi ile karşılanacağını ve geçmişte yaşanan bir olay veya hikâye anlatılırken kullanıldığını söyler. Erben (1979:92) bu zamanı anıların zamanı olarak adlandırır ve bu işlevi ile asıl hikâye zamanı olduğunu vurgular. Duden (1984:148) eğer bir olay konuşma anında geçmişte kalmış ve tamamlanmış ise bu zaman biçiminin kullanılması gerektiğini yazar. Bunun dışında da bu zaman biçiminin geçmiş zaman biçimleri içinde geçmişte yaşanan gerek kurgusal gerekse de gerçek bir olayın hikâye edildiği veya anlatıldığındaki esas zaman olduğunu belirtir. Götze (1992:86) de bu zamanın konuşma anında geçmişte kalmış ve tamamlanmış olayların aktarılmasında kullanıldığını savunur. Buna ek olarak da şimdiki zamanın hikâyesinin yazı dilinin karakteristik anlatım zamanı olduğunu söyler.

a) Zayıf fiiller

Zayıf fiillerin çekiminde fiil köklerinde herhangi bir ses değişikliğinin yaşanmadığı, çekimin tamamen çekim ekleri yardımıyla yapıldığı belirtilmişti. Bu durum burada da geçerlidir. Fakat çekim ekleri konusunda farklı görüşler vardır. Elsen (2014:179) fiil köküne önce zamanı belirten bir şimdiki zamanın hikâyesi eki (*Präterialsuffix*) olan *-t* ekinin eklendiğini belirtir. Bu sesin üretiminde dil dişlere değdiği için dental ünsüzü (*Dentalsuffix*) olarak da adlandırılan bu eki Elsen ayrı bir ek olarak değerlendirir. Örnek olarak *schweben* fiilinin şimdiki zamanın hikâyesi 1.tekil şahıs çekimi olan *schweb-t-e* ‘yi verir. Ona göre *schweb-* fiil kökü, *-t* şimdiki zamanın hikâyesini bildiren bağımlı

görevsel bir biçim birim, **-e** eki ise görevi 1.tekil şahsı bildirmek olan bağımlı bir biçim birimdir. Her iki eki ayrı birer çekim eki olarak değerlendiren Elsen buna karşın Duden ve başka gramerlerde de bu ekin tek bir biçim birim olarak kabul edildiğini yazar. Bu çalışmada daha önce belirtildiği gibi Duden referans kaynak olarak kabul edildiğinden Duden'in yaklaşımına göre ekler ele alınacaktır. Erben (1979:89) de Duden'in yaklaşımını desteklemektedir. Bu zaman biçiminde kullanılan dental ünsüzü **-t**'ye dikkat çeker, fakat bu ekin ilgili şahıs eki ile birleştiğini belirtir. Buna göre fiil çekimi ve çekim ekleri şu şekildedir:

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	such- te	1.şahıs	wir	such- ten
2.şahıs	du	such- test	2.şahıs	ihr	such- tet
3.şahıs	er	such- te	3. şahıs	sie	such- ten
	sie	such- te	<u>nezaket</u>		
	es	such- te	2.şahıs	Sie	such- ten

Görüldüğü gibi *such-* fiilinin kökünde herhangi bir değişiklik yoktur. Bu çekimde dikkat çeken noktalar 1. ve 3. tekil şahıs çekiminde aynı çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: **-te / -test / -ten / -tet**.

Şimdiki zaman çekiminde fiil kökü **-t** veya **-d** ünsüzleri ile biten fiiller de bazı çekim eklerinin önüne bir **-e** eki eklenirdi. Aynı durum şimdiki zamanın hikâyesinde de söz konusudur.

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	arbeit- ete	1.şahıs	wir	arbeit- eten
2.şahıs	du	arbeit- etest	2.şahıs	ihr	arbeit- etet
3.şahıs	er	arbeit- ete	3. şahıs	sie	arbeit- eten
	sie	arbeit- ete	<u>nezaket</u>		
	es	arbeit- ete	2.şahıs	Sie	arbeit- eten

Şimdiki zaman çekiminde sadece 2.ve 3. tekil ile 2.çoğul şahıs çekimlerinde görülen bu ek, şimdiki zamanın hikâyesinde bütün şahıslarda çekim eklerinin önünde kullanılmaktadır.

Bu çekim eki ayrıca fiil kökü **-m** veya **-n** ünsüzlerle biten ve önceki harfi **m / n / l / r** dışında bir ünsüz olan fiillerde de yine bütün şahıs çekimlerinde görülür. Örneğin *atmen* (nefes almak) fiilinin çekiminde olduğu gibi:

<u>tekil</u>			<u>çoğul</u>		
1.şahıs	ich	atm- <u>ete</u>	1.şahıs	wir	atm- <u>eten</u>
2.şahıs	du	atm- <u>etest</u>	2.şahıs	ihr	atm- <u>etet</u>
3.şahıs	er	atm- <u>ete</u>	3. şahıs	sie	atm- <u>eten</u>
	sie	atm- <u>ete</u>	<u>nezaket</u>		
	es	atm- <u>ete</u>	2.şahıs	Sie	atm- <u>eten</u>

Bu durumda zayıf fiillerde karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: **-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet.**

b) Kuvvetli fiiller

Şimdiki zaman çekiminde zayıf ve kuvvetli fiillerin çekim ekleri arasında bir fark yoktur. Çekimdeki tek fark bazı kuvvetli fiillerin köklerinde çekim esnasında sadece kök ünlünün (*er spricht*) veya kökün tamamen (*er nimmt*) değişmesiydi. Şimdiki zamanın hikâyesinde ise kuvvetli fiillerin çekim ekleri farklılık gösterirken kök ünlü veya kök değişmesi bütün fiillerde görülür.

<u>tekil</u>	<u>sprechen</u>	<u>gehen</u>	<u>bleiben</u>
ich	sprach-Ø	ging-Ø	blieb-Ø
du	sprach-st	ging-st	blieb-st
er	sprach-Ø	ging-Ø	blieb-Ø
<u>çoğul</u>			
wir	sprach-en	ging-en	blieb-en
ihr	sprach-t	ging-t	blieb-t
sie / Sie	sprach-en	ging-en	blieb-en

Bu çekimde dikkat çeken nokta ister sadece ünlü ister fiil kökü değişsin çekim ekleri her iki durumda da değişmemektedir. 1. ve 3. tekil şahısta sıfır ek yani çekim eki kullanılmazken diğer şahıslarda *-st* / *-en* / *-t* çekim ekleri karşımıza çıkar.

Duden'de (1984:128) fiil kökü *-t* / *-d* / *-s* / *-ß* / *-sch* / *-z* ünsüzleri ile biten fiillerde 2.tekil ve 2.çoğul şahısta çekim eklerinin önünde *-e* ekinin kullanılabileceği belirtilir, fakat 2. tekildeki çekim eklerinin önünde kullanımın eskimiş olduğu ve sadece şiir dilinde tercih edildiği de vurgulanır. Örneğin:

<u>tekil</u>	<u>finden</u>	<u>beweisen</u>
ich	find	bewies
du	find-st / find-est	bewies-t / bewies-est
er	find	bewies
<u>çoğul</u>		
wir	find-en	bewies-en
ihr	find-et	bewies-et
sie / Sie	find-en	bewies-en

Buna göre kuvvetli fiillerin şimdiki zamanın hikâyesi zaman biçiminde karşılaşılan çekim ekleri şunlardır: *-st* / *-en* / *-t* / *-est* / *-et* .

c) Karışık fiiller

Bu zaman biçimine göre çekimlenen karışık fiiller hem zayıf hem de kuvvetli fiillerin özelliklerini yansıtır. Karışık fiiller zayıf fiillerin çekim eklerini alırlar, ancak fiil köklerinde kuvvetli fiillerde olduğu gibi kök ünlü veya fiil kökü tamamen değişir.

<u>tekil</u>	<u>kennen</u>	<u>bringen</u>
ich	kann-te	brach-te
du	kann-test	brach-test
er	kann-te	brach-te

çoğul

wir	kann-ten	brach-ten
ihr	kann-tet	brach-tet
sie / Sie	kann-ten	brach-ten

Her iki fiil köküne zayıf fiillerde görülen çekim ekleri eklenirken, *kennen* fiilinde kök ünlü, *bringen* fiilinde ise fiil kökü değişmiştir. Bu çekimde kullanılan çekim ekleri *-te / -test / -ten / -tet* ekleridir.

d) Özel biçimler

Şimdiki zaman bölümünde bu başlık altında kendine özgü çekimleri olan *sein*, *haben*, *werden* ve tarz fiiller ele alınmıştır. Bu fiiller şimdiki zaman çekiminde diğer fiillere göre daha özgü bir çekime sahipken, bu zaman biçiminde *werden* fiili hariç ait oldukları fiil türüne (karışık veya kuvvetli) uygun bir çekim gözlenir.

<u>tekil</u>	<u>sein</u>	<u>haben</u>	<u>werden</u>	<u>können</u>	<u>wollen</u>	<u>mögen</u>
ich	war-Ø	hat-te	wurd-e	konn-te	woll-te	moch-te
du	war-st	hat-test	wurd-est	konn-test	woll-test	moch-test
er	war-Ø	hat-te	wurd-e	konn-te	woll-te	moch-te
<u>çoğul</u>						
wir	war-en	hat-ten	wurd-en	konn-ten	woll-ten	moch-ten
ihr	war-t	hat-tet	wurd-et	konn-tet	woll-tet	moch-tet
sie	war-en	hat-ten	wurd-en	konn-ten	woll-ten	moch-ten

Kuvvetli fiil sınıfına giren *sein* fiili değişik biçimlenme ile *war* biçimini alıp kuvvetli fiillerin çekim eklerini almıştır. *Hatten* fiili ise karışık fiiller gibi fiil kökünde ses değişikliği yaşarken diğer karışık fiiller gibi zayıf fiillerin çekim eklerini almıştır.

Tarz fiillerde karışık fiil sınıfına dâhildir ve zayıf fiillerin çekim ekleri fiil köküne eklenmiştir. Ancak fiil kökünde üç değişik durum gözlenmektedir;

ya fiilin kök ünlüsü (örneğin *können*, *dürfen*, *müssen* fiilleri) ya da fiil kökü (örneğin *mögen*) değişmekte veya fiil kökünde herhangi bir değişiklik olmaksızın sadece zayıf fiillerin çekim eki (örneğin *wollen*, *sollen*) fiil köküne eklenmektedir.

Yukarıda bahsi geçen fiillerin çekiminde zayıf ve kuvvetli fiillerin çekim eklerinden farklı bir çekim eki kullanılmamaktadır. Ancak *werden* fiilinin şimdiki zamanın hikâyesi çekiminde bir farklılık göze çarpar. Duden (1984:131) bu fiilin esasen kuvvetli fiillere uygun *ich ward*, *du wardst*, *er ward* biçiminde çekimlenirken, zaman içinde çoğul biçimindeki (*wurden*) kök ünlü değişikliğine ayak uydurduğunu ve zayıf fiillerde kullanılan *-e* çekim ekinin fiil köküne eklendiğini yazar. Bunun neticesinde de şimdiki zamanın hikâyesinde sadece *werden* fiilinde kullanılan *-e* / *-est* / *-en* / *-et* çekim ekleri karşımıza çıkar.

e) Şimdiki zamanın hikâyesinin Türkçe ile karşılaştırılması

Türkçede şimdiki zamanın hikâyesi veya şimdiki zaman kipinin hikâyesi olarak da adlandırılan zaman biçimi Almancada *Präteritum* adlı zaman biçiminin eş değeridir. Almancadaki bu zaman biçimi tanımlanırken özellikle geçmişte kalmış bir olayı hikâye etmek veya anlatmak için kullanıldığı vurgulanmaktadır. Türkçedeki zaman biçimi için de buna benzer bir tanımlama söz konusudur. Örneğin Ergin (2004:321) hikâye kiplerinin geçmiş zamanda görülen hareketleri anlatmak veya hikâye etmek için kullanıldığını yazar. Korkmaz (2014:645) da hikâye kipini geçmiş olayları hikâye eden bir birleşik kip türü olarak tanımlar. Her iki dilde de anlamsal işlevleri benzer olan bu zaman biçimi yapı bakımından farklılık gösterir. Almancada şimdiki zamanın

hikâyesi basit kipli bir zamandır. Duden'de (1984:121) sadece çekim ekleri ile oluşturulan zaman biçimleri basit biçimler olarak adlandırılırken yardımcı fiillerin farklı zaman çekimleri ile oluşturulan zaman biçimleri birleştirilmiş biçimler olarak adlandırılır. Türkçede ise basit kipli ve birleşik kipli fiil ayrımı vardır. Basit kipli fiillerde bir tane zaman kipi varken, birleşik kipli fiillerde birden fazla kip eki söz konusudur. Bu bakımdan da Türkçede şimdiki zamanın hikâyesi birleşik kipli bir zamandır. Türkçede şimdiki zaman kipinin hikâyesi *-iyor* ve *-makta* eklerine geçmiş zaman *-dı / -du* eklerinin eklenmesiyle oluşturulur. Her iki dilde 2.tekil şahsa göre çekimlenmiş fiiller karşılaştırılın:.

<u>fiil kökü</u>	+	<u>çekim eki</u>		<u>fiil kökü</u>	+	<u>çekim eki</u>		<u>fiil kökü</u>	+	<u>çekim eki</u>
mach		test		kam		st		kann		test
<u>fiil kökü</u>	+	<u>bağlayıcı ünlü</u>	+	<u>zaman eki</u>	+	<u>zaman eki</u>	+	<u>şahıs eki</u>		
yap		ı		yor		du		n		
<u>fiil kökü</u>	+	<u>zaman eki</u>	+	<u>koruyucu ünsüz</u>	+	<u>zaman eki</u>	+	<u>şahıs eki</u>		
yap		makta		y		dı		m		

Örneklerden de anlaşılacağı gibi Almancada şimdiki zamanın hikâyesini elde etmek için zayıf, kuvvetli ve karışık fiillerde fiil köküne bir tane çekim eki eklenir, düzensiz fiillerde buna ilaveten bir de fiil kökünde ses değişikliği yaşanır. Türkçede ise fiil kökünde herhangi bir ses değişikliği meydana gelmezken bu zaman biçimini oluşturmak için fiil köküne iki farklı zaman eki ve 3.tekil şahıs çekimi hariç bir şahıs eki eklenmelidir. Fiil köküne ek eklenmesi iki dil arasında bir benzerlikken, eklenen ek sayısı bakımından bir farklılık söz konusudur. Almancada bu zaman biçimini elde etmek için bir ek ya da kuvvetli fiillin 3.tekil şahıs çekiminde sıfır ek kullanılırken, Türkçede ise üç ayrı ek gerekmektedir. Yani Almancada tek bir ek kişi, sayı, kip ve zaman bildirirken, Türkçede her durum için farklı bir ek kullanılır. Türkçede bu zaman biçiminin *-yor* zaman ekinin kullanılmasıyla şahıslara göre çekimi şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>almak</u>	<u>okumak</u>
ben	al-1-yor-du-m	oku-yor-du-m
sen	al-1-yor-du-n	oku-yor-du-n
o	al-1-yor-du	oku-yor-du
<u>çoğul</u>		
biz	al-1-yor-du-k	oku-yor-du-k
siz	al-1-yor-du-nuz	oku-yor-du-nuz
onlar	al-1-yor-lar-dı	oku-yor-lar-dı

-yor zaman eki fiil kökündeki ünlüye göre karşımıza farklı biçimlerde (**-ıyor / -iyor / -uyor / -üyor**) çıkabilir, hikâye eki **-du** ise sadece 3. çoğulda **-dı** biçiminde kullanılır. 3. çoğulda dikkat çeken diğer bir nokta **-lar** şahıs ekinin iki zaman kipinin arasında kullanılmasıdır (Korkmaz 2014:643). 3.tekil şahısta şahıs eki kullanılmazken diğer şahıs ekleri şunlardır: **-m / -n / -k / -nuz / -lar**.

Diğer zaman eki **-makta** ile yapılan biçimin kullanımı pek yaygın değildir ve daha çok üçüncü şahıs çekimi ile görülmektedir (Korkmaz 2014:651).

<u>tekil</u>	<u>almak</u>	<u>gelmek</u>
ben	al-makta-y-dı-m	gel-mekte-y-di-m
sen	al-makta-y-dı-n	gel-mekte-y-di-n
o	al-makta-y-dı	gel-mek-te-y-di
biz	al-makta-y-dı-k	gel-mekte-y-di-k
siz	al-makta-y-dı-nız	gel-mekte-y-di-niz
onlar	al-makta-y-dı	gel-mekte-y-di

Bu çekimde **-makta** eki **-mekte** olarak da karşımıza çıkarken, hikâye kipi hem **-dı** hem de **-di** olarak kullanılır. Şahıs ekleri ise **-m / -n / -k / -nuz / -niz** biçiminde görülür. Bu arada iki zaman kipi arasında görülen ve koruyucu ünsüz olarak adlandırılan *y* ünsüzü çekim eki olarak değerlendirilmez. Bu ünsüz yardımcı bir sestir. Çekim eklerinin görevi anlam bağlantıları kurmak, yardımcı seslerin görevi ise sesleri birbirine bağlamak veya düşüp kaybolmalarını önlemektir (Korkmaz 2014:116).

Sonuç olarak her iki dilde bu zaman biçimi fiil köküne çekim ekleri eklenerek yapılmaktadır. Bu her iki dil arasında bir benzerlikten, Almancada fiil kökündeki ses değişiklikleri yaşanır. Fiil kökünün değişmesi bükümlü dillerin belirgin bir özelliğidir. Türkçede ise fiil kökü değişmez. Ekler ünlü uyumuna göre köke eklenir. Türkçede iki zaman kipi ile birlikte şahıs eklerinin kullanılması Almancada ise sadece bir ek ile zaman ve şahsın gösteriliyor olması önemli bir fark ve aynı zamanda Almancada eklerin çok işlevliğine bir örnektir. Her iki dilde kullanılan çekim ekleri şunlardır:

Almanca çekim ekleri:

-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet / -st / -en / -t / -e / -est / -en / -et

Türkçe çekim ekleri:

-yor / -makta / -mekte / -dı / -di / -du zaman ekleri ve
-m / -n / -k / -nuz / -nız / -niz / -lar şahıs ekleri

5.1.1.3. Görülen geçmiş zaman

Almancada *Perfekt* olarak adlandırılan bu zaman biçimi Türkçede belirli geçmiş zaman veya görülen geçmiş zaman da denilen zaman kipinin karşılığıdır. Erben'e (1979:93) göre amaç bir olayın yaşandığını anlatmaktan çok o olayın tamamlandığı belirtmek ise bu zaman biçimi kullanılmalıdır. Duden (1984:149) bir olayın sonucu konuşma anında hâlâ önemini koruyorsa özellikle bu zaman biçiminin kullanıldığını yazar. Yukarıdaki tanımları destekleyen Götze (1983:86) ayrıca bu zaman biçiminin özellikle konuşma dilinde geçmiş olayları anlatmak için kullanıldığını belirtir.

Almancada görülen geçmiş zaman basit bir zaman biçimi değil, birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Bu zaman biçimi *haben* veya *sein* yardımcı fiiller ve geçmiş zaman ortacı (*Partizip II*) ile oluşturulur. Daha önce de işaret

edildiği gibi geçmiş zaman ortacı üç mastar fiilinden biridir. Dolayısıyla bu fiilin tek bir temel biçimi vardır ve ne şahıs ne de zamana göre çekim eki alır. Ancak çekimlenmemesine rağmen zayıf, kuvvetli ve karışık fiillerin geçmiş zaman ortaçları farklılık gösterir.

a) Zayıf fiiller

Zayıf fiillerin geçmiş zaman ortacı genel olarak fiil kökünün önüne **ge-** ön eki, fiil kökün sonuna da **-t** son eki eklenerek yapılır. Örneğin *machen* (yapmak) fiilinin geçmiş zaman ortacı **ge-mach-t** şeklindedir. Fiillerin geçmiş zaman ortacı biçimleri çoğunlukla bu örneğe göre oluşturulur. Ancak bazı farklılıklar vardır:

- Fiil kökü **-t** veya **-d** ünsüzü ile biterse son ek **-et** eklenir. Örneğin *arbeiten* > **ge-arbeit-et**.

- Ayrılabilir bir fiil söz konusu olduğunda **ge-** ön eki ayrılabilir fiil eki ile fiil kökü arasına girer, son ek ise yine **-t** ekidir: *aufmachen* > **auf-ge-mach-t**

- Ayrılamayan fiiller ön ek almazlar sadece **-t** son ekini alırlar: *besuchen* > **besuch-t**

- **-ieren** ile biten fiiller de ön ek almazlar sadece **-t** son ekini alırlar: *notieren* > **notier-t**

Bir görülen geçmiş zaman cümlesi oluşturmak için yukarıda yapılışı anlatılan geçmiş zaman ortacı ile yardımcı fiil görevi üstlenen *haben* veya *sein* fiillerinden biri ile cümle içerisinde kullanılır. Geçmiş zaman ortacı cümle sonunda bulunur ve çekimlenmez. Yardımcı fiil ise cümle içerisinde çekimlenen

fiilin yerini alır ve şahıs veya özneye göre şimdiki zaman kipine göre çekimlenir. Örneğin:

<i>Ich habe meine Hausaufgaben gemacht</i>	(Ödevlerimi yaptım)
<i>Er hat seine Hausaufgaben gemacht</i>	(Ödevlerini yaptı)
<i>Wir sind früh aufgewacht</i>	(Erken uyandık)

Buradan da anlaşılacağı gibi görülen geçmiş zamanda sadece *haben* ve *sein* yardımcı fiilleri çekimlenir. Bu fiillere getirilen çekim ekleri dışında bir çekim eki kullanılmaz. Şahıslara göre çekim şu şekildedir:

<u>tekil</u>	<u>haben</u>				<u>sein</u>	
ich	hab-e	gemacht	/	ich	bin	aufgewacht
du	ha-st	gemacht	/	du	bist	aufgewacht
er	ha-t	gemacht	/	er	ist	aufgewacht
<u>çoğul</u>						
wir	hab-en	gemacht	/	wir	sind	aufgewacht
ihr	hab-t	gemacht	/	ihr	sei-d	aufgewacht
sie / Sie	hab-en	gemacht	/	sie / Sie	sind	aufgewacht

Sein fiilinin çekimi değişik biçimlenme ile elde edilirken, *haben* fiilinde çekim ekleri kullanılmaktadır. Bunun sonucunda görülen geçmiş zamanda sadece *sein* fiiline eklenen **-d**, *haben* fiiline ise eklenen **-e / -st / -t / -en** çekim ekleri görülmektedir.

b) **Kuvvetli fiiller**

Kuvvetli fiiller ile görülen geçmiş zamanın oluşturulması zayıf fiillerden bir farklılık göstermez. Burada da yardımcı fiiller *haben* ve *sein* çekimlenir, geçmiş zaman ortacı ise temel biçimini korur. Tek fark geçmiş zaman ortacının oluşturulmasında. Fiil kökünün önüne yine **ge-** ön eki eklenir, ancak fiil kökünün sonuna bu sefer **-en** eki getirilir. Bunun dışında da kuvvetli fiillerin

çoğunda fiil kökünde kök ünlü veya fiil kökü değişir. Örneğin *sprechen* > *ge-sproch-en* / *nehmen* > *ge-nomm-en* gibi. Ayrıca zayıf fiillerde ayrılabilir ve ayrılmayan fiiller için geçerli olan kurallar burada da geçerlidir. Örneğin *aufstehen* > *auf-ge-stand-en* / *verstehen*>*verstand-en*.

Sonuç olarak burada da *sein* fiiline eklenen **-d** ve *haben* fiiline eklenen **-e** / **-st** / **-t** / **-en** çekim ekleri görülmektedir.

c) Karışık fiiller

Karışık fiillerin geçmiş zaman ortacı zayıf fiillerin son eki olan **-t** ekinin yanı sıra **ge-** ön ekini de alırlar, ancak kuvvetli fiillerin çoğunda olduğu gibi fiil kök ünlüsü veya fiil kökü tamamen değişir. Örneğin *brennen* > *ge-brann-t* / *denken* > *ge-dach-t* gibi. Bu fiillerin görülen geçmiş zamanı da *haben* veya *sein* yardımcı fiillerinden biri ile yapılır ve diğer fiillerden herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Dolayısıyla karşımıza çıkan çekim ekleri yine *haben* fiiline eklenen **-e** / **-st** / **-t** / **-en** ve *sein* fiiline eklenen **-d** çekim ekleridir.

d) Görülen geçmiş zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

Korkmaz'a (2014:527) göre bu zaman biçimini konuşmacı, içinde bulunduğu andan daha önce bitmiş veya tamamlanmış olayları bildirmek için kullanır. Konuşan bu bitmişliğe ya şahit olmuştur ya da bu bitmişlik onun kesin bilgisine dayanmaktadır. Bu zaman biçiminin zaman ekleri **-dı** / **-du** ekleridir, ancak ses olaylarına bağlı olarak farklı biçimleri karşımıza çıkar: Ünlü uyumuna bağlı olarak **-dı** / **-du** zaman ekleri **-di** / **-dü** olarak da kullanılır.

<u>tekil</u>	<u>almak</u>	<u>gelmek</u>	<u>bulmak</u>	<u>görmek</u>
ben	al-dı-m	gel-di-m	bul-du-m	gör-dü-m
sen	al-dı-n	gel-di-n	bul-du-n	gör-dü-n
o	al-dı	gel-di	bul-du	gör-dü
<u>çoğul</u>				
biz	al-dı-k	gel-di-k	bul-du-k	gör-dü-k
siz	al-dı-nız	gel-di-niz	bul-du-nuz	gör-dü-nüz
onlar	al-dı-(lar)	gel-di-(ler)	bul-du-(lar)	gör-dü-(ler)

Ünsüz sertleşmesine bağlı olarak da yukarıdaki zaman ekleri **-ti / -tu /**

-ti / -tü biçiminde karşımıza çıkar:

<u>tekil</u>	<u>yapmak</u>	<u>gitmek</u>	<u>koşmak</u>	<u>öpmek</u>
ben	yap-tı-m	git-ti-m	koş-tu-m	öp-tü-m
sen	yap-tı-n	git-ti-n	koş-tu-n	öp-tü-n
o	yap-tı	git-ti	koş-tu	öp-tü
<u>çoğul</u>				
biz	yap-tı-k	git-ti-k	koş-tu-k	öp-tü-k
siz	yap-tı-nız	git-ti-niz	koş-tu-nuz	öp-tü-nüz
onlar	yap-tı-(lar)	git-ti-(ler)	koş-tu-(lar)	öp-tü-(ler)

Görüldüğü gibi Türkçede görülen geçmiş zamanı oluşturmak için çekim ekleri kullanılır. Fiil köküne önce zaman eki, bu eke de şahıs eki eklenir. Toplam sekiz farklı zaman eki (**-dı / -du / -di / -dü / -ti / -tu / -ti / -tü**) ve dokuz farklı şahıs eki (**-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / nüz / -lar / -ler**) vardır. Buna karşın Almancada sadece *haben* fiiline eklenen dört çekim eki (**-e / -st /-t /-en**) ve *sein* fiiline eklenen bir tane çekim eki (**-d**) vardır. Ek sayısı bakımından her iki dil arasında farklılık vardır, fakat daha belirleyici olan fark Almancada bu zaman biçimi birleştirilmiş bir zamanken Türkçede bu zamanı elde etmek için basit kipli fiiller kullanılır. Almancada birleştirilmiş bir zaman söz konusu ise devreye yardımcı fiiller girer. Bu fiiller şahıslara göre çekimlenirken asıl eylemi anlatan fiiller mastar hâlinde kullanılır dolayısıyla da çekimlenmez. Bu da her iki dil arasında büyük bir farklılıktır, çünkü Türkçede bu durumda yardımcı fiil kullanılmazken, asıl eylemi anlatan fiiller çekimlenir. Burada da Almancada bir ekin birden fazla görev üstlendiği görülür, oysa Türkçede her ekin tek bir görevi

vardır. Dikkat çeken diğer bir nokta ise Türkçede her şahsa göre farklı çekim ekleri kullanılırken Almancada *wir, sie* (çoğul) ve *Sie* şahısların çekiminde aynı ekler söz konusudur. Biçim bilim bakımından pek benzerlikler söz konusu değildir, fakat söz dizimi açısından asıl eylemi bildiren fiillerin cümle sonunda bulunuyor olması bir benzerlik oluşturur. Örneğin:

*Ich habe gestern meine Hausaufgaben **gemacht***

(Dün ödevlerimi **yaptım**)

5.1.1.4. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

Bu zaman biçimi görülen geçmiş zaman gibi geçmişte yaşanıp tamamlanmış olayları anlatmak için kullanılır. Ancak arada önemli bir fark vardır. Görülen geçmiş zaman şu an içinde bulunduğumuz zamandan önce yaşanmış olayları aktarmak için kullanılır. Duyulan geçmiş zamanda (*Plusquamperfekt*) ise geçmişte yaşanmış bir olayın yine geçmişte aktarılması söz konusudur. Bir başka deyişle geçmişte yaşanan iki olaydan biri daha önce gerçekleşmiş ise bu önceliği belirtmek için duyulan geçmiş zaman kullanılır. Bundan dolayı da Erben (1979:97) bu zaman biçimi için ön geçmiş zaman kavramını kullanır.

Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Esas fiil bir önceki konuda anlatıldığı gibi geçmiş zaman ortacı biçiminde cümle sonunda bulunur ve çekime uğramaz. Çekime uğrayan sözcükler *haben* ve *sein* fiilleridir. Bu fiiller burada da yardımcı fiil görevini üstlenirler. Fakat görülen geçmiş zamandan farklı olarak bu yardımcı fiiller şimdiki zamanın hikâyesi kipine uygun olarak çekimlenir. Bunun dışında duyulan geçmiş zamanın

hikâyesini oluşturmak için görülen geçmiş zamandaki kuralların aynı geçerlidir. Tek farklılık belirtildiği gibi yardımcı fiillerin çekiminde yaşanır. Bundan dolayı da bu bölümde zayıf, kuvveti ve karışık fiil ayrımı yapılmaksızın sadece bu fiillerin çekimini göstermek yeterli olacaktır.

<u>tekil</u>	<u>haben</u>			<u>sein</u>		
ich	hat-te	gemacht	/	ich	war-Ø	aufgewacht
du	hat-test	gemacht	/	du	war-st	aufgewacht
er	hat-te	gemacht	/	er	war-Ø	aufgewacht
çoğul						
wir	hat-ten	gemacht	/	wir	war-en	aufgewacht
ihr	hat-tet	gemacht	/	ihr	war-t	aufgewacht
sie / Sie	hat-ten	gemacht	/	sie / Sie	war-en	aufgewacht

Şimdiki zamanın hikâyesi bölümünde yukarıdaki her iki yardımcı fiilin çekim özellikleri ele alınmıştı. Kuvvetli fiil sınıfına giren *sein* fiilinin ikinci hâli olan *war* biçimini alıp kuvvetli fiillerin çekim eklerinin eklendiği, *haben* fiilinin de ikinci hâli olan *hatten* biçimini aldığı belirtilmişti. Sonuç olarak duyulan geçmiş zamanda sadece yardımcı fiillere eklenen şu çekim ekleri karşımıza çıkar: *-te / -test / -ten / -tet / -st / -en / -t*.

a) Duyulan geçmiş zamanın hikâyesinin Türkçe ile karşılaştırılması

Almancada *Plusquamperfekt* olarak adlandırılan bu zaman biçiminin karşılığı olarak belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi veya duyulan geçmiş zamanın hikâyesi olarak da adlandırılan zaman kipi verilmiştir (Zengin 1999:135). Almancadaki bu zaman biçiminin Türkçedeki duyulan geçmiş zamanın hikâyesi ile örtüşmediği düşünülebilir. Çünkü duyulan geçmiş zaman geçmişte meydana gelen, fakat konuşmacının tanık olmadığı veya duyduğu olayları aktarmak için kullanılır. Bu duyma veya rivayet etme işlevini de *-miş* eki üstlenir ve duyulan

geçmiş zamanın hikâyesinde de kullanılır. Ancak Korkmaz'ın (2014: 647) ifadesine göre duyulan geçmiş zamanın hikâyesi bir zaman kaymasına uğramış ve bu birleşik kip içindeki **-miş** ekinin duyma veya rivayet etme işlevi zayıflamıştır ve belirli, görülen bir geçmiş zaman biçimine dönüşmüştür. Dolayısıyla da Almancadaki *Plusquamperfekt* zaman biçimini karşılamaktadır.

Birleşik kipli bir zaman biçimi olan duyulan geçmiş zamanın hikâyesi **-muş / -muş** ve **-dı / -du** ekleri ile yapılır. Fiil köküne **-miş / -muş** eki, bu eke de **-dı / -du** ekleri eklenir. Bu eklerden sonra da üçüncü tekil ve çoğul şahıs ekleri eklenir. Üçüncü tekilde şahıs eki kullanılmazken üçüncü çoğulda şahıs eki iki zaman ekinin arasında kullanılır.

<u>tekil</u>	<u>yapmak</u>	<u>gitmek</u>	<u>koşmak</u>	<u>görmek</u>
ben	yap-mış-tı-m	git-miş-ti-m	koş-muş-tu-m	gör-müş-tü-m
sen	yap-mış-tı-n	git-miş-ti-n	koş-muş-tu-n	gör-müş-tü-n
o	yap-mış-tı	git-miş-ti	koş-muş-tu	gör-müş-tü
<u>çoğul</u>				
biz	yap-mış-tı-k	git-miş-ti-k	koş-muş-tu-k	gör-müş-tü-k
siz	yap-mış-tı-nız	git-miş-ti-niz	koş-muş-tu-nuz	gör-müş-tü-nüz
onlar	yap-mış-lar-dı	git-miş-ler-di	koş-muş-lar-dı	gör-müş-ler-di

Türkçedeki ses olaylarına bağlı olarak zaman ve şahıs ekleri karşımıza farklı biçimlerde çıkmaktadır. Bu zaman biçiminde **-muş / -miş / -muş / -müş / -tı / -ti / -tu / -tü / -dı / -di** zaman eki ve **-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler** de şahıs eki olmak üzere toplam on dokuz farklı çekim eki kullanılmaktadır.

Bu zaman biçiminin her iki dilde de birleşik bir zaman olması bir benzerliktir. Ayrıca çekim eklerin kullanılıyor olması ve fiil köklerine eklenmesi de benzer bir durum oluşturmaktadır. Ancak Almancada yardımcı fiillerin kullanılıyor olması ve esas fiilin değil de bu yardımcı fiillerin çekim eki alması önemli bir farktır. Türkçede bu çekimde yardımcı fiil kullanılmaz ve çekim

ekleri de eylemi bildiren esas fiile eklenir. Almancada sadece yardımcı fiile *-te / -test / -ten / -tet / -st / -en / -t* çekim ekleri eklenirken Türkçede ses olaylarına ve şahsa bağlı yukarıda listelenen çekim ekleri kullanılmaktadır.

5.1.1.5. Gelecek zaman

Futur I olarak bilinen bu zaman biçimi ile hem gelecek hem de şimdiki zaman ile ilgili bildirimler yapılabilir. Şimdiki zaman ile ilgili bildirimler yapıldığında daha çok bir tahmin söz konusu olur. Gelecek zaman ile ilgili bildirimler ise bir ön görüş veya beyan özelliğini taşır (Duden 1984:147).

Gelecek zaman da birleşik bir zaman biçimidir (Duden 1984:121). Bu zaman biçimini elde etmek için *werden* fiili ile birlikte bir esas fiil kullanılır. Eylemi bildiren esas fiil cümle sonunda mastar hâlinde kullanılır ve dolayısıyla çekim eki almazken *werden* fiili bu yapıda yardımcı fiil görevini üstlenir ve çekime uğrar. Yardımcı fiilin çekimi şimdiki zaman çekimine uygun yapılır. Esas fiil mastar hâlinde kullanıldığından düzenli veya düzensiz bir fiil çekimi söz konusu değildir. Buna göre şahıslara göre çekim şu şekildedir:

<u>tekil</u>	<u>yardımcı fiil</u>	<u>esas fiil</u>
ich	werd-e	gehen
du	wir-st	gehen
er	wird-Ø	gehen
<u>çoğul</u>		
wir	werd-en	gehen
ihr	werd-et	gehen
sie/Sie	werd-en	gehen

Yardımcı fiil *werden* 2. tekil şahısta hem bir ünlü düşmesi hem de kök ünlüde bir ünlü değişmesine uğrar (*wirst*), 3. tekilde ise fiil kökünde ünlü değişmesi (*wird*) gözlemlenmektedir. Ayrıca 3. tekilde çekim eki de söz konusu

değildir. Sonuç itibariyle Almancada gelecek zaman kipinde yardımcı fiilin köküne eklenen sadece *-e / -st / -et / -en* çekim ekleri vardır.

a) **Gelecek zamanın Türkçe ile karşılaştırılması**

Bu zaman biçiminin Türkçedeki eş değeri *-acak* zaman ekiyle yapılan gelecek zamandır. Bu zaman kipinde Almancada olduğu gibi zaman kaymaların yaşanması mümkündür. Ancak bu zaman kipinin esas işlevi gelecekte gerçekleşecek oluş ve kılışları bildirmektir (Korkmaz 2014:559). Türkçedeki gelecek zaman basit bir zaman biçimidir. Bu zamanı oluşturmak için *-acak* ve ünlü değişmesine bağlı olarak *-ecek* zaman kipi ve şahıs ekleri kullanılır. Fakat Türkçedeki ses olaylarına bağlı farklı biçimler görülmektedir. Şahıslara göre bazı fiillerin gelecek zaman çekimleri şöyledir:

tekil	yapmak	gitmek	okumak	özlemek
ben	yap-acağ-ım	gid-eceğ-im	oku-y-acağ-ım	özle-y-eceğ-im
sen	yap-acak-sın	gid-ecek-sin	oku-y-acak-sın	özle-y-ecek-sin
o	yap-acak	gid-ecek	oku-y-acak	özle-y-ecek
çoğul				
biz	yap-acağ-ız	gid-eceğ-iz	oku-y-acağ-ız	özle-y-eceğ-iz
siz	yap-acak-sınız	gid-ecek-siniz	oku-y-acak-sınız	özle-y-ecek-siniz
onlar	yap-acak-(lar)	gid-ecek-(ler)	oku-y-acak-(lar)	özle-y-ecek-(ler)

Yukarıdaki çekim tablosuna dikkat çekici unsurlar var. İlk dikkat çeken nokta *-acak* gelecek zaman ekinin ünlü uyumuna göre bazı fiillerde *-ecek* biçiminde kullanılması. Bunun yanı sıra hem birinci tekil hem de birinci çoğul şahısta bu zaman eki şahıs ekinin bir ünlü ile başlaması sonucunda ekin sonundaki *-k* ünsüzün yumuşayarak *-ğ* ünsüzüne dönüşmesidir. Bundan dolayı da *-acak / -ecek* zaman ekleri *-acağ / -eceğ* biçiminde karşımıza çıkar. Bir ünlü yumuşaması *gitmek* fiilinde de görülür. Bu fiil gibi sert bir ünsüzle biten fiiller

zaman ekinin bir ünlü ile başlaması durumunda kök sonunda ünsüz yumuşaması yaşarlar (burada *git* > *gid-eceğiz* gibi). Ancak bu durum Almancadaki gibi bir iç çekim olarak değerlendirilmez. Dolayısıyla da bir çekim ekinden bahsedilemez. Bir başka nokta kökü ünlü ile biten fiillerde görülür. Bu fiillerde fiil kökü ve zaman eki arasında bağlayıcı bir ünsüz olan *y* ünsüzü bulunur. Daha önce de belirtildiği gibi bu ünsüz bağlayıcı görevi üstlenen bir yardımcı ses olduğu için bir çekim eki olarak değerlendirilmemektedir. Diğer zamanlarda olduğu gibi üçüncü tekil şahısta sadece zaman ekinin kullanılması üçüncü çoğulda ise şahıs ekinin bazı durumlarda kullanılmaması dikkati çeken başka bir noktadır. Bu veriler eşliğinde Türkçede gelecek zamanda karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: zaman ekleri *-acak* / *-ecek* / *-acağ* / *-eceğ*, şahıs ekleri ise *-im* / *-sin* / *-ız* / *-sınız* / *-lar* / *-im* / *-in* / *-iz* / *-siniz* / *-ler* ekleridir. Toplamda dördü zaman eki olmak üzere on dört tane çekim eki gelecek zamanda kullanılmaktadır.

Bu zaman biçiminde her iki dil arasındaki benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olması ve fiil köküne eklenmesidir. Farklılıklar ise daha fazladır. Her şeyden önce Almancada gelecek zaman bir birleşik zaman biçimiyken, Türkçede basit bir zaman kipidir. Almancada yardımcı fiilin kullanılması ve sadece bu fiilin çekim eki alması büyük bir farklılıktır. Ayrıca esas eylemi anlatan fiil de Almancada mastar hâlinde kullanılmaktadır. Türkçede ise burada yardımcı fiil kullanılmaz, esas fiil çekimlenir. Eylemi bildiren fiilin köküne sırayla zaman eki ve şahıs ekleri eklenir. Almancada *werden* yardımcı fiiline eklenen dört çekim ekine (*-e* / *-st* / *-et* / *-en*) karşılık Türkçede toplam on dört tane çekim eki gelecek zamanı oluşturmak için kullanılır. Almancada çekim ekleri birden fazla işlev yerine getirirken, Türkçede her ekin ayrı bir görevi olması yine önemli bir farktır.

5.1.1.6. Tamamlanmış gelecek zaman

Almancada *Futur II* olarak adlandırılan bu zaman biçimi görülen geçmiş zaman ve gelecek zamanın işlevlerini birleştirir. Bu bakımdan Duden (1984:152) bu zaman biçiminin iki kullanım işlevine sahip olduğunu yazar.

Birinci işlevi geçmişte kalmış bir olayla ilgili tahmin yürütmektir. Bu zaman biçimini kullanan konuşmacı bir yandan konuşma anında bir eylemin gerçekleşmiş veya tamamlanmış olduğu tespitinde bulunurken, diğer yandan da bu eylemin anlattığı biçimde yaşandığını düşünmektedir. Dolayısıyla olayın bu şekilde olma ihtimalini bildirmektedir, yani bir kesinlik değil bir tahmin söz konusudur. Örneğin “*Wo ist Ahmet?*” (Ahmet nerededir) sorusuna “*Er wird nach Ankara gefahren sein*” (Ankara’ya gitmiştir) diye cevap veren kimse, Ahmet’in Ankara’ya gitmiş olduğunu düşünmektedir.

Bu zaman biçiminin ikinci işlevi ise gelecekte yapılması düşünülen bir işin belirtilen zamandan önce gerçekleşmiş veya tamamlanmış olacağını bildirmektedir. Örneğin “*Im Mai werden wir nach Ankara gezogen sein*” (Mayısta Ankara’ya taşınmış olacağız) cümlesi söylendiği zaman henüz taşınma gerçekleşmemiştir. Ancak taşınma belirtilen zamanda (burada Mayıs) gerçekleşmiş olacaktır.

Anlam olarak iki farklı kullanım alanı olan bu zaman kipi birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Bu zamanı oluşturmak için yardımcı fiil *werden* + geçmiş zaman ortacı + *haben* veya *sein* fiillerinin mastar hâli kullanılır. Yardımcı fiil *werden* şimdiki zamana göre çekimlenirken esas eylemi bildiren fiil geçmiş zaman ortacı biçimindedir. Görülen geçmiş zamanda *haben* yardımcı fiili ile kullanılan fiiller yine bu fiil ile birlikte kullanılır. Yardımcı fiil *sein* ile

kullanılan fiiller de *sein* fiili ile birlikte kullanılır. Fakat hem *haben* hem de *sein* fiilleri cümle sonunda mastar hâlinde bulunurlar. Geçmiş zaman ortacı da Almandaki mastar biçimlerinden biri olduğuna göre bu zaman biçiminde sadece *werden* fiiline eklenen çekim ekleri görülür.

tekil

ich wer-de	gekauft	haben	/	ich	werd-e	gefahren	sein
du wir-st	gekauft	haben	/	du	wir-st	gefahren	sein
er wird-Ø	gekauft	haben	/	er	wird-Ø	gefahren	sein

çoğul

wir werd-en	gekauft	haben	/	wir	werd-en	gefahren	sein
ihr werd-et	gekauft	haben	/	ihr	werd-et	gefahren	sein
sie werd-en	gekauft	haben	/	sie	werd-en	gefahren	sein

Görüldüğü gibi sadece daha önce çekim özellikleri de anlatılan *werden* fiili çekim eki almaktadır. Bunu göre tamamlanmış gelecek zamanda dört çekim eki *-e / -st / -et / -en* kullanılmaktadır.

a) Tamamlanmış gelecek zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

Futur II zaman biçimini Türkçede doğrudan karşılayan bir zaman kipi yoktur. Buna rağmen *Futur II* 'nin yukarıda bahsedilen her iki işlevini Türkçede karşılayan yapılar vardır. Türkçede gelecekte bir olayın bitmiş veya tamamlanmış olduğunu bildirmek için *-miş olacak* yapısı kullanılır. Bu yapı birleşik fiillerin konusudur. Korkmaz (2014:200) birleşik fiilleri tek bir kavramı karşılayan fiil türleri olarak tanımlarken, taşıdıkları anlam ve yapı özelliklerine göre de değişik alt gruplara ayırır. Almandaki *Futur II*'yi karşılayan yapı karmaşık fiil diye adlandırılan ve görevi öncelik bildirmek olan birleşik fiillerin konusudur. Bu yapı esas fiile *-miş* ekinin eklenmesi ve *ol-* yardımcı fiilinin gelecek zaman çekimi ile birlikte kullanılmasıyla elde edilir. Efendioğlu

(2007:57) bu yapı ile tasarlanan ve gelecekte gerçekleştirilecek olan bir eylemin gelecekte bildirilmiş zamanda gerçekleştirilmiş olacağını belirterek burada farklı bir kip / zaman kavramının ortaya çıktığını savunur. Ayrıca bu zaman için de “Tamamlanmış Gelecek Zaman” veya “Gelecekte Bitiş” kavramlarını önerir. Tamamlanmış gelecek zaman, *Futur II*'nin gelecek zaman işlevini karşılayan bir kavram olduğundan bu çalışmada bu terim kullanılmaktadır. Şahıslara göre bu karmaşık fiilin çekimi şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>yapmak</u>	<u>ol- yardımcı fiil</u>	<u>tutmak</u>	<u>ol- yardımcı fiil</u>
ben	yap-mış	ol-acağ-ım	tut-muş	ol-acağ-ım
sen	yap-mış	ol-acak-sın	tut-muş	ol-acak-sın
o	yap-mış	ol-acak	tut-muş	ol-acak
biz	yap-mış	ol-acağ-ız	tut-muş	ol-acağ-ız
siz	yap-mış	ol-acak-sınız	tut-muş	ol-acak-sınız
onlar	yap-mış	ol-acak-lar	tut-muş	ol-acak-lar

Görüldüğü üzere esas eylemi bildiren fiilin köküne **-miş** zaman eki eklenir. Bu zaman eki ünlü uyumuna göre **-miş / -muş / -mü** biçiminde de görülür. **Ol-** yardımcı fiilin köküne ise gelecek zaman eki **-acak** eklenir. Şahıs ekleri de gelecek zaman ekine eklenir. Yaşanan ses olaylarına bağlı olarak karşımıza şu çekim ekleri çıkar: **-miş / -miş / -muş / -mü / -acak / -acağ** zaman ekleri ve ise **-im / -sın / -ız / -sınız / -lar** şahıs ekleri.

Bu zaman biçimi her iki dilde karşılaştırıldığında hem benzerlikler hem de farklılıklar görülür.

Ich werde nach Ankara gefahren sein > Ankara'ya gitmiş olacağım

Örnek cümlede de görüldüğü üzere her iki dilde yardımcı fiil kullanılmıştır ve şahıslara göre bu yardımcı fiiller çekim eki almıştır. Başka bir benzerlik ise esas fiillerde görülür. Almancada esas fiil geçmiş zaman ortacı biçimindeyken, Türkçede esas fiil **-miş** rivayet eki ile geçmiş zamanda

kullanılmaktadır. Türkçede hem esas fiilin hem de yardımcı fiilin zaman eki alması ve Türkçede bu zaman biçiminde sayıca daha fazla ek olması ise farklılıklardır. Almancada sadece yardımcı fiile eklenen dört çekim ekine (-e / -st / -et / -en) karşılık Türkçede altısı zaman eki (-miş / -miş / -muş / -müş / -acak / -acağ) ve beşi de şahıs eki olmak üzere (-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar) toplam on bir çekim eki kullanılmaktadır. Ayrıca diğer bir farklılık da kullanılan fiil sayısındadır. Almancada bu zaman üç fiil ile oluşturulurken Türkçede iki fiil kullanılmaktadır. Bu fiillerden Almancada sadece yardımcı fiil *werden* çekimlenirken Türkçede her iki fiile çekim ekleri eklenmektedir.

Almancadaki tamamlanmış gelecek zamanın ikinci bir işlevi yerine getirdiği söylenmişti. Tamamlanmış veya gerçekleşmiş bir olay ile ilgili tahmin yürütme işlevi aynı yapı ile oluşturulur. Türkçede bu anlamı karşılayan bir zaman biçimi yoktur. Bu anlamı elde etmek için **-miş** zaman eki **-dır** bildirme eki ile birlikte kullanılır. Bu iki ekin arasında da şahıs ekleri bulunur. Örneğin:

fiil kökü + **zamam eki** + **şahıs eki** + **bildirme eki**
 yap + mış + sın + dır

Korkmaz (2014:641) bu yapının fiile beklenti veya tahmin anlamı kattığını söyler. Şahıslara göre çekimde ses olaylarına da bağlı olarak birçok farklı çekim eki görülmektedir.

<u>tekil</u>	<u>yapmak</u>	<u>gitmek</u>	<u>koşmak</u>	<u>görmek</u>
ben	yap-mış-ım-dır	git-miş-im-dir	koş-muş-um-dur	gör-müş-üm-dür
sen	yap-mış-sın-dır	git-miş-sin-dir	koş-muş-sun-dur	gör-müş-sün-dür
o	yap-mış-tır	git-miş-tir	koş-muş-tur	gör-müş-tür
<u>çoğul</u>				
biz	yap-mış-ız-dır	git-miş-iz-dir	koş-muş-uz-dur	gör-müş-üz-dür
siz	yap-mış-sınız-dır	git-miş-siniz-dir	koş-muş-sunuz-dur	gör-müş-sün-dür
onlar	yap-mış-lar-dır	git-miş-ler-dir	koş-muş-lar-dır	gör-müş-ler-dir

Burada Almanca ve Türkçe arasındaki tek benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Almancada *werden* yardımcı fiiline eklenen dört çekim ekine karşılık, Türkçede dördü zaman eki (*-miş / -miş / -muş / -müş*) on sekizi şahıs eki (*-im / -ın / -ız / -sınız / -im / -in / -iz / -sınız / -um / -un / -uz / -sunuz / -üm / -ün / -üz / -sünüz / -lar / -ler*) ve sekizi bildirme eki (*-dır / -dir / -dur / -dür / -tur / -tir / -tur / -tür*) toplamda otuz çekim eki kullanılmaktadır.

5.1.2. Edilgen çatı

Almancada etken çatı için *aktif*, edilgen çatı için de *pasif* kavramları kullanılır. Bazı gramerlerde bu iki kavram için Almanca terimler ortaya atılmıştır. Fakat Gross (1998:63) bu terimlerin kafa karıştırıcı olduğunu ve mevcut durumu tam olarak karşılamadığı görüşündedir. Gross (1998:63) ayrıca edilgen çatıyı etken çatının bir alternatifi olarak tanımlayarak, etken cümleleri edilgen cümlelere dönüştürmenin sevilen bir dil bilgisi alıştırması olduğunu yazar. Fakat bunun psikolojik gerçeklerle ilgisi olmadığını, edilgen cümlelerin konuşmacı tarafından doğrudan oluşturulduğunu da belirtir. Söz konusu yapılar birbirinin karşısından daha çok konuşmacıya bir durumu farklı biçimde dile getirme olanağı sunan yapılardır. Etken cümlelerde eylemi veya olayı gerçekleştiren, ifadenin odak noktasındayken edilgen cümlelerde olayın kendisi veya olayın sonucu önemlidir. Götze'ye (1983:92) göre bir konuşmacı edilgen çatıyı kullandığında ya eylemi gerçekleştireni bilmiyor ya da eylemi gerçekleştirenin bir önemi yoktur veya üçüncü bir ihtimal olarak konuşmacı eylemi gerçekleştirenden bilinçli olarak bahsetmiyor. Duden (1984:177) bu iki yapının tercih edilmesinde bakış açısının önemli olduğunu yazar ve etken cümlelerde bu bakış açısının eylemi gerçekleştireni çıkış noktası hâline getirerek

onun hakkında söylenenleri kapsadığını belirtir. Eylemi odak noktasında tutan bir bakış açısının da edilgen çatının kullanılması ile elde edileceğini yazar. Her ne kadar edilgen çatılarda eylem ön planda olsa da eylemi gerçekleştireni bildirmek de mümkündür, ancak bu çoğu zaman gereksizdir. Eylemi gerçekleştiren önemliyse zaten bir etken cümle tercih edilir (Dreyer 2006:110).

Almancada edilgen cümleler yardımcı fiil *werden* ve yardımcı fiil *sein* ile yapılan edilgen cümleler olmak üzere ikiye ayrılır. Yardımcı fiil *werden* ile yapılan edilgen cümlelere eylem bildiren edilgen çatılı (*Vorgangspassiv*), *sein* ile yapılan cümlelere de durum bildiren edilgen çatılı (*Zustandspassiv*) cümleler denir. Yardımcı fiil *werden* ile oluşturulan cümlelerde gerçekleştirilen bir olay veya eylem bildirilir. Örneğin “*die Tür wird geöffnet*” (kapı açılıyor) cümlesinde bildirilen eylem kapının açılmasıdır. Oysa durum bildiren edilgen cümlelerde gerçekleştirilmiş bir eylemin durumu veya sonucu aktarılır. Örneğin “*die Tür ist geöffnet*” cümlesi kapı açık anlamına gelir ve şu anki durumu, burada kapının açık olmasını belirtir. Yardımcı fiil *werden* ile oluşturulan edilgen cümlelerde bildirme kipinin altı zamanı da kullanılmaktadır ve tek tek ele alınacaktır. Yardımcı fiil *sein* ile oluşturulan edilgen cümlelerde de bu altı zamana göre bir çekim vardır (Duden 1984:117). Fakat bu yapı uygulamada sadece şimdiki / geniş zaman ve şimdiki zamanın hikâyesinde görülmektedir (Dreyer 2006:239). Hem bu sebepten dolayı hem de konu ele alındığında görüleceği üzere farklı çekim ekleri ortaya koymaması bakımından sadece belirtilen bu zamanlardaki çekim ele alınacaktır. Ayrıca tarz fiillerle oluşturulan edilgen cümlelerde de tarz fiillerin ilgili zamandaki çekimlerinden farklı çekim ekleri göstermedikleri için gereksiz bir tekrardan kaçınmak amacıyla gösterilmeyecektir.

5.1.2.1. Şimdiki zaman / geniş zaman

Präsens olarak adlandırılan bu zaman biçiminin Türkçede hem şimdiki hem de geniş zamanın eş değeri olduğu etken çatılı zamanlarda söylenmişti. Ayrıca o bölümde bu zaman biçimi zayıf, kuvvetli ve karışık fiiller olmak üzere üç ayrı bölümde ele alınmıştı. Fakat burada böyle bir ayırım yapmaya gerek yoktur. Bunun nedeni de edilgen çatıda esas fiillerin Almancadaki fiillerin üç master hâlimden biri olan geçmiş zaman ortacında kullanılıyor olmalarıdır. Buradan da anlaşılacağı gibi esas fiiller çekimlenmez. Bunların yerine yardımcı fiiller çekimlenir.

a) Yardımcı fiil *werden* ile edilgen çatı

Bu zaman biçiminde edilgen çatılı bir cümle oluşturmak için *werden* fiilinin şimdiki zaman çekimi ile esas fiilin geçmiş zaman ortacı kullanılır. Yardımcı fiil cümlenin ikinci ögesidir. Geçmiş zaman ortacı ise cümlenin sonunda bulunur. Şahıslara göre çekim şöyledir:

tekil

ich	werd-e	gesucht	/	ich	werd-e	gerufen
du	wir-st	gesucht	/	du	wir-st	gerufen
er	wird- Ø	gesucht	/	er	wird- Ø	gerufen

çoğul

wir	werd-en	gesucht	/	wir	werd-en	gerufen
ihr	werd-et	gesucht	/	ihr	werd-et	gerufen
sie	werd-en	gesucht	/	sie	werd-en	gerufen

Görüldüğü üzere asıl eylemi bildiren esas fiillerin - ki burada bir zayıf ve bir kuvvetli fiil örneklendirilmiştir - geçmiş zaman ortacı kullanılır, dolayısıyla bir çekim söz konusu değildir. Çekimlenen *werden* yardımcı fiildir ve daha

önce birkaç kez değinilen şimdiki zaman çekimine uygun şu çekim eklerini alır:

Bunlar *-e / -st / -et / -en* çekim ekleridir.

b) Yardımcı fiil *sein* ile edilgen çatı

Şimdiki veya geniş zamanda durum bildiren edilgen çatılı bir cümle elde etmek için *sein* fiilinin şimdiki / geniş zaman çekimi ile esas fiilin geçmiş zaman ortacı kullanılır. Yardımcı fiil cümlede ikinci sırada esas fiil ise cümle sonunda kullanılır.

tekil

ich	bin	verletzt	/	ich	bin	eingeladen
du	bist	verletzt	/	du	bist	eingeladen
er	ist	verletzt	/	er	ist	eingeladen

çoğul

wir	sind	verletzt	/	wir	sind	eingeladen
ihr	sei-d	verletzt	/	ihr	sei-d	eingeladen
sie	sind	verletzt	/	sie	sind	eingeladen

Etken çatıda şimdiki zaman konusu ele alındığında özel biçimler başlığı altında *sein* fiilinin çekim özellikleri gösterilmişti. Bu fiilin çekiminde değişik biçimlenmenin söz konusu olduğu belirtilmiş ve sadece ikinci çoğul şahıs çekiminde görülen *-d* eki çekim eki olarak değerlendirilmiştir.

c) Şimdiki zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

İşlev bakımından Türkçedeki edilgen cümleler Almandakilerle benzerlik gösterir. Korkmaz (2014:501) fiilin bildirdiği işi gerçekleştiren veya yapan belli değil, bilinmiyor veya da herhangi bir nedenden dolayı söylenmiyorsa edilgen çatının kullanıldığını söyler. Ancak Türkçede eylem

bildiren (*werden* ile edilgen cümleler) veya durum bildiren (*sein* ile edilgen cümleler) edilgen cümleler diye bir ayırım yoktur. Eylem bildiren edilgen cümleler Türkçede edilgen eklerin yardımıyla yapılır. Almancada bir durum bildiren edilgen cümleleri karşılamak için edilgen bir fiil kullanılmaz. Bunun yerine o durumu aktaracak bir sıfat devreye girer. Örneğin “*die Tür ist geöffnet*” cümlesinin Türkçede tam karşılığı “kapı açıktır” cümlesidir ve etken çatının zaman biçimleri ile ilgilidir. Bundan dolayı bu bölümde bu konuya ayrıca yer verilmeyecektir.

Yapı bakımından her iki dilde farklılıklar söz konusudur. Almancada yardımcı fiiller ve geçmiş zaman ortacının kullanılması ile birleştirilmiş bir zaman biçimi söz konusuysen Türkçede edilgen çatı çekim ekleri vasıtasıyla yapılır. Bunun için ses olaylarına da bağlı olarak farklı biçimlerde karşımıza çıkan iki tane farklı çekim eki kullanılır. Eğer fiil kökü bir ünlü veya **-I** ünsüzü ile bitiyorsa **-(I)n** edilgen eki, bunun dışında bir ünsüz ile bitiyorsa **-il** edilgen eki kullanılır. Bu edilgen ekleri de zaman ve şahıs ekleri takip eder. Örnek olarak *atmak* fiili ele alınsın:

fiil kökü **edilgen ek** **bağlayıcı ünlü** **zaman eki** **şahıs eki**
at + ıl + ı + yor + um

Fiillerin şimdiki zaman edilgen çatı içerisinde şahıslara göre çekimleri şu şekildedir:

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-ıyor-um	ez-il-iyor-um	duy-ul-uyor-um	döv-ül-üyor-um
sen	at-ıl-ıyor-sun	ez-il-iyor-sun	duy-ul-uyor-sun	döv-ül-üyor-sun
o	at-ıl-ıyor	ez-il-iyor	duy-ul-uyor	döv-ül-üyor
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-ıyor-uz	ez-il-iyor-uz	duy-ul-uyor-uz	döv-ül-üyor-uz
siz	at-ıl-ıyor-sunuz	ez-il-iyor-sunuz	duy-ul-uyor-sunuz	döv-ül-üyor-sunuz
onlar	at-ıl-ıyor-(lar)	ez-il-iyor-(lar)	duy-ul-uyor-(lar)	döv-ül-üyor-(lar)

Fiil kökü bir ünlü ile bitiyorsa edilgen ek olarak **-n** kullanılır. Bu durumda şahıslara göre çekim şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>aramak</u>	<u>fişlemek</u>	<u>korumak</u>	<u>bürümek</u>
ben	ara-n-ıyor-um	fişle-n-iyor-um	koru-n-uyor-um	bürü-n-üyorum
sen	ara-n-ıyor-sun	fişle-n-iyor-sun	koru-n-uyor-sun	bürü-n-üyor-sun
o	ara-n-ıyor	fişle-n-iyor	koru-n-uyor	bürü-n-üyor
<u>çoğul</u>				
biz	ara-n-ıyor-uz	fişle-n-iyor-uz	koru-n-uyor-uz	bürü-n-üyor-uz
siz	ara-n-ıyor-sunuz	fişle-n-iyor-sunuz	koru-n-uyor-sunuz	bürü-n-üyor-sunuz
onlar	ara-n-ıyor-(lar)	fişle-n-iyor-(lar)	koru-n-uyor-(lar)	bürü-n-üyor-(lar)

Fiil kökü **-I** ünsüzü ile biten fiilere ise **-in** edilgen eki eklenir.

<u>tekil</u>	<u>salınmak</u>	<u>delmek</u>	<u>yolmak</u>	<u>bölmek</u>
ben	sal-ın-ıyor-um	del-in-iyor-um	yol-un-uyor-um	böl-ün-üyor-um
sen	sal-ın-ıyor-sun	del-in-iyor-sun	yol-un-uyor-sun	böl-ün-üyor-sun
o	sal-ın-ıyor	del-in-iyor	yol-un-uyor	böl-ün-üyor
<u>çoğul</u>				
biz	sal-ın-ıyor-uz	del-in-iyor-uz	yol-un-uyor-uz	böl-ün-üyor-uz
siz	sal-ın-ıyor-sunuz	del-in-iyor-sunuz	yol-un-uyor-sunuz	böl-ün-üyor-sunuz
onlar	sal-ın-ıyor-(lar)	del-in-iyor-(lar)	yol-un-uyor-(lar)	böl-ün-üyor-(lar)

Şimdiki zaman edilgen çatıda karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: edilgen ekler **-il / -il / -ul / -ül / -n / -in / -in / -un / -ün**, toplam beş farklı biçimiyle zaman eki **-yor** ve ayrıca **-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar** şahıs ekleri.

Her iki dil arasındaki tek benzerlik çekim eklerin kullanılıyor olmasıdır. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken, Türkçede bu yapıda yardımcı fiil kullanılmaz ve dolayısıyla esas fiil çekime uğrar. Yukarıdaki edilgen, zaman ve şahıs eklerine karşılık Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-e / -st / -et / -en** çekim ekleri vardır. Bu ekler de çok işlevlidir. Buna karşın Türkçede her ekin ayrı bir görevi vardır ve ses olaylarına bağlı belli bir sıra ile fiil köküne eklenir.

d) Geniş zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

Türkçede geniş zamanda edilgen bir fiil elde etmek için bir önceki bölümde sözü edilen edilgen ekler fiilin özelliklerine göre kullanılır. Bu eklere geniş zaman eki ve ses olaylarına bağlı olarak da şahıs ekleri eklenir. Buna göre **-ıl / -il / -ul / -ül** edilgen ekleri *at-ıl-ır*, *ez-il-ir*, *duy-ul-ur* ve *döv-ül-ür* örneklerinde görülür. Bir ünlü ile biten fiillerde **-n** edilgen eki fiil köküne eklenir. Bu duruma örnek *ara-n-ır*, *fişle-n-ir*, *koru-n-ur* ve *bürü-n-ür* fiilleridir. Yine fiil kökü **-l** ünsüzü ile biten fiillerde **-ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri görmek mümkündür. Örneğin *sal-ın-ır*, *del-in-ir*, *ol-un-ur* ve *böl-ün-ür*. Görüldüğü gibi fiil köküne eklenen edilgen ekleri **-ır / -ir / -ur / -ür** geniş zaman ekleri takip eder, bu eke de ses olaylarına uygun olarak şahıs ekleri eklenir:

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-ır-ım	ez-il-ir-im	duy-ul-ur-um	döv-ül-ür-üm
sen	at-ıl-ır-sın	ez-il-ir-sin	duy-ul-ur-sun	döv-ül-ür-sun
o	at-ıl-ır	ez-il-ir	duy-ul-ur	döv-ül-ür
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-ır-ız	ez-il-ir-iz	duy-ul-ur-uz	döv-ül-ür-üz
siz	at-ıl-ır-sınız	ez-il-ir-siniz	duy-ul-ur-sunuz	döv-ül-ür-sünüz
onlar	at-ıl-ır-lar	ez-il-ir-ler	duy-ul-ur-lar	döv-ül-ür-ler

Sonuç olarak geniş zamanlı edilgen fiillerde **-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri, **-ır / -ir / -ur / -ür** geniş zaman ekleri ve **-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -siniz / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz** şahıs ekleri kullanılır.

Burada da her iki dil arasındaki tek benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Farklılıklar daha fazladır. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken, Türkçede bu yapıda da yardımcı fiil kullanılmaz. Esas fiile yukarıda belirtilen edilgen, zaman ve şahıs ekleri eklenir. Buna karşın Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-e / -st / -et / -en / -d** çekim ekleri kullanılır.

5.1.2.2. Şimdiki zamanın hikâyesi

Bu zaman biçiminde de edilgen anlamlı bir cümle oluşturmak için yardımcı fiiller *werden* veya *sein* bir geçmiş zaman ortacı ile birlikte kullanılır. Şimdiki zamanlı edilgen cümlelerden tek farkı yardımcı fiillerin şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimleniyor olmalarıdır.

a) Yardımcı fiil *werden* ile edilgen çatı

Söz dizimi bakımında şimdiki zaman ve şimdiki zamanın hikâyesi arasında bir fark yoktur. Dikkat edilecek tek nokta çekimli fiilin zaman biçimidir. Bu fiil de edilgen cümlelerde yardımcı fiildir. Asıl eylemi bildiren esas fiil yine geçmiş zaman ortacı biçiminde cümle sonunda bulunur. Şahıslara göre çekim şöyledir.

tekil

ich	wurd-e	gesucht	/	ich	wurd-e	gerufen
du	wurd-est	gesucht	/	du	wurd-est	gerufen
er	wurd-e	gesucht	/	er	wurd-e	gerufen

çoğul

wir	wurd-en	gesucht	/	wir	wurd-en	gerufen
ihr	wurd-et	gesucht	/	ihr	wurd-et	gerufen
sie	wurd-en	gesucht	/	sie	wurd-en	gerufen

Yardımcı fiil *werden*'in şimdiki zamanın hikâyesi çekimi ile esas fiilin geçmiş zaman ortacı (*Partizip II*) biçiminde cümle sonunda kullanılması ile şimdiki zamanın hikâyesi zamanlı edilgen cümleler elde edilir. Sadece yardımcı fiil çekimlenir. Buna bağlı olarak da görülen çekim ekleri *-e / -est / -en / -et* ekleridir.

b) Yardımcı fiil *sein* ile edilgen çatı

Şimdiki zamanın hikâyesi zamanlı edilgen çatılı bir cümle elde etmek için *sein* yardımcı fiilinin ilgili zaman çekimi ile esas fiilin geçmiş zaman ortacı kullanılır. Yardımcı fiil cümlede ikinci sırada esas fiil ise cümle sonunda kullanılır.

tekil

ich	war-Ø	verletzt	/	ich	war-Ø	eingeladen
du	war-st	verletzt	/	du	war-st	eingeladen
er	war-Ø	verletzt	/	er	war-Ø	eingeladen

çoğul

wir	war-en	verletzt	/	wir	waren	eingeladen
ihr	war-t	verletzt	/	ihr	war-t	eingeladen
sie	war-en	verletzt	/	sie	war-en	eingeladen

Değişik biçimlenme ile *war* temel biçimini alan yardımcı fiile kuvvetli fiillerin çekim ekleri *-st* / *-en* / *-et* eklenerek şimdiki zamanın hikâyesi çekimi elde ediliyordu. Bu ekler de bu yapının oluşturulması için kullanılan çekim ekleridir.

c) Şimdiki zamanın hikâyesinin Türkçe ile karşılaştırılması

Şimdiki zamanın hikâyesi birleşik kipli bir zaman biçimidir ve *-yor* zaman ekine *-dt* / *-du* zaman eklerinin eklenmesiyle oluşturulur. Bu zaman biçiminde edilgen bir fiil elde etmek için daha önce sözü edilen edilgen ekler kullanılır. Fiil köküne edilgen ek eklenirken, edilgen eke sırasıyla *-yor* zaman eki, *-dt* / *-du* zaman ekleri ve üçüncü tekil şahıs hariç şahıs ekleri eklenir.

<u>fiil kökü</u>	<u>edilgen ek</u>	<u>bağlayıcı ünlü</u>	<u>zaman eki</u>	<u>zaman eki</u>	<u>şahıs eki</u>
at	+ ıl	+ ı	+ yor	+ du	+ m
koru	+ n	+ u	+ yor	+ du	+ k
böl	+ ün	+ ü	+ yor	+ du	+ nuz

Fiil kökünün bir ünsüz, ünlü veya **-l** ünsüzü ile bitmesine göre daha önce bahsi geçen bütün edilgen ekler kullanılır. Buna göre **-ıl / -il / -ul / -ül** edilgen ekleri *at-ıl-ıyor-du*, *ez-il-ıyor-du*, *duy-ul-uyor-du*, *döv-ül-üyor-du* fiillerinde görülürken, **-n** edilgen eki *koru-n-uyor-du* örneğinde karşımıza çıkar. Diğer edilgen ekler **-ın / -in / -un / -ün** ise şu fiillerde kullanılır: *sal-ın-ıyor-du*, *del-in-ıyor-du*, *ol-un-uyor-du*, *böl-ün-üyor-du*. Bu zaman biçiminde kullanılan şahıs eklerini de net görmek için farklı edilgen ekleri alan üç fiilin çekimini göstermekte fayda vardır.

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>korumak</u>	<u>bölmek</u>
ben	at-ıl-ıyor-du-m	koru-n-uyor-du-m	böl-ün-üyor-du-m
sen	at-ıl-ıyor-du-n	koru-n-uyor-du-n	böl-ün-üyor-du-n
o	at-ıl-ıyor-du	koru-n-uyor-du	böl-ün-üyor-du
<u>çoğul</u>			
biz	at-ıl-ıyor-du-k	koru-n-uyor-du-k	böl-ün-üyor-du-k
siz	at-ıl-ıyor-du-nuz	koru-n-uyor-du-nuz	böl-ün-üyor-du-nuz
onlar	at-ıl-ıyor-lar-dı	koru-n-uyor-lar-dı	böl-ün-üyor-lar-dı

Dikkat çeken nokta üçüncü çoğul şahısta **-lar** şahıs ekinin **-yor** ve **-di** zaman eklerinin arasında kullanılıyor olmasıdır. Bundan dolayı da diğer şahıslarda **-du** biçiminde karşımıza çıkan geçmiş zaman eki üçüncü çoğulda **-di** biçiminde kullanılır. Şimdiki zamanın hikâyesinde kullanılan çekim ekleri **-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri, dört farklı biçimiyle (**-ıyor / -iyor / -uyor / -üyor**) **-yor** zaman eki, **-di / -du** zaman ekleri ve **-m / -n / -k / -nuz / -lar** şahıs ekleridir. Buna karşın Almancada sadece yardımcı fiillere eklenen **-e / -est / -en / -et / -st / -t** çekim ekleri görülür. Çekimli fiilin köküne çekim eklerinin eklenmesi bir benzerliktir. Başka bir benzerlik ise bu zaman biçiminin her iki dilde birleşik kipli bir zaman olmasıdır. Farklılıklar ise kullanılan ek sayısı ve Almancada asıl eylemi bildiren esas fiilin çekim eki almamasıdır. Buna karşın Türkçede yardımcı fiil kullanılmaz ve çekim ekleri esas fiilin köküne eklenir.

5.1.2.3. Görülen geçmiş zaman

Bu zaman biçiminde edilgen bir cümle oluşturmak için *werden* yardımcı fiilinin yanı sıra *sein* yardımcı fiili de kullanılır. Ancak burada *werden* fiili değil *sein* fiili çekimlenir ve cümlenin ikinci ögesi olur. Yardımcı fiil *werden* ise geçmiş zaman ortacı olan *worden* biçimiyle asıl eylemi bildiren esas fiilden sonra cümle sonunda kullanılır (Duden 1984:131). Esas fiilin yine geçmiş zaman ortacı kullanılır. Şahıslara göre görülen geçmiş zamanlı edilgen cümlelerin çekimi aşağıdaki gibidir:

tekil

ich	bin	gesucht	worden	/	ich	bin	gerufen	worden
du	bist	gesucht	worden	/	du	bist	gerufen	worden
er	ist	gesucht	worden	/	er	ist	gerufen	worden

çoğul

wir	sind	gesucht	worden	/	wir	sind	gerufen	worden
ihr	sei-d	gesucht	worden	/	ihr	sei-d	gerufen	worden
sie	sind	gesucht	worden	/	sie	sind	gerufen	worden

Burada çekim eki olarak değerlendirilecek tek ek 2. çoğul şahısta kullanılan **-d** ekidir. Diğer şahıslarda *sein* fiili değişik biçimlenme ile temel biçiminden farklı bir biçim almıştır. Esas fiil ise yine Almancada fiilin üç mastar hâlinde biri olan geçmiş zaman ortacı biçimindedir.

a) Görülen geçmiş zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

Bu kipin asıl zaman ekleri **-di / -du** ekleridir. Ünlü uyumuna bağlı olarak bu eklerin **-di / -dü** olarak da kullanılabildiği belirtilmişti. Ayrıca etken çatılı fiillerin görülen geçmiş zaman biçimlerinde ünsüz sertleşmesi sonucu zaman eki içindeki **d** ünsüzün **t** ünsüzüne dönüştüğü durumlar vardı. Ancak edilgen çatılı fiillerde zaman eki edilgen ekten sonra kullanıldığı ve edilgen eklerin özellikleri

gereği ünsüz sertleşmesi gerektirmediğinden bu durum burada yaşanmaz. Bu verilere göre görülen geçmiş zamanlı edilgen bir fiil elde etmek için fiil köküne edilgen ek, bu eke de zaman eki eklenir. Son olarak da şahıs eki kullanılır.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	dı	+	m
koru	+	n	+	du	+	k
ez	+	il	+	di	+	niz
böl	+	ün	+	dü	+	ler

Görüldüğü üzere daha önce ele alınan bütün edilgen ekler fiil kökünün son sesine bağlı olarak kullanılır. Bu edilgen ekler zaman ekinde bir ünsüz sertleşmesine de yol açmaz. Şahıslara göre çekim ise şu şekildedir:

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-dı-m	ez-il-di-m	duy-ul-du-m	döv-ül-dü-m
sen	at-ıl-dı-n	ez-il-di-n	duy-ul-du-n	döv-ül-dü-n
o	at-ıl-dı	ez-il-di	duy-ul-du	döv-ül-dü
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-dı-k	ez-il-di-k	duy-ul-du-k	döv-ül-dü-k
siz	at-ıl-dı-nız	ez-il-di-niz	duy-ul-du-nuz	döv-ül-dü-nüz
onlar	at-ıl-dı-lar	ez-il-di-ler	duy-ul-du-lar	döv-ül-dü-ler

Sonuç olarak edilgen çatılı görülen geçmiş zamanda kullanılan çekim ekleri şunlardır: edilgen ekler **-ıl / -il / -ul / ül / n / -ın / in / -un / -ün** ekleri, zaman ekleri **-dı / -di / -du / -dü** ekleri ve şahıs ekleri **-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler** ekleridir. Türkçede edilgen yapılardaki bu çekim eki zenginliğine karşın Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-d** çekim eki kullanılır. Bu da her iki dil arasında belirgin bir farklılıktır. Diğer bir farklı nokta ise Almancada iki yardımcı fiilin kullanılmasına karşın Türkçede buna ihtiyaç duyulmamasıdır. Diğer bir farklılık Almancada esas fiil geçmiş zaman ortacı olarak kullanılıp çekimlenmezken Türkçede esas fiile sırasıyla edilgen, zaman ve şahıs ekleri eklenir, dolayısıyla bu fiiller çekimlenir.

5.1.2.4. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

Etken çatı bölümünde Almandaca *Plusquamperfekt* olarak adlandırılan bu zaman biçiminin Türkçede duyulan geçmiş zamanın hikâyesi ile karşılanacağı belirtilmişti. Bu zaman biçimi yapı bakımından görülen geçmiş zamanın tüm özelliklerini taşır. Söz gelimi esas fiiller ve *werden* yardımcı fiilin geçmiş zaman ortacı biçimi olan *worden* kullanılır, *worden* cümle sonunda esas fiil ise hemen önünde yer alır. Sadece bir fark vardır. O da *sein* yardımcı fiilin şimdiki zamana göre değil de şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimlenmesidir.

tekil

ich	war	gesucht	worden	/	ich	war	gerufen	worden
du	war-st	gesucht	worden	/	du	war-st	gerufen	worden
er	war	gesucht	worden	/	er	war	gerufen	worden

çoğul

wir	war-en	gesucht	worden	/	wir	war-en	gerufen	worden
ihr	war-t	gesucht	worden	/	ihr	war-t	gerufen	worden
sie	war-en	gesucht	worden	/	sie	war-en	gerufen	worden

Görüldüğü üzere çekime uğrayan tek sözcük yardımcı fiil *sein*'dir.

Şimdiki zamanın hikâyesinde kuvvetli fiillerin çekim eklerini aldığı görülür.

Bunlar *-st / -en / -et* çekim ekleridir.

a) Duyulan geçmiş zamanın hikâyesinin Türkçe ile karşılaştırılması

Türkçede bu zamanın birleştirilmiş bir kip olduğu söylenmişti. Bu zamanı oluşturmak için *-miş* rivayet eki ile *-dı* zaman eki kullanılırdı. Bu ekleri de şahıs ekleri takip ederdi. Edilgen bir fiil elde etmek için yine bu eklerden önce edilgen eklerin kullanılması gerekir.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	mış	+	tı	+	m
koru	+	n	+	muş	+	tu	+	k
ez	+	il	+	miş	+	ti	+	niz

3. çoğul şahıs çekiminde ise fiil köküne önce edilgen ek eklenir, ancak şahıs eki sonda değil iki zaman ekinin arasında bulunur.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>		<u>zaman eki</u>
böl	+	ün	+	müş	+	ler	+	dı
at	+	ıl	+	miş	+	lar	+	dı

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi edilgen eklerin bütün biçimleri kullanılır. Buna ilaveten de hem ünlü uyumu hem de ünsüz sertleşmelerine bağlı ses olayları yaşanır. Bu da çekim eki çeşitliliğini artırır.

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-mış-tı-m	ez-il-miş-ti-m	duy-ul-muş-tu-m	döv-ül-müş-tü-m
sen	at-ıl-mış-tı-n	ez-il-miş-ti-n	duy-ul-muş-tu-n	döv-ül-müş-tü-n
o	at-ıl-mış-tı	ez-il-miş-ti	duy-ul-muş-tu	döv-ül-müş-tü
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-mış-tı-k	ez-il-miş-ti-k	duy-ul-muş-tu-k	döv-ül-müş-tü-k
siz	at-ıl-mış-tı-nız	ez-il-miş-ti-niz	duy-ul-muş-tu-nuz	döv-ül-müş-tü-nüz
onlar	at-ıl-mış-lar-dı	ez-il-miş-ler-di	duy-ul-muş-lar-dı	döv-ül-müş-ler-di

Bu zamanda kullanılan çekim ekleri şunlardır: edilgen ekler **-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / in / -un / -ün**, zaman ekleri **-mış / -miş / -muş / -müş / -dı / -di / -ti / -tı / -tü** ve **-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler** şahıs ekleri.

Her iki dilde fiil köküne çekim eklerinin eklenmesi tek benzerliktir. Almancada esas fiilin yerine yardımcı fiilin çekimlenmesi, Türkçede ise esas fiilin çekimlenmesi ve elbette ki çekim eklerinin sayısındaki dengesizlik farklılıkları oluşturmaktadır. Türkçede yukarıda listelenen yirmi sekiz çekim ekine karşılık Almancada sadece üç çekim eki görülür (**-st / -en / -t**).

5.1.2.5. Gelecek zaman

Etken çatılı cümlelerde gelecek zaman *werden* yardımcı fiil ile oluşturulur. Aynı fiil edilgen cümlelerde yardımcı fiil görevindedir. Bundan dolayı gelecek zaman kipli edilgen cümlelerde bu fiil iki defa kullanılır. Hem çekimli fiil olarak ikinci sırada hem de mastar hâliyle cümle sonunda. Çekimlenen yardımcı fiil gelecek zamanın yardımcı fiilidir. Mastar hâlinde cümle sonunda bulunan fiil ise edilgen yapının yardımcı fiilidir (Zengin 1999:151). Cümle sonundaki yardımcı fiilin önünde ise geçmiş zaman ortacı biçiminde esas fiil bulunur.

tekil

ich	werd-e	gesucht	werden	/	ich	werd-e	gerufen	werden
du	wir-st	gesucht	werden	/	du	wir-st	gerufen	werden
er	wird-Ø	gesucht	werden	/	er	wird-Ø	gerufen	werden

çoğul

wir	werd-en	gesucht	werden	/	wir	werd-en	gerufen	werden
ihr	werd-et	gesucht	werden	/	ihr	werd-et	gerufen	werden
sie	werd-en	gesucht	werden	/	sie	werd-en	gerufen	werden

Görüldüğü üzere gelecek zaman yardımcı fiili *werden* şimdiki zamana göre çekimlenir. Böylece bu zamanda kullanılan çekim ekleri yardımcı fiile eklenen *-e / -st / -et / -en* ekleridir.

a) Gelecek zamanın Türkçe ile karşılaştırılması

Almancadaki *Futur I*'in karşılığı olan gelecek zaman *-acak* zaman ekinin fiil köküne eklenmesiyle oluşturulur. Gelecek zamanda edilgen çatılı bir fiil elde etmek için ise fiil köküne – ses özelliklerine bağlı olarak – diğer bölümlerde bahsedilen edilgen ekler eklenir. Bu eklere *-acak* zaman eki ve şahıs ekleri sırasıyla eklenir.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	acağ	+	ım
koru	+	n	+	acak	+	sın
ez	+	il	+	ecek	+	siniz
böl	+	ün	+	ecek	+	ler

Görüldüğü üzere ses özelliklerine bağlı olarak edilgen eklerinin (**-ıl / n / -ın**) üçü de kullanılır. Zaman eki **-acak** ünlü uyumuna göre **-ecek**, ünsüz yumşamasına göre de **-acağ / -eceğ** biçimleriyle karşımıza çıkar. Şahıs ekleri de çeşitlilik gösterir.

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-acağ-ım	ez-il-eceğ-im	duy-ul-acağ-ım	döv-ül-eceğ-im
sen	at-ıl-acak-sın	ez-il-ecek-sin	duy-ul-acak-sın	döv-ül-ecek-sin
o	at-ıl-acak	ez-il-ecek	duy-ul-acak	döv-ül-ecek
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-acağ-ız	ez-il-eceğ-iz	duy-ul-acağ-ız	döv-ül-eceğ-iz
siz	at-ıl-acak-sınız	ez-il-ecek-siniz	duy-ul-acak-sınız	döv-ül-ecek-siniz
onlar	at-ıl-acak-(lar)	ez-il-ecek-(ler)	duy-ul-acak-(lar)	döv-ül-ecek-(ler)

Gelecek zamanda edilgen çatılı bir fiil elde etmek için ses özelliklerine bağlı olarak karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır. Edilgen ekler **-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün**, zaman ekleri **-acak / -ecek / -acağ / -eceğ** ve şahıs ekleri **-ım / -im / -sın / -sin / -ız / -iz / -sınız / -siniz / -lar / -ler**.

Her iki dil arasındaki tek benzerlik yine çekim eklerinin kullanılmasıdır. Almancada yardımcı fiilin köküne eklenen **-e / -st / -et / -en** eklerine karşılık Türkçede esas fiilin köküne eklenen dokuz edilgen ek, dört zaman eki ve şahıslara göre farklılık gösteren on şahıs eki vardır. Farklılıklar yine daha fazladır. Almancada bu zaman birleşik bir zaman biçimidir ve iki yardımcı fiil ile birlikte kurulur. Bunun yanı sıra esas fiil çekimlenmez ve geçmiş zaman ortacı biçiminde kullanılır. Türkçede ise yardımcı fiil kullanılmaz. Esas fiil çekime uğrar ve fiil köküne sırasıyla edilgen, zaman ve şahıs ekleri eklenir.

3. tekil şahıs çekiminde şahıs eki kullanılmaz, 3. çoğulda ise şahıs eki duruma göre kullanılmayabilir.

5.1.2.6. Tamamlanmış gelecek zaman

Etken çatının ele alındığı bölümde bu zaman biçiminin tek bir yapı ile iki farklı işlevi yerine getirebileceği belirtilmişti. Bu yapı ile bir yandan gelecekte bir eylemin tamamlanmış olacağını bildirmek mümkünken diğer yandan da geçmişte ile ilgili tahmin de yürütülebilir. Bu zamanda edilgen çatılı bir cümle elde etmek için sırasıyla *werden* gelecek zaman yardımcı fiilin şimdiki zaman çekimi(1), esas fiilin geçmiş zaman ortacı(2), *werden* edilgen çatı yardımcı fiilinin geçmiş zaman ortacı(3) ve *sein* yardımcı fiilin mastar hâli(4) kullanılır. Örneğin: “*Der Brief wird(1) geschrieben(2) worden(3) sein(4)*”. Şahıslara göre çekim şöyledir.

tekil

ich	werd-e	gesucht	worden	sein
du	wir-st	gesucht	worden	sein
er	wird	gesucht	worden	sein

çoğul

wir	werd-en	gesucht	worden	sein
ihr	werd-et	gesucht	worden	sein
sie	werd-en	gesucht	worden	sein

Burada sadece gelecek zaman yardımcı fiili *werden* çekimlendiğinden karşımıza sadece *-e / -st / -et / -en* çekim ekleri çıkar.

a) **Tamamlanmış gelecek zamanın Türkçe ile karşılaştırılması**

Almancada bu zaman biçimi sahip olduğu iki işlevi tek bir yapı ile bildiriyordu. Fakat Türkçede bu iki farklı işlevin iki farklı yapı ile karşılandığı belirtilmişti. Bu durum edilgen çatı için de geçerlidir.

Gelecek zaman anlamlı yapıyı karşılamak için Türkçede **-miş** eki ve **olmak** yardımcı fiil ile oluşturulan karmaşık bir fiil kullanılıyordu. Bu karmaşık fiilde edilgen çatılı bir fiil oluşturmak için esas fiilin köküne edilgen bir ek eklenir. Bu eki **-miş** rivayet eki takip eder. Olmak yardımcı fiiline ise **-acak** eki ve şahıs ekleri eklenir.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>yardımcı fiil</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	mış		ol	+	acağ	+	ım
koru	+	n	+	muş		ol	+	acak	+	sın
ez	+	il	+	miş		ol	+	acak	+	sınız
böl	+	ün	+	müş		ol	+	acak	+	lar

Görüldüğü gibi ses özelliklerine bağlı üç edilgen ek (**-ıl / n / -in**) esas fiilde görülür. Bunu takip eden **-miş** rivayet eki ünlü uyumuna göre dört farklı biçimi ile karşımıza çıkar. Yardımcı fiile **-acak** eki eklenir. Şahıs eklerine bağlı olarak ünsüz yumşaması görülür.

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>		<u>ezmek</u>	
ben	at-ıl-mış	ol-acağ-ım	ez-il-miş	ol-acağ-ım
sen	at-ıl-mış	ol-acak-sın	ez-il-miş	ol-acak-sın
o	at-ıl-mış	ol-acak	ez-il-miş	ol-acak
<u>çoğul</u>				
biz	at-ıl-mış	ol-acağ-ız	ez-il-miş	ol-acağ-ız
siz	at-ıl-mış	ol-acak-sınız	ez-il-miş	ol-acak-sınız
onlar	at-ıl-mış	ol-acak-lar	ez-il-miş	ol-acak-lar

Gelecekte geçmiş işlevini yerine getiren yapıyı karşılamak için Türkçede kullanılan çekim ekleri şunlardır. Edilgen ekler **-ıl / -il / -ul / ül / -n / -in / -in /**

-un / -ün, zaman ekleri **-acak / -acağ** ve şahıs ekleri **-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar**.

Bu yapıda her iki dil arasındaki benzerliklerden bir tanesi bir yardımcı fiilin kullanılıyor olması ve bu yardımcı fiilin çekimlenmesidir. Almancada *werden* Türkçede ise *olmak* fiili çekim eki almaktadır. Ancak Almancada esas fiilin çekimlenmemesi Türkçede ise hem edilgen hem de zaman eki alması belirgin bir farklılıktır. Almancada bu yapının oluşturulmasında bir çekimli fiil, iki geçmiş zaman ortacı biçiminde fiil ve mastar hâlinde bir fiil olmak üzere dört fiil kullanılır. Türkçede ise çekimli bir esas fiil ile birlikte çekimlenen bir yardımcı fiil olmak üzere iki fiil kullanılır.

Futur II tamamlanmış veya gerçekleşmiş bir olay ile ilgili tahmin yürütme işlevine de sahiptir. Türkçede bu anlamı elde etmek için **-miş** zaman ekinin **-dur** bildirme eki ile birlikte kullanıldığı ve fiile beklenti veya tahmin anlamı kattığı belirtilmişti. Edilgen çatılı bir fiil elde etmek için yine fiil köküne edilgen ekler eklenir. Bunu **-miş** zaman eki takip eder. Şahıs ekleri genellikle son ek olarak kullanılır. Fakat bu yapıda şahıs ekleri **-miş** zaman ekine eklenir ve bildirme eki **-dur** fiile eklenen son ek olur. Örneğin:

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>		<u>bildirme eki</u>
at	+	ıl	+	miş	+	ım	+	dur
koru	+	n	+	muş	+	sın	+	dur
ez	+	il	+	miş	+	siniz	+	dir
böl	+	ün	+	müş	+	ler	+	dir

Üç edilgen ekin (**-ıl / -n / -ın**) yine ses özelliklerine bağlı olarak fiil köküne eklendiği görülmektedir. Diğer ekler de ünlü uyumuna ve ünsüz sertleşmelerine göre farklı biçimlerde kullanılır.

<u>tekil</u>	<u>atmak</u>	<u>ezmek</u>	<u>duymak</u>	<u>dövmek</u>
ben	at-ıl-mış-ım-dir	ez-il-miş-im-dir	duy-ul-muş-um-dur	döv-ül-müş-üm-dür
sen	at-ıl-mış-sın-dir	ez-il-miş-sin-dir	duy-ul-muş-sun-dur	döv-ül-müş-sün-dür
o	at-ıl-mış-tır	ez-il-miş-tir	duy-ul-muş-tur	döv-ül-müş-tür

çoğul

biz	at-ıl-mış-ız-dır	ez-il-miş-iz-dir	duy-ul-muş-uz-dur	döv-ül-müş-üz-dür
siz	at-ıl-mış-sınız-dır	ez-il-miş-siniz-dir	duy-ul-muş-sunuz-dur	döv-ül-müş-sünüz-dür
onlar	at-ıl-mış-lar-dır	ez-il-miş-ler-dir	duy-ul-muş-lar-dır	döv-ül-müş-ler-dir

Bu yapıyı oluşturmak için edilgen ekler **-ıl / -il / -ul / ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** kullanılır. Ayrıca zaman ekleri **-muş / -miş / -muş / -müş**, şahıs ekleri **-ım / -im / -um / -üm / -sın / -sin / -sun / -sün / -ız / -iz / -uz / -üz / -sınız / -sınız / -sunuz / -sünüz / -lar / -ler** ve bildirme ekleri **-dır / -tır / -dir / -tir / -dur / -tur / -dür / -tür** de bu yapıda kullanılan çekim ekleridir.

Çekim eklerinin varlığı her iki dil arasındaki tek benzerliktir. Bir üsteki paragrafta listelenen çekim eklerine karşılık Almancada gelecek zaman *werden* yardımcı fiiline eklenen sadece **-e / -st / -et / -en** çekim ekleri görülür. Almancada bu yapının oluşturulmasında bir çekimli fiil, iki geçmiş zaman ortacı biçiminde fiil ve mastar hâlinde bir fiil olmak üzere dört fiil kullanılırken Türkçede çekimlenen bir esas fiil ile aynı anlamı elde etmek mümkündür. Bu da büyük bir farklılıktır.

5.2.Tasarlama Kipi

Almancada kullanılan bir diğer kip *Konjunktiv*'dir. Bu kipi tam karşılayan Türkçe bir terim bulmak zordur, çünkü Almancada da bu kipin işlevlerini tam olarak yansıtan bir terim yoktur. Birçok gramerde bu kip için olasılık biçimi (*Möglichkeitsform*) terimi ortaya atılmıştır. Örneğin Hallwass (1900:129) bu kip ile bir olayın sadece tasarlandığı veya arzu edildiği izlenimin verildiğini iddia eder. Ona göre *Konjunktiv* ile bir düşünce, umut veya endişe bildirilir. Fakat bunların gerçeğe bağdaşıp bağdaşmadığı bir soru işareti olarak kaldığı için olasılık biçimi terimini kullanır. Götze (1992:104) ise bu kipin çok

fazla kullanım alanına sahip olduğuna işaret ederek olasılık biçimi terimini kabul edilmez bulur. Gross (1998:64) da bu terimin yanıltıcı olduğunu iddia eder. Erben (1979:101) ise bu kipin bir olayı olası, gerçeği kanıtlanmamış veya sadece arzu edilmiş olarak ortaya koyduğunu ve bu bakımdan gerçek olmadığını söyleyerek *Konjunktiv* terimini tercih etmektedir. Özellikle Erben'in tanımına dayanarak bu kip için Türkçe tasarlama kipi terimini kullanabiliriz. Çünkü Korkmaz (2014:577) tasarlama kiplerini tanımlarken bu kiplerde bildirme kipinden farklı olarak bir oluş ve kılışın söz konusu olmadığı söyler. Ona göre tasarlama kipleri henüz gerçekleşmemiş, fakat gerçekleşmesi şart ve istek gibi biçimlerde tasarlanan kiplerdir. Almancada hem işlev hem de biçim özelliklerine göre tasarlama kipi *Konjunktiv I* ve *Konjunktiv II* olmak üzere ikiye ayrılır. *Konjunktiv II*'nin bazı biçimleri *Konjunktiv I*'de de kullanıldığından *Konjunktiv II* önce ele alınır.

5.2.1.Konjunktiv II

Konuşan, ifadesinin gerçek olarak değil de düşüncesel bir yapı ya da tasavvur ettiği veya var olması olası bir şey gibi algılanmasını istediğinde bu kipi kullanır (Duden 1984:151). *Konjunktiv II*'de iki zaman dilimi vardır: bir şimdiki zaman dilimi bir de geçmiş zaman dilimi (Dreyer 2006:258).

5.2.1.1.Etken çatı

Bildirme kipinde olduğu gibi tasarlama kipinde de hem etken hem de edilgen çatılar görülür. Burada da etken cümlelerde eylemi veya olayı gerçekleştiren kişi ifadenin odak noktasını oluşturur.

5.2.1.1.1. Şimdiki zaman dilimi

Şimdiki zaman çekiminde zayıf, kuvvetli ve karışık fiillerde farklı çekim özellikleri ve ekleri görülür. Bundan dolayı fiilleri ayrı ele almak gerekir.

a) Zayıf fiiller

Zayıf fiillerin *Konjunktiv II* şimdiki zaman diliminde biçimleri, bildirme kipinin şimdiki zamanın hikâyesi çekimi ile aynıdır. Örneğin bildirme kipi şimdiki zamanın hikâyesine göre sıradaki fiillerin çekimi şu şekildedir: *ich frag-te, du frag-test, ich arbeit-ete*. Bu fiillerin *Konjunktiv II* şimdiki zaman dilimi çekimleri de farklı değildir: *ich frag-te, du frag-test, ich arbeit-ete*. Demek ki bildirme kipi şimdiki zamanın hikâyesinde görülen çekim eklerinin hepsi burada da karşımıza çıkar. Bu ekler de *-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet* çekim ekleridir.

b) Kuvvetli fiiller

Kuvvetli fiillerin *Konjunktiv II* çekimini elde etmek için bu fiillerin şimdiki zamanın hikâyesi kipindeki temel biçimleri kullanılır. Bahsi geçen temel biçimlerde kök ünlü veya fiil kökü değişmiştir. Örneğin *schlafen > schlief / nehmen > nahm* gibi. İşte bu fiillere şimdiki zamanın hikâyesi kipinde kullanılan eklerden farklı çekim ekleri eklenerek *Konjunktiv II* biçimleri elde edilir. Ancak dikkat edilecek bir nokta daha vardır. Kök ünlüsü *a / o / u* olan fiillerin ayrıca ses incelenmesi yaşanır ve kök ünlüleri *ä / ö / ü* ünlülerine dönüşür.

<u>tekil</u>	<u>schlafen</u>	<u>schreiben</u>	<u>kommen</u>	<u>fahren</u>	<u>ziehen</u>
ich	schliefe	schrieb-e	käm-e	führ-e	zög-e
du	schliefe-est	schrieb-est	käm-est	führ-est	zög-est
er	schliefe	schrieb-e	käm-e	führ-e	zög-e
<u>çoğul</u>					
wir	schliefe-en	schrieb-en	käm-en	führ-en	zög-en
ihr	schliefe-et	schrieb-et	käm-et	führ-et	zög-et
sie/Sie	schliefe-en	schrieb-en	käm-en	führ-en	zög-en

Bu durumda kuvvetli fiillerde karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: **-e / -est / -en / -et.**

c) Karışık fiiller

Karışık fiiller her zaman zayıf fiillerin çekim eklerini alırlar. Ancak fiil kökünde değişiklik yaşanır. Tarz fiiller de karışık fiil sınıfına girerler.

<u>tekil</u>	<u>kennen</u>	<u>brennen</u>	<u>wollen</u>	<u>sollen</u>
ich	kann-te	brann-te	woll-te	soll-te
du	kann-test	brann-test	woll-test	soll-test
er	kann-te	brann-te	woll-te	soll-te
<u>çoğul</u>				
wir	kann-ten	brann-ten	woll-ten	soll-ten
ihr	kann-tet	brann-tet	woll-tet	soll-tet
sie / Sie	kann-ten	brann-ten	woll-ten	soll-ten

Burada kullanılan çekim ekleri **-te / -test / -ten / -tet** ekleridir.

d) Özel biçimler

Bu başlık altında *Konjunktiv II* çekiminde istisna durumlar yaşayan fiiller gösterilecektir. Aslında bu fiillerin hiçbiri zayıf ve karışık fiillerde kullanılan çekim eklerinden farklı bir çekim eki ile kullanılmaz. Yalnızca fiil kökündeki ünlü de ses incelmesi yaşandığı için bu fiiller ayrı bir başlık altında toplanır.

<u>tekil</u>	<u>haben</u>	<u>können</u>	<u>müssen</u>	<u>denken</u>
ich	hät-te	könn-te	müss-te	däch-te
du	hät-test	könn-test	müss-test	däch-test
er	hät-te	könn-te	müss-te	däch-te
<u>çoğul</u>				
wir	hät-ten	könn-ten	müss-ten	däch-ten
ihr	hät-tet	könn-tet	müss-tet	däch-tet
sie	hät-ten	könn-ten	müss-ten	däch-ten

Tablodaki fiiller dışında *bringen*, *wissen*, *dürfen* fiillerin *Konjunktiv II* çekimlerinde de ses incelmesi yaşanır. Fakat görüldüğü üzere **-te /-test / -ten / -tet** eklerinden farklı bir çekim eki söz konusu değildir.

e) Yardımcı fiil *würden* ile *Konjunktiv II*

Almancada her fiilin bir *Konjunktiv II* biçimi olmasına rağmen bugün özellikle konuşma dilinde birleşik bir zaman biçimi olan *würden* + mastar biçimi kullanılır (Dreyer 2006:259). *Würden* yapısı ile oluşturulan *Konjunktiv II* kipi işlev bakımından asıl *Konjunktiv II* biçimlerinden farklı değildir (Duden 1984:158). Bu yapıda yardımcı fiil görevini üstlenen *werden* fiili *Konjunktiv II* biçimi ile kullanılır ve şahıslara göre çekimlenir. Asıl eylemi bildiren esas fiil ise cümlenin sonunda mastar hâlinde bulunur. Örneğin: “Ich **würde** (yardımcı fiil) nach Rom **fahren** (mastar)”. Esas fiiller mastar hâlinde kullanıldığı için bu yapıda sadece yardımcı fiil çekimlenir.

<u>tekil</u>		<u>çoğul</u>	
ich	würd-e	wir	würd-en
du	würd-est	ihr	würd-et
er	würd-e	sie	würd-en

Görüldüğü üzere bu fiilin *Konjunktiv II* biçimini elde etmek için şimdiki zamanın hikâyesi temel biçimine **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri eklenir ve fiil kökündeki ünlü ses incelmesi olayını yaşar.

f) Şimdiki zaman diliminin Türkçe ile karşılaştırılması

Her iki dilde bu kipin karşılaştırılması bazı sıkıntılara yol açar. Çünkü Almancada *Konjunktiv II* 'nin farklı işlevleri olmasına rağmen her işlevde farklı bir biçim kullanılmaz. Örneğin hem bir dilek cümlesinde hem de bir şart cümlesinde kullanılan fiillerin *Konjunktiv II* biçimleri farklılık göstermez. Ancak bu cümleler Türkçeye çevrildiğinde farklı yapı ve ekler söz konusu olur. Her ne kadar işlevine dayanarak bu kip için Türkçede tasarlama kipi terimi kullanılsa da *Konjunktiv II* 'yi sadece tasarlama kipi ekleri karşılamamaktadır. Almancada bu kipin kullanıldığı her bir durum için Türkçede farklı biçimler devreye girdiğinden Almancadaki kullanım alanlarının ayrı ele alınarak Türkçe karşılıklarının bu bölümlerde verilmesi daha doğru olacaktır.

Konjunktiv II gerçek olmayan durumları ifade etmek için bildirim veya soru cümlelerinde kullanılır (Götze 1992:108). Örneğin “*Ali will nicht ins Kino kommen, aber Hakan käme ins Kino*” cümlesi Türkçeye şu şekilde çevrilebilir: *Ali sinemaya gelmek istemiyor, fakat Hakan gelir*. Ali'nin sinemaya gelmek istememesi gerçeği yansıtır. Hakan'ın ise sinemaya gelme durumu söz konusu değildir. Ancak böyle bir ihtimal belirlendiğinde Hakan'ın gelebileceği farazi olarak bildirilir. Burada *Konjunktiv II* biçiminde bulunan *käme* fiili Türkçeye *gelmek* fiilinin geniş zaman biçimi olan *gelir* biçiminde karşılandı. Geniş zaman ile karşılanmasının nedeni geniş zaman eklerinin gerçekleşmesinde bir kesinlik bulunmayan durumlarda da kullanılabiliyor olmasıdır. Bu ekler böylece istek, vaat, tahmin veya ihtimal de bildirebilirler (Korkmaz 2014:575). Yardımcı fiil *würden* + mastar biçimi ile oluşturulan *Konjunktiv II* biçimleri de aynı şekilde çevrilir. İki dilde birinci tekil şahsa göre çekim gösterilsin:

Ich fiil kökü kām + çekim eki e

Ich fiil kökü würd + çekim eki e mastar kommen

Ben fiil kökü gel + geniş zaman eki ir + şahıs eki im

Görüldüğü üzere Almancada *Konjunktiv II* biçimindeki fiilleri Türkçede geniş zaman ekleri *-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er* ile karşılamak mümkündür.

Bu eklere ayrıca *-ım / -sın / -ız / -sınız / -im / -sin / -iz / -siniz / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler* şahıs ekleri eklenir. Örneğin:

<u>tekil</u>	<u>anlamak</u>	<u>yemek</u>	<u>okumak</u>	<u>görmek</u>
ben	anla-r-ım	ye-r-im	oku-r-um	gör-ür-üm
sen	anla-r-sın	ye-r-sin	oku-r-sun	gör-ür-sün
o	anla-r	ye-r	oku-r	gör-ür
biz	anla-r-ız	ye-r-iz	oku-r-uz	gör-ür-üz
siz	anla-r-sınız	ye-r-siniz	oku-r-sunuz	gör-ür-sünüz
onlar	anla-r-(lar)	ye-r-(ler)	oku-r-(lar)	gör-ür-(ler)

İki dilde çekim eklerinin fiil köklerine eklenerek kullanılması bir benzerliktir. Almancada fiile sadece bir ek eklenerek bu biçim elde edilirken Türkçede bir zaman eki ve şahıs eki gerekir. 3. tekilde şahıs eki yoktur, 3. çoğulda ise kullanılmayabilir. Türkçede yukarıda belirtilen geniş zaman eki ve şahıs eklerine karşılık Almancada fiillere eklenen *-te / -test / -ten / -tet / -e / -est / -en / -et* çekim ekleri görülür.

Konjunktiv II'nin kullanım alanlarından bir tanesi de *gerçek olmayan istek cümleleridir*. Bu cümleler ile gerçekleşmeyen bir dilek dile getirilir. Yapı bakımından bu cümleler temel ve yan cümle arası bir konumdalar. Anlam bütünlüğüne sahip olmaları bakımından temel cümle özelliği gösterirler, fakat yapı bakımından yan cümlelere benzerler (Duden 1984:159). Çoğu zaman dileği güçlendirmek için *doch* ve *nur* zarfları bu cümle içerisinde kullanılır.

Wenn ich nur reich wäre!
Wenn er doch käme!
Wenn du doch kommen würdest!

Keşke zengin ols**am**.
Keşke gelse.
Keşke gels**en**.

Örneklerde de görüldüğü gibi Almandaki anlamı Türkçede elde etmek için fiil köklerine **-sa / -se** eki eklenir. Aslında **-sa / -se** eki bir oluş veya kılışı bir koşula ya da istek, niyet ve dileğe bağlayan bir tasarlama kipidir. Korkmaz (2014:600) bu ekin iki yönlü işlevinden dolayı dilek-şart eki olarak adlandırılması gerektiğini savunur. Fiil köküne eklenen bu ekleri şahıs ekleri takip eder. Bu ekin şahıslara göre çekimi şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>yapmak</u>	<u>machen</u>	<u>gelmek</u>	<u>kommen</u>
ben	yap-sa-m	mach-te	gel-se-m	käm-e
sen	yap-sa-n	mach-test	gel-se-n	käm-est
o	yap-sa	mach-te	gel-se	käm-e
<u>çoğul</u>				
biz	yap-sa-k	mach-ten	gel-se-k	käm-en
siz	yap-sa-nız	mach-tet	gel-se-niz	käm-et
onlar	yap-sa-lar	mach-ten	gel-se-ler	käm-en

Görüldüğü üzere Türkçede bu yapıyı karşılamak için kullanılan çekim ekleri **-sa / -se** dilek-şart ekleri ile **-m / -n / -k / -nız / -niz / -lar /-ler** şahıs ekleridir. Almandaki ise zayıf ve karışık fiillere **-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet**, kuvvetli fiillere ve *werden* fiiline **-e /-est / -en / -et** çekim ekleri eklenir. Bu eklerin fiil köküne eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. Almandaki fiile bir ekin eklenmesiyle şahıs, zaman ve kip bildirilirken, Türkçede birden fazla ek ile bu anlam elde edilir.

Almandaki *Konjunktiv II*'nin üçüncü kullanım alanı *gerçek olmayan şart cümleleridir*. Bu cümlelerde sadece düşüncede tasarlanan yaşanması olası veya mümkün olan bir durum, çoğu zaman bir koşula bağlanır. Bu koşul ya ifade edilmeden konu bütünlüğünden anlaşılır ya da şart bildiren bir yan cümle yardımıyla dile getirilir (Duden 1984:160). Örneğin: “*Wenn ich reich wäre,*

kaufte ich mir ein Schloss”, cümlesinde şatonun satın alınması, zengin olma koşulu yerine geldiğinde bir olasılık olarak dile getirilir. Ayrıca bu cümleden şu an için böyle bir durumun söz konusu olmadığı da anlaşılır.

Bu örnek cümle Türkçeye “zengin olsam kendime bir şato alırım” biçiminde aktarılır. Burada dikkat çeken nokta *Konjunktiv II* biçimindeki *wäre* fiilinin *olsam*, *kaufte* fiilinin ise *alırım* şeklinde kullanılmasıdır. Bu da daha önce belirtildiği gibi Türkçedeki geniş zaman kipi eklerinin *Konjunktiv II* biçimlerini karşıladığını gösterir. Bu arada şartı bildiren *-sa / -se* ekleri Almancada şart bildiren bir yan cümle olmazsa da kullanılmalıdır. Örneğin “*An deiner Stelle kaufte ich mir ein Auto*” cümlesi Türkçeye şu şekilde çevrilir: “Yerinde olsam kendime bir araba alırım”.

Buna göre Almancada temel cümle *Konjunktiv II* biçimindeki fiil Türkçede geniş zaman ekleri *-r / -tr / -ir / -ur / -ür / -ar / -er* ve *-im / -sin / -iz / -sınız / -im / -sin / -iz / -sınız / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler* şahıs eklerinin eklendiği biçim ile karşılanır. Şart cümlesindeki fiil ise *-sa / -se* dilek-şart ekleri ve bu eklere eklenen *-m / -n / -k / -nız / -niz / -lar / -ler* şahıs eklerinin yardımıyla oluşturulur. Bu eklerin fiil köküne eklenmesi bir benzerliktir. Almancada bu yapının tek ek ile oluşturulması Türkçede ise iki ekin gerekiyor olması ise bir farklılıktır.

Bunun dışında *Konjunktiv II* gerçek olmayan sonuç ve gerçek olmayan karşılaştırma cümleleri gibi yan cümleler içinde de kullanılabilir. Fakat bu cümleler Türkçeye çevrildiğinde yan cümlede bulunan *Konjunktiv II* biçimindeki fiillere çekim ekleri değil gerçek olmayan karşılaştırma cümlelerinde olduğu gibi yapı eklerinin konusu olan sıfat fiil ekleri getirilir. Bu bakımdan bu yapılar örneklendirilmeyecektir.

5.2.1.1.2. Geçmiş zaman dilimi

Almancada bildirme kipindeki üç tane geçmiş zamana karşılık *Konjunktiv II*'de sadece bir tane geçmiş zaman dilimi vardır. Bu geçmiş zamanın oluşturulmasında yardımcı fiiller *haben* ve *sein* kullanılır. Her iki fiil *Konjunktiv II* biçiminde çekimli fiil olarak görev yapar. Asıl eylemi bildiren esas fiil Almancadaki üç mastar biçimlerinden biri olan geçmiş zaman ortacı olarak cümle sonunda kullanılır. Bundan dolayı da şimdiki zamandaki gibi zayıf, kuvvetli ve karışık fiil çekimini göstermek gereksizdir. Örneğin:

<u>tekil</u>	<u>haben</u>			<u>sein</u>		
ich	hät-te	gemacht	/	ich	wär-e	aufgewacht
du	hät-test	gemacht	/	du	wär-est	aufgewacht
er	hät-te	gemacht	/	er	wär-e	aufgewacht
çoğul						
wir	hät-ten	gemacht	/	wir	wär-en	aufgewacht
ihr	hät-tet	gemacht	/	ihr	wär-et	aufgewacht
sie / Sie	hät-ten	gemacht	/	sie/Sie	wär-en	aufgewacht

Buradan da anlaşılacağı gibi sadece yardımcı fiillere eklenen **-te / -test / -ten / -tet / -e / -est / -en / -et** çekim ekleri görülür.

a) Yardımcı fiil *würden* ile *Konjunktiv II*

Würden yapısı ile oluşturulan *Konjunktiv II* geçmiş zaman kipi de işlev veya anlam bakımından asıl *Konjunktiv II* biçimlerinden farklı değildir (Duden 1984:158). Ancak şu da belirtilmeli ki günlük konuşma dilinde yaygın olarak kullanılan *würden* fiili ile *Konjunktiv II* şimdiki zaman yapısı geçmiş zaman diliminde pek tercih edilmez. Bu yapıyı oluşturmak için *werden* fiilinin *Konjunktiv II*'ye göre çekimli biçimi ile *haben / sein* fiillerin mastar hâli ve geçmiş zaman ortacı biçiminde bir esas fiil kullanılır. Örneğin:

Ich würde meine Hausaufgaben gemacht haben
Du würdest nach Rom gefahren sein

Görüldüğü üzere *haben / sein* fiileri cümle sonunda mastar hâlinde, hemen önlerinde geçmiş zaman ortacı bulunur. Yardımcı fiil *würden* ise çekimlenir ve cümlenin ikinci ögesidir. Bu yapıda sadece *würden* fiiline eklenen *-e / -est / -en / -et* çekim ekleri görülür.

b) Geçmiş zaman dilimin Türkçe ile karşılaştırılması

Geçmiş zaman dilimindeki *Konjunktiv II* biçimindeki fiiller Türkçede geniş zaman ekleri *-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er* ve geçmiş zaman ekleri *-dı / -di / -du / -dü* ile oluşturulan geniş zaman kipinin hikâyesi ile karşılamak mümkündür. Bu eklerle ayrıca *-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler* şahıs ekleri eklenir. Dikkat edilecek nokta ise *-lar / -ler* 3. çoğul şahıs eklerinin iki zaman ekinin arasında kullanılıyor olmasıdır. Diğer şahıs ekleri ise zaman eklerinden sonra kullanılır. Örneğin:

<u>tekil</u>	<u>anlamak</u>	<u>yemek</u>	<u>bakmak</u>	<u>gelmek</u>
ben	anla-r-dı-m	ye-r-di-m	bak-ar-dı-m	gel-ir-di-m
sen	anla-r-dı-n	ye-r-di-n	bak-ar-dı-n	gel-ir-di-n
o	anla-r-dı	ye-r-di	bak-ar-dı	gel-ir-di
biz	anla-r-dı-k	ye-r-di-k	bak-ar-dı-k	gel-ir-di-k
siz	anla-r-dı-nız	ye-r-di-niz	bak-ar-dı-nız	gel-ir-di-niz
onlar	anla-r-lar-dı	ye-r-ler-di	bak-ar-lar-dı	gel-ir-ler-di

Buna göre “*Hakan wære ins Kino gekommen*”, cümlesi Türkçeye şu şekilde çevrilir: *Hakan sinemaya gelirdi*. Geniş zaman eki olayın yaşanabilme ihtimalini bildirirken (Korkmaz 2014:575), geçmiş zaman eki *-dı* olayın geçmişte kaldığına işaret eder. Örnek olarak her iki dilde 2. tekil şahsa göre çekimlenmiş fiiller gösterilsin:

<u>yardımcı fiil kökü</u>	<u>çekim eki</u>	<u>esas fiil (geçmiş zaman ortacı)</u>
wär	+ est	gekommen
hät	+ test	gemacht

<u>fiil kökü</u>		<u>geniş zaman eki</u>		<u>geçmiş zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
gel	+	ir	+	di	+	n
yap	+	ar	+	dı	+	n

Görüldüğü gibi Türkçede fiil köküne ünlü uyumuna göre önce geniş zaman, ardından da geçmiş zaman ve son olarak da şahıs ekleri eklenir. 3. çoğul şahısta ise şahıs eki iki zaman ekinin arasında yer alır ve duruma göre kullanılmayabilir. 3. tekilde ise şahıs eki kullanılmaz. Ünlü uyumundan dolayı Türkçede ek çeşitliliği fazladır. Almancada ise sadece yardımcı fiillere eklenen *-e / -est / -en / -et / -te / -test / -ten / -tet* çekim ekleri görülür. Her iki dilde fiil köklerine çekim eklerinin eklenmesi bir benzerliktir. Almancada yardımcı fiiller kullanılırken Türkçede kullanılmaması bir farklılıktır. Ayrıca Almancada bir çekim eki birden fazla işleve sahipken, Türkçede üç farklı çekim eki ile bu yapı oluşturulur. Bu da önemli bir farktır.

Geçmiş zamanlı gerçek olmayan istek cümleler içindeki *Konjunktiv II* biçimindeki fiilleri Türkçede karşılamak için ise dilek-şart ekinin hikâyesi biçimi olan *-saydı* eki kullanılır. Birleşik bir kip oluşturan *-saydı* eki eski gramerlerde farazi şartı olarak adlandırılırdı ve görevi varsayıma dayandırılan ve gerçekleşmemiş olan bir şartı göstermekti (Korkmaz 2014:656). Bu eki de şahıs ekleri takip eder. Örneğin:

Wenn du doch gekommen wärest! > Keşke gelseydin.
Wenn ihr das doch gemacht hättet! > Keşke bunu yapsaydınız.

Ünlü uyumuna bağlı olarak *-saydı* eki karşımıza *-seydi* biçiminde de çıkar. Fiil köküne eklenen *-saydı / -seydi* dilek-şart ekini şahıs ekleri *-m / -n / -k / -nuz / -niz / -lar / -ler* takip eder. Buna karşın Almancada yine yardımcı fiillere eklenen *-e / -est / -en / -et / -te / -test / -ten / -tet* çekim ekleri görülür. Fiil köküne çekim eklerinin eklenmesi benzeyen bir noktadır. Almancada yardımcı

fiillerin kullanılıyor olması bir farklılıktır. Ayrıca Türkçede bu yapının oluşturulması için birden fazla ekin kullanılması da bir farklılıktır.

5.2.1.2. Edilgen çatı

Tasarlama kipi edilgen cümlelerde de olayın kendisi veya olayın sonucu önemlidir.

5.2.1.2.1. Şimdiki zaman dilimi

Şimdiki zaman diliminde edilgen cümleler *würden* yardımcı fiili ve geçmiş zaman ortacı yardımıyla yapılır (Dreyer 2006:260). Örneğin: “*Der Patient würde operiert*” (Hasta ameliyat edilirdi). Esas fiil geçmiş zaman ortacı biçiminde bulunduğundan sadece yardımcı fiil *würden* çekimlenir. Dolayısıyla karşımıza *würd-* fiil köküne eklenen *-e / est / -en / -et* çekim ekleri çıkar.

Türkçede kullanılan edilgen ekler çalışmamızın bildirme kipi edilgen çatı bölümünde anlatılmıştı. Orada listelen bütün edilgen ekler burada da kullanılır. Bu edilgen eklere geniş zaman ekleri eklenir. Bu ekleri de şahıs ekleri izler. Örneğin:

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>geniş zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	ır	+	sınız
koru	+	n	+	ur	+	sunuz
böl	+	ün	+	ür	+	sünüz
ez	+	il	+	ir	+	siniz

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi *-ıl / -n / -ın* edilgen ekleri ses olaylarına bağlı olarak *-il / -ul / -ül / -in / -un / -ün* biçimleri ile bu yapıda

kullanılır. Ayrıca geniş zaman ekleri **-ır / -ir / -ur / -ür** biçimleri ile karşımıza çıkarken, kullanılan şahıs ekleri **-ım / -sin / -ız / -sınız / -im / -sin / -iz / -sınız / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler** ekleridir. Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri varken Türkçede yukarıda sayılan çekim ekleri esas fiil köküne eklenir. Çekim eklerinin varlığı ve fiil köküne ekleniyor olması iki dil arasında bir benzerliktir. Almancada yardımcı fiilin çekimlenmesi ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı olarak kullanılması bir farklılıktır. Çünkü Türkçede bu yapıda yardımcı fiil kullanılmaz. Çekimlenen fiil de esas fiildir.

5.2.1.2.2. Geçmiş zaman dilimi

Bu yapıda cümleler oluşturmak için *sein* fiilinin *Konjunktiv II* biçimi yardımcı fiil olarak kullanılır ve çekimlenir. Asıl eylemi bildiren esas fiil geçmiş zaman ortacı biçimindedir ve *werden* yardımcı fiilinin geçmiş zaman ortacı biçimi olan *worden* ile cümle sonunda bulunur. Örneğin:

Der Patient wäre operiert worden > Hasta ameliyat edilirdi
Du wärest geschützt worden > Sen korunurdun

Esas fiil ve *werden* fiili geçmiş zaman ortacı biçiminde kullanıldığından sadece *wären* çekimlenir ve şu çekim eklerini alır: **-e / -est / -en / -et**.

Bu yapıyı karşılamak için Türkçede edilgen eklerle birlikte geniş zaman kipinin hikâyesi kullanılır. Burada fiil köküne önce edilgen ekler, ardından geniş zamanın hikâyesi kipi ekleri ve onları takiben şahıs ekleri eklenir.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>geniş zaman kipinin hikâyesi</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	ırdı	+	m
koru	+	n	+	urdu	+	n

böl	+	ün	+	ürdü	+	k
ez	+	il	+	irdi	+	niz

3. çoğul şahısta şahıs ekleri geniş zaman ve hikâye ekleri arasına girer.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>geniş zaman</u>		<u>şahıs eki</u>		<u>hikâye eki</u>
at	+	ıl	+	ır	+	lar	+	dı
böl	+	ün	+	ür	+	ler	+	di

Kullanılan çekim ekleri *ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün* edilgen ekleri, *-ırdı / -irdi / -urdu / -ürdü* geniş zamanın hikâyesi kip ekleri ve son olarak da *-m / -n / -k / nız / -niz / -lar / -ler* şahıs ekleridir.

Gerçek olmayan şart cümleleri de *Konjunktiv II* geçmiş zaman diliminde kullanılır. Örneğin “*Wenn er operiert worden wäre, wäre er gestorben*” cümlesi buna örnektir. *Ameliyat edilseydi ölürdü* şeklinde çevrilen cümlede fiil köküne önce edilgen ek, şartın belirtilmesi için de edilgen eke dilek-şart eki *-saydı* eklenir. Bu ekleri de şahıs ekleri takip eder.

<u>fiil kökü</u>		<u>edilgen ek</u>		<u>dilek – şart eki</u>		<u>şahıs eki</u>
at	+	ıl	+	saydı	+	m
koru	+	n	+	saydı	+	n
böl	+	ün	+	seydi	+	k
ez	+	il	+	seydi	+	niz
at	+	ıl	+	saydı	+	lar

Özetle bu yapıda karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: *-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün* edilgen ekleri ve *-ırdı / -irdi / -urdu / -ürdü* geniş zamanın hikâyesi kip ekleri. Ayrıca şart bildirme söz konusu olduğunda *-saydı / -seydi* dilek-şart hikâye eki ve son olarak da *-m / -n / -k / nız / -niz / -lar / -ler* şahıs ekleri getirilir. Her iki dilde fiil köklerine çekim eki eklenmesi bir benzerliktir. Almancada iki yardımcı fiilin kullanılması, bunlardan birinin çekim eki alması yine farklı olan noktalardır. Çünkü Türkçede yardımcı fiil kullanılmazken asıl eylemi bildiren fiil çekimlenir. Türkçede üç çekim eki ile

bu yapı oluşturulurken, Almancada bir çekim eki ve üç fiil kullanılmaktadır ki bu da önemli bir ayrımdır.

5.2.2. Konjunktiv I

Konjunktiv I biçimindeki fiiller özellikle dolaylı anlatım cümlelerinde kullanılır. *Konjunktiv I*, dolaylı anlatım cümlelerinin dışında pek önemli bir rol oynamaz ve ancak bazı istek, rica veya emir cümlelerinde kullanılır (Duden 1984:157). Zengin (1992:423) *Konjunktiv I* kipinin başkasının söylediği bir sözün aktarılmasında kullanıldığını belirtir ve böylece konuşmayı aktaran kişi söylenen sözün kendisine değil de başkasına ait olduğunu vurgular. Dreyer (2006:275) de dolaylı anlatım yardımıyla başka bir kimsenin ifadesinin nesnel ve çoğu zaman kısaltılmış olarak aktarıldığını ve *Konjunktiv I* biçiminin kullanılmasıyla doğrudan anlatım ile arasındaki mesafenin belirginleştirildiğini yazar.

5.2.2.1. Etken çatı

Konjunktiv I 'de üç zaman dilimi vardır: bir şimdiki zaman, bir gelecek zaman bir de geçmiş zaman dilimi. Ayrıca hem etken hem de edilgen çatılı yapılar kullanılır. Etken çatının işlevi diğer kiplerdekiyle aynıdır.

5.2.2.1.1. Şimdiki zaman dilimi

Bu kipin şimdiki zaman çekiminde fiillerin mastar hâlindeki fiil köklerine çekim ekleri eklenir. Fiillerin temel biçimleri söz konusu olduğundan

zayıf, kuvvetli ve karışık fiilleri ayrı ele almak gerekmez. Şahıslara göre bazı fiillerin çekimleri şöyledir:

<u>tekil</u>	<u>kommen</u>	<u>planen</u>	<u>dürfen</u>	<u>haben</u>	<u>werden</u>
ich	(komm-e)	(plan-e)	dürf-e	(hab-e)	(werd-e)
du	komm-est	plan-est	dürf-est	hab-est	werd-est
er	komm-e	plan-e	dürf-e	hab-e	werd-e
<u>çoğul</u>					
wir	(komm-en)	(plan-en)	(dürf-en)	(hab-en)	(werd-en)
ihr	komm-et	plan-et	dürf-et	hab-et	werd-et
sie/Sie	(komm-en)	(plan-en)	(dürf-en)	(hab-en)	(werd-en)

Görüldüğü üzere *Konjunktiv I* çekim ekleri fiil köküne eklenen *-e / -est / -en / -et* çekim ekleridir. Fakat dikkat edilirse tabloda bazı fiiller parantez içine alınmıştır. Bu fiillerin *Konjunktiv I* biçimleri bildirme kipindeki şimdiki zaman fiillerle aynıdır. Bundan dolayı bu fiillerin *Konjunktiv I* biçimleri değil aksine *Konjunktiv II* biçimleri kullanılır. Buna göre kullanımdaki biçimleri gösteren tablo şöyle olmalıdır:

<u>tekil</u>	<u>kommen</u>	<u>planen</u>	<u>dürfen</u>	<u>haben</u>	<u>werden</u>
ich	(käm-e)	(plan-te)	dürf-e	(hät-te)	(würd-e)
du	komm-est	plan-est	dürf-est	hab-est	werd-est
er	komm-e	plan-e	dürf-e	hab-e	werd-e
<u>çoğul</u>					
wir	(käm-en)	(plan-ten)	(dürf-ten)	(hät-ten)	(würd-en)
ihr	komm-et	plan-et	dürf-et	hab-et	werd-et
sie/Sie	(käm-en)	(plan-ten)	(dürf-ten)	(hät-te)	(würd-en)

Parantez içindeki fiiller *Konjunktiv II* biçimindedir ve *Konjunktiv I* biçimlerinin yerine kullanılırlar. Her ne kadar uygulamada bu fiiller kullanılsa da bu fiillerin *Konjunktiv II* biçiminde olduğu unutulmamalıdır. Bundan dolayı bu fiillere eklenen çekim ekleri burada değerlendirmeye alınmamalıdır. Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta *sein* fiilidir. Bu fiil farklı bir çekim eki ortaya atmaz, fakat *Konjunktiv I* çekimi kendine özgüdür (Dreyer 2006:273): *ich sei /*

du sei-est / er sei / wir sei-en / ihr sei-et / sie sei-en. Görüldüğü üzere bu fiil 1. ve 3. tekil şahısta çekim eki almaz.

Türkçede rivayet eki **-miş** özellikle başkasından duyup öğrenilenleri aktarılırken kullanılan bir ektir (Korkmaz 2014:540). Bundan dolayı da *Konjunktiv I* kipinin bütün zaman dilimleri Türkçeye aktarılırken bu ek kullanılır. *Konjunktiv I* kipinin şimdiki zaman dilimi Türkçede şimdiki zaman kipinin rivayeti veya geniş zaman kipinin rivayeti ile karşılanır. Şimdiki zaman kipinin rivayeti oluşturmak için fiil köküne önce **-yor** zaman eki, bu eke **-miş** zaman eki ve son olarak da şahıs ekleri eklenir. Örneğin:

	<u>fiil kökü</u>		<u>çekim eki</u>					
du	komm	+	est					
	<u>fiil kökü</u>		<u>bağlayıcı ünlü</u>		<u>zaman eki</u>		<u>rivayet eki</u>	<u>şahıs eki</u>
sen	gel	+	i	+	yor	+	muş	+ sun
o	gel	+	i	+	yor	+	muş	+ Ø

3. tekilde şahıs eki kullanılmazken, 3. çoğulda ise şahıs eki **-yor** zaman eki ve **-miş** rivayet eki arasında bulunur.

	<u>fiil kökü</u>		<u>bağlayıcı ünlü</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>		<u>rivayet eki</u>
onlar	gel	+	i	+	yor	+	lar	+	miş

Ünlü uyumuna bağlı olarak rivayet eki karşımıza iki biçimde çıkar: **-miş** ve **-miş** olarak. Rivayet eklerini takip eden şahıs ekleri de fazla çeşitlilik göstermez. Bu yapıda kullanılan şahıs ekleri **-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar** ekleridir. Zaman eki **-yor** önünde bulunan bağlayıcı ünlü ise ünlü uyumuna göre değişebildiğinden zaman eki toplam beş farklı biçimde görülebilir: **-yor / -iyor / -iyor / -uyor / -üyor**.

Bu yapıda iki dil arasındaki tek benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olması ve bu eklerin fiil köküne eklenmesidir. Almancada **-e / -est / -en / -et**

çekim ekleri varken Türkçede zaman eki **-yor**, rivayet ekleri **-miş / -muş** ve şahıs ekleri **-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar** kullanılır. Türkçede bu kipi elde etmek için üç farklı ek kullanılırken Almancada tek ek ile bu kip elde edilir.

Geniş zaman kipinin rivayetini elde etmek için ise geniş zaman ekleri rivayet eki **-miş** ile birlikte kullanılır. Fiil köküne önce geniş zaman ekleri eklenir. Bunları rivayet eki ve nihayetinde şahıs ekleri izler. Örneğin:

<u>fiil kökü</u>		<u>zaman eki</u>		<u>rivayet eki</u>		<u>şahıs eki</u>
al	+	ır	+	mış	+	ım
bul	+	ur	+	muş	+	sun
gül	+	er	+	miş	+	Ø
gel	+	ir	+	miş	+	iz
anla	+	r	+	mış	+	sınız
gör	+	ür	+	müş	+	üm
bak	+	ar	+	mış	+	sın

Burada da 3. tekilde şahıs eki kullanılmazken, 3.çoğulda ise şahıs ekleri **-lar / -ler** zaman eki ve rivayet eki arasında bulunur.

<u>fiil kökü</u>		<u>zaman eki</u>		<u>şahıs eki</u>		<u>rivayet eki</u>
al	+	ır	+	lar	+	mış
gel	+	ir	+	ler	+	miş

Türkçede ünlü uyumu etkisiyle geniş zaman yedi tane farklı zaman eki (**-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er**) ve on sekiz farklı şahıs ekinin (**-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar / -im / -sin / -iz / -sınız / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz**) yardımıyla oluşturulur. Geniş zaman kipinin rivayetini elde etmek için ise buna ilaveten **-miş** rivayet eki kullanılmalıdır. Ünlü uyumun etkisiyle **-miş** rivayet eki **-miş / -muş / -müş** biçimleriyle karşımıza çıkar. Türkçedeki bu ek çeşitliliğine karşın Almancada fiil köküne eklenen sadece **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri vardır. Fiil köküne çekim eki eklenmesi benzeyen tek noktadır. Türkçede üç farklı ek ile bu kip elde edilirken Almancada bir ek yeterli olur. Bu da iki dil arasındaki farklılıktır.

5.2.2.1.2. Geçmiş zaman dilimi

Bu kipte de yalnızca bir geçmiş zaman dilimi vardır. Bu zaman dilimini oluşturmak için fiilin geçmiş zaman ortacı yardımcı fiiller *haben* veya *sein* ile kullanılır. Asıl fiil geçmiş zaman ortacı biçiminde cümle sonunda bulunur. Yardımcı fiillerin ise *Konjunktiv I* ve *Konjunktiv II* biçimleri kullanılır. Örneğin:

<u>tekil</u>	<u>haben</u>			<u>sein</u>		
ich	hät-te	gemacht	/	ich	sei-Ø	aufgewacht
du	hab-est	gemacht	/	du	sei-est	aufgewacht
er	hab-e	gemacht	/	er	sei-Ø	aufgewacht
<u>çoğul</u>						
wir	hät-ten	gemacht	/	wir	sei-en	aufgewacht
ihr	hab-et	gemacht	/	ihr	sei-et	aufgewacht
sie/Sie	hät-ten	gemacht	/	sie / Sie	sei-en	aufgewacht

Görüldüğü üzere *Konjunktiv I* geçmiş zaman diliminde *Konjunktiv II* biçimlerini dikkate almadığımızda sadece *haben* ve *sein* yardımcı fiilere eklenen *-e / -est / -en / -et* çekim ekleri görülür.

Almanca geçmiş zaman dilimindeki *Konjunktiv I* fiillerin Türkçede eş değeri bildirme kipindeki duyulan geçmiş zaman kipindeki fiillerdir. Duyulan geçmiş zaman *-miş* zaman eki yardımıyla yapılır. Ünlü uyumuna göre bu ekin *-miş / -muş / -mü*ş biçimleri kullanılır. Fiil köküne eklenen bu zaman eklerini şahıs ekleri izler.

<u>tekil</u>	<u>almak</u>	<u>bulmak</u>	<u>ölmek</u>	<u>gelmek</u>
ben	al-mış-ım	bul-muş-um	öl-müş-üm	gel-miş-im
sen	al-mış-sın	bul-muş-sun	öl-müş-sün	gel-miş-sin
o	al-mış	bul-muş	öl-müş	gel-miş
<u>çoğul</u>				
biz	al-mış-ız	bul-muş-uz	öl-müş-üz	gel-miş-iz
siz	al-mış-sınız	bul-muş-sunuz	öl-müş-sünüz	gel-miş-siniz
onlar	al-mış-lar	bul-muş-lar	öl-müş-ler	gel-miş-ler

Görüldüğü üzere bu zamanı oluşturmak için ünlü uyumuna göre fiil köküne *-miş / -miş / -muş / -müş* zaman ekleri ve zaman eklerine de *-im / -sin / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -sınız / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz* şahıs ekleri eklenir.

Her iki dil ele alındığında Türkçedeki çekim eki sayısının Almancaya göre daha fazla olduğu göze çarpar. Bu eklerin fiil köklerine eklenmesi bir benzerliktir. Almancada bu yapıyı elde etmek için yardımcı fiiller kullanılmakta ve çekim ekleri bu fiillere eklenmektedir. Türkçede ise burada yardımcı fiiller kullanılmaz ki bu her iki dil arasında bir farklılıktır. Ayrıca Almancada bir çekim eki ile şahıs ve kip oluşturulurken, Türkçede hem kip eki hem de şahıs eki (3.tekil hariç) fiillere eklenir.

5.2.2.1.3. Gelecek zaman dilimi

Konjunktiv I'de iki tane gelecek zaman dilimi vardır: *Futur I* ve *Futur II*. Her iki zamanda da kullanılan *werden* yardımcı fiili *Konjunktiv I* kipine göre çekimlenir. Kullanılan diğer fiiller çekim eki almaz. *Futur I* de yardımcı fiil mastar hâlinde bulunan bir esas fiil ile kullanılır. *Futur II*'de ise yardımcı fiil *werden*'in yanı sıra bir esas fiilin geçmiş zaman ortacı ile mastar hâlindeki *sein* veya *haben* fiilleri kullanılır.

Futur I

ich	würd-e	kommen	ich	würd-e	machen
du	werd-est	kommen	du	werd-est	machen
er	werd-e	kommen	er	werd-e	machen
wir	würd-en	kommen	wir	würd-en	machen
ihr	werd-et	kommen	ihr	werd-et	machen
sie	würd-en	kommen	sie	würd-en	machen

1. tekil ve 1. ve 3. çoğul şahıslarında *Konjunktiv II* biçimleri kullanıldığından *Konjunktiv I* gelecek zamanda *-e / -est / -et* çekim ekleri kullanılır sonucuna varabiliriz.

Konjunktiv I Futur I'e göre çekimlenmiş Almanca fiillerin Türkçe karşılıkları gelecek zaman kipinin rivayetine göre çekimlenmiş fiillerdir. Bu kipi elde etmek için gelecek zaman eki *-acak* ile rivayet eki *-miş* kullanılır. Fiil köküne önce gelecek zaman eki eklenir. Bunu rivayet eki takip eder, ardından da 3. tekil hariç şahıs ekleri eklenir. 3.çoğul şahısta dikkat edilecek husus şahıs ekinin gelecek zaman ile rivayet ekinin arasında bulunmasıdır.

<u>almak</u>	<u>okumak</u>	<u>gelmek</u>	<u>ütülemek</u>
al-acak-mış-ım	oku-y-acak-mış-ım	gel-ecek-miş-ım	ütüle-y-ecek-miş-ım
al-acak-mış-sın	oku-y-acak-mış-sın	gel-ecek-miş-sın	ütüle-y-ecek-miş-sın
al-acak-mış	oku-y-acak-mış	gel-ecek-miş	ütüle-y-ecek-miş
al-acak-mış-ız	oku-y-acak-mış-ız	gel-ecek-miş-ız	ütüle-y-ecek-miş-ız
al-acak-mış-sınız	oku-y-acak-mış-sınız	gel-ecek-miş-sınız	ütüle-y-ecek-miş-sınız
al-acak-lar-mış	oku-y-acak-lar-mış	gel-ecek-ler-miş	ütüle-y-ecek-ler-miş

Çekim eklerinin fiil köküne eklenmesi tek benzerliktir. Almancada yardımcı fiilin çekimlenmesi, Türkçede ise yardımcı fiil kullanılmadığı için esas fiilin çekimlenmesi farklılıklardır.

Futur II'de de sadece *werden* çekimlendiğinden burada da karşımıza farklı bir çekim eki çıkmaz.

Futur II

ich	würd-e	gekommen sein	ich	würd-e	gemacht haben
du	werd-est	gekommen sein	du	werd-est	gemacht haben
er	werd-e	gekommen sein	er	werd-e	gemacht haben
wir	würd-en	gekommen sein	wir	würd-en	gemacht haben
ihr	werd-et	gekommen sein	ihr	werd-et	gemacht haben
sie	würd-en	gekommen sein	sie	würd-en	gemacht haben

Bildirme kipi konusu işlendiğinde *Futur II*'yi tam karşılayan bir zaman kipi olmadığı belirtilmişti. Gelecekte tamamlanmış bir eylemi bildirmek için

-miş olacak ekleriyle oluşturulan karmaşık fiiller kullanılırdı. *Konjunktiv I Futur II* cümleleri yine bu eklerle oluşturulan fiiller yardımıyla Türkçede karşılanır. Burada her iki dil arasındaki benzerlik yardımcı fiillerin çekimleniyor olmasıdır. Almancada *werden* Türkçede ise *olmak* yardımcı fiili çekimlenir. Farklılık ise Almancada esas fiil çekimlenmezken, Türkçede esas fiile rivayet eki **-miş** eklenir. Almancada iki Türkçede tek yardımcı fiilin kullanılması diğer bir farklılıktır.

5.2.2.2. Edilgen çatı

Edilgen çatılı *Konjunktiv I* cümlelerinde de üç zaman dilimi görülür.

5.2.2.2.1. Şimdiki zaman dilimi

Şimdiki zamanda edilgen çatılı cümleler *werden* yardımcı fiilin *Konjunktiv I* çekimi ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı ile yapılır. Yardımcı fiil *werden* çekimlenirken daha önce gösterilen **-e / -est / -et / -en** çekim eklerini alır. Bu cümleler Türkçede şimdiki zaman edilgen fiiller ile karşılanır. Çekim eklerinin varlığı tek benzerliktir. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken Türkçede esas fiile çekim ekleri eklenir. Örneğin:

Ihr	<u>fiil kökü</u>	+	<u>çekim eki</u>		<u>esas fiil</u>		
	werd		et		geschützt		
Siz	<u>fiil kökü</u>	+	<u>edilgen ek</u>	+	<u>zaman eki</u>	+	<u>şahıs eki</u>
	koru		un		uyor		sunuz

5.2.2.2.2. Gelecek zaman dilimi

Bu yapıyı elde etmek için *werden* yardımcı fiilin *Konjunktiv I* çekimi, asıl eylemi bildiren geçmiş zaman ortacı biçiminde bir esas fiil ve gelecek zaman yardımcı fiili *werden*'in cümle sonunda mastar hâli gerekir. Örneğin:

Ihr werd-et geschützt werden > Siz koru-n-acak-sınız

Burada da sadece *werden* fiiline eklenen *-e / -est / -et / -en* çekim ekleri görülür. Türkçede ise bu yapı bildirme kipi gelecek zaman edilgen çatılı fiiller bölümünde anlatılan fiiller ile karşılanır. Almandada sadece yukarıdaki çekim ekleri kullanılırken, Türkçede fiil köküne sırasıyla edilgen ek, zaman eki ve şahıs eki eklenir.

5.2.2.2.3. Geçmiş zaman dilimi

Burada edilgen bir cümle oluşturmak için *sein* fiilinin *Konjunktiv I* çekimi, geçmiş zaman ortacı biçiminde bir esas fiil ve *werden* yardımcı fiilinin geçmiş zaman ortacı biçimi olan *worden* gerekir. Örneğin:

Du sei-est geschützt worden > Sen koru-n-du-n
Ihr sei-et geschützt worden > Siz koru-n-du-nuz

Sein fiiline eklenen *-est / -en / -et* bu kipte kullanılan çekim ekleridir. Türkçede bu zaman ve çatıyı görülen geçmiş zamanlı edilgen fiiller karşılar. Bu ekler ilgili bölümde gösterilmiştir. Almandada sadece yardımcı fiil çekim eki alırken, Türkçede esas fiilin köküne sırasıyla edilgen ek, zaman eki ve şahıs eki eklenir.

5.3. Emir Kipi

Almancada emir kipi *Imperativ* olarak adlandırılır. Bu kip için bazı gramerler *Imperativ* yerine Almanca *Befehlsform* terimini kullanırlar. Bu terim Türkçede tam olarak emir kipi diye çevrilir. Ancak Götze (1992:113) bu kipin sadece emir bildirmek amacıyla kullanılmadığından Almanca terimin uygun olmadığını iddia eder. Duden'de (1984:175) bu kipin doğrudan bir veya birkaç kişiye bir talep yöneltmek amacıyla kullanıldığını belirtilir ve bu talebin bir rica, istek, talimat veya emir olabileceğine dikkat çekilir. Çekim ekleri bakımından söz konusu cümlenin emir veya istek olması fark yaratmaz. Burada belirleyici olan iki nokta vardır. Birinci nokta şudur: talep bir mi yoksa birden fazla kişiye yönelik mi yapılıyor. İkinci nokta ise konuşanın talebini ilettiği kişiyle olan ilişkisidir. Söylenmek istenen, senli benli bir konuşma tarzı mı söz konusu yoksa konuşan karşıdaki kişiye nezaket biçimi *Sie* (Siz) ile mi hitap ediyor. Emir cümlelerinde sadece bir zaman biçimi vardır, o da şimdiki zamandır.

a) *Sen* hitap biçimi ile emir cümleleri (tekil)

Burada ayırım yapılması gereken nokta, bir mi yoksa birden fazla kişiden mi talepte bulunuluyor. Eğer konuşmacı, hazır bulunan bir kişiye doğrudan bir emir veriyorsa emir kipinin tekil biçimi kullanılmalıdır. Bu biçimi elde etmek için fiillerin şimdiki zaman fiil gövdeleri kullanılır.

Örneğin *kommen* (gelmek) ve *tragen* (taşımak) fiillerinin emir kipi: *komm(e)* ve *trag(e)* biçimindedir. Dikkat edilirse burada her iki fiil köküne eklenen *-e* çekim eki parantez içerisinde verilmiştir. Bunun nedeni fiillerin emir biçimlerinin gerek yazı gerekse de konuşma dilinde bugün *-e* eki almadan

kullanılıyor olmasıdır. Dolayısıyla bu fiillerin emir biçimleri *komm-* ve *trag-* biçimindedir. Duden'de (1984:174) emir kipi tekil biçimlerin *-e* çekim eki olmadan oluşturulabileceği belirtilir. Götze (1992:112) ise *-e* eki ile oluşturulan biçimin eskimiş ve aşırı süslü olduğundan tercih edilmediğini vurgular, fakat bu ekin kullanımının zorunlu olduğu durumlara da dikkat çeker.

Eğer fiil gövdesinin son sesleri *-eln / -ern / -nen / -ig* sesleri ise fiil kök veya gövdesine *-e* eklenir. Örneğin:

lächeln > läch(e)l-*e* / **feiern** > fei(e)r-*e* / **leugnen** > leugn-*e* /
berichtigen > berichtig-*e*

Ayrıca *-t* veya *-d* ünsüzü ile biten fiillerde de aynı durum söz konusudur:

reden > red-*e* / **bitten** > bitt-*e*

Bunun dışında önlerinde *-m / -n / -l / -r / -h* ünsüzleri yoksa *-m / -n* ünsüzleri ile biten fiillere de *-e* çekim eki eklemek gerekir:

atmen > atm-*e* / **öffnen** > öffn-*e*

Bazı kuvvetli fiiller, şimdiki zaman kökündeki *e* ünlüsünü *i* veya *ie* ünlülerine dönüştürerek emir kipi biçimini alırlar. Bu fiillere *-e* çekim eki eklenmez:

lesen > lies- / **werfen** > wirf- / **vergessen** > vergiss-

Almancada çok yaygın olarak kullanılan *sein*, *haben* ve *werden* fiillerinin emir kipi ise şu şekildedir:

sein > sei- / **haben** > hab- / **werden** > werd-*e*

Özetlemek gerekirse emir kipi tekilde karşımıza sadece bazı durumlarda zorunlu olarak kullanılan *-e* çekim eki çıkar.

b) *Sen* hitap biçimi ile emir cümleleri (çoğul)

Eğer emir verilen kişi sayısı birden fazla ise fiil köküne bildirme kipi etken çatı şimdiki zaman 2.çoğul şahsa eklenen çekim ekleri getirilir. Bu çekim eki **-t** çekim ekiydi. Örneğin:

kommen > komm-**t** / **tragen** > trag-**t** / **fahren** > fahr-**t**

Fiil kökü **-t** veya **-d** ünsüzleri ile biten fiiller ile fiil kökü **-m** veya **-n** ünsüzlerle biten ve önceki harfi **m / n / l / r** dışında bir ünsüz olan fiillerde ise **-t** çekim ekinin önüne bir **-e** eki ekleniyordu. Bu durum emir kipi için de geçerlidir:

arbeiten > arbeit-**et** / **finden** > find-**et** / **atmen** > atm-**et**

Sein, haben ve *werden* fiillerin emir kipi ise şu şekildedir:

sein > sei-**d** / **haben** > hab-**t** / **werden** > werd-**et**

Bu veriler neticesinde burada kaşımıza **-et / -t** ve sadece *sein* fiilinin köküne eklenen **-d** çekim ekleri çıkar.

c) *Nezaket* biçimi ile emir cümleler

Nezaket biçimi *Sie* (Siz) ile oluşturulan emir kipinde tekil çoğul ayrımı yapmak gereksizdir. Çünkü Sizli hitap biçimi hem bir hem de birden fazla kişi söz konusu olduğunda kullanılabilir. Nezaket biçimine göre yapılan şimdiki zaman çekimlerinde fiilin köküne **-en** eki eklenir. Aynı durum emir kipinde de geçerlidir. Senli benli hitap biçiminde kullanılan fiillerle emir cümlesi yapılırken şahıs zamiri kullanılmazken, nezaket biçiminin kullanıldığı emir cümlelerinde *Sie* zamirinin kullanılması şarttır. Örneğin:

<i>Komm!</i>	>	Gel!
<i>Kommt!</i>	>	Gelin!
<i>Kommen Sie!</i>	>	Geliniz!

Burada bir de *sein* fiiline dikkat edilmesi gerekir. Bu fiilin nezaket biçimindeki emir kipinde farklı bir biçimi vardır.

Sein	>	Seien
------	---	-------

Dreyer (2006:61) *sein* fiilinin bu biçimini istisna olarak adlandırır. Dolayısıyla fiil köküne ilave edilen *-e* ünlüsünü çekim eki olarak değerlendirmek doğru olmaz. Buna dayanarak nezaket biçimine göre oluşturulan fiillerin emir kiplerinde sadece *-en* çekim eki kullanılır sonucuna varabiliriz.

d) Emir kipinin Türkçe ile karşılaştırılması

Korkmaz (2014:591) emir kipini yapılması istenen işi bir emir şeklinde bildiren bir gramer kalıbı olarak tanımlar. Bunun yanı sıra Korkmaz Türkçede emir kipi ve kipin şahıslara göre çekimi konusunda farklı görüşlere de dikkat çeker. Buna göre bazı gramer yazarları emir kipinde 1. ve 3. şahsın varlığını kabul ederken, bazıları bu şahıslarda emir kipinin istek görevine kaydığını iddia ederek bunların istek kipi olarak değerlendirilmesi gerektiğini yazarlar. Çalışmamızda Almancadaki çekim eklerinin Türkçe karşılıklarını ortaya koymayı amaçladığımızdan, Türkçedeki çekim eki konusundaki tartışmaları konunun uzmanlarına bırakmak yerinde olacaktır. Ancak herkesin hem fikir olduğu ve varlığını kabul ettiği emir kipinde 2. tekil ve çoğul şahıslara göre çekim, Almancadaki biçimleri karşıladığından bunlar gösterilecektir.

Türkçede emir kipi biçimlerin diğer kiplere göre farklı bir özelliği vardır. Emir kipinde şahıs ve kip ekleri birbirine girmiştir. Bunun anlamı fiil köküne

eklenen çekim eki hem kip hem de şahsı kapsar. Oysa diğer kiplerde her ek farklı bir görev üstleniyordu. Buna göre 2. tekil ve çoğul şahıslara göre emir kipi şu şekildedir:

<u>şahıs</u> 2.tekil	<u>almak</u> al- ø	<u>gelmek</u> gel- ø	<u>volmak</u> yol- ø	<u>bölmek</u> böl- ø
2.tekil	<u>anlamak</u> anla- ø	<u>fişlemek</u> fişle- ø	<u>korumak</u> koru- ø	<u>yürümek</u> yürü- ø

Görüldüğü üzere emir kipinin 2.tekil şahıs çekiminde sadece fiil kökü kullanılır. Dolayısıyla burada çekim ekleri yoktur.

<u>şahıs</u> 2.çoğul	<u>almak</u> al-ın	<u>gelmek</u> gel-in	<u>volmak</u> yol-un	<u>bölmek</u> böl-ün
2.çoğul	<u>anlamak</u> anla-y-ın	<u>fişlemek</u> fişle-y-in	<u>korumak</u> koru-y-un	<u>yürümek</u> yürü-y-ün

Emir kipinin 2.çoğul şahıs çekiminde **-ın / -in / -un / -ün** çekim ekleri görülür. Fiil kökü bir ünlü ile biten fiillerde ise bu çekim eklerinin önünde bir yardımcı ses olan koruyucu ünsüz y kullanılır.

<u>şahıs</u> 2.çoğul (nezaket)	<u>almak</u> al-ınız	<u>gelmek</u> gel-iniz	<u>volmak</u> yol-unuz	<u>bölmek</u> böl-ünüz
2.çoğul (nezaket)	<u>anlamak</u> anla-y-ınız	<u>fişlemek</u> fişle-y-iniz	<u>korumak</u> koru-y-unuz	<u>yürümek</u> yürü-y-ünüz

Nezaket ifadesi taşıyan çekim ekleri fiil köküne eklenen **-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz** ekleridir. Eğer fiil kökü bir ünlü ile biterse bu eklerin önüne de koruyucu ünsüz y getirilir.

Her iki dil karşılaştırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkar:

<u>2.tekil</u>	<u>2.tekil</u>	<u>2.çoğul</u>	<u>2.çoğul</u>	<u>nezaket</u>	<u>nezaket</u>
komm-ø	gel- ø	komm-t	gel-in	kommen	gel-iniz
arbeit-e	çalış- ø	arbeit-et	çalış-ın	arbeiten	çalış-ınız

2. tekil şahıs çekimine göre Almancada ek eklenmeyen durumlar Türkçe ile benzerlik gösterir: *komm-ø* > *gel-ø* gibi. Ancak Almancada *-e* çekim ekinin de kullanıldığı durumlarda vardır. Türkçede ise 2. tekil şahsa göre emir kipinde hiçbir zaman çekim eki kullanılmaz. Bu her iki dil arasında önemli bir farktır. 2. çoğul şahıs çekiminde ise her iki dilde de fiil köküne çekim ekleri eklenir ki bu da bir benzerliktir. Almancada 2. çoğul şahıs çekiminde *-t* / *-et* ve sadece *sein* fiiline eklenen *-d* çekim ekleri görülürken, Türkçede *-ın* / *-in* / *-un* / *-ün* çekim ekleri kullanılır. Nezaket biçiminde ise Almancada fiilin köküne *-en* eki eklenirken, Türkçede fiil köküne eklenen *-ınız* / *-iniz* / *-unuz* / *-ünüz* çekim ekleri görülür. Önemli bir benzerlik hem Almanca hem de Türkçede bu kipi elde etmek için tek ekin yeterli olmasıdır. Almancada eklerin birden fazla görev üstlendiği sıkça vurgulanmıştı. Türkçede ise her ekin bir görevi vardı. Fakat emir kipinde kullanılan çekim ekleri hem şahıs hem de kipe işaret eder. Örneğin *çalış-ın* fiiline eklenen *-ın* eki kipi yanı sıra şahsı da göstermektedir.

6. SONUÇ

Almancada çekim için bazı durumlarda sadece çekim ekleri ve tanımlık kullanılırken bazı durumlarda sözcüğün kökünde ünlü değişimleri yaşanır ya da sözcüklerin değişik biçimleri devreye girer. Türkçede ise çekim sadece sözcüklerin sonuna eklenen çekim eklerinin yardımıyla gerçekleştirilir.

Almancada bir çekim eki çoğu zaman birden fazla değişik dil bilgisel özellikleri içinde barındırırken, yani birden fazla işlevi üstlenirken Türkçede her dil bilgisel özellik için ayrı bir çekim eki gerekmekte ve bunların sırası ve sayısı bellidir.

Almancada çekim ekleri ad durumlarını, kişi, tekil çoğul durumu, zaman ve kip hakkında bilgi verirken, buna ilaveten adların cinsini de belirtirler. Türkçede çekim ekleri kişi, tekil çoğul durumu, zaman ve kip hakkında bilgi verebilirler.

Almancada adlar, sıfatlar, zamirler, tanımlıklar, fiiller ve zarflar çekimlenir. Türkçede adlar, zamirler ve fiiller çekime girerler.

Almancada çekim üçe ayrılır: ad durum çekimi, fiil çekimi ve derecelendirme. Ad durum çekiminde; adlar, zamirler, tanımlıklar ve sıfatlar ad durumu (*Kasus*), tekil çoğul durumu (*Numerus*) ve cinslerine (*Genus*) göre biçim değiştirirler. Fiillerin kişi (*Person*), tekil çoğul durumu (*Numerus*), zaman (*Tempus*), çatı (*Genus verbi*) ve kiplere (*Modus*) göre biçim değişiklikleri fiil çekiminin konusudur. Derecelendirme ise Almancada zarf ve sıfatların derecelendirilmesini (*Positiv, Komparativ, Superlativ*) ele alan çekimdir. Türkçede çekim konusu ad çekimi ve fiil çekimi olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Adlar ve zamirler ad çekimi, fiiller ise fiil çekiminin konusudur.

Almancada ad çekiminde tanımlıklar önemli bir yere sahiptir. Gerek değişik biçimlenme gerekse tanımlıklara çekim eki eklenerek adların ad durum çekimini gerçekleştirirler. Almancada belirli tanımlığı Türkçede karşılayan bir sözcük yoktur. Belirli tanımlığın işlevini Türkçede ad durum ekleri üstlenirler.

Almancada bir adın çoğul biçimi söz konusuysa ve o ad belirli kişiler, nesnelere veya olaylar bildiriyorsa çoğul biçimi ile belirli tanımlığın çoğul çekimi kullanılmalıdır. Örneğin *der Mann – die Männer*. Türkçede ise belirli tanımlık yok ve adın çoğul biçimi tek başına çoğul anlamını verir: *adam – adamlar*. Almancada on bir tane çoğul yapma biçimi, fakat yedi tane çoğul eki vardır. Bu çoğul ekleri *-e / -en / -er / -se / -s / -n / -nen* ekleridir. Türkçede iki çoğul eki vardır Bunlar *-lar* ve *-ler* ekleridir. Bu ekler ünlü uyumuna göre adlara eklenir ve bunların dışında bir çoğul yapma biçimi yoktur. Her iki dilde çoğul eklerinin adlara eklenmesi bir benzerliktir. Örneğin *der Tisch – die Tische > masa – masalar*. Farklılık ise Almancada bazı adların çoğul eki almadan çoğul biçimlerinin elde edilebiliyor olmasıdır. Çoğul eki almadan çoğul yapma biçimlerinden bir tanesi adın sıfır biçim birim ile belirlenmesidir. Örneğin *das Zimmer – die Zimmer-Ø > oda – odalar*. Ayrıca kök ünlüdeki ünlü incilmesi de çoğul eki almadan çoğul yapma biçimlerindedir. Örneğin *der Vater - die Väter > baba – babalar*. Bunun yanı sıra çoğul yapılırken hem çoğul eki alan hem de kökü değişen yani ünlü incilmesi görülen adlar vardır. Örneğin *der Zug – die Züge > tren – trenler*.

Her iki dilde de yalın durumdaki adlar cümlelerin öznesini oluştururlar ve çekim eki almazlar. Almancada yalın durumdaki adlarla birlikte kullanılabilen belirli tanımlığın Türkçede karşılayan bir sözcük yoktur. Örneğin *die Schule > okul*. Almancada adlarla birlikte kullanılabilen belirsizlik tanımlıklarının

Türkçedeki karşılığı sayı sıfat *bir*'dir. Örneğin *eine Schule* > *bir okul*. Almandada dişil sözcüklerle kullanılan belirsiz tanımlık adın cinsiyetini belirtmek amacıyla *-e* çekim ekini alır (örneğin *eine Tasche*). Burada her iki dil arasında bir farklılık vardır. Çünkü Türkçede belirsiz tanımlığın karşılığı olan sayı sıfat *bir* herhangi bir çekim eki almaz.

Almandada adların ad durum çekimleri *kuvvetli*, *zayıf* ve *karışık* çekim olmak üzere üçe ayrılır. Türkçede ise böyle bir ayırım yoktur, sadece tek bir çekim biçimi vardır. Almandada ad çekim ekleri sözcüğün cinsine, yapısına, tekil çoğul oluşuna ve ad durumuna göre değişirken, Türkçede ekler sözcüğün ad durumu ve ünlü uyumuna göre gelmektedir.

Almandada *Akkusativ* olarak adlandırılan ad durumu Türkçede belirtme durumu ile karşılanır. İşlevleri bakımından benzer olan bu ad durumunun oluşturulmasında ise büyük farklılıklar göze çarpar. Türkçede belirtme durumu adlara çekim eki eklenerek kurulurken, Almandada çok nadir durumlarda adlara çekim eki eklenir. Almandada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde belirtme durumundaki adlar herhangi bir çekim eki almazlar. Ayrıca sadece eril cinsteki adlar yalın durumdan farklı bir tanımlık ile kullanılır. Örneğin yalın durumdaki *der Mann*, belirtme durumunda *den Mann* biçiminde söylenir. Türkçede ise belirtme durumundaki adlar mutlaka bir çekim eki alırlar. Ünlü uyumuna göre bu çekim ekleri *-ı / -i / -u / -ü* ekleridir, örneğin *adam* > *adamı* gibi. Bazı durumlarda bu eklerin önünde yardımcı ünsüz *y* ve zamir *n*'si görülür. Almandada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde çoğul durumundaki adlar belirtme durumunda çoğul eki dışında bir çekim eki almazken, Türkçede ise durum farklıdır: *-ler / -lar* çoğul eklerine ünlü uyumuna göre *-ı / -i* belirtme durumu çekim ekleri eklenir. Örneğin *die Taschen* > *die Taschen* / çantalar >

çantaları. Almancada belirli tanımlıkla zayıf çekimde belirtme durumundaki adlara iki farklı çekim eki eklenir. Bu ekler *der Tourist* > *den Touristen* örneğindeki **-en** ve *der Löwe* > *den Löwen* örneğindeki **-n** çekim ekleridir. Türkçede ise yine ünlü uyumuna göre adlara **-ı / -i / -u / -ü** çekim ekleri eklenir. Burada her iki dilde çekim eklerinin kullanılması bir benzerliktir. Ek sayısı bir farklılıktır. Bir başka farklılık ise Almancada belirli tanımlık kullanılmasına karşın Türkçede bu işlevi ad durum eklerinin üstlenmesidir. Çoğulda ise belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde geçerli olan durum zayıf çekim için de geçerlidir. Almancada *Akkusativ* çoğul ve *Nominativ* çoğulda adların aynı biçimleri kullanıldığından çoğul ekleri dışında herhangi bir çekim eki yoktur. Buna karşın Türkçede ünlü uyumuna göre **-ler / -lar** çoğul eklerine **-ı / -i** belirtme durumu çekim ekleri eklenir. Örneğin *die Löwen* > *die Löwen* / aslanlar > aslanları. Almancada belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekimine göre belirtme durumundaki adların Türkçedeki eş değeri eksiz belirtme durumundaki adlardır. Almancadaki eril sözcüklerin belirsiz tanımlıkların aldığı **-en** çekim eki ve dişil cinsiyeti belirtmek için yalın durumda da kullanılan **-e** çekim eki dışında Türkçe ile nerdeyse tam bir eş değerlilik söz konusudur. Örneğin *einen Vogel* > bir kuş, *eine Tasche* > bir çanta, *ein Haus* > bir ev. Adların çekim eki almaması bir benzerliktir. Farklılık ise belirsiz tanımlık çekim eki alırken, Türkçede bu sözcüğü karşılayan sayı sıfatının çekim eki almamasıdır. Ayrıca eksiz belirtme durumu sayı sıfatı olmadan da kullanılabilir. Almancada belirsiz çoğul çekiminde ne yalın ne de belirtme durumunda tanımlık kullanılır. Adlara sadece çoğul ekleri eklenir. Türkçede de doğal olarak sayı sıfatı kullanılmaz. Bu bir benzerliktir. Ancak bir farklılık vardır. Belirtme durumunda çoğul eklerine ünlü uyumuna göre **-ı / -i** çekim ekleri eklenir: *Lieder* > *Lieder* / şarkılar > şarkıları. Almancada belirtme durumunda belirsiz tanımlıkla zayıf çekim söz konusu

olduğunda hem belirsiz tanımlık hem de ad, çekim eki alır. Sadece eril adları kapsayan bu çekimde belirsiz tanımlık **-en** çekim ekini alır, adlara ise **-n** veya **-en** ekleri eklenir. Örneğin *ein Student* > *einen Studenten*, *ein Löwe* > *einen Löwen*. Türkçede bu durumu yine eksiz belirtme durumu karşılar. Hem adlara hem de sayı sıfatına herhangi bir ek eklenmezken, sayı sıfatın kullanımı isteğe bağlıdır: bir aslan > bir aslan / aslan > aslan. Çoğuldaki ise tam bir eş değerlilik vardır. Almancada çoğul ekleri dışında bir başka ek ve tanımlık kullanılmaz. Türkçede de *bir* sayı sıfatı kullanılmaz ve çoğul eki dışında ek yoktur: *Löwen* > aslanlar.

Almancada *Dativ* olarak adlandırılan ad durumu adlara yaklaşmayı değil de yapılan bir işin bir kişi veya nesneye yönelik olduğunu bildirir. Bu anlam Türkçede yönelme durumu ile karşılanır. Belirli tanımlıkla kullanılan yönelme durumundaki tekil adlar kuvvetli çekimde herhangi bir çekim eki almazlar. Fakat yalın durumundaki tanımlıklar değişik biçimlenme ile eril ve yansız adlarla *dem* dişil adlar ile *der* biçiminde kullanılır. Türkçede ise adların tanımlıkları yoktur ve adlara ünlü uyumuna göre **-a** / **-e** çekim ekleri eklenir. Ayrıca bu çekim eklerinin önünde yardımcı ünsüz **y** ya da zamir **n**'si görülebilir. Bu çekimde Türkçede adlara çekim eki eklenmesi Almancada ise eklenmemesi bir farklılıktır: *der Mann* > *dem Mann* / adam > adama. Belirli tanımlıkla kullanılan yönelme durumundaki çoğul adların sonunda **-n** veya **-s** çoğul ekleri yoksa bu adlara kuvvetli çekimde **-n** çekim eki eklenir. Ayrıca belirli tanımlık değişik biçimlenme ile *den* biçimini alır: *die Männer* > *den Männern*. Burada Türkçe ile bir benzerlik söz konusudur. Türkçede belirli tanımlık yoktur, fakat **-a** / **-e** çekim ekleri çoğul eklerine eklenir: adamlar > adamlara. Belirli tanımlıkla zayıf çekim, tekil adların sonuna çekim eki eklenmesi ve ek sayısı bakımından Türkçedeki yönelme durumu ile bir benzerlik göstermektedir. Her iki dilde de

iki çekim eki vardır. Almancada eril adlara **-n** veya **-en** çekim ekleri eklenirken, Türkçede **-a / -e** çekim ekleri görülür. Almancada ayrıca tanımlık kullanılması bir farklılıktır: *der Löwe* > **dem Löwen** / aslan > aslana. Belirli tanımlıkla zayıf çekimde adlar tekil durumunda zaten **-n** veya **-en** çekim ekini alıp **-n** ünsüz harfi ile bittiklerinden çoğulda herhangi bir çekim eki almazlar. Buna karşın Türkçede ünlü uyumuna göre **-ler / -lar** çoğul eklerine **-a / -e** yönelme durumu çekim ekleri eklenir. Örneğin *dem Löwen* > *den Löwen* / aslana > aslanlara. Almancada belirsiz tanımlıkla kuvvetli çekimde yönelme durumundaki tekil adlar çekim eki almazlar. Belirsiz tanımlık *ein* ise üç cinsten de çekim eki alır. Eril ve yansızsızda **-em**, dişil de ise **-er** eki tanımlıklara eklenir. Buna karşın Türkçede sayı sıfatı *bir* ile kullanılan adlara **-a / -e** ekleri eklenir. Ad bir ünlü ile bitiyorsa bu çekim eklerinin önünde yardımcı ünsüz *y* görülür: *ein Mann* > *einem Mann* / bir adam > bir adama. Çoğulda ise her iki dil arasında neredeyse tam bir eş değerlilik söz konusudur. Almancada belirsiz tanımlık, Türkçede ise belirsiz sıfat kullanılmaz. Almancada adın çoğul biçimi **-n** veya **-s** ünsüzü ile bitmiyorsa **-n** çekim eki eklenir. Türkçede de adın çoğul biçimine **-a** veya **-e** çekim eki eklenir. Örneğin *Männer* > *Männern* / adamlar > admlara. Belirsiz tanımlıklı zayıf çekimde yönelme durumundaki adlara çekim eklerinin eklenmesi Türkçe ile bir benzerlik oluştururken, Türkçede belirsiz sıfatın ek almaması buna karşın Almancada belirsiz tanımlığın **-em / -er** çekim eklerini alması farklılığı oluşturur. Almancada adlara **-n** veya **-en**, Türkçede ise **-a** veya **-e** çekim ekleri eklenir: *ein Löwe* > *einem Löwen* / bir aslan > bir aslana. Belirli tanımlıkla zayıf çekimde adlar tekil durumunda zaten **-n** veya **-en** çekim ekini alıp **-n** ünsüz harfi ile bittiklerinden çoğulda başka bir çekim eki almadıkları belirtilmişti. Aynı durum belirsiz çoğul için de geçerlidir. Buna karşın Türkçede yine ünlü uyumuna göre **-ler / -lar** çoğul eklerine **-a / -e** yönelme durumu çekim

ekleri eklenir: *Löwen* > aslanlara. Bu her iki dil arasında bir farklılıkken, Almancada belirsiz tanımlığın Türkçede ise sayı sıfatın kullanılmaması bir benzerliktir.

Anlamsal işlevi bakımından Türkçedeki ilgi durumu ile Almancada *Genitiv* ad durumu arasında bir benzerlik vardır. Her iki dilde de bu ad durumunun asıl işlevi aitlik bildirmektir. Almancada ilgi durumunda kuvvetli, zayıf ve karışık çekimler vardır. Türkçede ise böyle bir ayırım söz konusu değildir. Belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde Almancada eril ve yansız adlara *-s* veya *-es* çekim ekleri eklenir. Adlara ek eklenmesi Türkçe ile bir benzerliktir. Fakat dişil adlar çekim eki almazken, çoğul adlara ise sadece çoğul ekleri eklenir. Bu da her iki dil arasında bir farklılık yaratır. Ayrıca Almancada adların önünde tanımlıkların kullanılması Türkçede ise belirli tanımlık olmaması bir farklılıktır. Almancada belirli tanımlıkla kuvvetli çekimde eril ve yansız adlara eklenen iki tane (*-s* / *-es*) çekim eki varken, belirli tanımlıklar değişik biçimlenme ile eril ve yansızda *des*, dişil ve çoğulda ise *der* biçiminde kullanılır. Türkçede bu çekim eklerine eş değer sekiz tane çekim eki bulunur. Bunlar *-ın* / *-in* / *-un* / *-ün* / *-nın* / *-nin* / *-nun* / *-nün* ekleridir. Örneğin *der Mann* > *des Mannes* / adam > adamın. Sadece eril adların yer aldığı zayıf çekimde ise ilgi durumunda *des* belirli tanımlık olarak kullanılırken, adların sonuna *-n* veya *-en* çekim ekleri eklenir. Türkçede yine *-ın* / *-in* / *-un* / *-ün* / *-nın* / *-nin* / *-nun* / *-nün* çekim ekleri görülürken, adlara çekim eki eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. Örneğin *der Löwe* > *des Löwen* / aslan > aslanın. Çoğulda ise Almancada bu iki çekim eki dışında başka bir ek kullanılmazken, Türkçede *-lar* / *-ler* çoğul eklerinden sonra ünlü uyumuna göre *-ın* veya *-in* çekim ekleri eklenir. Karışık çekimde adlara *-ns* veya *-ens* çekim ekleri eklenir. Adlara çekim eki eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. İlgi durumunda belirsiz

tanımlıkla çekimlerde adlara belirli tanımlıkla çekimlerden farklı ekler eklenmez. Kuvvetli çekimde eril ve yansız adlara **-s / -es**, zayıf çekimde sadece eril adlara **-n / -en**, karışık çekimde ise eril ve yansız adlara **-ns / -ens** çekim ekleri eklenir. Türkçede ise adlara **-in / -in / -un / -ün / -nin / -nin / -nun / -nün** çekim ekleri eklenir. Adların çekim eki alması bir benzerliktir. İlgi durumunda belirsiz tanımlıkla çekimlerde belirsiz tanımlık *ein*, eril ve yansızda **-es**, dişilde ise **-er** çekim ekini alır. Türkçede ise bu tanımlığı karşılayan belirsiz sıfat çekim eki almaz. Bu da bir farklılıktır. İlgi durumunda belirsiz tanımlıkla çoğul çekimlerinde Almandada çoğul ekleri dışında bir çekim eki kullanılmaz. Buna karşın Türkçede ünlü uyumuna göre çoğul eklerine **-in / -in** çekim ekleri eklenir. Bu da başka bir farklılıktır.

Almandada şahıs zamirleri çekim eki almazlar. Farklı ad durumlarında ya yalın durumdaki biçim ya da değişik biçimlenme sonucu ortaya çıkan farklı biçimler kullanılır. Örneğin *ich > mich > mir > meiner*. Türkçede ise farklı bir durum söz konusudur. Şahıs zamirleri ad durum eklerini alırlar. Belirtme durumunda ünlü uyumuna uygun olarak **-i, -i** veya **-u** çekim ekleri zamir sonuna eklenir: **beni / seni / onu**. Yönelme durumunda ise **-e / -a** çekim ekleri zamirlere eklenir: **bana / bize**.

Almandada aitlik zamirlerinin (*meiner, deiner...*) Türkçedeki eş değeri *benimki (seninki ...)* aitlik zamiridir. Almanca aitlik zamirleri adın cinsiyetini veya çoğul durumunu bildirmek için **-er / -e / -s** çekim eklerini alırken, Türkçede aitlik zamirini oluşturmak için şahıs zamirlerine **-in / -in / -un / -ki** çekim ekleri eklenir. Ayrıca çoğul bir adın yerine kullanılan aitlik zamirleri **-ler** çoğul ekini alır. Her iki dilde çekim eklerinin kullanılması bir benzerliktir. Belirtme durumunda Almanca aitlik zamirlerinde **-en / -e / -s / -es** çekim ekleri görülür.

Türkçede ise **-in / -in / -un / -ki** çekim ekleri ile oluşturulan aitlik zamirine zamir *n*'sinden sonra **-i** belirtme durumu eki eklenir: *meinen* > benimkini. Çoğulda ise Türkçede belirtme durumu ekinden önce **-ler** çoğul eki kullanılır: *meine* > benimkileri. Çekim eklerinin kullanılıyor olması her iki dil arasında bir benzerliktir. Yönelme durumunda Almanca aitlik zamirlerinde **-em / -er** çoğulda ise **-en** çekim ekleri görülür. Türkçede ise **-in / -in / -un / -ki** çekim ekleri ile oluşturulan aitlik zamirine zamir *n*'sinden sonra **-e** yönelme durumu eki eklenir: *meinen* > benimkine. Çoğulda ise Türkçede yönelme durumu ekinden önce **-ler** çoğul eki kullanılır: *meinen* > benimkilere. Çekim eklerinin kullanılıyor olması her iki dil arasında bir benzerliktir. İlgi durumunda Almanca aitlik zamirlerinde **-es / -er** çekim ekleri görülür. Türkçede ise **-in / -in / -un / -ki** çekim ekleri ile oluşturulan aitlik zamirine zamir *n*'sinden sonra **-nin** ilgi durumu eki eklenir: *meinen* > benimkinin. Çoğulda ise Türkçede ilgi durumu ekinden önce **-ler** çoğul eki kullanılır, bu eki de **-in** ilgi durumu eki takip eder: *meiner* > benimkilerin. Çekim eklerinin kullanılıyor olması her iki dil arasında bir benzerliktir. Almanca aitlik zamiri *mein, dein* tanımlık olarak da kullanılabilir. Bu durumda Türkçede ilgi eki almış şahıs zamirleri (**benim, senin...**) ile karşılanırlar. Almancada aitliğin bildirilmesi için adın önünde aitlik tanımlığın kullanılması yeterlidir. Türkçede ise bir kişi veya varlığın kime ait olduğunu belirtmek amacıyla ilgi durumundaki şahıs zamirinin kullanılması yeterli değildir, ayrıca adın sonuna bir iyelik eki eklenmelidir: *mein Auto* > benim arabam. Almancada aitlik tanımlığı yalın durumunda sadece dişil ve çoğul adları bildirmek için **-e** çekim ekini alır. Türkçede ise ünlü uyumunda dolayı şahıs zamirlerine eklenen **-im / -in / -un / -ın** çekim ekleri görülür: *meine* > benim / *deine* > senin / *seine* > onun. Ayrıca zamire çoğul ekleri de eklenmez. Çoğul ekleri ada eklenir: *meine Taschen* > benim çantalarım. Çoğul eklerinin adlara

eklenmesi bir benzerliktir. Almanca aitlik tanımlığına bir adın belirtme durumunda olduğunu belirtmek için *-en / -e* çekim ekleri eklenir. Türkçede ise *benim* zamirine ne ad durum ekleri ne de çoğul ekleri eklenir. Ad durum ve çoğul ekleri adlara eklenir: *meine Tische* > benim masalarımı. Yönelme durumu söz konusu olduğunda aitlik tanımlığına tekilde *-em / -er* çoğulda ise *-en* ekleri eklenir. Türkçede ise zamir ne ad durumu eki ne de çoğul eki alır. Ad durum ve çoğul ekleri adlara eklenir: *meinem Vater* > benim babama. İlgi durumunda da durum farklı değil. Almanca aitlik tanımlığı çekim eki alırken Türkçedeki *benim* zamiri çekim eki almaz. Almancada eril ve yansılda *-es* dişil ve çoğul durumunda *-er* aitlik tanımlığına eklenir.

Dies- ve *jen-* zamirleri hem işaret zamiri hem de işaret tanımlığı olarak kullanılabilir. Zamir olarak kullanıldıklarında Türkçede *bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar* işaret zamirleri ile karşılık bulurlar. İşaret tanımlığı olarak kullanıldıklarında ise *bu, şu* işaret sıfatlar eş değerleri olur. *Dies-* ve *jen-* zamirleri ister işaret zamiri ister işaret tanımlığı olarak kullanılsın çekimleri aynıdır. Burada Türkçeden farklı bir durum söz konusudur. Çünkü işaret sıfatı (bu, şu) olarak kullanıldığında bu sıfat çekim eki almaz. İşaret zamiri olarak karşımıza çıktığında ise (bu, bunu, buna...) çekim eki aldığı görülür. *Dies-* ve *jen-* zamirlerine ad durum, cins ve çoğul durumuna bağlı olarak *-en / -em / -es / -er / -e* çekim ekleri eklenir. Türkçede ise işaret sıfatı çekim eki almaz. Ad durum veya çoğul ekleri işaret sıfatının işaret ettiği adlara eklenir: *diesen Mann* > bu adamı / *diesen Männern* > bu adamlara. İşaret sıfatının çekim eki almaması bir farklılıktır. İşaret zamirleri ise hem Almancada hem de Türkçede çekim eki alır. Almancada *-en / -em / -es / -er / -e* çekim eklerini görmek mümkünken, Türkçede *-u / -a / -ı / -ın / -un* çekim ekleri *bu, şu, o, bunlar,*

şunlar, onlar zamirlerine eklenir: örneğin *dieser* > *bu* / *diesen* > *bunu* / *diesem* > *buna* / *dieses* > *bunun*. Bu çekim eklerinin önünde zamir *n*'si de görülebilir.

İşaret zamiri olarak da kullanılabilen *der, die, das* zamirlerinin Türkçedeki karşılıkları *o* ve *onlar* zamirleridir. Belirli tanımlığın çekiminden farklı olarak bu işaret zamirlerinde yönelme durumu çoğul ve ilgi durumunda çekim ekleri kullanılır: *den-en, des-sen, der-en, der-er*. Diğer ad durumlarında ise değişik biçimlenme söz konusudur. Türkçede ise ad durumuna göre *o* ve *onlar* zamirlerine *-u / -a / -ı / -ın / -un* çekim ekleri eklenir. Ayrıca zamir *n*'si de *o* zamirinin çekim ekleri önünde yer alır: *onu, ona, onun, onları, onlara, onların*.

Hem işaret zamiri hem de tanımlık olarak kullanılabilen *derselbe, dasselbe, dieselbe; dieselben* sözcüklerinin zamir ve tanımlık çekimlerinde farklılık yoktur. Bu zamir iki kısımdan oluşur. İlk kısım bir belirli tanımlıktır ve çekimi de ona göre yapılır. İkinci kısım (*selbe*) ise sıfat çekimine uygun olarak çekilir. Tanımlık kısmında değişik biçimlenme ile çekim gerçekleşirken ikinci kısımda sadece *-n* çekim eki görülür. Bu zamirler işaret zamiri olarak kullanıldıklarında Türkçedeki karşılıkları *aynısı* zamiri olur. Bu zamire ad durumlarına göre *-ı / -a / -ın* ekleri eklenir. Bu eklerden önce ise zamir *n*'si görülür: *derselbe* > *aynısı* / *denselben* > *aynısını*. Zamirlere çekim eki eklenmesi bir benzerliktir. Bu zamirler (*derselbe, dieselbe...*) tanımlık olarak kullanıldığında ise Türkçedeki karşılığı bir sıfat olan *aynı* sözcüğüdür. Türkçede sıfatlar çekim eki almazlar. Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık vardır. Ad durum ekleri sıfatın birlikte kullanıldığı adlara eklenir: örneğin *denselben Mann* > *aynı adamı*.

Derjenige, dasjenige, diejenige, diejenigen zamirleri de iki kısımdan oluşur. Birinci kısım belirli tanımlıktır (*der, die, das*) ve çekimi de ona göre yapılır. İkinci kısmın çekimi (*jenige*) ise sıfat çekimine uygun gerçekleştirilir ve görülen tek çekim eki **-n** ekidir. Bu zamirler işaret zamiri olarak kullanıldıklarında Türkçedeki karşılıkları *o* zamiri olur. Bu zamire ad durumlarına göre **-u / -a / -un** ekleri eklenir. Bu eklerden önce ise zamir *n*'si görülür. Zamirlere çekim eki eklenmesi bir benzerliktir: *denselben* > **onu** / *demselben* > **ona**. Bu zamirler (*derjenige, dasjenige* ...) tanımlık olarak kullanıldığında *o* zamiri ile karşılanabilir. Bu zamir bir ad ile kullanıldığında herhangi bir çekim eki almaz, sadece ad durumunu belirtmek için adların çekimi yapılır: *denjenigen Mann* > o adamı.

Selbst, selber zamirler içerisinde bir istisna oluştururlar. Bu zamirler çekimlenmez. Türkçede bu zamirlerin karşılığı *kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri* dönüşlülük zamirleridir. Ünlü uyumuna uygun olarak bu dönüşlülük zamirleri **-i, -e** ve **-in** çekim eklerini alırlar. Bu bakımdan Almanca ve Türkçe arasında bir farklılık söz konusudur.

Almancada ilgi zamirlerinin yönelme durumu çoğul ve ilgi durumu biçimleri hariç belirli tanımlıklardan farkı yoktur. Burada görülen çekim ekleri **-sen / -en** ekleridir. Almancada ilgi zamirini doğrudan karşılayan bir zamir yoktur. Ya bağlama zamiri *ki* ya da sıfat fiiller kullanılır. Her iki durumda da herhangi bir çekim eki kullanılmaz. Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık vardır.

Welch- sözcüğü hem soru zamiri hem ilgi zamiri hem de tanımlık olarak kullanılabilir. Her üç durumda da aynı çekim ekleri eklenir. Bunlar **-e / -en / -em / -es** ve **-er** çekim ekleridir. *Welch-* sözcüğü tanımlık olarak kullanıldığında

Türkçede soru sıfatı olan *hangi* sözcüğü ile karşılanır. *Welch-* birlikte kullanıldığın adın içinde bulunduğu ad durumuna göre çekim eki (*-e / -en / -em / -es / -er*) alırken *hangi* soru sıfatı herhangi bir çekim eki almaz. Bu durum her iki dil arasında bir farklılık oluşturur: *welcher Mann* > hangi adam / *welchen Mann* > hangi adamı. *Welch-* soru zamiri olarak kullanıldığında ise Türkçede bu sefer *hangisi* soru zamiri eş değeri olur. Bu zamire hem çekim eki hem de çoğul eki eklenebilir. Bu da her iki dil arasında bir benzerliktir: *welcher* > hangisi / *welchen* > hangisini. Zamir *n*'sinden sonra Türkçede *-i / -e / -in* çekim ekleri kullanılırken Almancada belirtildiği gibi *-e / -en / -em / -es / -er* ekleri soru zamirine eklenir.

Was für ein soru zamiri bir varlığın veya nesnenin özelliğini sorar ve durumu göre bir adla birlikte bir tanımlık veya tek başına bir zamir olarak kullanılabilir. Tanımlık olarak kullanıldığında soru zamiri içindeki *ein* sözcüğü belirsiz tanımlıklar gibi çekimlenir ve *ein* sözcüğüne *-e / -er / -en / -em / -es* ekleri eklenir. Tanımlık olarak kullanılan *was für ein* Türkçeye *nasıl bir ya da ne gibi bir* şeklinde çevrilir. Her iki sözcük grubu da sıfat görevindedir. Bundan dolayı da çekim eki almazlar. Ad durum ekleri adlara eklenir. Bu da bir farklılıktır: *was für ein Mann* > nasıl bir adam / *was für einen Mann* > nasıl bir adamı. Çoğulda ise her iki dilde de çekim ekleri tanımlığa değil adlara eklenir: *was für Männer* > nasıl adamlar. Bu durum bir benzerliktir. *Was für ein* zamir olarak kullanıldığında ise karşımıza *-e / -er / -en / -em / -es / -(e)s* çekim ekleri çıkar. Türkçede karşılığı *nasıl biri* veya *ne gibi biri* soru zamirleri olur. Bu soru zamirleri çekim eki alırlar. Bu bakımdan her iki dil arasında bir benzerlik söz konusu olur. Türkçede zamir *n*'si dışında kullanılan ekler *-i / -e / -in* çekim ekleridir: *was für ein* > nasıl biri / *was für einen* > nasıl birini.

Soru zamiri *wer* değişik biçimlenme ile belirtme durumunda *wen*, yönelme durumunda *wem*, ilgi durumunda ise *wessen* biçimini alır. Türkçede ise *kim* soru zamirine **-i / -e / -in** çekim ekleri eklenerek *kimi*, *kime*, *kimin* biçimleri elde edilir. Türkçede çekim eklerinin kullanılması Almandada ise kullanılmaması bir farklılıktır.

Was soru zamiri de çekim eki almaz. Belirtme durumunda yalnız durumdan farklı bir biçim yokken, ilgi durumunda *wessen* kullanılır. Yönelme durumunda ise bu soru zamiri kullanılmaz. Türkçede karşılığı *ne* olan bu soru zamiri belirtme durumunda *neyi*, yönelme durumunda *neye* ve ilgi durumunda *neyin* biçiminde kullanılır. Ne soru zamirine önce yardımcı ünsüz *y* eklenirken bunu ad durum ekleri **-i / -e / -in** takip eder. Burada da her iki dil arasında bir farklılık gözlemlenir.

Almandada belirtme ve yönelme durumunda 3. tekil ve 3. çoğul şahısları hariç şahıs zamirlerinin ilgili ad durumundaki çekimleri dönüşlü zamir olarak kullanılmaktadır (*mich, mir, dich, dir, sich...*) Şahıs zamirlerinde çekim ekleri değil değişik biçimlenme söz konusuydu. Almandadaki bu zamirleri Türkçede karşılayan bir sözcük yoktur. Ancak dönüşlü zamirin bazı fiillerle birlikte oluşturduğu dönüşlü fiilleri karşılayan bir yapı vardır. Bu yapı dönüşlü çatıdır. Türkçede dönüşlü çatı fiil köküne eklenen ekler yardımıyla yapılır. Bu ekler **-n** veya **-l** ekleridir: *sich waschen* > yıkanmak.

Biri anlamına gelen *jemand* ile *hiç kimse* anlamına veren *niemand* belirsizlik zamirleridir. Her iki zamirin aldığı çekim ekleri aynıdır. Sadece eril ve tekil çekimi olan bu zamirler **-en / -em / -es** çekim eklerini alırlar. Türkçede bu zamirleri karşılayan zamirler de çekim eki alırlar. Belirtme ve yönelme durumunda çekim eklerinin önünde kullanılan yardımcı ünsüz *y* ve zamir *n*'sini

dikkate almadığımızda karşımıza **-i / -e / -nin** çekim ekleri çıkar: *jemanden* > birini / *niemandem* > hiç kimseye. Bu zamirlerin çekim eki alması her iki dil arasında bir benzerliktir.

Türkçede *herhangi biri* anlamına gelen *irgendwer* belirsizlik zamiri belirtme durumunda *irgendwen*, yönelme durumunda *irgendwem* biçiminde kullanılır. İlgili durumu biçimi yoktur. Ayrıca çekim eki de kullanılmaz. Bu açılardan Türkçe ile bir farklılık söz konusudur. Çünkü Türkçede hem çekim ekleri zamirlere eklenir hem de ilgi durumunda kullanılan bir biçimi vardır. Belirtme ve yönelme durumunda çekim eklerinin önünde kullanılan yardımcı ünsüz *y* ve zamir *n*'sini dikkate almadığımızda karşımıza **-i / -e / -nin** çekim ekleri çıkar: *irgendwen* > herhangi birini / *irgendwem* > herhangi birine / ----- > herhangi birinin.

Ein- belirsizlik zamirinin ilgi durumu çekimi yoktur. Diğer ad durumlarında **-er / -en / -em / -e / -(e)s** çekim ekleri kullanılırken, Türkçede bu zamiri karşılayan *biri* zamirinde **-i** ve **-e** çekim ekleri görülür. Eklerin, zamirin sonuna eklenmesi bir benzerliktir.

Jed- hem belirsizlik zamiri hem de tanımlık olarak kullanılabilir. Belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında *herkes* anlamındadır ve bu zamire şu çekim ekleri eklenir: **-e / -er / -es / -en / -em**. *Herkes* zamirine ise ad durumlarına göre **-i / -e / -in** çekim ekleri eklenir. Her iki dilde bu zamirlerin çekim eki alması bir benzerliktir: *jeden* > herkesi. *Jed-* tanımlık olarak kullanıldığında yine **-e / -er / -es / -en / -em** çekim eklerini alır ve Türkçede *her* sıfatıyla karşılanır. Türkçede sıfatlar çekimlenmez. Dolayısıyla bu sığata eklenen bir çekim eki söz konusu değildir. Bu sıfat ile birlikte bir ad tamlaması içinde kullanılan adlar ad

durum eklerini alırlar. Bu da her iki dil arasında bir farklılıktır: *jeden Mann* > her adamı.

Belirsizlik zamiri *all* hem tanımlık hem de zamir olarak bir adın yerine kullanılabilir. Tanımlık ve zamir çekimleri arasında bir fark yoktur. Zamirin sonuna eklenen *-e / -en / -er* çekim ekleri görülür. *All* zamiri tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede *bütün* sıfatı ile karşılanır. *Bütün* sıfatı çekim eki almaz. Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık söz konusudur: *allen Kindern* > bütün çocuklara. *All-* belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ise *herkes* anlamındadır. Bu zamire *-i / -e / -in* ad durum ekleri eklenir. Bu bir benzerliktir: *allen* > herkese.

Olumsuzluk tanımlığı *kein* ad durum ve cinse göre *-e / -en / -em / -er / -es* çekim eklerini alır. Türkçe çevirisi duruma göre *yok, değil* sözcükleriyle veya cümlenin yüklemine olumsuzlaştırarak yapılır. Dolayısıyla bir çekim eki yoktur. Burada Almanca ile Türkçe arasında bir farklılık vardır. *Kein* belirsizlik zamiri olarak da kullanılabilir. Tanımlık çekiminden farklı olarak yalın durum eril ve yansıza da çekim eki alır (*keiner / keines*). Görülen çekim ekleri *-e / -en / -em / -er / -es* ekleridir. Türkçede *hiç kimse* zamiri bu sözcüğü tam olarak karşılar. *Hiç kimse* zamirine de *-i / -e / -nin* ad durum ekleri eklenir. Bu bakımdan iki dil arasında bir benzerlik vardır: *keinen* > hiç kimseyi.

Tanımlık olarak kullanıldığında *bazı*, zamir olarak kullanıldığında ise *bazıları* anlamını veren *manch-* zamirinin çekimleri arasında fark yoktur. Görülen çekim ekleri zamirin sonuna eklenen *-e / -er / -es / -em / -en* ekleridir. Bu zamir tanımlık olarak kullanıldığında Türkçede *bazı* sıfatı ile karşılık bulur. Türkçede sıfatlar çekim eki almazlar. Ad durum ekleri sıfat tamlaması içerisindeki adlara eklenir. Dolayısıyla farklılık Almancada bu sözcüğe çekim eki

eklenmesi Türkçede ise çekim ekinin adlara eklenmesidir. *Manch-* belirsizlik zamiri olarak kullanıldığında ise Türkçede *bazıları* zamiri eş değeri olur. Bu zamire ad durum ekleri eklenir. Bu çekimde kullanılan çekim ekleri ise *-ı / -a / -ın* ekleridir. Her iki dilde zamirin sonuna çekim eki eklenmesi bir benzerliktir: *manchen* > *bazılarını*.

Almancada bir sıfat bir adın önünde tamlayan olarak başka bir ifadeyle bir sıfat tamlaması içinde kullanıldığında çekim eki alır. Almancada sıfat çekimi üçe ayrılır: tanımlıksız sıfat çekimi, belirli bir tanımlıkla sıfat çekimi veya belirsiz bir tanımlıkla sıfat çekimi. Tanımlıksız sıfat çekiminde *-e / -er / -en / -em / -es*, belirli tanımlıkla sıfat çekiminde *-e / -en*, belirsiz tanımlıkla sıfat çekiminde ise *-e / -er / -es / -en* çekim ekleri sıfatların sonuna eklenir. Türkçede böyle bir ayırım yoktur, çünkü Türkçede sıfatlar çekim eki almazlar. Bu bakımdan her iki dil arasında bir farklılık söz konusudur: *das rote Auto* > kırmızı araba.

Almancada adlaştırılmış sıfatların sonuna eklenen çekim ekleri sıfat çekimindeki eklerin aynısıdır: *-e / -er / -en / -em / -es*. Türkçede de sıfatların adlaştırılması mümkündür. Adlaştırılan sıfat da iyelik, çoğul ve ad çekim eklerini alabilir, çünkü sıfat olmaktan çıkıp ad grubundan bir sözcük olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan her iki dil arasında burada bir benzerlik söz konusudur.

Almancada derecelendirilmiş bir sıfat bir sıfat tamlaması içinde kullanılırsa derecelendirilmiş biçimi temel birim olarak kabul edilir ve birlikte kullanıldığı adın cins, sayı ve ad durumuna uygun olarak daha önce gösterilen sıfat çekimindeki ad durum eklerini alır. Bunlar *-e / -en / -er / -es* ekleridir. Örneğin: *ein schnelles Auto* (hızlı bir araba) > *ein schneller-es Auto* (daha hızlı

bir araba). Türkçede ise ister derecelendirilmiş ister derecelendirilmemiş olsun bir sıfat tamlaması içindeki sıfat herhangi bir çekim eki almaz. Derecelendirilmiş sıfatların her iki dilde sıfat tamlaması içinde yer alabilmesi bir benzerlikken Almandada bu biçimlere ek eklenmesi Türkçede ise eklenmemesi bir farklılıktır.

Almandada sıfat veya zarfların derecelendirilmesi de çekim konusuna girer. Almandada bir sıfatın üstünlük derecesini elde etmek için sıfatın yalın hâline *-er* çekim eki eklenir. Ayrıca kökünde *a, o, u* gibi ünlüleri olan tek heceli sıfatlarda ise *-er* çekim ekinin yanı sıra sözcük kökündeki ünlüler inceler: *schnell* > *schneller* / *klug* > *klüger*. Türkçedeki üstünlük derecesinde kullanılan herhangi bir çekim eki yoktur. Bu anlamı elde etmek için genellikle *daha* zarfı sıfatın yalın hâlinin önünde kullanılır: *hızlı* > *daha hızlı* / *zeki* > *daha zeki*. Almandada sıfata çekim ekinin eklenmesi, Türkçede ise çekim ekinin kullanılmaması bir farklılıktır. Almandada en üstünlük derecesini elde etmek için çekim ekleri kullanılır. Sıfatın bu derecesini elde etmek için sıfatın yalın hâline *-st* veya *-est* çekim ekleri eklenir: *schnell* > *schnell-st* / *wild* > *wild-est*. Ayrıca sıfat kökünde *a, o, u* ünlüleri barındıran tek heceli sıfatlarda ünlü incelmeleri yaşanır: *klug* > *klüg-st*. Sıfatın yalın hâlinin önünde kullanılan *en* sözcüğü ile Türkçede en üstünlük derecesini elde etmek mümkündür. Almandada en üstünlük derecesinde iki farklı çekim eki kullanılırken Türkçede çekim ekinin olmaması her iki dil arasında bir farklılık oluşturmaktadır. Sıfatlar bir ad değil de bir fiil ile bildirilen bir eylem ya da oluşu daha yakından nitelendirdiklerinde zarf görevini üstlenirler. Zarf işlevine sahip olan bu sıfatlar aynen sıfatlar gibi derecelendirilir. Dolayısıyla sıfatların derecelendirilmesinde kullanılan çekim ekleri (*-er* / *-st* / *-est*) ve özellikleri burada da geçerlidir. Türkçede ise zarfların derecelendirilmesinde de sıfat derecelendirilmesinde

geçerli olan kurallar söz konusudur. Herhangi bir çekim eki kullanılmaz. Almancada çekim ekinin kullanılıyor Türkçede ise kullanılmıyor olması her iki dil arasında bir farklılıktır.

Almancada fiiller biçim bilimsel olarak ikiye ayrılır. Çekimlenen (*finite*) fiil biçimleri ve çekimlenmeyen (*infinite*) fiil biçimleri. Almancada çekimlenmeyen üç tane fiil biçimi vardır. Birincisi fiilin temel biçimi olan mastar hâli (*Infinitiv*), ikincisi şimdiki zaman ortacı (*Partizip I*) ve üçüncüsü de geçmiş zaman ortacıdır (*Partizip II*). Almancada çekimlenen fiiller çekim eki alırlar. Bir fiile eklenen çekim ekleri ile şahıs, sayı, zaman, çatı ve kip gibi dil bilgisel özellikler yansıtılabilir. Almanca fiil çekimi bu bakımdan Türkçedeki fiil çekimi ile bir benzerlik oluşturmaktadır. Türkçede de çekimlenmiş bir fiil yukarıda belirtilen özellikleri içinde barındırır. Almancada çekimlenen fiiller kurallı ve kuralsız fiiller olmak üzere ikiye ayrılır. Türkçede ise böyle bir ayırım yoktur. Kurallı fiiller sadece çekim eki alarak çekimlenirken, kuralsız fiillerde fiil kökünde ses değişiklikleri yaşanır. Türkçede ise fiillerin kökünde herhangi bir değişiklik olmaz, çekim sadece ekler yardımıyla yapılır. Almancada bir ek ile birden fazla dil bilgisel özellik belirtilebilir. Örneğin şimdiki zamanda fiile eklenen bir tane ek ile hem şahıs hem de zaman belirtilir: *ich geh-e*. Türkçede ise her ek bir dil bilgisel özellik bildirir. Örneğin şimdiki zaman oluşturulurken önce zaman eki ardından da şahıs eki kullanmak gerekir: *ben gid-iyor-um*. Bu da önemli bir farklılıktır.

Almancada *Präsens* olarak adlandırılan zaman biçimi Türkçede hem şimdiki hem de geniş zaman ile karşılanabilir. Almancada *Präsens* zaman biçimini elde etmek için kurallı fiillerin köklerine çekim ekleri eklenir. Örneğin *machen* > *er mach-t*. Kuralsız fiillerin *Präsens* çekiminde ise çekim eklerinin

yanı sıra fiil köklerinde ünlü değişimleri (*sprechen* > *er spricht*) ünsüz düşmeleri (*haben* > *er hat*), sıfır ek ile belirtme (er kann-Ø) veya değişik biçimlenme (*sein* > *er ist*) ile fiil kökünün değişmesi gibi dil bilimsel olaylar görülür. Türkçede ise sadece ünlü uyumuna göre fiillere çekim eki eklenir. Çekim eklerin eklenmesi bir benzerliktir. Almancada fiil kökünde yaşanan ses değişiklikleri ise Türkçede görülmez. Bu da fiil çekiminde bir farklılıktır. Bu zamanı oluşturmak için Almancada fiil köküne *-e / -st / -t / -et / -est / -en* çekim ekleri eklenir. Bu zaman biçimi Türkçede şimdiki zamanda kullanılırsa fiil köküne önce *-yor / -makta / -mekte / -mada / -mede* zaman eklerinden biri ardından da ünlü uyumuna ve şahıslara bağlı olarak *-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar / -yım / -sın / -dır / -yız / -sınız / -dırlar / -yim / -sin / -dir / -yiz / -siniz / -dirler* çekim ekleri eklenir. *Präsens*, Türkçede geniş zamanda kullanılırsa karşımıza ünlü uyumun etkisiyle yedi tane farklı zaman eki (*-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er*) ve on sekiz farklı şahıs eki (*-im / -sın / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -siniz / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz*) çıkar.

Türkçede şimdiki zamanın hikâyesi veya şimdiki zaman kipinin hikâyesi olarak da adlandırılan zaman biçimi Almancada *Präteritum* adlı zaman biçiminin eş değeridir. Almancada şimdiki zamanın hikâyesi basit kipli (sadece çekim ekleri ile oluşturulan zaman biçimi) bir zamandır. Türkçede ise şimdiki zamanın hikâyesi birden fazla kip eki ile oluşturulduğundan birleşik kipli bir zamandır. Her iki dilde bu zaman biçimi fiil köküne çekim ekleri eklenerek yapılmaktadır. Bu her iki dil arasında bir benzerlikken, Almancada fiil kökünde ses değişiklikleri yaşanır, ancak Türkçede fiil kökü değişmez. Türkçede iki zaman kipi ile birlikte şahıs eklerinin kullanılması Almancada ise sadece bir ek ile zaman ve şahsın gösteriliyor olması önemli bir farklılıktır. Almancada fiil

köküne *-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet / -st / -en / -t / -e / -est / -en / -et* ekleri eklenirken, Türkçede önce *-yor / -makta / -mekte / -dı / -di / -du* zaman ekleri ardından da *-m / -n / -k / -nuz / -nız / -niz/-lar* şahıs ekleri fiil köklerine eklenir.

Almancada *Perfekt* olarak adlandırılan zaman biçimi Türkçede belirli geçmiş zaman veya görülen geçmiş zaman da denilen zaman kipinin karşılığıdır. Almancada görülen geçmiş zaman basit bir zaman biçimi değil, birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Bu zaman biçimi *haben* veya *sein* yardımcı fiiller ve geçmiş zaman ortacı (*Partizip II*) ile oluşturulur. Geçmiş zaman ortacı üç mastar fiilinden biridir. Dolayısıyla bu fiilin tek bir temel biçimi vardır ve ne şahıs ne de zamana göre çekim eki almaz. Sadece yardımcı fiiller şimdiki zamana göre çekimlenir. Görülen çekim ekleri *haben* fiiline eklenen *-e / -st / -t / -en* ve *sein* fiiline eklenen *-d* çekim ekleridir. Türkçede ise görülen geçmiş zaman basit kipli bir zamandır. Yardımcı fiil kullanılmaz, asıl eylemi bildiren fiil köküne ünlü uyumuna göre önce *-dı / -du / -di / -dü / -tı / -tu / -ti / -tü* zaman eklerinden biri ardından da şahsa göre *-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / nüz / -lar / -ler* şahıs ekleri eklenir. Çekim eklerinin kullanılması bir benzerliktir. Almancada yardımcı fiillerin kullanılıp çekimlenmesi, Türkçede ise esas fiillerin çekimlenmesi bir farklılıktır.

Geçmişte yaşanan iki olaydan biri daha önce gerçekleşmiş ise bu önceliği belirtmek için *Plusquamperfekt* diye adlandırılan ve Türkçede duyulan geçmiş zamanın hikâyesi ile karşılanan zaman biçimi kullanılır. Her iki dilde de bu zaman biçimi birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Almancada esas fiil yardımcı fiiller *haben* ve *sein* ile kullanılır. Esas fiil geçmiş zaman ortacı olarak cümlenin sonunda bulunur ve çekimlenmez, yardımcı fiiller *haben* ve *sein* ise şimdiki

zamanın hikâyesi kipine uygun olarak çekimlenir. Bu durum Türkçe ile bir farklılık oluşturur, çünkü Türkçede yardımcı fiil kullanılmaz ve asıl fiil çekimlenir. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesinde *haben* ve *sein* fiillerine eklenen *-te / -test / -ten / -tet / -st / -en / -t* çekim ekleri görülür. Türkçedeki ses olaylarına bağlı olarak zaman ve şahıs ekleri karşımıza farklı biçimlerde çıkmaktadır. Bu zaman biçiminde *-muş / -miş / -muş / -müş / -tı / -ti / -tu / -tü / -dı / -tu* zaman ekleri ve *-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler* de şahıs ekleri olmak üzere toplam on dokuz farklı çekim eki kullanılmaktadır.

Almancada *Futur I* olarak adlandırılan gelecek zaman da birleşik bir zaman biçimidir. Eylemi bildiren esas fiil cümle sonunda mastar hâlinde kullanılır ve dolayısıyla çekim eki almazken *werden* fiili bu yapıda yardımcı fiil görevini üstlenir ve çekime uğrar. Yardımcı fiilin çekimi şimdiki zaman çekimine uygun yapılır ve *-e / -st / -et / -en* çekim ekleri görülür. Türkçede bu zamanı oluşturmak için *-acak* ve ünlü değişmesine bağlı olarak *-ecek* zaman kipi ve şahıs ekleri kullanılır. Fakat Türkçedeki ses olaylarına bağlı olarak bu zaman kipi *-acak / -ecek / -acağ / -eceğ* biçimleri ile karşımıza çıkar. Fiil köküne eklenen bu zaman kiplerini şahıslara göre *-um / -sın / -ız / -sınız / -lar / -im / -in / -iz / -sınız / -ler* takip eder. Bu zaman biçiminde her iki dil arasındaki benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olması ve fiil köküne eklenmesidir. Farklılıklar ise daha fazladır. Almancada gelecek zaman bir birleşik zaman biçimiyken, Türkçede basit bir zaman kipidir. Almancada yardımcı fiilin kullanılması ve sadece bu fiilin çekim eki alması büyük bir farklılıktır. Ayrıca asıl eylemi anlatan fiil de Almancada mastar hâlinde kullanılmaktadır. Türkçede ise burada yardımcı fiil kullanılmaz. Eylemi bildiren fiilin köküne sırasıyla zaman eki ve şahıs ekleri eklenir.

Almancada *Futur II* olarak adlandırılan zaman biçimi görülen geçmiş zaman ve gelecek zamanın işlevlerini birleştirir. Dolayısıyla bu zaman biçiminin iki işlevi vardır. Birinci işlevi geçmişte kalmış bir olayla ilgili tahmin yürütmektir. İkinci işlevi ise gelecekte yapılması düşünülen bir işin belirtilen zamandan önce gerçekleşmiş veya tamamlanmış olacağını bildirmektir. Anlam olarak iki farklı kullanım alanı olan bu zaman kipi birleştirilmiş bir zaman biçimidir. Bu zamanı oluşturmak için yardımcı fiil *werden* + *geçmiş zaman ortacı* + *haben* veya *sein* fiilinin mastar hâli kullanılır. Yardımcı fiil *werden* şimdiki zamana göre çekimlenirken esas eylemi bildiren fiil geçmiş zaman ortacı biçimindedir. Görülen geçmiş zamanda *haben* yardımcı fiili ile kullanılan fiiller yine bu fiil ile birlikte kullanılır. Yardımcı fiil *sein* ile kullanılan fiiller de *sein* fiili ile birlikte kullanılır. Fakat hem *haben* hem de *sein* fiili cümle sonunda mastar hâlinde bulunur. Geçmiş zaman ortacı da Almancadaki mastar biçimlerinden biri olduğuna göre bu zaman biçiminde sadece *werden* fiiline eklenen çekim ekleri görülür. Bu ekler de *-e / -st / -et / -en*. Örneğin “*Ich werde nach Rom gefahren sein*”. *Futur II* zaman biçimini Türkçede doğrudan karşılayan bir zaman kipi yoktur. Buna rağmen *Futur II* ‘nin her iki işlevini Türkçede karşılayan yapılar vardır. *Futur II* gelecekte bir olayın bitmiş veya tamamlanmış olduğunu bildiriyorsa Türkçede *-miş olacak* yapısı kullanılır. Karmaşık fiil olarak adlandırılan bu yapı esas fiile *-miş* ekinin eklenmesi ve *ol-* yardımcı fiilinin gelecek zaman çekimi ile birlikte kullanılmasıyla elde edilir. Örneğin “Roma’ya gitmiş olacağım”. *-Mış* zaman eki ünlü uyumuna göre *-miş / -muş / -müş* biçiminde de görülür. *Ol-* yardımcı fiilin köküne ise gelecek zaman eki *-acak* eklenir. Şahıs ekleri de gelecek zaman ekine eklenir. Yaşanan ses olaylarına bağlı olarak karşımıza şu çekim ekleri çıkar: *-miş / -miş / -muş / -müş / -acak / -acağ* zaman ekleri ve *-im / -sin / -ız / -sınız / -lar* şahıs ekleri.

Her iki dilde yardımcı fiilin kullanılması ve şahıslara göre bu yardımcı fiillerin çekim eki alması bir benzerliktir. Başka bir benzerlik ise esas fiillerde görülür. Almancada esas fiil geçmiş zaman ortacı biçimindeyken, Türkçede esas fiil **-miş** rivayet eki ile geçmiş zamanda kullanılmaktadır. Türkçede hem esas fiilin hem de yardımcı fiilin zaman eki alması ve Türkçede bu yapıda sayıca daha fazla ek olması ise farklılıklardır. *Futur II* tamamlanmış veya gerçekleşmiş bir olay ile ilgili tahmin yürütme de bildirebilir: “*Sie werden nach Rom gefahren sein.*” Türkçede bu anlamı karşılayan bir zaman biçimi yoktur. Bu anlamı elde etmek için **-miş** zaman eki **-dır** bildirme eki ile birlikte kullanılır. Bu iki ekin arasında da şahıs ekleri bulunur: “Onlar Roma’ya gitmişlerdir.” Fiile beklenti veya tahmin anlamı katan bu yapıda ses olaylarına bağlı olarak dördü zaman eki (**-miş / -muş / -müş**) on sekizi şahıs eki (**-im / -ın / -ız / -sınız / -im / -in / -iz / -siniz / -um / -un / -uz / -sunuz / -üm / -ün / -üz / -sünüz / -lar / -ler**) ve sekizi bildirme eki (**-dır / -dir / -dur / -dür / -tir / -tir / -tur / -tür**) olmak üzere toplamda otuz çekim eki kullanılmaktadır. Almancada ise sadece *werden* fiiline eklenen **-e / -st / -et / -en** çekim ekleri görülür. Almanca ve Türkçe arasındaki tek benzerlik de çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Almancada yardımcı fiilin Türkçede ise esas fiilin çekim eki alması bir farklılıktır.

Almancada edilgen cümleler yardımcı fiil *werden* ve yardımcı fiil *sein* ile yapılan edilgen cümleler olmak üzere ikiye ayrılır. Yardımcı fiil *werden* ile yapılan edilgen cümlelere eylem bildiren edilgen çatılı (*Vorgangspassiv*), *sein* ile yapılan cümlelere de durum bildiren edilgen çatılı (*Zustandspassiv*) cümleler denir. Türkçede eylem bildiren (*werden* ile edilgen cümleler) veya durum bildiren (*sein* ile edilgen cümleler) edilgen cümleler diye bir ayırım yoktur. Eylem bildiren edilgen cümleler Türkçede edilgen eklerin yardımıyla yapılır. Almancada bir durum bildiren edilgen cümleleri Türkçede karşılamak için

edilgen bir fiil kullanılmaz. Bunun yerine o durumu aktaracak bir sıfat devreye girer. Örneğin “*die Tür ist geöffnet*” cümlesinin Türkçede tam karşılığı “kapı açıktır” cümlesidir ve etken çatının zaman biçimleri ile ilgilidir.

Almancada şimdiki zaman veya geniş zamanda (*Präsens*) edilgen bir cümle oluşturmak için esas fiil cümlede sonunda geçmiş zaman ortacı biçiminde kullanılır. Yardımcı fiil *werden* ise cümlede ikinci ögedir ve şimdiki zamana göre çekimlenir. Bundan dolayı sadece yardımcı fiile eklenen *-e / -st / -et / -en* çekim ekleri görülür: örneğin “*Ich werde operiert.*” Durum bildiren edilgen cümlelerde ise yardımcı fiil *sein* çekimlenir. Bu fiilde sadece *-d* çekim eki görülür: “*Ich bin verletzt.*” Türkçede ise şimdiki zaman edilgen çatıda fiil köküne önce edilgen ekler *-il / -il / -ul / -ül / -n / -in / -in / -un / -ün* eklerinden biri, bu eklerle de önce zaman eki *-yor* ve sonrasında da *-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar* şahıs ekleri eklenir: “Ameliyat ediliyorum.” Her iki dil arasındaki tek benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken, Türkçede bu yapıda yardımcı fiil kullanılmaz. Esas fiil çekime uğrar. Bu da bir farklılıktır. Türkçede geniş zamanda edilgen bir fiil elde etmek için ses olaylarına bağlı olarak fiil köküne önce *-il / -il / -ul / -ül / -n / -in / -in / -un / -ün* edilgen ekleri getirilir. Ardından *-ir / -ir / -ur / -ür* geniş zaman ekleri ve son olarak da *-im / -sin / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -sınız / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz* şahıs ekleri eklenir. Burada da her iki dil arasındaki tek benzerlik çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Farklılıklar daha fazladır. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken, Türkçede bu yapıda da yardımcı fiil kullanılmaz. Esas fiile yukarıda belirtilen edilgen, zaman ve şahıs ekleri eklenir. Buna karşın Almancada sadece yardımcı fiile eklenen *-e / -st / -et / -en / -d* çekim ekleri kullanılır. Bu zaman biçiminde edilgen anlamlı bir cümle oluşturmak için yardımcı fiiller *werden* veya *sein* bir geçmiş zaman ortacı ile

birlikte kullanılır. Şimdiki zamanlı edilgen cümlelerden tek farkı yardımcı fiillerin şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimleniyor olmalarıdır. Buna göre *werden* yardımcı fiiline eklenen *-e / -est / -en / -et* ekleri. *Sein* yardımcı fiiline eklenen *-st / -en / -et* ekleri görülür.

Şimdiki zamanın hikâyesi birleşik kipli bir zaman biçimidir ve *-yor* zaman ekine *-dı / -du* zaman ekinin eklenmesiyle oluşturulur. Bu zaman biçiminde edilgen bir fiil elde etmek için fiil köküne önce edilgen ek eklenirken, edilgen eke sırasıyla *-yor* zaman eki, *-dı / -du* zaman eki ve üçüncü tekil şahıs hariç şahıs ekleri eklenir. Ses olaylarına bağlı olarak şimdiki zamanın hikâyesinde kullanılan çekim ekleri *-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün* edilgen ekleri, dört farklı biçimiyle (*-ıyor / -iyor / -uyor / -üyor*) *-yor* zaman eki, *-dı / -du* zaman ekleri ve *-m / -n / -k / -nuz / -lar* şahıs ekleridir. Çekimli fiilin köküne çekim eklerinin eklenmesi bir benzerliktir. Başka bir benzerlik ise bu zaman biçiminin her iki dilde birleşik kipli bir zaman olmasıdır. Farklılıklar ise kullanılan ek sayısı ve Almancada asıl eylemi bildiren esas fiilin çekim eki almamasıdır. Buna karşın Türkçede yardımcı fiil kullanılmaz ve çekim ekleri esas fiilin köküne eklenir.

Almancada görülen geçmiş zamanlı edilgen bir cümle oluşturmak için *werden* yardımcı fiilinin yanı sıra *sein* yardımcı fiili de kullanılır. Ancak burada *werden* fiili değil *sein* fiili çekimlenir ve cümlenin ikinci ögesi olur. Yardımcı fiil *werden* ise geçmiş zaman ortacı olan *worden* biçimiyle asıl eylemi bildiren esas fiilden sonra cümle sonunda kullanılır. Esas fiilin de geçmiş zaman ortacı kullanılır. Burada çekim eki olarak değerlendirilecek tek ek 2. çoğul şahısta *sein* yardımcı fiile eklenen *-d* ekidir: “*Ihr seid gerufen worden.*” Türkçede görülen geçmiş zamanlı edilgen bir fiil elde etmek için fiil köküne edilgen ek, bu eke de

zaman eki eklenir. Son olarak da şahıs eki kullanılır: örneğin *çağr-ıl-dı-nız*. Ses olaylarına ve şahsa bağlı olarak şu çekim ekleri görülür: edilgen ekler **-il / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün**, zaman ekleri **-dı / -di / -du / -dü** ve şahıs ekleri **-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler**. Türkçede edilgen yapılarıdaki bu çekim eki zenginliğine karşın Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-d** çekim eki kullanılır. Bu da her iki dil arasında belirgin bir farklılıktır. Başka benzemeyen bir nokta Almancada iki yardımcı fiilin kullanılmasına karşın Türkçede buna ihtiyaç duyulmamasıdır. Diğer bir farklılık Almancada esas fiil geçmiş zaman ortacı olarak kullanılıp çekimlenmezken Türkçede esas fiile sırasıyla edilgen, zaman ve şahıs ekleri eklenir.

Almancada duyulan geçmiş zamanın hikâyesi biçimindeki edilgen cümleler yapı bakımından görülen geçmiş zamanın tüm özelliklerini taşır. Söz gelimi esas fiiller ve yardımcı fiil *werden* geçmiş zaman ortacı biçiminde kullanılır, *werden* cümle sonunda esas fiil ise hemen önünde yer alır. Sadece bir fark vardır. O da *sein* yardımcı fiilinin şimdiki zamana göre değil de şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimlenmesidir: “*Wir waren gerufen worden*”. Çekime uğrayan tek sözcük yardımcı fiil *sein*'dir. Şimdiki zamanın hikâyesinde kuvvetli fiillerin çekim eklerini aldığı görülür. Bunlar **-st / -en / -et** çekim ekleridir. Türkçede duyulan geçmiş zaman hikâyeli edilgen bir fiil oluşturmak için ses olaylarına ve şahıslara bağlı fiil köküne önce edilgen ekler **-il / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** getirilir. Sonra zaman ekleri **-mış / -miş / -muş / -müş / -dı / -di / -tı / -ti / -tu / -tü** ve son olarak **-m / -n / -k / -nız / -niz / -nuz / -nüz / -lar / -ler** şahıs ekleri eklenir: örneğin *çağr-ıl-mış-tı-k*. İki dilde fiil köküne çekim eklerinin eklenmesi tek benzerliktir. Almancada esas fiilin yerine yardımcı fiilin çekimlenmesi, Türkçede ise esas fiilin çekimlenmesi ve çekim eklerinin sayısındaki çokluk farklılıkları oluşturmaktadır. Türkçede yukarıda

listelenen yirmi sekiz çekim ekine karşılık Almancada sadece üç çekim eki görülür: **-st / -en / -t**. Ayrıca bazı yerlerde sıfır ek söz konusu olur.

Almancada etken çatılı cümlelerde gelecek zaman (*Futur I*) *werden* yardımcı fiil ile oluşturulur. Aynı fiil edilgen cümlelerde yardımcı fiil görevindedir. Bundan dolayı gelecek zaman kipli edilgen cümlelerde bu fiil iki defa kullanılır. Hem çekimli fiil olarak ikinci sırada hem de mastar hâliyle cümle sonunda. Çekimlenen yardımcı fiil gelecek zamanın yardımcı fiili, mastar hâlinde cümle sonunda bulunan ise edilgen yapının yardımcı fiilidir. Örneğin: “*Ich werde gleich gerufen werden*”. Bu zamanda kullanılan çekim ekleri yardımcı fiile eklenen **-e / -st / -et/ -en** ekleridir. Türkçede gelecek zamanda edilgen çatılı bir fiil elde etmek için esas fiilin köküne ses özelliklerine ve şahıslara bağlı olarak önce **-il / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri eklenir. Bu eklerle sırasıyla **-acak / -ecek / -acağ / -eceğ** zaman ekleri ve **-ım / -im / -sun / -sin / -ız / -iz / -sınız / -sınız / -lar / -ler** şahıs ekleri eklenir: hemen *çağr-il-acağ-ım*. Her iki dil arasındaki tek benzerlik yine çekim eklerinin kullanılıyor olmasıdır. Almancada yardımcı fiilin köküne eklenen **-e / -st / -et / -en** eklerine karşılık Türkçede esas fiilin köküne eklenen dokuz edilgen ek, dört zaman eki ve şahıslara göre farklılık gösteren on şahıs eki vardır. Almancada iki yardımcı fiilin kullanılması Türkçede ise sadece esas fiil ile bu yapının oluşturulması başka bir farklılıktır.

Futur II veya çalışmamızda tamamlanmış gelecek zaman olarak adlandırılan zamanda edilgen çatılı bir cümle elde etmek için sırasıyla *werden* gelecek zaman yardımcı fiilin şimdiki zaman çekimi, esas fiilin geçmiş zaman ortacı, *werden* edilgen çatı yardımcı fiilinin geçmiş zaman ortacı ve *sein* yardımcı fiilin mastar hâli kullanılır. Örneğin: “*Ich werde gerufen worden sein*”.

Burada sadece gelecek zaman yardımcı fiili *werden* çekimlendiğinden karşımıza sadece *-e / -st / -et/ -en* çekim ekleri çıkar. *Futur II*'nin iki işlevi vardır: gelecekte bir olayın bitmiş veya tamamlanmış olduğunu bildirir veya tamamlanmış veya gerçekleşmiş bir olay ile ilgili tahmin yürütmek için kullanılır. Almancadaki gelecek zaman anlamlı yapıyı karşılamak için Türkçede *-miş* eki ve *olmak* yardımcı fiil ile oluşturulan karmaşık bir fiil kullanılıyordu. Bu karmaşık fiilde edilgen çatılı bir fiil oluşturmak için esas fiil köküne edilgen bir ek eklenir. Bu eki *-miş* rivayet eki takip eder. Olmak yardımcı fiiline ise *-acak* eki ve şahıs ekleri eklenir: “Çağrılmış olacağım”. Türkçede kullanılan çekim ekleri şunlardır: edilgen ekler *-ıl / -il / -ul / ül / -n / -ın / -in / -un / -ün*, zaman ekleri *-acak / -acağ* ve şahıs ekleri *-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar*. Bu yapıda her iki dil arasındaki benzerliklerden bir tanesi bir yardımcı fiilin kullanılıyor olması ve bu yardımcı fiilin çekimlenmesidir. Almancada *werden* Türkçede ise *olmak* fiili çekim eki almaktadır. Ancak Almancada esas fiilin çekimlenmemesi Türkçede ise hem edilgen hem de zaman eki alması belirgin bir farktır. Almancada bu yapının oluşturulmasında bir çekimli fiil, iki geçmiş zaman ortacı biçiminde fiil ve mastar hâlinde bir fiil olmak üzere dört fiil kullanılır. Türkçede ise çekimli bir esas fiil ile birlikte çekimlenen bir yardımcı fiil kullanılır ki bu da bir farklılıktır. *Futur II* tamamlanmış veya gerçekleşmiş bir olay ile ilgili tahmin yürütme işlevine sahipse bu anlamı Türkçede elde etmek için *-miş* zaman eki *-dır* bildirme eki ile birlikte kullanılır. Edilgen çatılı bir fiil elde etmek için de fiil köküne edilgen ekler eklenir. Bunu *-miş* zaman eki takip eder. Şahıs ekleri genellikle son ek olarak kullanılır. Fakat bu yapıda şahıs ekleri *-miş* zaman ekine eklenir ve bildirme eki *-dır* fiile eklenen son ek olur. Örneğin: *at-ıl-mış-ım-dır*. Bu yapıyı oluşturmak için edilgen ekler *-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün* kullanılır. Ayrıca zaman ekleri *-miş / -miş / -muş / -müş*, şahıs ekleri *-ım /*

-im / -um / -üm / -sın / -sin / -sun / -sün / -ız / -iz / -uz / -üz / -sınız / -siniz / -sunuz / -sünüz / -lar / -ler ve bildirme ekleri *-dur / -tur / -dir / -tir / -dur / -tur / -dür / -tür* de bu yapıda kullanılan çekim ekleridir. Çekim eklerinin varlığı her iki dil arasındaki tek benzerliktir. Üstte listelenen çekim eklerine karşılık Almandada gelecek zaman *werden* yardımcı fiiline eklenen sadece *-e / -st / -et / -en* çekim ekleri görülür. Almandada bu yapının oluşturulmasında bir çekimli fiil, iki geçmiş zaman ortacı biçiminde fiil ve mastar hâlinde bir fiil olmak üzere dört fiil kullanılırken Türkçede çekimlenen bir esas fiil ile aynı anlamı elde etmek mümkündür. Bu da büyük bir farklılıktır.

Almandada diğer bir kip tasarlama kipidir. Almandada hem işlev hem de biçim özelliklerine göre tasarlama kipi *Konjunktiv I* ve *Konjunktiv II* olmak üzere ikiye ayrılır.

Konuşan, ifadesinin gerçek olarak değil de düşüncesel bir yapı ya da tasavvur ettiği veya var olması olası bir şey gibi algılanmasını istediğinde *Konjunktiv II* kullanır. Bu kipte iki zaman dilimi vardır: bir şimdiki zaman dilimi bir de geçmiş zaman dilimi. Ayrıca hem etken hem de edilgen çatılar bu kipte de görülür. Etken çatılı şimdiki zaman çekiminde zayıf, kuvvetli ve karışık fiillerde farklı çekim özellikleri ve ekleri görülür. Zayıf çekimde fiil köküne eklenen *-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet* çekim ekleri görülür: *frag-te / frag-test* gibi. Kuvvetli çekimde fiillerin şimdiki zamanın hikâyesi kipindeki temel biçimleri kullanılır ve bunlara *-e / -est / -en / -et* çekim ekleri eklenir: *käm-e / käm-est* gibi. Karışık fiillerde ise kök ünlü veya fiil kökündeki değişikliklerin yanı sıra *-te / -test / -ten / -tet* çekim ekleri fiil köküne eklenir: *brann-te / brann-test* gibi.

Şimdiki zaman diliminde *Konjunktiv II* yapısı *würden* yardımcı fiili ile de oluşturulabilir. Bu yapıda yardımcı fiil görevini üstlenen *werden* fiili *Konjunktiv II* biçimi ile kullanılır ve şahıslara göre çekimlenir. Asıl eylemi bildiren esas fiil ise cümlenin sonunda mastar hâlinde bulunur. Örneğin: “Ich **würde** nach Rom **fahren**”. Sadece yardımcı fiil köküne eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri görülür.

Almancada *Konjunktiv II* ‘nin farklı işlevleri olmasına rağmen her işlevde farklı bir biçim kullanılmaz. Örneğin hem bir dilek cümlesinde hem de bir şart cümlesinde kullanılan fiillerin *Konjunktiv II* biçimleri farklılık göstermez. Ancak bu cümleler Türkçeye çevrildiğinde farklı yapı ve ekler söz konusu olur. Almancada *Konjunktiv II* gerçek olmayan durumları ifade etmek için bildirim veya soru cümlelerinde kullanılırsa Türkçede bu anlam geniş zaman ile verilir. Geniş zaman ile karşılanmasının nedeni geniş zaman eklerinin gerçekleşmesinde bir kesinlik bulunmayan durumlarda da kullanılabilmesi olmasıdır. Yardımcı fiil *würden* + mastar biçimi ile oluşturulan *Konjunktiv II* biçimleri de aynı şekilde çevrilir: örneğin “*ich käme*” veya “*ich würde kommen*” cümleleri “ben gelirim” şeklinde çevrilir. Almancada fiil köküne eklenen **-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet / -e / -est / -en / -et** çekim ekleri kullanılır. Buna karşın Türkçede fiil köküne eklenen geniş zaman ekleri **-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er** ve bu eklerle eklenen **-ım / -sın / -ız / -sınız / -im / -sin / -iz / -sınız / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler** şahıs ekleri görülür. İki dilde çekim eklerinin fiil köklerine eklenerek kullanılması bir benzerliktir. Almancada fiile sadece bir ek eklenerek bu biçim elde edilirken Türkçede bir zaman eki ve şahıs ekleri (3.tekil hariç) gerekir. *Konjunktiv II*’nin kullanım alanlarından bir tanesi de *gerçek olmayan istek cümleleridir*. Örneğin “*wenn du doch kämest*” veya “*wenn du doch kommen würdest*”. Bu cümleler Türkçeye

“keşke gelsen” diye çevrilir. Türkçede bu yapıyı karşılamak için kullanılan *-sa / -se* dilek-şart ekleri ile *-m / -n / -k / -nız / -niz / -lar / -ler* şahıs ekleri fiil köküne eklenir. Almancada ise zayıf ve karışık fiillere *-te / -test / -ten / -tet / -ete / -etest / -eten / -etet*, kuvvetli fiillere ve *werden* fiiline *-e / -est / -en / -et* çekim ekleri eklenir. Bu eklerin fiil köküne eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. Almancada fiile bir ekin eklenmesiyle şahıs, zaman ve kip bildirilirken, Türkçede birden fazla ek ile bu anlam elde edilir. Bu da bir farklılıktır. Almancada *Konjunktiv II*'nin üçüncü kullanım alanı *gerçek olmayan şart cümleleridir*. Örneğin: “*Wenn ich reich wäre, kaufte ich mir ein Schloss*”. Bu cümle Türkçeye “zengin olsam kendime bir şato alırım” biçiminde aktarılır. Almanca temel cümledeki fiil Türkçede geniş zaman ekleriyle karşılanırken, Almanca yan cümledeki fiil Türkçeye aktarılırken *-se / -sa* şart ekleri kullanılır. Buna göre Almancada temel cümle *Konjunktiv II* biçimindeki fiil Türkçede geniş zaman ekleri *-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er* ve *-im / -sin / -ız / -sınız / -im / -sin / -iz / -sınız / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler* şahıs eklerin eklendiği biçim ile karşılanır. Şart cümlesindeki fiil ise *-sa / -se* dilek-şart ekleri ve bu eklere eklenen *-m / -n / -k / -nız / -niz / -lar / -ler* şahıs ekleri yardımıyla oluşturulur. Bu eklerin fiil köküne eklenmesi bir benzerliktir. Almancada bu yapının tek ek ile oluşturulması Türkçede ise iki ekin gerekiyor olması ise bir farklılıktır.

Geçmiş zaman dilimli *Konjunktiv II* yapısı *haben* ve *sein* yardımcı fiillerin şimdiki zaman *Konjunktiv II* çekimleri ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı ile oluşturulur: örneğin “*sie hätten gemacht*” ve “*ich wäre gekommen*”. Buradan da anlaşılacağı gibi sadece yardımcı fiillere eklenen *-te / -test / -ten / -tet / -e / -est / -en / -et* çekim ekleri görülür. Geçmiş zaman dilimindeki *Konjunktiv II* biçimindeki fiiller Türkçede geniş zaman ekleri *-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar /*

-er ve geçmiş zaman ekleri **-dı / -di / -du / -dü** ile oluşturulan geniş zaman kipinin hikâyesi ile karşılamak mümkündür. Bu eklere ayrıca **-m / -n / -k / -nuz / -niz / -nuz / -nüüz / -lar / -ler** şahıs ekleri eklenir. Dikkat edilecek nokta ise **-lar / -ler** 3. çoğul şahıs eklerinin iki zaman ekinin arasında kullanılıyor olmasıdır. Diğer şahıs ekleri ise zaman eklerinden sonra kullanılır: örneğin *yaparlardı, gelirdim*. Her iki dilde fiil köklerine çekim eklerin eklenmesi bir benzerliktir. Almandada yardımcı fiiller kullanılırken Türkçede kullanılmaması bir farklılıktır. Ayrıca Almandada bir çekim eki kullanılırken, Türkçede üç farklı çekim eki ile bu yapı oluşturulur. Bu da önemli bir farktır. Geçmiş zamanlı gerçek olmayan istek cümleler içindeki *Konjunktiv II* biçimindeki fiilleri Türkçede karşılamak için ise dilek - şart ekinin hikâyesi biçimi olan **-saydı** eki kullanılır. Ünlü uyumuna bağlı olarak **-saydı** eki karşımıza **-seydi** biçiminde de çıkar. Fiil köküne eklenen **-saydı / -seydi** dilek - şart ekini şahıs ekleri **-m / -n / -k / -nuz / -niz / -lar / -ler** takip eder: “*Wenn du doch gekommen wärest*” cümlesi “*keşke gelseydin*” diye çevrilir. Almandada yine yardımcı fiillere eklenen **-e / -est / -en / -et / -te / -test / -ten / -tet** çekim ekleri görülür. Fiil köküne çekim eklerinin eklenmesi benzeyen bir noktadır. Almandada yardımcı fiillerin kullanılıyor olması bir farklılıktır. Ayrıca Türkçede bu yapının oluşturulması için birden fazla ekin kullanılması da bir farklılıktır

Almandada *Konjunktiv II* kipinde şimdiki zaman diliminde edilgen cümleler *würden* yardımcı fiili ve geçmiş zaman ortacı yardımıyla yapılır. Örneğin: “*Der Patient würde operiert*” (Hasta ameliyat edilirdi). Esas fiil geçmiş zaman ortacı biçiminde bulunduğundan sadece yardımcı fiil *würden* çekimlenir. Dolayısıyla karşımıza *würd-* fiil köküne eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri karşımıza çıkar. Türkçede bu yapıyı oluşturmak için ses olaylarına bağlı olarak sırasıyla **-il / -ul / -ül / -in / -un / -ün** edilgen ekleri, geniş zaman

ekleri **-ir / -ir / -ur / -ür** ve şahıs ekleri **-im / -sın / -ız / -sınız / -im / -sin / -iz / -sınız / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz / -lar / -ler** fiil köküne eklenir. Almancada sadece yardımcı fiile eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri varken Türkçede yukarıda sayılan çekim ekleri esas fiilin köküne eklenir. Çekim eklerinin varlığı ve fiil köküne ekleniyor olması iki dil arasında bir benzerliktir. Almancada yardımcı fiilin çekimlenmesi ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı olarak kullanılması bir farklılıktır. Çünkü Türkçede bu yapıda yardımcı fiil kullanılmaz. Çekimlenen fiil de esas fiildir.

Geçmiş zaman diliminde edilgen bir *Konjunktiv II* yapısını oluşturmak için *sein* yardımcı fiili kullanılır. Bu fiil burada *Konjunktiv II (wären)* biçimindedir. Bu fiilin yanı sıra esas fiil ve *werden* yardımcı fiilin geçmiş zaman ortacı kullanılır: “*Du wärest geschützt worden*”. Esas fiil ve *werden* fiili geçmiş zaman ortacı biçiminde kullanıldığından sadece *wären* çekimlenir ve şu çekim eklerini alır: **-e / -est / -en / -et**. Bu yapıyı karşılamak için Türkçede edilgen eklerle birlikte geniş zaman kipinin hikâyesi kullanılır. Burada fiil köküne önce edilgen ekler, ardından geniş zamanın hikâyesi kipi ekleri ve onları takiben şahıs ekleri eklenir: örneğin *koru-n-urdu-n*. Fiil köküne önce **ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri getirilir. Edilgen eklere de **-irdi / -irdi / -urdu / -ürdü** geniş zamanın hikâyesi kip ekleri ve son olarak da **-m / -n / -k / nız / -niz / -lar / -ler** şahıs ekleri eklenir. Gerçek olmayan şart cümleleri de *Konjunktiv II* geçmiş zaman diliminde edilgen çatılı kullanılabilir: örneğin “*Wenn er operiert worden wäre, wäre er gestorben*”. Bu cümlelerde de sadece *sein* yardımcı fiilin *Konjunktiv II* çekimi söz konusudur ve sadece bu fiile eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri görülür. Bu cümle Türkçeye “*Ameliyat edilseydi ölürdü*” şeklinde çevrilir. Görüldüğü gibi yan cümlede fiil köküne önce edilgen ek, şartın belirtilmesi için de edilgen eklere dilek-şart eki **-saydı** eklenir.

Bu ekleri de şahıs ekleri takip eder. Özetle bu yapıda karşımıza çıkan çekim ekleri şunlardır: **-ıl / -il / -ul / -ül / -n / -ın / -in / -un / -ün** edilgen ekleri, **-ırdı / -irdi / -urdu / -ürdü** geniş zamanın hikâyesi kip ekleri. Ayrıca yan cümledeki şartı bildiren **-saydı / -seydi** dilek-şart hikâye eki ve son olarak da **-m / -n / -k / -nız / -niz / -lar / -ler** şahıs ekleri. Geçmiş zaman diliminde edilgen *Konjunktiv II* Almanca cümleler ve bunları Türkçede karşılayan yapılar arasındaki benzerlikler ve farklar şöyledir: her iki dilde fiil köklerine çekim eki eklenmesi bir benzerliktir. Almancada iki yardımcı fiilin kullanılması, bunlardan birinin çekim eki alması farklı olan noktalardır. Türkçede yardımcı fiil kullanılmazken esas fiil çekimlenir. Türkçede üç çekim eki ile bu yapı oluşturulurken, Almancada bir çekim eki ve üç fiil kullanılmaktadır ki bu da önemli bir ayrımdır.

Konjunktiv I biçimindeki fiiller özellikle dolaylı anlatım cümlelerinde kullanılır. *Konjunktiv I* 'de üç zaman dilimi vardır: bir şimdiki zaman, bir gelecek zaman bir de geçmiş zaman dilimi. Ayrıca hem etken hem de edilgen çatılı kullanılır. Etken çatılı şimdiki zamanlı bir *Konjunktiv I* yapısı elde etmek için fiilin mastar hâline çekim ekleri eklenir. Örneğin *du komm-est, er komm-e* gibi. Bir fiilin çekimi bildirme kipindeki fiil çekimi ile aynı olduğunda o fiilin *Konjunktiv II* biçimi kullanılır: *ich komm-e* yerine *ich käm-e*. Dolayısıyla *Konjunktiv I* çekim ekleri fiil köküne eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleridir. *Konjunktiv I* kipinin şimdiki zaman dilimi Türkçede şimdiki zaman kipinin rivayeti veya geniş zaman kipinin rivayeti ile karşılanır. Şimdiki zaman kipinin rivayeti oluşturmak için fiil köküne önce **-yor** zaman eki, bu eke **-muş** zaman eki ve son olarak da şahıs ekleri eklenir: örneğin *sen gel-iyor-muş-sun*. 3. tekilde şahıs eki kullanılmazken, 3. çoğulda ise şahıs eki **-yor** zaman eki ve **-muş** rivayet eki arasında bulunur: örneğin *onlar gel-iyor-lar-muş*. Karşımıza çıkan ekler: **-muş** ve **-miş** rivayet ekleri, **-um / -sun / -uz / -sunuz / -lar** şahıs ekleri ve ünlü

uyumuna göre beş farklı biçimiyle **-yor / -ıyor / -iyor /-uyor / -üyor** zaman ekleridir. Geniş zaman kipinin rivayetini elde etmek için ise geniş zaman ekleri rivayet eki **-miş** ile birlikte kullanılır. Fiil köküne önce geniş zaman ekleri eklenir. Bunları rivayet eki ve nihayetinde şahıs ekleri izler: *sen gel-ir-miş-sin*. 3. tekilde şahıs eki kullanılmazken, 3. çoğulda ise şahıs ekleri **-lar / -ler** zaman eki ve rivayet eki arasında bulunur: *onlar gel-ir-ler-miş*. Türkçede ünlü uyumu etkisiyle geniş zaman, yedi tane farklı zaman eki (**-r / -ır / -ir / -ur / -ür / -ar / -er**) ve on sekiz farklı şahıs ekinin (**-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -siniz / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz**) yardımıyla oluşturulur. Geniş zaman kipinin rivayetini elde etmek için ise buna ilaveten **-miş** rivayet eki kullanılmalıdır. Ünlü uyumun etkisiyle **-miş** rivayet eki **-miş / -muş / -müş** biçimleriyle karşımıza çıkar. *Konjunktiv I* kipinin şimdiki zaman dilimi Türkçede şimdiki zaman kipinin rivayeti veya geniş zaman kipinin rivayeti ile karşılaştırıldığında benzeyen tek nokta fiil köküne çekim eki eklenmesidir. Türkçede üç farklı ek ile bu kip elde edilirken Almancada bir ek yeterli olur. Bu da iki dil arasında bir farklılıktır.

Etken çatılı geçmiş zamanlı *Konjunktiv I* yapıları yardımcı fiiller *haben* ve *sein* ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı ile yapılır. Yardımcı fiillerin *Konjunktiv I* ve bildirme kipi ile aynı çekimleri söz konusu olduğunda *Konjunktiv II* biçimleri kullanılır: *ich hätte gemacht, du habest gemacht* gibi. Burada *Konjunktiv II* biçimleri dikkate alınmadığında sadece *haben* ve *sein* yardımcı fiillere eklenen **-e / -est / -en / -et** çekim ekleri görülür. Almanca geçmiş zaman dilimindeki *Konjunktiv I* fiillerin Türkçede eş değeri bildirme kipindeki duyulan geçmiş zaman kipindeki fiillerdir. Duyulan geçmiş zaman **-miş** zaman eki yardımıyla yapılır. Ünlü uyumuna göre bu ekin **-miş / -muş / -müş** biçimleri kullanılır. Fiil köküne eklenen bu zaman eklerini **-ım / -sın / -ız**

/-sınız / -lar / -im / -sin / -iz / -sınız / -ler / -um / -sun / -uz / -sunuz / -üm / -sün / -üz / -sünüz şahıs ekleri izler. Örneğin *yap-mış-sın*. Her iki dil ele alındığında Türkçedeki çekim eki sayısının Almancaya göre daha fazla olduğu göze çarpar. Bu eklerin fiil köklerine eklenmesi bir benzerliktir. Almancada bu yapıyı elde etmek için yardımcı fiiller kullanılmakta ve çekim ekleri bu fiillere eklenmektedir. Türkçede ise burada yardımcı fiiller kullanılmaz ki bu her iki dil arasında bir farklılıktır. Ayrıca Almancada bir çekim eki ile şahıs ve kip oluşturulurken, Türkçede hem kip eki hem de şahıs eki (3. tekil hariç) fiillere eklenir.

Konjunktiv I'de iki tane gelecek zaman dilimi vardır: *Futur I* ve *Futur II*.

Her iki zamanda da kullanılan *werden* yardımcı fiili *Konjunktiv I* kipine göre çekimlenir. Kullanılan diğer fiiller çekim eki almaz. *Futur I* de yardımcı fiil *werden* mastar hâlinde bulunan bir esas fiil ile kullanılır. 1. tekil ve 1. ve 3. çoğul şahıslarında *Konjunktiv II* biçimleri kullanıldığından *Konjunktiv I* gelecek zamanda sadece *werden* fiiline eklenen *-e / -est / -et* çekim ekleri görülür. Örneğin “*ihr werdet kommen*”. *Konjunktiv I Futur I*'e göre çekimlenmiş Almanca fiillerin Türkçe karşılıkları gelecek zaman kipinin rivayetine göre çekimlenmiş fiillerdir. Bu kipi elde etmek için gelecek zaman eki *-acak* ile rivayet eki *-miş* kullanılır. Fiil köküne önce gelecek zaman eki eklenir. Bunu rivayet eki takip eder, ardından da 3. tekil hariç şahıs ekleri eklenir. 3. çoğul şahısta dikkat edilecek husus şahıs ekinin gelecek zaman ile rivayet ekinin arasında bulunmasıdır: *gel-ecek-miş-siniz*, *gel-ecek-ler-miş*. Çekim eklerinin fiil köküne eklenmesi tek benzerliktir. Almancada yardımcı fiilin çekimlenmesi, Türkçede ise yardımcı fiil kullanılmadığı için esas fiilin çekimlenmesi farklılıklardır.

Futur II'de ise yardımcı fiil *werden*'in yanı sıra geçmiş zaman ortacında bulunan bir esas fiil ile mastar hâlindeki *sein* veya *haben* fiilleri kullanılır. Fakat sadece *werden* çekimlendiğinden burada da karşımıza *-e / -est / -et* eklerinden farklı bir çekim eki çıkmaz: örneğin “*ihr werdet gekommen sein*”. *Konjunktiv I Futur II* cümleleri *-miş olacak* ekleriyle oluşturulan karmaşık fiiller yardımıyla Türkçede karşılanır. Esas fiile ünlü uyumuna göre *-miş / -miş / -muş / -müş* rivayet eki eklenir. *Ol* yardımcı fiiline ise önce *-acak* eki ardından da şahıs ekleri *-ım / -sın / -ız / -sınız / -lar* eklenir. Burada her iki dil arasındaki benzerlik yardımcı fiillerin kullanılıyor ve çekimleniyor olmasıdır. Almancada *werden* Türkçede ise olmak yardımcı fiili çekimlenir. Farklılık ise: Almancada esas fiil çekimlenmezken, Türkçede esas fiile rivayet eki *-miş* eklenir. Almancada iki Türkçede tek yardımcı fiilin kullanılması diğer bir farklılıktır.

Konjunktiv I şimdiki zamanda edilgen çatılı cümleler *werden* yardımcı fiilin *Konjunktiv I* çekimi ve esas fiilin geçmiş zaman ortacı ile yapılır. Yardımcı fiil *werden* çekimlenirken daha önce gösterilen *-e / -est / -et / -en* çekim eklerini alır. Bu cümleler Türkçede şimdiki zaman edilgen fiiller ile karşılanır. Çekim eklerinin varlığı tek benzerliktir. Almancada yardımcı fiil çekimlenirken Türkçede esas fiile çekim ekleri eklenir. Gelecek zaman dilimi içerisindeki *Konjunktiv I* edilgen çatılı yapı için *werden* yardımcı fiilin *Konjunktiv I* çekimi, asıl eylemi bildiren geçmiş zaman ortacı biçiminde bir esas fiil ve gelecek zaman yardımcı fiili *werden*'in cümle sonunda mastar hâli gerekir: örneğin “*Ihr werdet geschützt werden*”. Burada da sadece *werden* fiiline eklenen *-e / -est / -et / -en* çekim ekleri görülür. Türkçede ise bu yapı bildirme kipi gelecek zaman edilgen çatılı fiiller bölümünde anlatılan fiiller ile karşılanır: örneğin “*siz korunacak-sınız*”. Almancada sadece yukarıdaki çekim ekleri kullanılırken, Türkçede fiil köküne sırasıyla edilgen ek, zaman eki ve şahıs eki eklenir. Geçmiş

zaman dilimi içerisindeki *Konjunktiv I* edilgen çatılı bir cümle oluşturmak için *sein* fiilinin *Konjunktiv I* çekimi, geçmiş zaman ortacı biçiminde bir esas fiil ve *werden* yardımcı fiilinin geçmiş zaman ortacı biçimi olan *worden* gerekir: örneğin “*Ihr seiet geschützt worden*”. Sadece *sein* fiiline eklenen *-est / -en / -et* ekleri bu kipte kullanılan çekim ekleridir. Türkçede bu zaman ve çatıyı görülen geçmiş zamanlı edilgen fiiller karşılar: örneğin “*siz koru-n-du-nuz*”. Bu ekler ilgili bölümde gösterilmiştir. Almancada sadece yardımcı fiil çekim eki alırken, Türkçede esas fiilin köküne sırasıyla edilgen ek, zaman eki ve şahıs eki eklenir. Almancada yardımcı fiilin kullanılması Türkçede ise sadece esas fiil ile bu yapının oluşturulması bir farklılıktır.

Almancada emir cümleleri ikiye ayrılır: sen hitap biçimi ile emir cümleler ve nezaket biçimi ile emir cümleler. Sen hitap biçimi ile emir cümlelerde tekil ve çoğul ayrımı varken, nezaket biçiminde tekil ve çoğul biçimleri aynıdır. Tekil şahsa yapılan sen hitap biçimi ile ilgili emir cümlelerinde fiillerin şimdiki zaman fiil gövdeleri kullanılır: örneğin *komm-Ø*, *geh- Ø*. Görüldüğü gibi sıfır ek söz konusudur. Ancak bazı durumlarda karşımıza zorunlu olarak kullanılan *-e* çekim eki çıkar: örneğin *arbeit-e* gibi. Bazı kuvvetli fiillerde buna ilaveten fiil kökünde ses değişiklikleri de yaşanır: örneğin *lies-Ø* fiilinin çekimi. Türkçede ise emir kipinin 2. tekil şahıs çekiminde sadece fiil kökü kullanılır: örneğin *gel-Ø*, *git-Ø*. Dolayısıyla burada çekim ekleri kullanılmaz. Almanca ve Türkçede emir kipinin sıfır ek ile belirlenmesi bir benzerlikken, Almancada bazı fiillere *-e* çekim ekinin eklenmesi ve fiil kökünde ses değişikliklerinin yaşanması farklılıklardır. Çoğul şahsa yapılan sen hitap biçimi ile ilgili emir cümlelerinde fiillerin köküne *-t*, fiil kökünün *t* veya *d* ile bittiği fiillerde ise *-et* çekim eki eklenir: örneğin *komm-t*, *arbeit-et*. Bunun yanı sıra *sein* fiiline eklenen *-d* çekim eki de görülür: örneğin

sei-d. Türkçede emir kipinin 2. çoğul şahıs çekimi bu yapıyı karşılar. Bu çekimde fiil köküne **-in / -in / -un / -ün** çekim ekleri eklenir. Fiil kökü bir ünlü ile biten fiillerde ise bu çekim eklerin önünde bir yardımcı ses olan koruyucu ünsüz *y* kullanılır. Her iki dilde fiil köküne çekim eki eklenmesi bir benzerliktir. Nezaket biçimi *Sie* (Siz) ile oluşturulan emir kipinde tekil çoğul ayrımı yapmak gereksizdir. Çünkü Sizli hitap biçimi hem bir hem de birden fazla kişi söz konusu olduğunda kullanılabilir. Bir emir cümlesi elde etmek için fiilin köküne **-en** eki eklenir ve ardından şahıs zamiri *Sie* kullanılır: “*Komm-en Sie*” cümlesi buna bir örnektir. Türkçede fiil köküne eklenen **-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz** çekim ekleri ile nezaket biçiminde emir cümleler elde edilir. Fiil köküne çekim eklerinin eklenmesi her iki dil arasında bir benzerliktir. Önemli bir benzerlik de hem Almanca hem de Türkçede bu kipi elde etmek için tek ekin yeterli olmasıdır. Almancada eklerin birden fazla görev üstlendiği sıkça vurgulanmıştı. Türkçede ise her ekin bir görevi vardı. Fakat emir kipinde kullanılan çekim ekleri hem şahıs hem de kipe işaret eder.

Bu bilgiler neticesinde özellikle çekim eklerle ilgili şu veriler elde edilir: Almancada her çekim ekinin birden fazla görevi vardır. Türkçede ise emir kipi ekleri hariç her çekim eki tek bir işleve sahiptir. Almancada çekim eklerinin sayısı Türkçeye göre daha azdır. Almancada çekim ekleri fazla olmadığı ve birçok görev üstlendikleri için sıralamada herhangi bir sorun yoktur, ancak Türkçede her çekim ekinin sırası ve sayısı bellidir. Almancada çekim ekleri sözcüğün yapısına ve özelliğine göre getirilirken Türkçede çekim ekleri genel olarak ses uyumuna göre belirlenir. Türkçede çekim eki sayısının fazla ve çeşitli olmasının nedenlerinden biri de budur. Almancada çekim ekleri esas fiile, esas fiil bir yardımcı fiil ile kullanılırsa yardımcı fiile eklenir. Türkçede ise bir yardımcı fiil olsa bile esas fiil her zaman çekim eki alır. Almancada çekim

eklerinin getirilmesinde kuralsız durumlarla karşılaşılabılır. Türkçede ise ses uyumuna dayanan belli bir düzen söz konusudur.

ÖZET

Bu çalışmada Almanca ve Türkçede çekim eklerinin eş zamanlı karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Karşılaştırma Almandan hareketle yani tek taraflı yapıldı.

Birinci bölümde karşılaştırmalı çalışmaların önemi ve yararları hakkında bilgi verildi. Ayrıca tezin amacı ve önemi belirtildi. İkinci bölümde ise çekim ve çekim ekleri tanımlandı. Ayrıca Almandada ad durum çekiminde önemli bir görev üstlenen tanımlıklara da değinildi.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde ise çalışmanın esas bölümünü oluşturan çekim konusu ele alındı. Almandada çekim konusu üçe ayrılır: ad durum çekimi, derecelendirme ve fiil çekimi. Bu çekimler sırasıyla ayrıntılı gösterildi. Üçüncü bölümde ad durum çekimi ve bu çekime giren adlar, zamirler ve sıfatlar ele alındı. Bu sözcüklerin aldıkları çekim ekleri tespit edildi ve Türkçedeki eş değerlikleri gösterildi. Dördüncü bölümde derecelendirme konusu ele alındı ve bu çekime giren sıfat ile zamirlere eklenen çekim ekleri ortaya konuldu. Ardından da Türkçe ile karşılaştırıldı. Beşinci bölümde ise Almandada fiil çekimi anlatıldı. Bu çekimde kullanılan çekim ekleri tek tek gösterildikten sonra Türkçede kullanılan çekim ekleri ile karşılaştırmaları yapıldı. Sonuç bölümünde ise çalışma sonucunda elde edilen bulgular ortaya konuldu.

Bu çalışmada her iki dildeki çekim ekleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Almanca – Türkçe, karşılaştırmalı dil bilgisi, çekim ekleri, ad durum çekimi, derecelendirme, fiil çekimi

ABSTRACT

In this study, it is aimed to compare inflectional endings both in German and Turkish simultaneously. The comparison has been made in a unilateral way based on German.

In the first section, information about the importance and benefits of comparison studies has been given and the purpose and the importance of the thesis have also been stated. In the second section, inflection and inflectional endings have been defined. Moreover, articles which serve an important function in noun inflections in German have also been mentioned. In the third, the fourth and the fifth sections, the issue of inflection that makes up the core of the study has been discussed. Inflection is divided into three categories in German: declension, gradation and verb inflection. These inflections have respectively been indicated in detail. In the third section, declension and nouns, pronouns and adjectives in this category have been dealt with and by specifying the endings of these words their equivalents in Turkish have been indicated. In the fourth section, gradation has been discussed, endings added to the adjectives and pronouns in this inflection category have been dealt with and compared with Turkish. In the fifth section, verb inflection in German has been explained. After showing endings in this inflection one by one, they have been compared with the ones used in Turkish. In the conclusion section, findings acquired as result of the study have been indicated. In this study, it is possible to access detail information about the inflection endings in both languages.

Key Words: comparative grammar, inflection endings, German-Turkish, declension, gradation, verb inflection

KAYNAKÇA

Duden, Bibliographisches Institut Mannheim (1984). *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*. Mannheim. Dudenverlag.

Elsen, H. (2014). *Grundzüge der Morphologie des Deutschen*. Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG.

Erben, J. (1996). *Deutsche Grammatik*. Ismaning: Max Hueber Verlag .

Ergin, M. (2004). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım /Yayım/ Tanıtım.

Finkenzeller, D. (2002). Die Kontrative Linguistik im Spiegel der Zeit:. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Athens : The University of Georgia.

Gross, H. (1998). *Einführung in die germanistische Linguistik*. München: iudicium.

Hallwass, E. (1979). *Mehr Erfolg mit gutem Deutsch*. Stuttgart: Verlag Das Beste.

Aufderstraße, H., Müller, J. & Storz, T.(2003). *Delfin : Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache.Lehrbuch*. Ismaning: Hueber Verlag.

Dreyer, H. & Schmitt, R. (2009). *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik - aktuell*. Ismaning: Hueber Verlag.

Işık, A. (2008). Yabancı Dil Eğitimimizdeki Yanlılıklar Nereden Kaynaklanıyor. *Journal of Language and Linguistic Studies* ,4, 15-24.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Johanson, L. & Rehbein, J. (1999). *Türkisch und Deutsch im Vergleich*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.

Götze, L. & Less-Hüttich, E. (1989). *Grammatik der deutschen Sprache*. München: Lexikographisches Institut.

Pörings, R. & Schmitz, U. (2003). *Sprache und Sprachwissenschaft: eine kognitiv orientierte Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Sternemann, R. (1983). *Einführung in die konfrontative Linguistik*. Leipzig: VEB Enzyklopädie.

Efendioğlu, S. & Solmaz, A. O. (2007). Birleşik Zamanlar Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 49-58.

Tekinay, A. (1987). *Sprachvergleich Deutsch - Türkisch*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.

Toklu, O. (2011). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Basım Yayım.

Üstünova, K. (2007). Yalın Durum Karmaşası. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, 2, 737-748.

Vural, S. (2000). Der Partikelgebrauch im heutigen Deutsch und im heutigen Türkisch. Eine kontrastive Untersuchung. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ludwigshafen am Rhein: Universität Mannheim.

Ekinci, Y., Hoffmann, L., Leimbrink, K. & Selmani, L. (2013). *Migration Mehrsprachigkeit Bildung*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

Zengin, D. (1999). *Almanca Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.